

Karácsony Benő

Napos oldal

ELSŐ RÉSZ

- 1/ Nyitány. Agyonütünk egy leghorn kakast
- 2/ Fehér mezőben pohár kávé
- 3/ Bálnahalászat és egyebek
- 4/ Hányszor fűzi be az ember a cipőjét?
- 5/ Sírödör önköltségi áron
- 6/ Csúnya napok. Sok tolvaj van a világon - mondja Ridéliné, és az ő tapasztalataiban lehet bízni
- 7/ Olcsó kis faggyúgyertyák vagyunk
- 8/ Biztatóan kacsint rám a vacsoracsillag
- 9/ Befutnak a nádirigók
- 10/ Áruba bocsátom a csirkéimet
- 11/ Találkozásom a fűjjel és Ágnessel
- 12/ Most már aztán csuroghat az eső. Ágnessel is rendbe jön a dolog
- 13/ A kecske megszökik a paptól. Beethoven C-dúr miséje
- 14/ Mint két rózsabogár a hecsempecs-bokron
- 15/ Nyár
- 16/ Fogy a fény. Veronka mosónő szeretne lenni
- 17/ Lomha ködök jönnek a hegyekről
- 18/ Csillogó cukorpor a háztetőn, vattafüst a kéményben
- 19/ Rövid beszámoló arról, hogy feslik a mogyoró barkája, és Maszat megint a legyeket kapkodja
- 20/ Erdei találkozás. Krétarajz, keretben
- 21/ Ádámot megkísérti a paradicsomi kígyó, de Ádám keményen tartja magát
- 22/ A kopogóbogár a párját körözi
- 23/ Szép világ
- 24/ A naptárról letépem az utolsó lapot

MÁSODIK RÉSZ

- 1/ Mélységek, magasságok
- 2/ Be foglak nyomni a rendőrségre, mondja Péter. De én megmaradok a szobrászat mellett
- 3/ A nőkből nem kell nagy dolgot csinálni - mondja egy barátom
- 4/ Könnyed nyári idill
- 5/ Lógunk az úrben, mint levágott borjak a kampón
- 6/ Párizs
- 7/ Séták Old Peachem ükunokájával
- 8/ Értekezés a föníciaiakról
- 9/ Anna! Anna!
- 10/ Miért váltunk ki az ösködből?
- 11/ Ikarusz fölemelkedik, és leesik. Aztán újra fölemelkedik, és újra leesik.
- 12/ Találkozások
- 13/ Csírázik a tökmag
- 14/ Gyász méterszáma. Lassan tisztázódnak a dolgok
- 15/ Éberlein úgy véli, hogy az emberek túlságosan nagy zsákokat emelnek
- 16/ Rövid s talán lényegtelen közjáték
- 17/ Vonulnak a madarak

ELSŐ RÉSZ

1/ Nyitány. Agyonütünk egy leghorn kakast

Azóta, hogy szélnek eresztett az élet, mint egy darab fölösleges sajt papírt, persze másként nézem a dolgokat meg a gyárigazgatókat. Akkor kissé még üde voltam, akárcsak a frissen szedett spenót, zölden, hetykén és klorofillal telve léptem ki a Fedőcserép- és Alagcsőművek kapuján. A gyalogjáró mellett megpillantottam a gyárigazgató nyitott gépkocsiját.

- Jól van, Garabet - bólintottam oda az aszfalton sepergető öreg irodaszolgának -, látom, a kocsí előállott. Köszönöm...

Lassú mozdulattal felhúztam kezemre nem létező szarvasbőr kesztyűmet, és elindultam az autó felé. Az öreg seprőgép megrökönyödve rikácsolt utánam.

- Felméri úr... az istenért... Csak nem akar...

- Miért ne akarhatnék, öreg gályarab - mondtam a rémülten pislogó emberkének, könnyedén hónom alá csapva nem létező ezüstfejú sétabotomat -, miért ne ülhetnék bele az igazgató autójába?

Az öregnek nem volt érzéke a helyes vagyonelosztás kérdései iránt. Szinte tótágast állt a rémülettől, amikor hanyag mozdulattal felszálltam a kocsira. Begyulladt öreg rabszolga volt ez a Garabet, azok közül a profilban ábrázolt egyiptomi alakok közül való, akik úgy vonulnak át az Ókori Történelem I. kötetén, felemelt kézzel, mint a tűzoltó-zenekar réztányéros a május elsején a főtéren.

Miután egy kurta pillantás meggyőződött arról, hogy az öreget végképpen kilelte a hideg, a kocsí túlsó ajtaján nyugodtan leléptem, és zavartalanul folytattam útirányomat a városi park felé.

- Csak ki ne törje a nyakát egyszer - morogta utánam a seprőgép részvétellel.

- Jó tartós nyakam van, Garabet. Harminckilences gallért hordok.

A május melegen cirógatta a főtéren köveit. A Jakabfi ház emeletén egy bóbiskoló Zongora Griezget játszott.

Olyan volt a város, mint egy elavult pofaszakáll.

A tágas téren még egy kutyát sem lehetett látni.

Azaz egyet mégis. Ott ült a piac közepén és vakaródzott. A Doktor Utriusque háza előtt rozsdavörös macska sétált végig. A kanálisban meglátott valamit, óvatosan, kesztyűs kézzel kihalászt és megszagolta. Aztán lerázta magáról, és benézett a Doktor Utriusque kapuján.

Én is benéztem. Sötét malac volt ez a Doktor Utriusque, annyi bizonyos. Három év előtt képviselő akart lenni, azelőtt meg kirakta egy hókupacra Bogdánénak, a háziasszonyomnak a bútorait, amitől szegény Bogdánénak meglazultak kissé a szívbillentyűi. Ferde alak volt, vörhenyes és ünnepélyes, epekövek zörögtek benne, és az újságban ceruzával mindig kijavította a sajtóhibákat. Gereblyével gyűjtötte a pénzt, mint más a gazt. Beléptem az üres udvarra. Egy fekete, akasztott kalitkában pintyőke ugrándozott. Kinyitottam a kalitka ajtaját.

- Gyerünk, kisöreg - intettem a madárnak -, várnak már odahaza.

A madár sietve megfogadta a tanácsomat, és elröppent, én meg kiléptem az utcára, és folytattam utamat. Valahol egy kakukk a hűvös szobában hat órát kakukkolt. Fenn a gesztenyefán most ébredtek a cserebogarak. Az egyik nagyot nyújtózkodott, és kidugta lábát a gesztenyelevél alól, egy másik kitörölte szemét, és gépiesen megkefélté bajuszát.

Megszaporáztam a lépteimet, mert a banda már várt rám a Vasúti Kuglizóban. Valaki a nevemen szólított. Megfordultam.

- Maga az, Miss Mabel?

- Ejn vadzsaok - intett az angol lány, füzetekkel és nyelvtanokkal megtömött irattáskáját szorongatva. - Ejn ejszchevettem, Felmejri uch, haodzs maga elengedt azt a patyolat madarat az ügyvejdnél.

- Nem patyolat madár, hanem pintyőke - igazítottam helyre, mert ilyen kiigazítási viszonyban voltam vele.

- Mindig azt gaondaoltam, haodzs patyaolat - jelezte, és melegen mosolygott. - Maondzsaon még egyszer azt a szavat...

- Pin-tyő-ke - tagoltam, és odamutattam a számát, hadd lássa, hogyan repülnek ki nyelvem alól a pintyőke betűi.

Miss Mabel elragadtatva ismételte.

- És azt a szejp madár, amelyiket öszkar kiengedt az ügyvejdtaol a galyibábaol, aztat milyen madárnak maondják?

- Csíz - világosítottam fel.

A csíztől is el volt ragadtatva, és engedélyt kért, hogy feljegyezhesse a noteszébe.

- Köszenek - mondta, és melegen megszorította a kezemet. - Viszontlításra, Felmejri uch...

Eszembe jutott valami, és utánasiettem.

- Egy szóra, Miss Mabel... Nem úgy mondják, hogy galyiba, hanem kalitka. Ismételje csak: ka-lit-ka...

Úgy találta, hogy nagyon rokonszenves fickó vagyok, és biztosított róla, hogy senkinek sem fog szólni arról, hogy kiengedtem a pintyőkét a galyibából.

Ahogy lepillantottam szorgos kis mellei mentén a blúza mélyébe, mintha egy mozgó szaloncukor szívet láttam volna a homályban.

- Helyes - bólintottam tárgyilagosan. - És ne vegye rossz néven, megint lóg a harisnyája.

Rendes kis nyelvtanár nő volt, meleg és pihés, mint egy fiatal madár, csak ne kötötte volna meg mindig olyan lazán és minden hiúság nélkül a harisnyáját.

A Vasút utca girhes, nyúlós utca volt, úgy haladt az állomás felé, mint egy lázgörbe. A házak a hónaljukig nedvesek voltak, és a fejük búbjaig gondozatlanok. Az utcai szobák mindegyikében ugyanaz a magas hátú divány, rajta porcelán kéményseprő létrával; átalakított petróleumlámpa rózsaszínű vagy zöld ráncos papírral; az asztalon doboz, amelyre döglesztőül kagylókat enyvezett a gyárosi ízlés. Ismertem a művelődésnek ezeket a szegényemberi hegycsúcsait. Az én szüleim is feljutottak a kultúrának ezekre a magaslataira, nekik is volt kagylós dobozuk és magas hátú diványuk. Egyebük aztán nem is igen volt, hacsak magamat nem számítom bele sovány kis leltárunkba.

A hosszú utca kitágult a vége felé. A Maros tavasz táján néha kiloccsant a medréből, és ilyenkor kis pocsolyákat köpött ide a békák számára, akik világos nappal rábrekegték a járókelőkre. Éppen le akartam térni a kuglizó felé, amikor egy színes rongydarab sietve integetett felém. Ugrik Borbála volt, a Három Tetűhöz címzett fogadó köztündére. A pocsolyák között ugrándozva - innen az Ugrik Borbála - csábosan közeledett, hogy tüzet kérjen.

- Hatvan kiló bacilus - szólottam magamhoz -, egy rossz bőrzsákba csomagolva.

Meggyújtotta a cigarettáját, és hódítóan a szemembe mosolygott. Hóna alatt dobozt tartott, amelyből cserebogarak dugták ki a lábukat meg jól ápolt bajuszukat.

- Hollá - mondtam -, éppen az előbb gondoltam a cserebogarakra. Mit akar ezzel a skatulya cserebogárral?

A városházára viszi, közölte rongyos kis szúnyoglábait kacérul illetve. Valami hirdetést olvasott, hogy a városházán jutalmat adnak az összefogdosott cserebogarakért.

- Akkor rohanjon - figyelmeztettem -, mert éppen most zárják le a jelentkezéseket. - Felkapta piros szoknyáját, és futásnak eredt. Egy finomabb kocsiból fiatal hölgy pillantott felém, aztán megvetően félrefordította a fejét. Úgy ült ott fehér keblével, csinos nyakával, mint egy porcelánhölgy előkelő cukortartókon. Nagyon felháborította, hogy Ugrik Borbálával látott.

Nem ismerlek, kis porcelánkebel - gondoltam, és megemeltem a kalapomat -, de mert úgyis azt tartják rólam, hogy rakoncátlan fickó vagyok, hát minden kockázat nélkül megemelem kalapomat erkölcséid előtt.

Úgy nézett át rajtam, mint a nap valami piszkos ablaküvegen. Vállat vontam, és befordultam a tekepálya kapuján.

A kuglizóban már vártak rám a cimboráim. Tömzsi, a főcimborám, hosszú szipkás szivarral az agyarái között, Feketics, a gyékény színű fakukac, meg a lólábú Bodza, az elbocsátott mozihegedűs, aki mindig elpirult az örömtől, ha meglátott. Tömzsi, Feketics, Bodza meg én voltunk a híres kvártett tagjai. Nem voltunk vonósnégyes, inkább fűvőszeneke. A közvélemény, amely bevont bennünket vastag nyálával, pofátlan naplopóknak tartott mind a négyünket. Nem mondom, a napot néha csakugyan loptuk, de egyebet aztán igazán nem. A nagy tolvajoktól nem fértünk hozzá, hogy egyebet is lopjunk.

Ahogy beléptem, Tömzsi karmesteri szivarjával megadta a jelt, mire a kvártett rázendített a szokott nyitányra.

*Kislány, kislány,
Kislány, kislány,
Cipőmáz, berkenye,
Hopszásszá, hehehe.*

Nem állítom, hogy nyitányunknak sok értelme vagy gazdagon bugyogó melódiája lett volna. A dolog inkább ellenkezőleg állott: az érzelmek bűbajos butaságát és a lét sok fontoskodó hiábavalóságát igyekezett visszaadni. A filharmonikusok karmestere célzásnak vette zenei tevékenységünket, és emelkedett társaságunkat egyszerűen csirkefogó bandának nevezte. Meg kell jegyeznem, hogy ez az állítás kissé merész volt, mert csirkét, amint már előbb is jeleztem, ebben az időben még nem loptunk, és egypár jelentéktelen tehertételt leszámítva, még tiszta volt a bűnlajstromunk.

A kvártettet Tömzsi vezényelte, akit valamikor, múltjának távoli kódében még Csókainak hívtak, de ezt a nevet már régen kihízta és levedlette, mint bőrét a hernyó. Röhögő, köpcös alak volt, remekül tudta a fejbőrét mozgatni, és ilyenkor kopott keménykalapja fürgén kihozta az ütemet. Mozgó fejbőrén kívül volt még egy vonzó tulajdonsága, az, hogy monumentálisakat hazudott. Ha a hazugságait kőbe lehetett volna faragni, az Egyesült Államok szabadságszobra kis tanagra szobrocska lett volna mellette. Apró, nyeszett hazugságokat nem tartott boltjában. Csak nagy, bonyolult hazugságokat hozott forgalomba. Nagyvállalkozó volt ebben a szakmában, és a dolgát kitűnően értette.

Bodza, az elbocsátott mozihegedűs képviselte a zenekarban a lágyabb hangokat, a panaszos pengéseket, költőien szólva, a húrok szívbe markoló visítását. A szívbemarkolásban különben több évi gyakorlattal rendelkezett: kétezer-négyszázszor játszotta el a moziban a *Dráma a tenger fenekén* című zeneművet. A polgári életben, amely kiküszöbölte magából, Lólábúnak hívták, sántított, verseket írt, boldogtalan volt, és abból élt, hogy a nagynénje jószívű pecsenyesütő volt a mészárosoron. Nénje a maradék hurkákat és malacpecsenye-maradványokat Bodzának adta, aki ezért cserébe felolvasta neki minden este az újságok fontosabb gyilkosságait.

És hogy Feketicsnek, a Fapofának is szorítsunk egy kis helyet, elég róla annyit tudni, hogy a zenekarban ő képviselte a gordonkát. Ez a képviselő akként történt, hogy pofazacskóját felfújta - amitől két szál malacszőke hajzat dőfődött előre a szája sarkából -, aztán azt mondta, hogy: umtátá, umtátá. Közben legyeket fogdosott. Akkor tudott jól umtátázni, ha közben legyeket foghatott. A nyakában kis Mária-érem csüngött. Erről azt állította, hogy Szentpéterváron kapta egy öregasszonytól. Csupasz képe, göbös karóalakja valami özvegyszerűséget kölcsönzött külsejének. Ez volt az egyetlen kölcsön, amellyel tudomásom szerint eldicsekedhetett. Amikor a nyitány hopszasszáját kellett énekelnie, olyan üvegesen és halszerűen nevetett, hogy nekem mindig az a fél adag harcsa jutott eszembe, amelyet két év előtt a Ridéliné falatozójában ettem, és utána még sokáig a hasamban éreztem. Mindig az volt az érzésem, hogy a fél adag harcsafej helyett Fapofa van a hasamban.

A nyitány lezajlása után tolmácsoltam a kvártetnek az Ugrik Borbála nyájas üdvözlését, és azután kezdetét vette a tekézés. Minden szerdán és szombaton tekéztünk. A bábokat úgy aprítottam, mint más a répát. Egy hét előtt fel is kerültem a legfelső gerendára nagy krétabetűkkel. „Felméri Kázmér 1923. május 16-án kilencet ütött.”

- Ma jó papírformában vagyok - jeleztem nagy szakértelemmel mérlegelve a golyót, mint kofa a görögdinnyét. - Ide nézzetek, rongyosok.

Fenn, az égi kuglizóban nem gurítják el a mennydörgést olyan remekül, mint ahogy én lódítottam el a golyómat. Tömzsi irigyen fütyöntett egyet, Feketics meg olyan ecetes pofát vágott, hogy képétől összement a tej a lábosban. A Lólábú felhasználta a feszült pillanatot, és kiitta a sörömet.

A várva várt mennydörgés elmaradt. A golyó mezítláb futott egy darabig, aztán anélkül, hogy leereszkedett volna a pálya földjére, gyalázatosan és ismeretlen célzattal elkotródott a nézőtérről.

Vártam, hogy nagy röhögés robban ki szégyenletes tettem nyomán, de nem lett belőle röhej. Tömzsi fejbőrével táncoltatni kezdte kopár keménykalapját. Bodza jobb lába alá dugta botját, és alaktalan nagy ortopéd cipőjét vidáman csüngette, egy fellengőset pengetett láthatatlan hárfáján. - Ó, szív, te fájdalomtömlő - mondotta szívettépően. Feketics szürkén nézett maga elé, és soron kívül azt mondta: umtátá, umtátá. Aztán megvetően elindult legyet fogni.

- Csipások - szólottam én, bölcsen mérsékelve magam -, Napóleonnak sem sikerült minden dobása.

- Tudjuk - vélte Feketics, a Fapofa, kegyetlen nyugalommal agyoncsapva egy legyet.

Ezt meg kellett torolni. Intettem a gyerekeknek, aki a bábokat állította, hogy ügyesen hozza üzembe a szerkezetet, amíg megisszuk a sörünket, és néhány gorombaságot mondunk egymásnak.

- Mi hír Olaszországból? - kérdeztem Tömzsitől.

- A grófnőt autóbaleset érte... Az anyja táviratozott...

Benyúlt a zsebébe, és keresgélgni kezdte a sürgönyt. De nem találta.

- Persze, ti piszkok - szólott vállat vonva -, ti most azt hiszitek, hogy lóditok. Hogy Marpozani grófnőt nem is érte autóbaleset...

A Marpozani nevet egy narancsládáról olvasta le tavaly a fűszerkereskedő udvarán. Akkor kezdte alapozgatni, építgetni ezt a hazugságát. Aztán fokozatosan rácsempészett egy-egy téglát. A hazugság már majdnem egészen fel volt építve, csak még a tető hiányzott róla. Nagyon féltettem Marpozani grófnőt ettől az autóbalesettől. Tudtam, hogy ez a malac Tömzsi most hidegen meg akarja ölni, hogy a regényes mű teljes és befejezett legyen.

Feketics utálkozva mormogott valamit. Nem szerette a rendetlenséget és a hazugságot. Nem volt képzelőereje: a természet pékműhelyében elfelejtettek belé élesztőt rakni, lapos és keletlen maradt. Felkapta a golyót, suttogott neki valamit, és elhajította. A zenekar megfigyelte, hogy a golyóval, mielőtt elhajította volna, rendszerint valami négyszemközti haditanácsot tartott. Neveket adott magában a fabáboknak, és amikor útnak indította bombáit, előbb megmagyarázta nekik, hogy melyik bábót kell fogpiszkálóvá morzsolniuk. A bábokat halálos ellenségeiről nevezte el.

- Rajta - súgta a golyónak -, morzsolás... Tabula ráza...

A golyó elröpült, és Feketics, rendes szokása szerint, befogta a szemét, hogy csak az agyoncsapott bábok zajából olvassa ki az elhullt dögök számát. Minthogy azonban semmi csattanást nem hallott, kinyitotta a szemét. És a bábok hiánytalanul és sértetlenül ott csüngtek mind a levegőben. A szerkezet ugyanis - kilenc vékony, de tartós drótszál -, amelynek kezelésére még előző nap kioktattam a gyereket, egy madzag és egy apró csiga révén a magasba húzta a bábokat.

A jelenetet zajos népünnepély követte. A felborult székeket aztán talpra állítottuk, és folytattuk a tekézt. Lólábú következett, aki sántítva, csípőből hintázva nekilódult a deszkának, aztán felkapta nyomorék lábát, és nyelvét kilógatva leste, hogy a golyó milyen irányt választ magának.

A golyó kiugrott a részére kijelölt ösvényről, nekiment egy fiatal eperfának, aztán visszapattant, és agyonütött egy közelben legelő kakast.

- Talált - mondta Tömzsi, és mindjárt felmászott a keresztgerendára, és megörökítette az eseményt. „Lólábú 1923. május 23-án egy kakast ütött (agyon).” Aztán hozzátette még: „Egy dobásból.”

- Én nem járulok hozzá - tiltakozott Feketics már előre is az ellen, hogy együtt fizessük meg a kakas árát. Erre szerencsére nem került sor, mert hamarosan belihegett a vendéglős is, aki alaposan megtekintette a kakas hulláját, és közölte, hogy a megboldogult a Dukics tyúkászatából való. Innen a szomszédból.

- Az jó - jeleztem -, akkor legalább nem kell a kokasért temetési költséget fizetnünk. - És átdobtam az állatot a kerítésen, mert azon túl volt a Dukics-féle tyúkászat.

- Pucoljunk innen - javasolta Tömzsi könnyedén. De Feketics, a rend embere, megvetően ingatta fejét, mint porcelán szamarak a bazár kirakatában. - És ha rájönnek, hogy a kakast Lólábú csapta agyon?

- A kakast mi csaptuk agyon - jelentettem ki nyugodtan.

- Azért mégiscsak menjünk - indítványozta Lólábú hebegve, mert kártérítés esetén csak két nadrággomb volt a zsebében.

- De a fapipámat az asztalon hagytam - jeleztem, amikor már kívül zajongtunk a kapun. Visszatértem, Lólábú is velem tartott, mert ő meg egy kötet verset felejtett ott. A kerítésen éppen egy csizmás alak ereszkedett le az udvarra. Az egyik kezében hosszú rudat tartott, a másikban a döglött kakas nyakát szorongatta. A tyúkászati felügyelő lesz - mondtam Bodzának -, nézd, milyen ikszlábai vannak. - Rőfögve emelte fel az orrát.

- Maga verte agyon a leghornunkat? - És a döglött kakast meglóbálta a Lólábú sápadt orra előtt.

- A golyó verte agyon - figyelmeztettem a szuszogó, csizmás alakot tárgyilagosan.

- Fizu, vagy leszedelem a kalapját - böffentette a tyúkászati felügyelő a döglött állatot ide-oda ingatva a Lólábú előtt. - No?... Kalap vagy kokaspénz?

- Semmi kokaspénz - intettem röviden. - Maradt volna otthon a kakasa, és ne lábatlankodott volna a tekepálya körül. És hagyja azt a kalapot - köhintettem figyelmeztetőleg, amikor láttam, hogy a léccel le akarja piszkálni a Bodza fejről a kalapot. És miután az anyámmal kapcsolatban rőfögött valamit, a mancsomat alaposan ráejtettem a képére. - Hagyja az anyámat, tízéves koromban meghalt - közöltem vele, és tenyeremmel becsuktam a száját, mint egy bugyellárist. Az orrával is történhetett valami, mert egészen összevázta az ujjaimat, sőt később kénytelen voltam a hasára is ráülni, mert mázsás csizmáival folyton érzékeny lábszár-csontomat vette célba. Aknára futott az ipse.

- Most már tudom, hova tegyem magát - jeleztem a hasán ülve. - Maga volt az a disznó, aki a pótzászlóaljtól lyukas cipőben küldött ki engem az olasz hegyekbe... Hogy ki vagyok? Felméri Kázmér... És részemről a szerencse, őrmester úr...

Oldalba lökött, erre megint megnyomtam egy kicsit. Olyan hangot adott, mint az öreg sertés, amikor levágják. A kerítés mögött ekkor megjelent egy fiatal hölgy, nagy kerti kalapban, vörösre gyulladva a haragtól.

- Nem szégyenli magát? - tudakolta tőlem, és majd felfalt nagyszerű szemeivel.

- Ha óhajtja - mondtam neki, és fölemelkedtem a hajdani őrmester hasáról, hogy jobban szemügyre vehessem.

Erre röviden közölte velem, hogy arcátlan vagyok, és megfordult. Erről a megfordulásról valahogy ráismertem. Ez volt az a pompás és erkölcsös porcelánhölgy, aki két órával előbb itt hintózott el a kuglizó előtt.

- A Dukics lány - suttogta Bodza zavartan. - Most érkezett haza külföldről...

A gazdatiszt szuszogva tápázkodott fel, mi azonban ügyet sem vetettünk rá, és közepes sietséggel elhagytuk a vendéglőt. Lólábú ijedten hadarta el a másik kettőnek rövid intermezzónkat. A gallérom, úgy látszik, elhasadt, mert Tömzsi azt ajánlotta, hogy kerüljünk a temető felé - ott lakott, az anyja temetőgondnok volt -, majd kölcsönad valami gallért.

- Hányas gallért viselsz? - kérdezte.

- Harminckilenc, árnyékban - mondtam vidáman, hogy a csizmással olyan jól végződött a dolog.

Feketecs, mint rendesen, most is tájékozatlanul bámult elsütött tréfám oszladozó lőporfüstje után.

- Hogy érted azt, hogy árnyékban? - kérdezte ártatlanul.

Tömzsi vihogva kezdte mozgatni a füleit. Lólábúból is kifreccsent a nevetés, mint kipukkadt kolbászból a pép. Én kisujjam ápolatlan körmével gondterhelten vakartam egyet a fejem búbján. Egy szót sem szólottunk.

- Mocskos alakok - vélte Fapofa, és sértődötten faképnél hagyott bennünket.

- Dukics? - kérdeztem Lólábút. - Nem a bankigazgató lánya?

- De - intett Lólábú, mert ő mindenkit ismert.

Tömzsi is elkészült. Javulást kívántunk a grófnőnek, és Lólábúval elindultunk a főtér felé. Alkonyodott, a cserebogarak visszatértek a gesztenyefákra, és behúzták lábukat meg bajuszukat.

A leghorn kakasról meg kell még említenem, hogy nem döglött meg véglegesen. Hamarosan feltámadt, és hangosan kukorékolni kezdett. Akkor láttam, hogy a véletlen nemcsak a gyöngye regényírók tette társa. Nagyon is tervszerűen dolgozik körülöttünk. Az életünk tervszerű véletlenek sorozata.

2/ Fehér mezőben pohár kávé

Június végén már olyan fekete voltam, mint egy néger fogreklám. Annyi napot szedtem össze télire, amennyit csak lehetett. Sram úr, a Fedőcserép- és Alagcsőművek könyvelője, savanyúan nézte barnulásomat. Fehér volt szegény, mint egy pincebogár.

- Az új örület, mi? Maguk, fiatal lángelmék, mindennel visszaélnék.

Megmagyaráztam, hogy ez a szobám miatt van. Mert a Bogdáné enyvszagú szobácskájába, ahol albérlőként töltöttem éveimet, a nap sohasem tette be a lábát. Homályos kis egérfogó volt a szállásom, bejutni csak bejutottam valahogy, legtöbbször az ablakon keresztül, de kimászni belőle már sokkal körülményesebb feladat volt. Az ajtaja valami zugocskára nyílt, amelyet Bogdán, részeges házigazdám, mindig eltorlaszolt holmi ládákkal, présekkel és a könyvkötéshez szükséges papírbálákkal. Napsugár legfeljebb így nyáron pedzette egy kicsit az ablakpárkányt, és nagylelkűen megtisztelte olykor valami keshedt négyszögű folttal az ágytakarómat is.

- El kell költözni - intett Sram úr a pennájával.

Ráztam a fejem. Nem lehet. Bogdánétól én nem tudok elköltözni.

- De miért? Hallottak ilyet! Hátralékban van a házbérrel?

Legyintettem. Nem erről van szó. Bogdánénak elesett nyolc év előtt a fia a harctéren, és a férje hetenként kétszer, kedden és pénteken, tökrészegre issza magát. Ezért nem tudok elköltözni. Régen odébbálltam volna, de ott kellett maradnom, hogy Bogdáné az ajtóküszöbről elsírassa nekem könnyeit tökrészeg férje és elesett fia miatt. Én voltam az a jószívű fickó, aki részvétem elméleti és alig használt zsebkendőjével minden héten letöröltem az anyai és hitvesi könnyeket. Az elődeim sietve meglógtak ez elől az emberbaráti feladat elől. Én megragadtam. Áldott lélek - csámcsogta az udvar legvégén a városi kézbesítő özvegye. - Kár, hogy olyan bolondos a lelkem.

A napfény-kérdést rövid gondolkodás után úgy oldottam meg, hogy egy jókora, hosszúkás tükröt vásároltam, és az ablakom fölé szereltem. Az volt a számításom, hogy a tükör segítségével elkapok egy kis napot, és beterelem ravaszul a szobámba. Egy darabig vígan folyt ez a csempézmunka, de a dulakodó macskák egyik nap lezuhantak a tetőről, és találmányomat pozdorjává törték.

Éppen valami tartósabb megoldáson törtem a fejem, amikor beállított Lólábú, és közölte, hogy Fapófát kirúgták az állásából. Gyerünk - szólottam, abbahagyva a fejtörést. Feketicshez siettünk. Egy zsámolyon ült sötét fapofával, és a pipáját fogta.

- Kirúgtak? - kérdeztem tőle barátságosan.

Rázta a fejét, és fogta a pipáját. Nem rúgták ki. A főnöke fizetéseképtelen lett, és megugrott a maradék pénzzel.

- Ne vigasztaljunk egy kicsit? - vettem fel a kérdést.

- Nem bánom - mondta -, de csak onnan, az udvarról. A szobába nem engedlek be. Bepiszkítjátok a padlót.

Tömzsi is előkerült, és haditanácsot tartottunk.

- Az elbocsátás veszélye - mondtam én - úgy lóg mindnyájunk feje felett, mint a főtéri ingó firmák. Mint a Gyopár drogéria cégtáblája, amely tavaly agyonütött egy dakszlit, és megsebesített egy asztalosinast.

- Csak jön egy szél, és puff! - szólott Tömzsi mogyorót tördelve. - Ez a mai társadalmi gazdálkodás - jegyezte meg finoman Lólábú. Őt tavaly vágta ki a moziból. Csapzott szőke haja alól kis veritékecskék gördültek végig a homlokán és csupasz arcán. - Csupa kapkodás, fejetlenség... És mindez azért van, mert...

- Tudjuk, barátom. De ez a kapkodás, ez a fejetlenség el fog múlni száz év múlva. Akkor majd nem fognak minket könnyedén kiejteni az ablakon.

- Én százhuszra taksálom - intett Tömzsi.

- Legyen - hagytam rá. - De abban valamennyien egyetértünk, ugyebár, hogy így, ahogy ez ma van, egy fabatkát sem ér. Kevés a pofáznivalónk, gazdánknak meg folyton nő a hasbősege, hogy a nadrágjaiból minduntalan ki kell engedni néhány centimétert. Az embert a világra nyomják, aztán amikor befészkelte magát valami sovány zabálnivalóba, akkor rukk! Hátul belerúgnak, és kiröpítik a világűrbe.

- Kissé tudománytalan, de igaz - jegyezte meg Lólábú.

Ismerte az üres bendő tudományos elméleteit, és szerette a pontos és világos gondolatláncolatokat.

Lólábú kissé hadarva, de izgatott pislogással fejtette ki, hogy nem elég elítélni bizonyos eszméket és állapotokat, hanem vállalkozni is kell azok megdöntésére. Neki, sajnos, rossz a lába, és meggyőző ereje is sok kívánnivalót hagy hátra a hadarás miatt, nekünk, egészségeseknek kéne nekirugaszkodnunk.

- Helyes - kiáltotta Tömzsi. - Az emlékirat megszerkesztésével ezennel téged bízunk meg. S miután Umtátára most szűkösebb napok következnek, addig is, amíg összeomlik ez a bűdös vacak, ez a társadalom, az Umtátá kolbászszükségletét nénéd rottyogó tepsijéből te fogod fedezni... És most gyerünk Ridélinéhez. Új cégtáblát pingáltatott.

Útközben megkérdeztük tőle, hogy van-e valami újabb híre a grófnőről. Javul - mondta. - Már saját kezűleg írt.

A grófnő levelét még senki sem látta közlünk. A grófnő s minden, ami körülötte lejátszódott, annak a hazugságszükségletnek a fedezésére szolgált, amelyet a valóságszegény emberek élet-szomja szokott előidézni. A narancsláda, amely a grófnő nevét feldobta, csak eszköz volt. Tudtuk, hogy Tömzsi, amikor olasz hadifogságba esett, semmiféle sebet nem kapott, nem került kórházba, nem látogatta meg vöröskeresztes kötényben semmiféle grófnő, nem üldögéltek semmiféle mohos kőpadon, és nem lett a dologból semmi, de mert Tömzsi olyan művésze volt a hazugságnak, vállaltuk a grófnőt, és időnként aggódva kérdezősködtünk hogyléte felől. - Javul - nyugtatott meg Tömzsi. - Ősszel hangversenyt ad Rómában... A legszebb althang birtokosa...

Egy villa előtt felemelte a kezét. Stop!

- Ez a Dukics villa - jelezte. - Itt lakik Dukics Anna.

A rácsos kapu közelében friss szobrot láttunk. A villa is új volt - Dukicsék két év előtt jöttek a városba. Nézegettük a szobrot; Lólábú úgy találta, hogy habokból kikelő nimfát ábrázol. Nekem az volt a véleményem, hogy inkább ingéből kimászó szakácsnőt, és a lábai is inkább visszerek, mint őzlábszerűek. És mindentől eltekintve, Dukics úr nemcsak ezzel az elhízott visszeres szakácsnéval, hanem villájának buta architektúrájával is rontja itt a közízlést...

Amikor befejeztem értekezésemet, az erkélyen megjelent egy fej, két hideg, ismerős szem szúrósan nézett a szemembe, aztán ropsz, megvetően legördült a fazsalu.

- Annyi bánat legyen - gondoltam. - Mindenesetre remek kis nő.

A főtérre érve már messziről láttuk a vár felé haladó úton a Ridéliné vadonatúj cégtábláját: fehér mezőben pohár kávé és mellette jókora kifli. A kitli félkörbe vette a kávéspoharat, és a török köztársaság címerére emlékeztetett. A szél most megzörrentette a táblát, és a kávéspohár hanyatt dült.

- Kiömlik a kávé, Ridéliné - szóltam be a falatozóba némi aggodalommal. - Nézze csak, új kosztost hoztunk, Feketics Gáspárnak hívják, röviden Fapofának.

Ridéliné előbújt az átlátszó kartonfüggöny mögül. Kötényével letörölte az asztalt, és pillantásának kurta odébbmoccantásával konyhai mérlegre rakta Fapofát. - No, üljön le, Feketics úr, sovány kosztot tartották eddig. Jó gyöngykásalevest hozok. A maga kedvéért csináltam, Felméri úr - fordult aztán hozzám, és jó melegen hátba vágott.

- Ez nem üzleti meleg - mondtam Tömzsinek -, ez magánmeleg. Dézsa nagy szíve van ennek a Ridélinének, mindenkit szeret...

Tömzsi fanyarul viszonzta kacsintásomat. Grófnő ide, grófnő oda, az ember szerelmi téren alávaló megalkuvásokra kényszerül. A grófnő irodalom, Ridéliné a tömör valóság. És mi tagadás, a főztje is jó.

Az üzlet nem is falatozóhoz, hanem üvegházhoz hasonlított. A keskeny kirakatban kétoldalt egy-egy pohár aludt; a két pohár között nagy tányér kocsonya, amelynek jegéből, mint fagyott tavakból a büszke jegenyék, hosszúkás disznósörök törtek a magasba. A polc mögött, falépcsőzeten kis nádlétrákra támaszkodva rozmaringok, petúniák, majoránnák, kaktuszok tengődtek, amikben a magányos öregség szokott néma segélykiáltással megkapaszkodni. A virágoknak most jól ment a dolguk. Ridéliné rendszerint csak akkor vetette rá magát az ápolgatásukra, ha izákosság, kártya, csalás vagy egyéb bűnök miatt kénytelen volt elverni maga mellől a férfit, akit rendszerint vőlegényének nevezett. Egész koszorúra valót használt már el belőlük, mint a vereshagymából. A gyöngykásaleves utolérhetetlen volt. Fapofa, aki nagyjában szalonnán és kenyéren élt, mert - úgymond - gondolni kell az öregkorra is, a levest elragadónak találta. Sovány, csontos képén a járatlan utas sohasem tudott eligazodni. Pedig semmi titka nem volt: elhullatták, mint szekér a csutkát, és senki sem hajolt érte, hogy felvegye. Tele volt aggodalommal, ez volt minden baja. Az aggódó ember fülel, szimatol, elszalasztja az életet. Úgy ragadt hozzám a háború végén, mint gazdátlan lovak tették a harcok után: egyszer csak azon vette észre magát az ember, hogy idegen ló üget mellette. Rajta volt még a nyereg is, amelyből kilőtték gazdáját, a rendet és a felsőbb akaratot. Oda húzódott, ahol helyette is gondolkozott valaki. Aki célt, értelmet és takarmányt jelölt ki részére. Melegen kanalizta a Ridéliné levesét, amelyet nem kellett megfizetnie. Ridéliné szakszerűen meg is tapogatta szemével, ahogy csirke- vagy férfiválasztáskor szokták az asszonyok.

- Folytassuk - indítványozta Tömzsi, villájával dobolva az üres tányéron. Ridéliné elvonult, és Lólábú, aki csak néma szemlélője volt táplálkozásunknak, engedelmet kért, hogy amíg Ridéliné a folytatást hozza, felolvashassa egyik költeményét, amelynek ezt a címet adta: „A sánta költő

és az angol lány.” Szavazzunk - ajánlottam én. A szavazás lezajlott, és szótöbbséggel úgy döntöttünk, hogy Lólábú ne olvassa fel a verset.

- Nevetséges - tiltakozott Tömzsi -, nem vagy te labdarúgókapus, hogy érdekelnének a gondolataid.

Lólábú végigénekelte a város összes megközelíthető nőalakjait. Leghosszabban időzött a Patyipak cukrász lányánál, aki egyszer megkötötte a nyakkendőjét. Azóta gyönyörű torta-recepteket ír hozzá, a töltelékeket költészetté habarta át, a diósrétegekből érzelmeket kevert ki, ha az ember megette volna, a hasa megtelt volna rímekkel és a prozódia egyéb szabályaival. *Én és a cseresznyevirág* címen egy japán lányról firkált azelőtt négysoros verseket, akivel egy hajón találkozott, amikor Vlagyivosztokból hazahozták. Most meg a kis angol nyelvtanárnőbe akasztotta bele költészetének kampóját.

- Tulajdonképpen disznók vagyunk, hogy nem hallgatjuk meg - mondta Tömzsi férfiasan. - Mi a véleményed, Felmejrí uch?

- Valóban - hagytam rá a konyha felé szaglászva.

- Akkor hát felolvashatom? - pirult el Lólábú a zsebéhez kapva.

- Akkor hát? Ki mondta, hogy felolvashatod? - kérdezte Tömzsi. - Én csak azt mondtam, hogy alapján véve disznók vagyunk, hogy nem hallgatunk meg. De ebből nem következik az, hogy felolvashatod... Kérjük a diósmetéltet - énekelte aztán kifelé, a konyha irányába.

Ridéliné szerette a meglepetéseket. Most is az történt, hogy diósmetélt helyett káposztás-kockát hozott, ami Tömzsit arra ösztönözte, hogy előkapja szivarszipkáját, és elvezényelje a *Kislány, kislány*-t. Később a *Lakmé*-ből is előadott valamit, és megjegyezte, hogy Carusótól hallotta Milánóban, egy jóteknő hangversenyen.

Éppen egy hazugságot akart elkezdni, amikor betáncolt az angol nyelvtanárnő. A cipőmadzagja lógott, különben friss volt, vitamindús és mosolygó, mint egy kosár paradicsom. A hasonlatot nyomban közöltem is vele, mire fekete cérnakesztyűjét betette a kezításkájába, és hálásan üdvözölt.

- Isten magával, Felmejrí uch.

- God save the king¹ - viszonoztam a köszöntését, kezemet lobogtatva, minthogy a himnuszon és kézlobogtatáson kívül semmi egyebet angolul nem tudtam.

- Kejchek edzs dzsem, Misszisz Ridejli - rendelkezett az angol lány sebesen, és megkérdezte tőlem, hogyan érzem magam. - Haodzsán ejrez magát, Felmejrí uch? És maga, Tömzsi uch? Miért aolyan el van gaondalkaozva?

- Képzeld csak - közölte vele Tömzsi gondterhelten -, az üvegszem kilója megint két ponttal drágult...

Egy kutya állt meg az ajtóban. Miss Mabel örömmel fogadta.

- Az övé dzsermek vaolt nálam kutja - világosított fel örömének okáról, és megsimogatta a kolduló állatot. A banda pompásan röhögött a szokatlan meghatározáson. A lány megbotránkozva nézett ránk.

- Ne vessen csak, Felmejrí uch... Ha maga dzsön Birminghambe majd, ejn nem ki faogaok magát nevetni...

¹ Isten, óvd meg a királyt. (A szerk.)

Birmingham a szülővárosa volt. Szeretett a gépgyáraitól és öreg szövőszékekről beszélni. Én a fálummal viszonztam földrajzi kedveskedéseit. Sajnos, a fálumnak csak egyetlen kimagasló nevezetessége volt: egy hosszú paraszt, aki nem az ablakon, hanem a padláslikakon nézett be a házba. Miss Mabelt ez nagyon mulattatta. Káposztáskocka után felhúztam a gramofont, és táncra kértem. Fapofa a legyeket hessegette. Lólábú vágyakozva nézte táncunkat, s így csak én meg Tömzsi osztzkodtunk a lányon. Tömzsi keménykalapban keringett, és tánc közben a fülét mozgatta. A füleitől eltekintve magatartása előkelő volt, ami Miss Mabelt nevetésre csiklandozta. Ha ketten táncoltunk, és tenyerem otthonosan rápihent gyerekes lapockacsontjára, hirtelen elcsitult az arca, és félárbocra hullottak pillái. Ahogy világos szemeivel fölpislogott rám, mindegy volt az, hogy ő Birminghamben született, én meg itt benn a hegyek között, egy kicsi malomban. Nem voltak közöttünk távolságok, nem volt közöttünk a La Manche-csatorna, sem földrajz, sem történelem, sem angol nyelv, semmi sem volt. A távoli angol lány most nem volt egyéb, mint egy kis szexuális ibolya, aki vágyakozva nyújtogatta a nyakát, hogy beporozzam.

- Szereti ezt az ugrándozást? - kérdeztem tőle, amikor megállottunk kissé, hogy megkösse örök problémáját, a cipőmadzagját.

- Nadzsaon szeretek - mondta igen komolyan.

És ahogy visszafurakodott a karjaim közé, és lapockacsontja megint a tenyerem alatt melegedett, láttam rajta, hogy szívesen bekvártélyozná magát a karjaim közé hosszabb időre is. A nők, ahogy később kitapasztaltam, csak kölcsönadják magukat a férfinak. És mi, megszorult szerencsejátékosok, fizetjük az uzsorakamatot. A kis angol pintyőke nem uzsoráskodott. Eszébe sem jutott. Ő ajándékozni szeretett volna. De én akkortájt könnyelmű és pazar fickó voltam, válogattam a nagy termésben, mert mi tagadás, a nők elég szép számmal szegélyezték utamat. Nem mondom, hogy valamennyi orchidea lett volna. Akadt köztük sovány kis madárhúr, fürtös gyöngyike meg mályva s ami gyalogutak mentén bontogatja halk rügyeit. Eggyel kevesebb, nem sokat számított. Meg aztán ott volt Lólábú is. Éhes kutyából nem csurog az elérhetetlen velőscsont láttára úgy a nyál, ahogy belőle csurgott, amint ugrándozásunkat nézegette. Elnyomorodott lábát eldugta valahová az abrosz mögé.

- Ez sem fog a táncból tüdőgyulladást kapni - mondtam Miss Mabelnek, mert fenemód megesett rajta a szívem, ahogy nézett minket, távoli velőscsontot.

- Szegény - sajnálkozott a lány is becsületesen.

- Táncolnia kéne vele, Pintyőke.

Táncolni? Bizonyára nem gondolom komolyan. Hiszen nem is lehet vele táncolni. No, magyaráztam, nem valami szabályszerű tangóra gondoltam. Csak egy kis ritmusra. Egy adag ide-oda hintázásra. Ringó női karokra, női leheletre. Miért ne kapja meg? Nagy koszfészek ez az élet, ha már a nyakunkba vettük, hadd legyen egy kis örömünk is. Miss Mabel előbb mosolyogva, aztán ijedten nézett rám. Valami csúffá tevésre gondolt.

- Pintyőke, ne bolondozzon. Az emberek maguktól is elég csúnyák, nem szoktam őket még külön is csúffá tenni. Nézze ezt a szegény, álmodozó fiút. Képzelve csak el: reggeltől éjfélig csak poézis és semmi valóság! Az ördögbe is. Legyen nagylelkű, Miss Mabel.

- Ő maost azt álmaodaoz, hadzs vélem dászaoz!

- Azt - ütöttem a vasat.

- Akkor jaol van, maondzsaon nejki, haodzs nem bának.

Intettem Lólábúnak. A többivel pedig közöltem, hogy amelyik röhögni mer, annak odanyomok egyet az álla alá. A banda elfordult, és Lólábú a sarokban elérzékenyülve táncolt Miss Mabellel. A táncestélynek Vrabecz úr vetett véget, egy fekete zsirárdi kalapos ember, aki szarvasagancsos botjával megkoppantotta az elválasztó deszkafalat.

- Jó napoot - mondta énekelve. - Jó napoot, Ridéliné nagysád.

Kaucsuk kézelőit és nádszipkáját maga elé rakta az asztalra, és orosz halat kért, sok hagymával és mielőbb. A pulton álló üveghordócskához lépett, és kisujjának hosszú körmével ki is jelölte az elfogyasztásra szánt halakat.

- Amikor éhes vagyok - fordult bókolva Miss Mabelhez, aki fekete cérnakesztyűjét kezdte stoppolni -, tessék elhinni, a hasam úgy turbékol, mint egy galamb.

A Tömzsi fején elkezdett táncolni a keménykalap, az angol lány csodálkozva nézett Vrabeczre, aki egyszerre egy egész halat eresztett le felső emésztőnyílásába. Amíg a hal farka ide-oda táncolt a szája szögletében, a bodega árukészletét nézegette. Úgy láttam, nősülni akar, mert minden polc után refrénszerűleg kurta, de tömör pillantást lövellt Ridélinére, aki mint egy hatalmas mellcsarnok, betöltötte az egész hátteret.

- Kérek egy kis tüzet - hajolt aztán hozzám, s mint egy váratlan gáztámadás, kaucsuknak, hagymának és valami dohos irattárnak a szagfelhőjét lehelte rám. Foglalkozására nézve adónyúzó volt. Régebben az én falumban jegyzősködött, s nemegyszer álltak hadilábon az apámmal.

- Valahol azt olvastam, hogy vannak Afrikában néger törzsek - szoltam hozzá igen barátságosan -, valahol Közép-Afrikában...

- Vannak - bólintott nagylelkűen.

- Ezek a néger törzsek azt tartják a majmokról - folytattam -, hogy a majmok eredetileg emberek voltak, csak az erdőbe menekültek az adószedők elől. Mi igaz a dologból, Vrabecz úr?

Tömzsinek vészesen kezdett táncolni fején a keménykalap. Az adónyúzó megrökönyödve kezdte mozgatni a bajuszát. Úgy dolgoztak a sörtéi, mint egy felizgult svábbogár csápja. A gyomra is turbékolni kezdett. Miss Mabel nem bírta, és kirohant az utcára. Mi is követtük, és ott egymáshoz dültünk a nevetéstől. Holott semmi különös röhögnivaló nem volt az eseten. De még pezsgő, rugalmas csikók voltunk, szerettük a nagy nyihorászásokat, a fapofájú Feketics kivételével, akinek semmi tehetsége nem volt a röhögéshez. Csak nézte félszegen, behúzott fejjel, és arca, mint egy vak tükör, valami zöldes és fanyar mosolyt tükrözött vissza a mi bőséges és feneketlen vidámságunkból.

- Ráérünk majd ötvenéves korunkban ecetté savanyodni - mondtam neki -, hacsak addig nem ejt a fejünkre valami jól irányzott téglát az ördög.

A fapofák szerint az élet szörnyű nagy dolog, tisztelni kell. Lábujjhegyen kell járni benne, mint a templomban. Vannak igék, amiket lesütött fejjel illik fogadni, és szent kötelességek, amiket csak iszonyú fapofával lehet teljesíteni. A fapofa úgy hozzátartozik a nagy ceremóniához, mint kutya a bolha. Sok ilyen kötelességtudó fapofa vert a fenekemre, mert elfelejtettem lekushadni rozzant igéik előtt, és mert szabályellenesen elvakkantottam magam unalmas ceremóniáik alatt. Sokszor neveztek ki léha pimasznak, mert kibontottam igéik és fogalmaik üres hasát, mint kíváncsi kölykök a pléhkatonájukat. A felbontott hasak kongottak a tartalmatlanságtól, a fapofák elfelejtettek nekik enni adni.

Vrabecz is megjelent most az ajtóban, és dühösen mozgatta bajuszát. A zajra kijött a szomszéd fodrászat tulajdonosa is, mutatóujján szakállas szappanhabbal. Úgy tett, mintha az eget nézné.

- Eső lesz holnap - jelezte Tömzsi. - Érzem a tyúkszememen.

- A tyúkszemet igen jutányosan eltávolítjuk - szólott a borbély, és a szappanhabot célzás nélkül, egyetlen hűvös mozdulattal belelőtte az üzlet sarkában álló mosdótálba.

- Talált - intettem elismerőleg.

- Császárvadász voltam - fejezte be a párbeszédet a borbély fölényesen, és visszafordult az üzletbe, hogy vendégét arcának túlsó felén is megborotválja.

Pintyőke megkérdezte tőlem, hogy mi az a tjurbékaol, amit az a mérges ember maondt az előbb. Hogy megértessem vele, turbékolni kezdtem, és úgy tipegtem körülötte, mint felfűjt golyvágalmamb a Szent Vince-zárda tornyán. Még a hozzávaló nyaktornát is elvégeztem. Az angol lány nagyot kacagott. Aztán hirtelen azt mondta:

- A Dukics lány az naodzaon saok beszél magáraol mindig. Nadzsaon haragusz. Azt megmaondt magáraol, haodzs maga edzs...

Nem tudtam meg, hogy a Dukics lány mit megmaondt raolam, mert hirtelen nagyot csikordult a Ridéliné cégtáblája, a következő pillanatban a szél lekapta fejemről a kalapot, és az ebzárlati hirdetményhez vágta. Utánaléptem, hogy felemeljem. A kalap bevárt, mint a humoros filmekben, aztán hirtelen felszedte a sátorfáját, és kereket oldott. No, nézd a bestiáját! Utánamentem, erre futni kezdett. Hogy ne szült volna a kalapgyár - káromkodtam jó vastagon, és egy fadarabot hajítottam utána. Erre még jobban nekirugaszkodott. Megállj, te tetúsátor - kiáltottam utána -, nem bántalak. Ügyet sem vetett rám, vígan karikázott tovább. A Pintyőkének könnyei csurogtak a mókától. Ördög vigye, dühösen utánavettem magam a szökevénynek. A pimasz erre befordult a csatorna felé, ott belemászott a pocsolyába, és gyorsan tovakarikázott benne. Fulladj meg - búcsúztam tőle illedelmesen, és a sorsára bíztam. Visszatértem a Ridéliné falatozója elé, de a banda már elvonult, Miss Mabel sem volt már ott, csak a fodrász dugta ki a fejét.

- Meglógott az ipse?

- Meg. Ki is tagadtam...

Csak egy kérdés volt: mit fogok megemelni, ha az igazgatómmal meg Doktor Utriusquéval találkozom? Mert a kalapot azért találták ki, hogy a szegény embernek legyen mit megemelnie a gazdagok előtt.

3/ Bálnahalászat és egyébek

Vidáman és kalap nélkül léptem át az iroda küszöbét. Meg kell jegyeznem, hogy az irodának egyáltalában nem volt küszöbe. De ma már így vagyunk a legtöbb dologgal. A szavak külső burka itt van még, de a lényegét kiette belőle az idő. Olyanok, mint a cserebogarak, amelyeknek hasát szépen elfogyasztották már a nyüvek. Az igazgató már előzőleg kiadta a rendeletet, hogy küldjenek be hozzá. Valószínűleg így:

- Kérem csak, Garabet, küldje be hozzám azt a haszontalan Felmérit, ha megérkezik.

Három után nyolc perccel csakugyan megérkeztem, és Garabet öreg ujjával az igazgató ajtajára mutatott. Hallgatóztam. Tegnap reggel egeret láttam elsurranni az egyik sarokban, azt hittem, arra figyelmeztet. Tölcsért formáltam a fülemre, és úgy figyeltem. Garabet most egy keményet bökött az ujjával.

- Az igazgató úr várja, Felméri úr. Lesz most nemulass.

- Igen?

Beléptem. Az igazgató lapos aranyóráját gyöngéden az orrom alá tolta.

- Lesz szíves megmondani, Felméri úr, hány óra?

Jó ég, gondoltam, ez az ember nem ismeri az órát.

- Három óra tíz perc - világosítottam fel egyszerűen és szolgálatkészen, miután egy könnyed pillantást vetettem a ketyegő, nyolcszögű apparátusra. Csinos óra volt, de én túlságosan nyolcszögűnek találtam. Zöldessárga és nyolcszögű - gondoltam, és közelebb hajoltam, hogy még egyszer megszámojjam a szögeit.

Az igazgatóról meg kell jegyeznem, hogy első pillanatra olyan benyomást tett, mintha a falon lógna, és kubista krétarajzot ábrázolna. Álla alatt a gallér két kemény, egyenszerű háromszöget alkotott, a szemüvege négyszögű volt, a feje trapéz alakú, a zsebkendője rombold, a halántékán és arca süppedékein ötszögű árnyékok képződtek, ujjai között hatalmas hatszögű ceruzát tartott, az órája, amint említettem, nyolcszögű; az egész ember maga volt az Ábrázoló Mértan a középiskolák negyedik osztálya számára. Még a lelke is csupa geometria volt. Szabálytalanságot emlegetett. Aztán valami hosszabb mártás következett pontosságáról, lelkiismeretességéről, komoly kötelességtudásról és az alkalmazottnak a munkaadóval való termékeny együttműködéséről. A termékeny együttműködés sehogy sem tetszett nekem.

Fogadjunk, hogy ma kidobnak innen - gondoltam, halkan pattintva ujjaimmal. - Nem árt talán, ha némi büntudatot mutatok, az ilyesmi jólesik a megsértett világrendnek. A bűnbánat - oktattam magam - nem egyéb, mint az izmok összehúzódása. Gyerünk hát, kisöcsém. Össze az arcizmokkal és egy kicsit a lelkiizmokkal is. Az összehúzódás aláztatossá tesz...

Meghúztam az izmaimat, de sem arcizmaim, sem lelkiizmaim nem akartak engedelmeskedni. Ellenben a szemizmaim, azok fürgébbek voltak. Megrántottam a szemgolyómat, mire a tekintetem otthagytá az igazgatót, és kiugrott az ablakon. A platán felett varjak csapongtak. Szeptemberi szél fújta őket, de úgy festett a dolog, mintha hullámóriások dobálózta volna velük, mint tarajos tenger a halászbárkák. Két hét előtt láttam is ilyen csapongó dereglyéket. A hullámok rohantak, és puha mozdulattal a magasba rúgták a hajókat. A zongora egészen ügyesen kísérte, csak a nagydobot nem kellett volna úgy püfölni, mint egy majálison. A hullámok nem dobolnak, ezt biztos forrásból tudom. Lólábú sokat mesélt az Indiai-óceánról.

Két hétre elmennék bálnahalásznak - jutott eszembe, ahogy a hullámzó varjakat néztem. - Mondjuk, Izland szigetére, az Északi-tengerre. Valaki írt is egy könyvet az izlandi dolgokról. A bálnahalászat nem is olyan szövevényes dolog. A szigonyt úgy kell kilőni, mint a torpedót. A kötél gyorsan karikázik, átrepül a hullámokon, aztán egy tompa puffanás, és a szigony már benne van a bálna oldalában. A nagy számár állat meg nekiiramodik, azt hiszi, egerutat nyerhet, pedig a fedélzeten már fenik a késeket, és már nyitogatják a zsíros hombárokát... Különben a heringhalászat sem utolsó dolog, erről is sokat olvastam diákkoromban. Emlékszem rá, egy disznóól tetején feküdtem, hogy a többiek ne zavarjanak, és belemélyedtem a könyvbe, mert akkor még úgy volt, hogy heringhalászi pályára lépek. Szerettem a tengerrel és halszaggal összefüggő dolgokat. De az emberi képzelet hamar kilovagolja magát, mire ötvenéves lesz, ülepét feltörlik lesóványodott lovának csontjai, leszáll a nyeregből.

- Úgy hallom különben, Felméri úr, hogy magának világnézete van - folytatta az igazgató emeltebb hangon, szeméből tűhegyes nyílvevesszőket lövellve rám -, s világnézeti alapon bírálja vállalatunk belső ügyeit.

- Valaki felültette önt - jeleztem könnyedén. Akkoriban nagyon könnyed lélek voltam, súlytalanul röpködtem az emberek és dolgok felett. Ami a világnézetet illeti, alapjában véve kevésre becsültem. Köteles szellemi zászló - gondoltam hetykén -, amit mindig ki kell dugni a padláslyukon, ha jön valaki. Jobban szerettem csupasz zászlórúd lenni, amelyen a játszi szél nem lebegtet semmiféle gyermekes lobogót. A nap vagy az idő úgyis kiszívja a színét, aztán szerezhettek majd újat. Nem - ráztam jóízűen a fejem, amikor jöttek, hogy hé, Felméri, dugd ki a zászlódat a padláslikon -, nekem nincsen zászlóm, akármit mond is rólam majd az utókor. A világnézet intézményével szemben nem bölcsességből, hanem egészségből voltam közönyös. Szerettem a napot, a varjakat és hegyeket, a topolyafákat, a virágzó számarkórót és több effélét, de azt a kancsalságot, amelyet világnézetnek neveznek, ó, ezt múltó és értéktelen dolognak tartottam. Ma is az a nézetem minden világnézetről, hogy az úgy nézi a világot, mint mi a holdat: mindig csak egyik oldalát látja, és halvány gőze sincs arról, hogy mi történik az érem másik oldalán. Ami engem illet, én szeretek az érem mindkét oldalára rákacsintani.

Az igazgató egyre nagyobb nyílvevesszőket lödözött felém. A távoli topolyafát figyeltem, amelynek koronájára rágomolyodott a szomszéd téglagyár füstje.

Most mindjárt kisüt a nap - gondoltam. Hatig számoltam, és a nap csakugyan újra kisütött. A hetivásár zsíros papírhulladékai, amik a dohánytőzsde felett lebegtek, most gyors csavarvonalban visszatértek a földre. Hollá - gondoltam kárörömmel a domboldalra pillantva -, hogy menekül az ipse. A szőlőkarók között futva szedte a sátorfáját egy fiatal felhőárny. A nap telecsorogta az egész hatalmas fürdőkádat. - Ugorjunk bele - adtam ki az intézkedést, és levette magamról az igazgatót, az egész irodát, lubickolni kezdtem a váratlan szeptemberi napfürdőben. Tisztában voltam azzal, hogy nem illik gondtalanul lubickolnom, amikor főnököm a termelőmunka rendjéről beszél, de az illemkódexet is halandó emberek szerkesztették, és az az illemszerkesztő vesse rám az első követ, aki maga is nem szenved valami szerkezeti hibában. Véges kis lények vagyunk, téveteg báránykák, nem szabad egymást komolyan vennünk.

- Súlyos panaszok merültek fel maga ellen, Felméri - nyomta meg a szót az igazgató. Eszembe jutott, hogy ezt most nem először mondja. Amíg kinéztem az ablakon, vagy kétszer elmondta még. Ránéztem. - A hanglemeztűje beszorult a körbe - állapítottam meg, s most folyton ezt danolja: merültek fel maga ellen... merültek fel maga ellen... merültek fel maga ellen...

- A tűt - figyelmeztettem - tessék megigazítani.

Az igazgató megállott.

- Milyen tűt? - kérdezte a váratlan zökkenőtől kipottyanva körhintájának üléséből.

- A tűt - mondtam, és egy kis szünetet tartottam. Nos, megmondjam neki? A királyoknak és az ilyen vezérigazgatóknak sohasem mondják meg az igazat. Ördög vigye, én is megalkudtam magammal, és gyáva egér módjára eliszkoltam a vészkijáraton. - A nyakkendő-tűt - mondtam férfiatlanul. (Kutyagumit ér az egész bátorságod, kisöcsém! Miért nem mondtad meg neki, hogy gramofontűről van szó, nem nyakkendő-tűről!... Te is csak afféle elméleti pofázó vagy, akikkel rogyásig tele van a szájhősök galériája.)

Az igazgató a nyakkendő-tűjéhez nyúlt.

- Fogadjunk, hogy ma kidobnak innen - szólottam magamhoz. - De ha már így van, nem lett volna szabad nyakkendő-tűt hazudnom. Meg kellett volna mondanom, hogy gramofontű.

„Mit der Liebe ist es aus, aus”² - énekelte este, amikor vetkeződtem, a Patyipak cukrász gramofonja. Egy udvaron laktam ezzel a Patyipakkal, s már a könyökömön nőtt ki mind a harmincnyolc hanglemeze. Annak is mindig beszorult a tüje. Bikbora... bikbora... bikbora... - recsegte ilyenkor a hangszóró elbutulva. Patyipak meg ordított: Fene essen a hasadba, mit hagyjátok ezt a gramofont vacakolni. A cukrászinas befutott, és megigazította a tűt. A bikboráról aztán kisült, hogy a kocsmáros legjobbjik boráról van szó...

- Mindig hét percet késik - szögezte le most az igazgató, és a keze, amelyet ehhez a szögezéshez kalapácsul használt, nagyot koppant az íróasztalon. - Számítsa ki, Felméri úr, mit jelent a vállalatnak az, ha maga mindennap hét percet késik.

Mindig gyöngé számtanista voltam. Vallástamból jeles, magyar nyelvből jó, számtanból elégséges. Hetedik éve, hogy érettségiztem, de a sinus-tételt például tökéletesen elfelejtettem már. A gyökvonásba is erősen belekapott a moly, pedig igyekeztem jól eltenni az emlékezetemben. Ez a sarkpontja mindennek, ezt harminc év múlva is tudni kell - mondta Spornyák János, a számtantanárom, egyik kezében krétát tartva, a másik kezét a cingulusa mögé dugva -, úgy kell ezt tudni, mint az ábécét. No, öreg Spornyák, hát ezt alaposan eltaláltad. A Piavénál, 1918-ban, két olasz tartott nekem a szuronyával. A sinus-tételt kezdtem nekik mondani, mert még alighogy egy fél éve tettem le belőle az érettségit. Ne adj isten, hogy megállottak volna. Pedig akkor még hibátlanul tudtam. - Baj van, Spornyák, a sinusszal - mondtam. Ha közénk nem dobom a kézigránátomat, még valami kellemetlenségbe kevernek az ostobák. Hát így állunk a számtannal. - A latinból is mindent elfelejtettem - állapítottam meg egy kicsit meg-hökkenve attól a felfedezésemtől, hogy milyen pocsek kis kocsonya az emberi agyvelő. Quousque tandem abutere patientia nostra Catilina?³ Csak azt nem tudom biztosan, hogy patientia vagy patientiae? De Pliniusra például egész tűrhetően emlékszem. Az idősebb Pliniusra, aki Krisztus születése körül - az évszámot már nem tudom - hajón menekült a Vezúv égő hamuja elől, és párnát kötött a fejére. A párnára nagyon határozottan emlékszem. Dr. Füzi tavalgy húsvétkor kirándult Pompejibe. Azt mondja, hogy valamennyi jobb házban volt fürdőszoba. 1900 évvel ezelőtt. Ez döfi. Ezzel szemben én hetenként egyszer fürdöm egy megzöldült fakádban, Bogdánénak, a lakásadónőmnek jóvoltából, de meg van hagyva, hogy ne nagyon nyújtogassam a lábam, mert kirúgom a kád dongáját. Tavasszal ugyanis két dongát kinyomtam, és a szoba közepén zátonyra futottam... Fejlődés? Evolúció? Ugyan, ugyan.

² „A szerelemnek vége, vége.” (A szerk.)

³ Helyesen: „Quousque tandem, Catilina, abutere patientia nostra?” - Meddig packázol még, Catilina, a mi türelmünkkel? E szavakkal kezdte Cicero, a híres római szónok és államférfi Catilina ellen tartott első beszédét, melyben Catilina összeesküvését leplezi le. (A szerk.)

- Az emberiség nagyzol - legyintettem a kezemmel, és sietve kimásztam a napfürdőből, mert az igazgató egyre hevesebben csapkodta az asztalt.

- Mindennap hét perc! - dörögte négyszögű szájával a felkiáltójeleket. - Mindennap hét percet ellopni a vállalat idejéből! Számítsa ki, mennyit tesz ki!... Tessék csak kiszámítani!

Nem mondhattam meg neki, hogy nem vagyok jó számtanista. Az íróasztalon egy drótdugó végén sárga ceruza csüngött. Legyen hát - gondoltam. Elkaptam a levegőben a ceruzát, a fehér blokk-könyvecske után nyúltam, magam elé igazítottam, és engedelmesen írni kezdtem. Leírtam a 365-öt, és megszoroztam 7-tel.

- Mit csinál? - tette fel a kérdést az igazgató elhalóan.

- Beszorozom a 365-öt 7-tel - közöltem kifogástalanul. Aztán elvégeztem a szorzást, és a blokk-könyvet az eredménnyel együtt az igazgató elé tettem.

Az igazgató ránézett a szorzásra.

- Köszönöm - mondta megdöbbenve, és letette a szemüvegét. A szeme most hideg volt, mint a heringé, és a kubista szögletek ernyedten mállottak szét az arcán.

- Mondja csak, Felméri, nem történt magával valami?

- Tudtommal semmi.

- Jól érzi magát?

- Hogyne. Én mindig jól érzem magam.

- Mindig? - csodálkozott és fenyegetőzött is egyben az igazgató trapéz alakú arca.

- Mindig - nyugtattam meg őt barátságosan.

Nem szeretek télen hideg vízben fürödni, különben mindig jól érzem magam. És nem takarékoskodom, nem spórolok szép temetésre, mint más. Az emberek szép temetésre spórolnak. Ördög vigye a temetéseket, nem kérek belőle. A mászórudat is vigye az ördög. Mindenki a mászórúd körül döfölködik, szeretné a többit megelőzni, és felmászni rá, mert a rúd végén nagy darab szafaládé-jutalom lóg. No, én sohasem irigyeltem, ha valaki feljutott a mászópózna tetejére, és teleszájjal pofázni kezdte a dicsőség szafaládéját.

Az igazgató széttárta a karját: köszöni szépen, fáradjak csak ki az íróasztalomhoz, a többiről majd írásban. Láttam a képén, hogy egyéb bűneimen kívül ez a szorzási művelet különösen nagy súllyal húzta lefelé a serpenyőmet. De hát csak nem gondolta ez az ostoba, hogy én majd fejből megszorozom neki 365-öt 7-tel? Folyton noszogatott, hogy számítsam ki. Hát kiszámítottam...

Hatkor megkaptam az írást, amely tudatta velem, hogy repülök. Fűtőrészve hagytam el az irodát. Sram úr, a cégjegyző, akit tartós verőfényem mindig méregbe hozott, megkövülve bámult utánam. Láttam, hogy ez is örültnek tart, visszasiettem a lépcsőn, három lépcsőfokot is átugorva egyszerre.

- Bocsásson meg, Sram úr - mondtam, és ebben a pillanatban olyan ártatlan lehettem, mint az anyatej. - Tudom, hogy egyetlen dolog most fűtőrészni. Átkos szenvedélyem a fűtőrészés... Megbocsát, nemde?

Az őszülő számológép iszonyodva düllesztette felém látópitykéit, amelyeket gyulladáisos, vörös szemhéjak kereteztek.

- Ember, hiszen magának fölmondtak elsejére!

- Magam is úgy látom - hagytam rá, de most már olyan voltam, mint a bivalytej: zsíros, és mellékízek úszkáltak bennem.

- De ember! Hiszen maga elsejei kelettel ki van dobva innen! El-vesz-tet-te az állását, nem érti? És erre maga gramofonnótákat füttyörészik?

- Tud talán valami jobbat ilyen alkalomra?

Sram úr görcsösen kapaszkodott meg kulcsosomójában. Elmerül - gondoltam részvétellel. Leakasztottam a mentőövét, és utánadobtam.

- Látom már, Sram úr, maga ragaszkodik ahhoz, hogy szerencsétlennek érezzem magam. Hát nem bánom... Ide nézzen...

Nagyon szerencsétlen képet vágtam. De Sram úr konvencionális dolgokban - amikre ő azt mondta: szent dolgok - nem ismerte a tréfát. A kis sárga ember és én két homlokegyenest ellenkező világban éltünk. Én derűs érdeklődéssel röpködtem a dolgok felett, mint egy aranylégy, mindent mulatságosnak és mindent relatívnak találtam. Ráérek még okuláréval bolhát keresni az ingem alatt - közöltem vele, amikor perlekedett -, és ráérek éhgyomorral karlsbadi sőt hörpölni, hogy nyugalmas legyen az anyagcserém. Sram úr viszont:

mindent készpénznek vett,

dühösen ragaszkodott a megfoghatóhoz,

Hardtmuth-ceruzáiba belevéste a nevét,

dél előtt 10 óra 30 perckor elfogyasztotta vajjas kenyerét,

10 óra 38 perckor összezsukta a bicskáját, és kiöblítette a száját,

az egyik iratszekrényben ruhakefét tartott, rajta voltak ezen is

a kezdőbetűi és a kefe hivatalba lépésének napja: 1922. IV. 1.

Naponta kétszer lekefélte a nadrágját, mindig ugyanazokkal a kimért, törvényerőre emelt mozdulatokkal: kétszer vízszintes irányban, háromszor függőlegesen.

- A sorrendet sohasem cseréli fel? - vettem fel egyszer a kérdést nyugtalanul.

- Sohasem - hangzott a válasz drámai erővel, mint Poe Edgar *Holló-jónak* refrénje: „És szólt a holló: sohasem!”

Tiszta íróasztala előtt ülve, ceruzáinak, tollainak, elveinek és egyéb holmijainak társaságában, valósággal dőzsölt a dolgok rendjének élvezetében. A tárgyak rabszolgája volt, az élet világtalan gályarabja, aki egyenletes mozdulatokkal csapkodta hivatali lapátjával a mélységes vizek felületét. Egyszer elhoztam neki a Bogdán-féle könyvkötészetből *A tenger növény- és állatvilága*-t.

- Nézze - mutattam neki a halak, kagylók, moszatok és tengeri uborkák életét -, nézze, Sram úr, ez van ott lenn a mélyben, a lapát alatt.

- Micsoda lapát? - hördült fel Sram úr ijedten. - Maga, Felméri, elmeegógyintézetben vagy éjjeli menedékhelyen fog elhalálozni.

Akkor letettem arról, hogy a pontos és szabályos öregnek az élet pontatlan és szabálytalan csodáiról tartsak vetített előadást. Visszavitettem a végtelen tenger növényi és állati csodáit a Bogdán-féle könyvkötészetbe. Kirúgatósom előtt két hónappal történt ez, azóta letört hegyű ceruzákon, késedelmi kamatokon és W. C.-kulcsok kívül másról nemigen folytattunk eszmecserét. De most, hogy bekövetkezett a felmondás, egyszerre elborult, és cikázni kezdett.

- Hú! - szoltam - micsoda viharos idő! El kell földelnem az antennámat.

- Antenna! - nevetett elsárgulva. - Ez az, látja. Antenna, karburátor, foxtrott! Ez a mai nemzedék! ... Az én időmben nem volt antenna, sem karburátor, sem foxtrott, mégis becsületes ember lettem. Maguk? Teleharsogják a világot, hogy az új nemzedék különb, mint a régi... Tudja, mit tud ez a fiatalság?

Rám nézett, és én gondolkozni kezdtem.

- Tudja, mit tudnak maguk? - röppent fel most a kerítésre, mint egy diadalmas kakas, hogy egy győzelmeset és messzehallhatót kukorékoljon. - Tudja?

Hozzám hajolt, és mély, kárörvendő hangon valami biológiai dolgot kukorékolta a fülemben.

- A nap másfelől süti a problémát - fejtegettem barátságosan -, és másfelől kap árnyékot.

- Na látja! - diadalmaskodott a cégjegyző. - Tiszta hasmenés!

- Egészen bizonyos - folytattam én zavartalanul -, hogy a természet nem azért fűrt-faragott az emberen annyi évmillión át, hogy a fejlődés során végül radírgumit csináljon belőle, és arra kényszerítse, hogy napszámra folyton csak rádiózgassa itt a számokat a régi raktári lapokról. Vagy azt hiszi, Sram úr, hogy a természet magát azért hozta létre, hogy telefirkálja ezeket a könyveket behajthatatlan követelésekkel és késedelmi kamatokkal? Vagy talán azt képzei, hogy a természet azért formálta ilyen laposra a fülét, hogy tintaceruzát viseljen rajta? Nem - ráztam a fejem, mint egy keleti bölcs, és éreztem, hogy lengeti a szél hosszú, őszbe csavarodott szakállamat -, nem, Sram úr, az embernek más dolga van itt a földön.

Legyintett.

- Más? Szeretném tudni, mi dolga lehetett magának, hogy mindennap elkésett?

Megmonddjam ennek a tolltartó állványnak? Megmondtam.

- Nézegettem a darazsakat. Az udvarunkon van egy cukrász, sok darázs jár hozzá...

- Lehetséges ez? - suttogta Sram úr elképedve. A darazsak nem mentek a fejébe. Megtörölte a homlokát, mert veríték ütött ki rajta.

Kalapom nem volt, csak a kezemmel intettem búcsút neki. Aztán kiléptem a szép, mustszagú őszi alkonyba.

4/ Hányszor fűzi be az ember a cipőjét?

A legjobb lesz, ha Bogdánénak semmit sem említek kipenderülésemről. Nehéz eset ez a Bogdáné. Egyszer a pincében, amikor segédkeztem neki a faaprításnál meg rakosgatásnál, felfedezte, hogy elesett fiához hasonlítok. Látom, hogy egyszer csak a falnak dűl. - Mit akar attól a faltól, Bogdáné lelkem? - kérdeztem tőle elnyúlt arcát nézegetve. - Mintha meghótt fiamat láttam volna - lihegte a szívéhez nyúlva. Ezek az öregasszonyok is mindig a fiukat látják - gondoltam magamban. Ha az anyám élne, ő is mindig rám gondolna, egyetlen gézengúz magzatjára, aki viszont bizonyosan semmit sem törődne velem. Piszok malacok vagyunk, annyi szent, szétszaladunk az életbe, ki merre lát, az anyánk meg gubbaszthat bánatos vágyakozásával a sarokban. Az anyák dolga igen nehéz és igen bonyolult, a fiúk dolga könnyű és komisz, és ezen nem lehet változtatni. Bogdáné a felfedezés óta valósággal begubózott anyai érzelmeinek selyemszálaival. Körülvett, foglya voltam, nem vitt rá a lélek, hogy a vak kis kuckóból, amelyet mint külön bejáratú, elegáns bútorozott szobát béreltem ki valamikor, kihurcolkodjam. - Kázmér úr, kérem, legyen szíves gombolja be a kabátját, szeles idő van... Kázmér úr, kérem, hallottam, megint tüsszentett a reggel... Fújja ki jól az orrát, Kázmér úr, meglátja, mind kijönnek a hülési bacilusok...

Hát így állottunk. Megmondhattam-e én ennek az asszonynak, aki a bacilusaimat is olyan aggódva tartotta számon, mint a harisnyáimat és borotvapengéimet, hogy kivágtak a gyárból? Kizárt dolog volt. És aztán nem is tudnám megmondani, hogy miért dobtak ki. Nyilvánvaló volt, hogy nem a hét percek miatt. Ilyesmiért még nem kötöttek volna útilaput a talpamra. Valami egyéb nyomot szimatoltam. Valaki ügyesen elfürészelt alattam a fát. De kicsoda és miért?

Végeredményben mindegy. A fő, hogy kirúgtak, kisöcsém. A felmondó levelet pedig jó lesz, ha beledobod ebbe a csatornába itt, nehogy Bogdáné lelkemnek a szeme elé kerüljön.

Összegyűrtem a levelet, és egy kurta oldalrúgással a csatorna felé irányítottam. A papírgalacsin egy elegáns keménykalap karimájára esett.

- Miért nem futballozik mindjárt terméskövekkel? - mordult rám a keménykalapos. Olyan volt az arca, mint egy fókának.

- Azt én nem szoktam - jeleztem barátságosan. És ahogy a másik szememet is felé fordítottam, láttam, hogy a foka tévedés volt, mert nem fókához, hanem rozmárhoz hasonlított.

- Ott van az a gömbölyű sarokkő a hídnál - méltatlankodott a keménykalapos rozmár -, látja ott azt a két követ... Még megérem, hogy azokat fogja hozzám rúgni.

- Azt a kettőt gondolja? - mutattam a két köre. Akkorák voltak, mint egy-egy görögdinnye. Ördöge van a rozmárnak, néhányszor csakugyan gondoltam rá, hogy ezekkel a kövekkel futballozni is lehetne. Legyintettem.

- Á, kérem, attól nem kell tartania.

Szeretetre méltó párbeszédünket a fiatal nő zavarta meg, aki a szőrmeboltból kilépve a rozmárhoz csatlakozott. Fenemód ismerős - kaptam el egy nyelésre az egész nőt. Remek kis alkotás volt, jó meleg száj, elsőrendű bőr, drámai szemgödrök és valami okos barnaság az egész vonalon. A Dukics lány - jutott hirtelen az eszembe. Ez az hát. Így fest közelről! Megemeltem volna a kalapomat, de a szél elvitte, így hát csak mosolyogtam. A Dukics lány megnézett. Azzal a tekintettel, amellyel a cipőjét vizsgálja az ember, ha váratlanul valami visszatetsző dologba lépett. - Mehetünk, papa - mondotta nyugodtan.

Megnyúlt nyakkal szimatoltam utánuk. Mint egy kopó a reménytelen vad után. És valahonnan váratlanul előkerült sokszögletű főnököm, a Fedőcserép- és Alagcsőművek igazgatója, és a három ember meghitten folytatta útját. Sokszögletű főnökömon látszott a hőemelkedés.

Erdős, a fakukac vigyorogva lesett utánuk a kalapja karimája alól.

- Látja ezt a családi együttest, Felméri? A Fedőcserép egy kicsit dögróvason volt... Az apus majd a hóna alá nyúl...

- Kár a nőért. Remek gyártmány.

- Ezt nem magának találták ki, Felméri... Magának nem jár ilyen tiszteletpéldány.

Öreg róka volt már, megnyugtató, hogy az igazgató ebben a házasságban csak az ablakgitt szerepét fogja játszani, akit csak azért kennek rá a nőre, hogy ne zörögjön, és ne essék ki a ráájából.

Uh, hát így vagyunk! És te, kisöcsém, mit sem tudtál erről a dologról. Látnod már az összefüggést? A döglött kakas kukorékolt egyet. És téged kifricskázta az állásodból.

Másnap későn keltem, leültem az ágy szélére, a térdemre langyos négyszögecskét sütött a nap, és énekeltem. A bordalt *a Bánk bán*-ból. Sok tremolót adtam hozzá; a tremolók megzörgették az udvari lakások rosszul gittelt ablakszemeit, egy csapzott kuvasz előmászott a cipészék takaréktűzhelye alól, ásított egyet, és ugatni kezdett. A háziasszony rózsás tokája is megjelent az egyik ablakkeretben, csipkés pongyolában, nyafogó képpel, mint egy Watteau-hölgy. Csak a bárányok és a XVIII. század hiányzottak a háttérből. Ahogy a hanglétrán rakoncátlanul felfelé kapaszkodtam, a lépcsőfokokon nagyokat zökkentem. A zökkenőktől arcomba hullott a hajam, és nem láttam, hogy Bogdán né benyitott a szobába. Úgy jött, mint egy árnyék, sötétben, laposan és rendszerint különböző síkokra törve.

- Kázmér úr, kérem - pislákol bánatosan -, a háziasszony átüzent, hogy kitesz valamennyiünket az utcára, ha ilyen patáliát csapunk minden reggel.

- Hogyan? A háziasszony önagysága nem szereti a hangomat? Az lehetetlen, Bogdán né lelkem - mondtam nagyokat bugyborékolva a mosdótálban. - Talán nem is nekünk szólott az üzenet.

Elnézően ingatta a fejét.

- Azt üzent a cselédjével, hogy Kázmér úr rendetlen ember, fűtyül, pipázik, énekelget, és mindig az ablakon ugrik be a szobába.

- Túlzás, Bogdán né. Csak március és október között ugrom be az ablakon. Maga a tanúm, Bogdán né lelkem, hogy télen legtöbbször az ajtón járok be.

- Igaz - intette határtalan elnézéssel. - Meg is üzenném neki, ha ki tudtuk volna fizetni az augusztusi házbért... De így nem merem, Kázmér úr...

Mindig ezek az átkozott házbérek! Hát sohase lesz már jobban? A nyulak, a szarvasbogarok, a leopárdok, a struccok nem fizetnek házbért. Miért kell az ilyen kifosztott, keserves Bogdán néknak házbért fizetni? Bogdán úr elitta az esedékes bért, semmi kétség. A pokolba is - gondoltam -, vajon nem lehetne ezt a felmondást visszacsinálni? Nos, mi volna, ha bemennék ma az igazgatóhoz, hogy bocsánat, igazgató úr, a háziasszonyomnak házbérhátraléka van, szíveskedjék a kirúgást egyelőre visszavonni, amíg elintézem a házbért. Persze, az ilyesmi nem megy.

- Nézze csak, Bogdán né lelkem - szólottam -, tegnap az irodában valami pénzt nyomtak a markomba, jutalmul, hogy ügyesen kiszámítottam valamit. Nem sok, talán még megtalálja a kabátom zsebében.

Ahogy tisztességtudóan keresgélt a zsebemben, a kezében megpillantottam egy üveg ólomvizet.

- Bogdán úr talán megint beverte az orrát?

A könyvkötő minden kedden és pénteken leitta magát, és beverte valahol az orrát. Tartós orra volt a mesternek, évenként száznégyszer verte be, szökőévben többször is. Nemegyszer indultam el hajnalban, az első meleg, leveses álom ízével a számban, hogy megkeressem és kiemeljem valami kocsmasztal alól vagy utcai árokból. Olykor ketten kerestük az asszonnyal, mert az öreg vesebajos is volt egy kicsit, félteni kellett a meghűléstől. A hangyákat lekergettük az arcáról, kihúztuk az árokból, és hármásban szépen hazadülöngéltünk. Nem irigylésre méltó sors - szóltam Bogdánnénak - egy részeges könyvkötő mellett hitvesi szolgálatot teljesíteni. Szegény asszony úgy elfogyott már, mint egy faggyúgyertya.

- Már a fejszét is alig bírja - zsörtölődtem vele, amikor mosakodás után lementünk a pincébe, tüzelőt aprítani. Kivettem a fejszét a kezéből, utánanyúlt, hogy nem tanult ember kezébe való, leszokhatnám már.

- No és II. vagy Favágó Vilmos? - vettem fel a kérdést. De Bogdánné mindössze csak Kossuth Lajost és Ferenc Józsefet ismerte a történelemből, és sehogy sem akarta a fejszét átengedni.

A cipőmet elfelejtettem befűzni, visszatértem a szobámba, hogy befűzzem. Nem kell sietned, mint máskor - intettem magam mérsékletre -, nem kell hanyatt-homlok rohannod többé, állástalan és szabad vagy, mint egy báránypelátó. Nincs becsebb illúzió, mint a szabadság. Az emberek sötét egérfogóban töltik napjaikat, amit életnek neveznek. Egy kis füstös szalonnabőrért a legszűkebb nyíláson is bemásznak. No, én lemondok róla, rágcáljatok csak ti, barátaim. A füstös szalonnabőr nem az esetem.

Fűztem a cipőmadzagot, és éreztem, hogy valami felvonókészülék bölcséleti magasztatokba röpít. Kiszóltam Bogdánnéhoz, aki férje orrát borogatta az ólomvízzel:

- Ide hallgasson, Bogdánné. Minthogy most nagyon benne vagyok a mennyiségtanban, kiszámítottam, hogy az ember évenként 365-ször fűzi be a cipőjét, nem beszélve azokról az esetekről, amikor gőzfürdőbe vagy olyan nőhöz megy, akinél le szokás vetni a cipőt. Hatvan év alatt... 365-ször 60, az összesen... mondjuk, kerek számban 22 000... Ha minden fűzésre átlag 3 percet számítok, az 3-szor 22, összesen 66 000 perc. Érti, Bogdánné lelkem? Hatvanhatezer percet pazarolunk el az életünkből cipőfűzésre. Ha volna kalapom, most azt is kiszámítanám, hogy hány lóerőt fejtünk ki és pazarolunk el azzal, hogy vezérigazgatóknak, háziasszonyoknak köszöngetünk... De szerencsére elvitte az ördög a kalapomat, s ezután senkinek sem kell már köszönnöm.

Bogdánné ijedten nézett az órára.

- Kázmér úr, kérem... nem tudom, hogy jól látok-e...

- Jól lát - nyugtattam meg -, ma nem megyek hivatalba. Hasfájás miatt. - És eszembe jutottak régi kosztadó asszonyom iskolai igazolványai: „Felmér Kázmét tanolló cipőtalpalás miatt nem mehetett oskollába.”

- Nem lesz valami baj, Kázmér úr? - sóhajtotta Bogdánné bátortalanul. Megnyugtattam, hogy semmi baj nem lehet, azután felnyaláboltam a könyvkötő asztalról egy fél tucat könyvet, és átvittem a szobába. A könyveket egy kanonok meg egy divatos kölcsönkönyvtár küldte bekötni Bogdánhoz. A munka, részben az én tudományszomjam, részben a Bogdán pálinkaszomja miatt igen lassan haladt. A három év alatt, amit Bogdánnénál töltöttem, teljesen

kitanultam a könyvkötő mesterséget, és megesett nemegyszer, hogy a bekötésre hozott könyveket nekem kellett befűzni, ragasztani, fűrészelni, ollógépbe tenni, borítani, hogy legalább valami szárazabb kerüljön az asszony üres lábosaiba. A könyveket, mielőtt kiadtam volna tulajdonosaiknak, lelkiismeretesen átolvastam. Ha postamunka volt, hajnalig böngésztem őket, hogy mielőbb végezhessek velük. Ha a banda megzavart ilyenkor, elhessegettem őket. - Sürgős művelődnivalóm van, koszosok, szíveskedjete a pokolba menni - mondtam nekik. - Szellemi hízókéúra, mi? - kiabálta Tömzsi. Rám fért ez a hízókéúra, mert amikor három év előtt Bogdánéhoz kerültem, sovány kis legény voltam, tudatlanságomnak minden oldalbordája kilátszott. Falánk is voltam, mint egy rideg ruca, és sok vegyes dolgot szedtem magamba. Ha felboncoltak volna, bennem is sok megemésztetlen dolgot találtak volna, amit erőltén zúzám nem tudott feldolgozni. Fapofa szerint az írók rendetlen és piszkos emberek voltak, sohasem mosták meg a nyakukat. Hogy honnan tudta? - Köztudomású - felelte kurtán. Sohasem olvasott. Még újságot sem. Munkanélküliségének ködös hónapjaiban, amikor más már a bicskáját feni egy kis útonállás céljából, vagy belebúvik éhesen a könyvekbe, mint a nyú a tormába, ő nyugodtan és kíváncsiság nélkül a pipáját tisztogatta, megerősítette ruhagombjait, a gyufaskatulyában rendbe rakta a gyufaszálakat, a falinaptárról gondosan elkapta a legyeket, hátratett kezekkel sétált a temetőben, este megleste a svábbogarakat, és dühösen agyoncsapta őket, kiséperte az ágy alól a szemetet, és más hasznos, rendszerető munkát végzett, de könyvet és újságot nem vett a kezébe. Csehül állott, csak zöldségféléken élt, amiket az apácák szőlőjéből csent. Tömzsi elvitte néha Ridélinéhez egy kis levesre, Lólábú is szállított neki olykor egy kis lopott kolbászt és zsírba mártott kenyeret, én is tettem egyet-mást a gyomra érdekében, de most, hogy kihuppanтам hátramozdító méltóságomból, meg aztán hogy a Lólábú néne is rájött a kolbásztolvajlásokra, Fapofa erősen soványodni kezdett. Az apácák behordták a zöldséget, valamit tenni kellett. Tömzsi, aki hatalmas üzleteket bonyolított le elméletben, kijelentette, hogy rövidesen egy több milliós szállításra fog megbízást kapni, és a bandát is bekapcsolja a vállalkozásba. Mutatott is valami levélborítékokat, amiket valami idegen papírkosárból halászott ki.

- A közvélemény meg azt tartja rólunk - mondtam felháborodottan -, hogy piszok fráterek vagyunk, lopjuk a napot. Mutasd meg nekik a borítékokat, hadd lássák, hogy milyen nagyszabású terveken törjük a fejünket. Igaz, azt is kifogásolják, hogy sokat röhögünk, és semmit sem veszünk komolyan. Ezeknek, barátaim, nincs érzékük a humor iránt. Az az ügyvéd, az a Doktor Utriusque, akinek ki szoktam engedni a madarait, azt mondja nekem ott a kölcsönkönyvtárban, hogy nem szereti a humoros könyveket, mert nincs érzéke a humor iránt. - Valóban? - kérdeztem tőle sajnálkozva. - És miért nem gyógyíttatja magát? - Majd kiesett a szeme, olyant nézett rám... Nem tudom, miért szeretné ez a sok buta tökfilkó, hogy olyanok legyünk, mint ők. Mit nyújtottak nekünk? Milyen bölcsességet? Egy döglött birkát sem ér az életbölcsességük. Az elvük az volt, hogy fel kell készülni az öregségre. Nyugdíjas állást szereztek, életbiztosítást kötöttek, és hadikölcsönt jegyeztek. Az állásukból kidobták őket, a hadikölcsönük elértéktelenedett, a biztosítóintézetük megbukott. Hát hogyan vegyük komolyan a fecsegésüket?

Lólábú megkérdezte, hogy tulajdonképpen mi az, amit komolyan kéne vennünk. Megmagyaráztam neki, hogy az úgynevezett komoly dolgokat, mint például az életet, a halált, a rettenetes adókat, a gazdasági viszonyokat, a külkereskedelem pangását, a színpadi válságot satöbbi.

- Aha - intett Tömzsi. - És ha ezekről a dolgokról beszélünk, akkor már komoly emberek vagyunk?

- Még nem - világosítottam fel. - A beszélgetés korántsem elégséges. Pofailag is bele kell illeszkedni a dologba. Teszem azt, a mezőgazdasági termények árának ingadozásáról beszélünk. Aki beszél, az elkomorodik, a többi meg szakszerűen ingatja a fejét, és néha sóhajt egyet. Az egyik azt mondja: „Az ország gazdasági struktúrája mellett ennek nem volna szabad megtörténni. A kiviteli politika a hibás.” A másiknak erre azt kell mondani, hogy a válságnak tulajdonképpen mélyebb erkölcsi okai vannak. Mire a harmadik legyint, és azt mondja: „Szamárság, kérem. Az egész csak háborús utórezgés, el fog múlni, mielőtt a gazdasági erők visszanyerik egyensúlyi helyzetüket.” Fapofa, te kijelented, hogy a bajon csak egy újabb háború segíthet.

- És én? - kérdezte Lólábú. - Én mit mondok?

- Te csak legyintesz. Te már tudod, hogy az emberiségen nem lehet segíteni, minden el van puskázva.

Határozatba ment, hogy ezután komoly dolgokról is fogunk beszélni. Én elolvastam az újságokat, és közöltem a bandával, hogy melyek azok az égető kérdések, amelyek jelenleg a társadalmat foglalkoztatják. Az égető kérdéseket azután szabályosan letárgyaltuk. Én voltam az előadó, úgy látszik, értettem a csíziót, mert Tömzsi hevesen ugrándozott, és azt kiáltotta, hogy kérem, nincs igaza, Felméri úr, nem a gazdasági struktúra, hanem az erkölcsi válság, mire Fapofa az asztalra csapott a tenyerével, és kijelentette, hogy a bajon csak újabb háború segíthet. Neki egészen jó állása volt a háborúban, Szentpétervár közelében egy pótkávégyárban dolgozott, később Szibériában egy lazacfüstölőben kapott alkalmazást.

- Elég - intettem, és Lólábúhoz fordultam. - Te következel. Mindig elfelejtesz legyinteni...

Lólábú sietve legyintett. Mindig elkésett.

Néhányan gyanakodva kezdtek már nézegetni bennünket. Elfelejtették, hogy nem lehetünk olyan előírásos lelkek, mint ők. Túl könnyedek voltunk a számukra. Tizennyolc éves korukban kikerültek a harctérre, öleltek, öltek vegyesen, és láttak egy világot, egy felfordult világot, és nem tudnak már hasra esni elmúlt bálványok előtt - olvastam egyszer az újságban a korosztályunkról. Odaraktak minket egy gondolat lejtőjére, és hátulról belénk rúgtak, hogy nagyot guruljunk. S akkor alázatot és tiszteletet várnak tőlünk. Mintha az sokat segítene rajtunk. Lám, ez a Fapofa csak elég alázatos volt, mégis itt áll kifacsarva és kidobva, mint egy rothadó citromhéj.

Bogdáné gyanút fogott. Azt mondtam neki, hogy úgy látszik, a vándorvesémmel van baj, néhány hétig föltétlenül kímélnem kell magamat. Hogy gyanúját eloszlassam, sokat kotoltam otthon, Tömzsi valahonnan egy fali hőmérőt szerzett, azt bedugtam a hónom alá, aztán végignyúltam az elaggott díványon, és beletemetkeztem a könyvkötészetből átcipelt könyvekbe. Sietnem kellett, a könyvek olyan hevesen szaporodtak, mint a kolerabacilusok. Azt hallottam a papunktól, hogy a British Museum könyvvállványai nyolcvannyolc kilométer hosszúak, és minden évben egy fél kilométerrel nőnek. A mi vonatunknak négy óra kéne, amíg végigpöfög ezeken az állványokon - gondoltam, és nagyokat faltam a könyvekből, nehogy végleg lemaradjak a sebes iramban.

- Itt valami másfajta bajt gyanítok - csóválta fejét Bogdáné, aztán el is ment a Fedőcserép- és Alagcsőművekhez, ott szépen megleste Garabetet, mire sebesen kiderült, hogy szövevényes előadásaim, amiket vándorvesémmel kapcsolatban tartottam, szintizta lódítások voltak. Az öreg seprőgép csúnyán kicsomagolta minden dolgomat. „Mondtam én mindig, hogy kitöri egyszer a nyakát.”

- Szegény - sajnálkozott rajtam Bogdánné -, ilyen embertelenséget! Kiadni az útját egy ilyen fiatal, szép szál férfinak!

- Sose búsuljon, Bogdánné lelkem - bátorítottam. - Nincs az én nyakamnak semmi baja, nemhogy kitört volna. Nem egészséges az, ha az ember egy helyben penészedik annyi ideig. Mozdás az élet, Bogdánné lelkem.

Szelíden megveregettem a hátát, és legszebb hangomon elénekeltam neki a Faust-keringőt.

- Látja - folytattam nagy garral -, ezeket a kis szobrokat, amiket az elmúlt télen faragtam, most elviszem a Patyipak cukrászdába. A Patyipak lány majd szépen kiállítja őket, pénz üti a markunkat, és kifizetjük a tokásnak a házbért.

Felpakoltam a kis faszobrokat, és elindultam a Patyipak cukrászda felé. Bogdánné utánamszólt, hogy gomboljam be a kiskabátomat, mert szeles idő van. Köszönöm - intettem vissza neki -, köszönöm az utókor nevében. Eszembe jutott, hogy kalóriaszükségletemet egy kissé elhanyagoltam az elmúlt napokban, betértem hát a Ridéliné falatozójába. Egy pohár kávét rendeltem félkör alakú kiflivel, amely künn, a cégtáblán úgy fogta körül a habzó poharat, mint félhold a török köztársaság címerében.

- Kirúgták? - kérdezte Ridéliné barátságosan, és letette elém a pohár kávét.

Bólintottam. Lassan kevergettem a kávémat.

- Akkor hát fölírom - mondta Ridéliné a háttérből. Megint bólintottam, és akkor láttam, mennyi mélység van egy ilyen pohár kávéban.

5/ Sírgödör önköltségi áron

Lassanként október lett, és a csatornák aljában megteltek a kádak, csöbrök ruhamosáshoz való, lágy esővízzel. Az embereken csendesen átütött a penész. Szívesen ültek íróasztalaik és pultjaik mögött, délben és este zártak, ettek, és újságot olvastak, éjszaka nagy dunnák alatt kézifűrészek hangját utánozták, és reggel, amikor hosszú és madzagos alsónadrágban, bokacsontig érő, gyűrött hálóingben szálltak ágyukról, sápadt faggyúréteg borította arcukat. Ilyen faggyú már csak vidéken van, ezekben a négyablakos, földszintes házakban, amelyek kis adag frizeikkel és nagy adag ízléstelenségeikkel a kisvárosi jómódot és kiegyensúlyozottságot jelképezték. Imitt-amott a tető szellőzőnyílását betömtek már zsákronggyal, a pincék már alma és savanyítani való káposzta szagát lehelték. A boltajtók felett színes pamutcsomagok rikítottak, a vásáros tehének néha unatkozva elbőgték magukat, és mélán csapkodták farkukkal trágyás combjukat. Bele lehet az ilyenbe örülni, de az ember megszokja, és akkor minden apró mozgás, minden farklegyintés és minden bögés vagy almaszag eljátszogat az érdeklődésével. A kisvárosok most alusszák utolsó álmukat. Néhány évtized még - jósolta Lólábú -, és jön a robusztus vasbeton, a higiénia, a 200-as átlagsebesség, és a főtér kövei közül eltűnik a Pitypang, eltűnnek a kövek, jön a gázfedezék és halotthamvasztó. Öröm lesz akkor élni.

Azért voltak ezekben az években is örömök. Néha színház sodródott a városba. Úgy vetődött partra a társaság, mint valami hajóroncs. A Felméri-kvártettnak félelmetes híre volt a kulisszák között. Nagyokat röhögünk a hülyeségeken, amelyeknek a színpad ezekben az időkben szolgálatába szegődött. És éppen olyankor, amikor a nézők arcán a bánatos élvezet könnyei készültek legurulni. Aztán ott volt a mozgóképszínház is, az, amelyikből Lólábút az elmúlt évben kiejtették. Nem kellett már oda hegedű meg zongora, a képekhez konzervzenét szolgáltak fel. Ezzel szemben sok volt benne a bolha és kevés a látnivaló. Az is nagyon kedélyes volt, hogy a teremben kizárólag csak páholyok voltak, a tulajdonos így oldotta meg a nézők legkényesebb problémáját: mindenki előkelőnek és páholyközönségnek érezte magát. Az olcsó illatszereken áttört, mint a gorlicei ütközetben a központi csapatok, a hónaljuk és lelkek pállott kigőzölgése és az égett filmek szaga. Hiába ültünk mi is páholyban, a kutya sem hederített reánk. Engem az egész csokor hidegen hagyott. Deszkával, perekkal, aszpirinnel sokat kerestek akkortájt az emberek, rogyásig megszédíték magukat pénzzel, és persze nem sokat törődtek az olyan nyeszlett, tehetségtelen alakokkal, mint amilyenek mi voltunk. Nem értettünk a harácsoláshoz, ültünk a farokcsigolyánkon, mint idegen korcs kutyák, és messziről néztük az általános, szent marakodást. Tisztes külsejű malacok voltak, ruháik alatt behegedt alávalóságok sebeivel.

(Látlak, komám, abban az erkölcsösre meszelt házban ott a főtéren, amint éppen undorodol a fecsegésemtől, és felzaklatott gyomorsavaid csillapítására nagyot nyalsz bele a szódabikarbonátos dobozba. Téged is, öreg pincebogár, aki bölcs megvetéssel nézel le rám gyakori csőrepedéseim miatt, és megvadult locsogónak nevezel. Tiszteltetlek valamennyieteket.)

Ördög vigye, nem vettem túlságosan rossz néven galádságukat, mert a múltó évek arra tanítják az embert, hogy egy kissé valamennyien alávalók vagyunk. A legutóbbi népszámlálásnál kitűnt, hogy angyalok már nemigen fordulnak elő közöttünk.

Bűnök nélkül az egyházak nagyon zavarba jönnének - mondta a papunk, akivel egy délután a könyvkereskedésben találkoztam. Minden két hétben bejött a faluból, hogy szétnézzzen kicsit a könyvespolcok között. Fiatal seprű volt, jól seprte, a könyveket is nagyon szerette. Három-négy könyvet lapozgatott egyszerre, úgy habzsolta a sorokat, címeket, tartalomjegyzékeket, mint büfébe betérő sietős ember a tormás virslit. Sima arcú, kékes szemüvegű, kurta lábú

ember volt a pap, az Istenről egészen eredeti dolgokat tudott mondani, de úgy láttam, az emberekhez is értett. Utrechtben is járt, két év előtt Angliában is megfordult. Kis köpcös alak volt, nekilendülő hassal, s amikor megemlítette, hogy Angliában is járt, láttam, amint a domború földgömbön fölfelé mászik Nagy-Britannia térképe felé. Akárcsak egy kötelességtudó, istenfélő, de kissé hízásnak induló hanga.

- És hogy volt a La Manche-csatornánál? - kérdeztem tőle.

- Ott hajóra ültem - felelte mosolyogva.

Megkönnyebbülve búcsúztam tőle... A magasba nyúlt, hogy megveregesse a vállam.

- Mint egy rakoncátlan vizsla - jegyezte meg. - Mindig külön utakon szaladgálnak a gondolatai.

Jött az ősz és a hastífusz. Lólábú megkapta az őszi melankóliát, Tömzsi meg a hastífuszt. A betegebbit mégis Lólábú volt, nehezen vonszolta magát, pofacsontjai kiállottak, nézegette az összekunkorodó gesztenyeleveleket, és észrevételeit az utókor számára versekbe foglalta. Verseiben gyakran szerepeltette vaskos ortopéd cipőjét és sántaságát, szőke, gyerekes haját, gyomrát és más alkatrészeit. Fapofa megvetően köpött a pipája mellől. Az angol lányról is fabrikált néhány verset, ezeket elvitte Tömzsihez, hogy betegségében elszórakoztassa. Fapofával én is elindultam beteglátogatóba, mert azt hallottam, hogy rossz bőrben van a karmesterünk. Csókainé, a Tömzsi anyja, éppen ingeket és tarka alsónadrágokat terített száradni az öreg sírkövekre. Egyszerű, közömbös asszonyosság volt a Tömzsi anyja, talán azért, mert sok temetést és hazug könnyet látott. Özvegy volt, de a temetőt ügyesen elgondozta. Nem is igen jöttek már halottak, öreg, süppedő temető volt, inkább a vár túlsó oldalára jártak, ahol csinosabb kripták és divatos sírkövek között bizonyára nagyobb kényelmet találtak. Csókainénak így nemigen volt dolga a halottakkal, egész nap kötögetett, esténként aztán kiállott a temető kapujába, és várta haza a fiát meg a kutyáját, mert mindkettő nők után mászkált késő éjjelig. A fia most ott feküdt az ágyon lázasan, a kutya meg a küszöbön, és időnként aggódalmasan nézegetett az ágy felé, mert Lólábú éppen valami versolvasással gyötörte a gazdáját. Odaálltunk az ágy elé, Tömzsi előszedte a hőmérőt, és elvezényelte vele a *Kislány, kislány*-t. Ő maga egy kicsit nehezen adta ki a hangokat, a fejbőre sem mozgott olyan fürgén, mint máskor, a fülét is sárgának találtam.

- Hé, szelíd kuvasz lett belőled!

Közölte, hogy a hastífuszt a Lólábú verseitől kapta, mert igen megtömte velük a hasát.

Tudtam, hogy frissítőleg hat a kedélyére, ha alkalmat adok neki valami hazugságra, megkérdeztem tőle, hogy van-e valami hír a gróf nőről. Rázta a fejét. Semmi. Megtudta, hogy a lány megkérte valami úrvezető, valami Ettore Rocca.

- Le fogok csúszni - mondta kissé fáradtan. - Végre is nem vagyunk a középkorban, hogy évekig kibírjuk ezt az ezeröttszáz kilométert... Disznó nagy távolság...

A mindig takarékos Fapofa most úgy repült bele a társalgásba, mint bogár az ember szemébe.

- Jó neked - hívta fel Tömzsi a figyelmét a közeli temető előnyeire. - Ha elpatkolsz, nem kell messzire menned. A sírgödröt is önköltségi áron fogják neked számítani.

Tömzsi intett a kutyának, súgott valamit a fülébe, mire a kutya két lábra emelkedett, egyik mellső lábával úgy tett, mintha pipát tartana a szájához, a másikkal meg, mintha hátra akarná rakni, aztán girhesen sétálgatni kezdett a szobában, mint Fapofa.

Fapofa mérgesen hadart valamit. Nagyot mulattunk, mert ha dühbe gurult, a nyelve vastag és száraz volt, mint a papagájnak, egy szavát sem lehetett megérteni. Tömzsi később kihúzta a hőmérőt a hóna alól, és fáradtan nyújtotta át nekem, hogy olvassam le a lázát.

- Harmincnyolc - mondtam, és gyorsan leráztam a hőmérőt.

- Negyven egész öt tized - szoltam Lólábúnak és Fapofának, amikor elhagytuk a házat.

Szótlanul, fanyarul lépegettünk. Éhesek és veszettül rosszkedvűek voltunk. Lötyögtünk az ūrben, még egy koszos korlát sem volt mellettünk, amiben megkapaszkodhattunk volna. Fújt a szél, sötét varjak csapongtak felettünk. A sárga homályban élesen látszott a Fapofa karvaly-orra. Lólábú szuszogva koppant mellettünk, egy rövidet, hosszút, mint egy bánatos versláb.

6/ Csúnya napok. Sok tolvaj van a világon - mondja Ridéliné, és az ő tapasztalataiban lehet bízni

Nem mondom, hogy pokoli jókedvem lett volna ezen az őszen. Ridélinéhez egyre ritkábban jártam, pedig egyszer megfogta a vállamat, és rövid habozás után a hajamat is megsimogatta. Hogy ne hozzon-e valami falnivalót? Egy kis finom kelvirágot vajban vagy darásmetéltet. Üresedés volt a bodegában, nem csodálkoztam, hogy délről visszamaradt darásmetéltjét és nyárról visszamaradt testmelegét rám akarta pazarolni. Mit csináljon egy harmincöt éves erőteljes özvegy a fiatalságával és őszi estéivel? Birizgálta az orromat a metélt elképzelt illata, de mégis nemet kellett mondanom Ridélinének, mert ami testi követelményeimet illeti, kissé kényes voltam, és köbirtalmilag inkább a soványabb hölgyeket kedveltem. Bánatos pillantások követték sietve távozó lépteimet. Pedig a hasam egészen beesett már, mutattam is Fapofának, hogy el kéne menni a betegsegélyző orvoshoz, hadd nézze meg, mire jó ez a gödör itt a hasamban, és lehet-e még rajta segíteni. Fapofa kitapogatta a gödröt, és legyintett. Semmi, az övé sokkal mélyebb - közölte szakszerűen. Nem volt nagyizolás, az ő gödre csakugyan mélyebb volt. A sárgarépat és retket nem bírta már, inkább abbahagyta a táplálkozást. Délután mindig benézett a Dukics villa rácsán. A konyhalány nagy darab marhahúsokat vetett mindennap szemétre. Estefelé meg a hentes kirakatát nézegette. - Talán az új kolbászdivat érdekelt? - kérdeztem tőle, amikor egyszer magam is arra vetődtem néhány szippantásra. Benn az üzletben vörös és közömbös mancsukkal a henteslegények ide-oda rakosgatták a disznófü sajtokat és füstölt bokacontokat. Azután vadul néztük a szalámvágó gépet, amelynek ragyogó korongja suhanva szaladt bele a szalámi pompás testébe. Hentesnek kellett volna lennünk vagy péknek, mészárosnak. A nyomorúság nagy kérdőjelei fityegnek a világ felett, magyaráztam Fapofának. Tízmillió éve élünk a földön, és nem tudtuk intézményesíteni az általános és egyenlő jóllakást... Hej, buta barmok lehetünk...

Fapofa elgyöngülve támoalgott a falhoz. A szája hullaszerűen csüngött, nem tudta becsukni. Megfogtam a karját. - Vannak emberek - mondtam neki -, akik sohasem kóztoltak bele az éhségbe... - Fapofa sárgán és üveges szemmel vigyorgott.

- Hadz van, Fapofa uch? - szólalt meg a hátunk mögött a Miss Mabel hangja. Aztán észrevett engem is, és szemrehányóan tette kezét a karomra.

- Felmejrí uch, hát nem tebbet gaondaol a Pintyökre? Huszaonet nap már nem láttam... Maga haszaontalan fiú. A Djukics lány nadzsaon megharaguszt magára...

- Megálljon, Pintyöke, mert nem erről van szó. Ha már találkoztunk, valamire megkérném. Menjen be ebbe a péküzetbe, és vegyen nekem egy kiló kenyeret. Well?

Örömmel tett eleget kérésnek, és mosolyogva nyújtotta át a kenyeret Fapofának.

Fapofa kifejezéstelen arccal vette át az ennivalót, és köszönés nélkül elrohant. Az angol lány csodálkozva nézett utána, és megkérdezte, hogy Fapofa uch miért elsietett alyan hamar.

- Jöjjön, Pintyöke - szólottam hozzá -, és most beszéljen valamit magáról. De a Dukics lányra nem vagyok kíváncsi.

- Hazautazak Börminghembe - közölte elkomolyodva, és hangjában a beteljesülő honvágy örömet és a válás szomorúságát éreztem. Meg kellett ígérnem, hogy mihelyt a dolgaim engedik, átnézek egy kicsit Angliába, és természetesen Birminghamet is útba ejtem. A zárda tornyában nyolc órát csilingelt egy fiatal, fúrge harang, megszorítottam a Pintyöke kezét, és

Fapofához rohantam, hogy a zsákmány rám eső részét átvegyem. De Fapofa mindent felfalt, és éppen az elszoródott kenyérmorzsákat szedte össze az asztalról. Lólábú is ott volt, neki is tele volt a hasa. Elmondta, hogy az éjszaka valami útleírást olvasott. Egy angol utazót Afrikában megkínált egy kannibálfőnök emberhússal.

- Az angol azt állítja, hogy az emberhús kitűnő, hasonlít a növendékmarha húshoz - jelezte ravaszul.

- Látod - lőttem vissza, mert nem hagytam, hogy korgó gyomromon mulassanak -, mi szentnek és sérthetetlennek képzeljük magunkat, aztán jön egy ilyen fekete kukta, levág belőled egy felsálszeletet, lábasba tesz, megsóz, megborsoz, hagymát vág hozzád, fél kanál zsírt ejt rád, feltálat és körbekinál a vendégeinek. Mesdames et Messieurs, Ladies and Gentlemen, vegyenek ebből a lírai költőből, remek húsa van, egészen porhanyós, kitűnően értett a prozódia szabályaihoz, és sokat forgatta Shakespeare-t... Kérek egy fogpiszkálót - mondja ebéd után bőföggve az egyik kannibál -, ennek a versfaragónak száraz volt a szíve, a rostjai beleakadtak a fogamba.

Bimbókoromban magam is úgy képzeltem, hogy a kannibálok rendes mészárszékben mérik ki az emberhúst. A kirakatban tüdők és combok lógnak a kampón, lenn petrezselyemmel és citrommal a szájában a fej. A kannibál-tanonc a tökét gyalulja, a segédek meg a pult mögött sűrögnek. Igenis, nagysád, egy fél kilót ebből a természetbúvárból. Fejet nem parancsol tárkonyos levesnek?

Émelygett a gyomrom az éhségtől, otthagytam őket. Ridéliné célozgatott arra, hogy az apámnak bőven van liszt a hombárjában, de én hallani sem akartam semmiféle szülői eltartásról. Itt van Fapofa, az anyja elég szép nyugdíjat kap mint törvényszéki bíró özvegye, Fapofa mégsem ír neki soha pénzárt...

A Patyipak cukrászdába bekukkantottam néhányszor, hogy megtudjam, nem adták-e el a szobraimat. A kutyának sem kellettek, pedig mulatságos kis faragványok voltak. Aztán más oldalról is lecsapott a mennykő. Alig épült fel Tömzsi a betegségéből, alig foglalta vissza állását a villanytelepnél, levelet kapott az igazgatóságtól, amelyben közölték vele, hogy valami súlyos mulasztás miatt elbocsátják. Ott állott hát az egész banda az utcán, foglalkozás nélkül.

- Azt hiszem, megint a döglött leghorn kakas kukorékolt egyet - jeleztem. - A Dukics lány apja részvényese a villanytársaságnak...

Némán néztünk magunk elé. Rothadt dologban vagyunk benne, s ha soká tart, szépen belerohadunk magunk is. A nyomor feloszlás függőleges helyzetben. A lélek is hullabűzt áraszt ilyenkor.

Zsigmondi borbélynál hajvágás közben egy hirdetőmenyt láttam. Este eszembe jutott a dolog, és összehívtam a bandát.

- Tisztelt fűvőszeneke - közöltem velük -, Zsigmondi koszvajónál favágógépet hirdetnek eladásra. Az eladó három évi jótállást vállal. Mi a véleményed, Lólábú?

- Nem jó verstéma - csüngette Lólábú rossz karban levő ortopéd cipőjét.

- Fapofa uch? Önnek mi a véleménye? Semmi? És neked, Tömzsi?

Tömzsi intett.

- Vegyük meg.

- Én is ezt akartam indítványozni. Itt a tél, kezdődik a favágó idény. Alakítsunk favágótársaságot. - Közöltem velük rövid elgondolásaimat, kiszámítottuk a város tüzelőszükségletét, és ehhez viszonyítva a favágóvállalat esélyeit. A fűrészt természetesen én fogom kezelni, mert

már jártam néhányszor körfűrészsel, a motorjához is értek. Fapofa és Tömzsi aprítani fognak, Lólábú meg házról házra biceg, hogy a megrendeléseket felvegye.

- Az nem megy csak úgy - ugrált Fapofa -, a fűrész én fogom kezelni.

Tömzsi előrefurakodott, és kijelentette, hogy a fűrész ő fogja kezelni. És gyorsan valami mesébe kezdett, mire Fapofa kifordította, majd megtapogatta a könyökét, jelezni akarván vele, hogy a Tömzsi hazugságai már a könyökén nőnek ki, sőt átszakították már a kabátját is. Aztán a saját érveit hadarta el. Oroszországban egyszer egy erdőparcellát egymaga fűrészelt fel.

- És hogy volt azokkal a lazacokkal? - kérdezte Lólábú komolyan. A lazacokkal úgy volt, hogy Fapofa Szibériában megtanulta a lazacfüstölést, és minket is több ízben beavatott ennek titkaiba. Az ember vette a borókacserjéket, tűzeggel ügyesen összekeverte, és a csüngő lazacok alatt meggyújtotta. Előnye ennek az eljárásnak az volt, hogy a boróka és tűzeg csak füstöt adott, lángot nem, és így pompásan megfüstölődtek a halak.

- Jó mesterséget tanultál - irigykedett Tömzsi, és egyszer táblát akasztott ki a Fapofa ajtajára: „Itt szakszerű lazacfüstölés vállaltatik. Tömeges megrendelés esetén árengedmény.” Fapofa azóta felhagyott a lazacfüstöléssel, és kelvirágszínű arca dühbe borult, ha valaki a lazacokat emlegette.

- Kutya - morogta dühösen, és legjobb könyvemet, a Swift *Gulliver*-jét hajította a költőhöz. A hajigálásból általános népünnepély támadt, remek ökölvívó-mutatványokkal és ablakbeverésekkel. Az ablakcsörömpölés hallatára Bogdánna már hozta is a könyvkötészetből a lantornapapírost és ragacsot, amivel szépen beragasztottuk a kivert ablakszemeket. Aztán úgy határoztunk, hogy sorsot húzunk. A sors engem jelölt ki arra a feladatra, hogy a fűrész kezeljem. Tömzsi kopogott, aztán jelt adott karmesteri szipkájával, és mi elénekeltük a *Kislány, kislány-t*. Tömzsinek megint rendesen működött a fejbőre, a fülei is szabályosan mozogtak, csak az orra nyúlt meg egy kicsit a betegség alatt. Dús hasznok, remek jövedelmek sziluettjei táncoltak a láthatáron, a banda szinte lerészegedett a fényes jövőtől, amelyet a vállalkozás ígért. Tömzsi papírt ragadott, és öt perc alatt nagyszabású részvénytársaságot fejlesztett az ócska favágógépből, további öt perc alatt kitermelte az összes erdőt, és hatezernégyszáz kocsirakomány épületfát szállított Egyiptomba. Később még összevásárolta a Dukics-bank részvényeit, és mikor az egész bank a zsebében volt, becsengette Dukicsot, és elküldte a dohánytőzsdébe öt darab világos szivarért. - Aztán hallja csak, Dukics - kiáltott utána -, ropogtassa meg előbb a végüket, megértette?

Másnap elmentünk Zsigmondihoz, hogy a favágógép ügyét nyélbe üssük. Zsigmondit nemtelen vetélytársai koszvájónak nevezték, és azt a rágalmat terjesztették róla, hogy pompásabb hajgombokat és tartósabb bőrfertőzést sehol olyan gyorsan és jutányosan nem lehet beszerezni, mint az ő fodrászatában.

- Jó napot, császárvadász úr - köszöntöttünk be az üzletbe. - A favágógép miatt jöttünk.

Kicsi vacsorát volt a fodrász, kopasz és magányos, pedig régi fényképein lakkcipőt viselt, karcsú sétapálcát és dús hajhullámokat. De elmúltak a fiatal hajhullámok, elhervadt a daliás császárvadász, felesége elhagyta, és most magányosan kotyvasztotta ebédjét egy apró lábasban. A fodrászat sarkában kétméteres, bazilika alakú lombfűrész munka állott, Zsigmondi évek óta dolgoztatott rajta, és még mindig nem fejezte be. Tömzsi szakértelemmel nézegette, és elismerően csettintett a nyelvével.

- Egy sapka pénzt fog vele keresni, Zsigmondi úr.

Zsigmondi hagymát és hajat vágott a lábaskába, egy zacskóból paprikát csurgatott a rotyogó hagymára, és meggyőződéssel bólintott.

- Tudom. A népek erősen biztatnak.

A népektől nem is lehetett rossz néven venni, hogy az ezernyi fűrés, faragás, kacskaringó, likacs bonyolult és vékony facsipke láttára elfogta őket valami gyönyör, mert a népek a művészetben is a kitartást és kacskaringókat jutalmazták elragadtatásukkal. Fapofa is hozzászólt a dologhoz.

- Rakja tűzre azt a porfogó számárságot - ajánlottam én barátságosan.

A borbély letette csorba villáját, és rám nézett. Gondolatban szépen kilombfűrészelte, hogy a kalitkával nagy dolgot fog művelni, kiállítja Kolozsvárt, Pesten, Bukarestben, esetleg Párizsba is elviszi, pénzt és hírnevet fog vele szerezni. Hadd lássa az asszony, aki hűtlenül elhagyta, hogy milyen végzetesen rossz cserét csinált. Szerettem volna megmagyarázni neki, hogy műremeke egy irtó félreértés, félreértése a dolgok lényegének, és hogy az emberek az évezredek folyamán eltávolodtak az igazi művésztől, inkább vásárolnak törött milói Vénuszokat és füstös Hogarthokat, mint ilyen remek szép kalitkákat. Ennélfogva tehát jobb, ha egy vastag kötélre bízta magát, mint az emberek csodálatára.

A kirakatban égetett agyagból egy kutya szobra állott. Magam fabrikáltam, s hetekkel előbb adtam be Zsigmondihoz bizományba. Láttam, hogy végleg lőttek a barátságunknak, szóltanul kiemeltém a kutyát a kirakattól, és intettem a bandának. Gyerünk.

A favágógépet Péntek, a galambtolvaj bocsátotta áruba. Elváltam a bandától, és bekopogtam Péntekhez. Péntek Pál fenn állott egy létra tetején, és egy galambdúc csapóajtáját igazgatta. Mint rendesen, most sem fogadta a köszönésemet, csak köpött egyet a létra tetejéről. Volt egy kitanult, hírhedt hímgalambja, és remekül értett hozzá, hogy ennek a segítségével a város valamennyi nőténygalambját a csapdája csalogassa.

- Valami szoknyavéget látok itt a kamra nyílásában - mondtam, hogy az üzletkötéshez vezető kerülőnek, kínai szokás szerint, eleget tegyek. Nem felelt. Sem rólam, sem a kutyáról, amelyet hónom alatt szorongattam, nem akart tudomást venni. - Ezt a favágógépet ideadhatnád nekem - mondtam.

- Tízezer - szólalt meg most a létra tetején valami rúddal bajlódva, és a szó úgy zuhant le, mint egy kalapács, félre kellett ugranom az útból, nehogy kárt tegyen bennem.

A tízezer egy kicsit sok volt. S ha bérbe venném? Tél végén megfizetném az árát.

- Tízezer előre - zuhant le a létra tetejéről két újabb kalapács. Egy kosárral bíbelődött, amelyet kis fadarabkával peckelt fel. A tetőn két idegen fajgalamb ácsorgott, aztán leszálltak a Péntek hímje után, és kukoricaszemeket eszegetve lassan közeledtek mindhárman a csapdához. Hej, kisöcsém, szólottam magamhoz, lásd, így szállunk le mi is napos álmaink háztetejéről, hogy begyünket telegyömöszöljük a szolgaság ravasz kukoricájával. Átkozott csalafintaság.

Odatoltam elé a kutyát.

- Meg sem nézed? Pedig azt hiszem, sikerült hűségesen visszaadnom lelki vonásaidat. Mert rólad mintáztam, névnapi ajándécul. Nézd, hogy emelgeti a hátsó lábát. Benne van az egész világnézeted.

Nem felelt, csak vitte a becsapott galambokat a ketrec felé. Ha már benne voltam a barátkozásban, nem hagytam annyiban.

- Csúnya köpet vagy, Péntek. Ahogy így elnézlek oldalvást, ezekkel a tolvajszerszámokkal, egy kicsit igazad van: te megveted az emberiséget, és lopsz. Én tisztetem őket, és engem meglopnak.

- No, isten veled, hű barát - búcsúztam tőle -, fene jól kibeszélgettük magunkat. Örvendek, hogy így megértjük egymást...

Hiphiphurrázva futottunk neki terveink csicsonkájának, aztán puff, mindjárt az elején a fenekünkre zötytyentünk. Nagyot káromkodtam. A banda feszült kíváncsisággal várta beszámolót.

- Mi van a géppel? - estek nekem mohón. - Nem hoztad el?

- Nyálasok, hát nem jutott eszetekbe, hogy mielőtt hozzáfognánk a dologhoz, szükségünk van valamire?

- Alapszabály? - tapogatózott Fapofa.

- Másra. Nos, Tömzsi.

- Engedély...

- Költő úr?

- Fogalmam sincs róla - jelentette ki Lólábú.

- Figyeljetek - emeltem fel a szemem. - Megmondom. TŐKE.

- Tőke? - kérdezte a banda csudálkozva.

- Tőke. Mindenhez tőke kell. A világ teremtéséhez is tőke kellett. Ahhoz is tőke kell, ha meg akartok döglenni.

Bogdáné behozott egy petróleumlámpát, mert a villanyt néhány nap előtt kikapcsolták. A Tőke jó erősen főbekólintotta a bandát, csend volt, csak a lámpa sercegett. A falon görnyedt árnyékok gyászünnepelet rögtönöztek. A csendnek, amely rásüllyedt a szobára, lehetett két métermázsa a súlya.

- Milyen jó lett volna pedig, ha dolgozhattunk volna - sóhajtotta Fapofa elmélázva.

- Egy egész versciklust tudtam volna kihozni ebből a favágásból - harangozott Lólábú ortopéd cipőjével.

- Egy rothadt krumplit nem ér az egész költészet - figyelmeztettem. - Csak két dolog, és pedig két buta dolog van a világon: szegénység és gazdagság.

- Pénz nélkül nem lehet megszerezni a gépet? - vetette fel a kérdést költőnk izgatottan, és az izgalomtól, amint ilyenkor szokta, kacsintani kezdett.

Hát igen. Ilyen angyalian anyagiatlan volt az én fűvószenekarom. Hogy nem lehetne-e pénz nélkül megszerezni a gépet.

- Nem - csaholtam rájuk -, és nincs semmi értelme annak, hogy holmi angyaloknak képzeljétek magatokat, akik a tőke gravitációs törvénye ellenére a magasban lebeghetnek, és lepotyogtathatnak valamit a földi dolgok fejére. Itt kell leszolgálni az életet a földi gyalogságnál.

Az enyvzagú kamrába legalább némi változatosságot hozott a petróleumlámpa bűze. Haszon-talan, gyűrött alakok voltunk, a nyálunknak, amit lenyeltünk, keserű volt az íze, lötyögött a nyakunk az elbővült gallérokban.

Elkísértem őket, aztán befordultam Ridélinéhez. Éjfél fele járt az idő, éppen zárni készült, de szívesen nyitott ajtót, amikor megmondtam, hogy kutya éhes vagyok. Barátságosan megveregette a vállam.

- No, nem baj, akad itt még valami, üljön csak le. Nyárról elmaradtunk még négy adag gyöngykásalevessel, fiatalember! - tette hozzá kedélyes rosszallással. Négygel? Én többre emlékszem. No, majd ha megtartottam a Morgan lánnyal a polgári esküvőt, rendezem az összes leveseket. Meg a húsokat. És velőscsontokat. Nemkülönben a kocsonyákat is. Mindenesetre kérek az esküvő napjára részletes számlát.

Mellém állott, és nézte, hogyan falom a tányér ismeretlen tartalmát. Később, amikor megtöröltem a számat, éreztem, hogy egyik keble a vállamra nehezedik. Erre aztán sebesen elmondtam a dolgot a kútba esett favágógépről meg Péntekről, a kegyetlen galambtolvajról. Ridéliné megjegyezte, hogy jól ismeri Péntek urat, egyike a legnagyobb tolvajoknak. Elmondta, hogy amikor még fűszerüzletük volt, a férje ügyesen odaragasztott a pulthoz egy pénzdarabot, Ridéliné meg a pénztárból figyelte, hogy egyik-másik vevő milyen ügyesen igyekszik a gazdátlan pénzt elemelni. Sok jó kabátú úrban lakozott kapzsi tolvaj, és sok gyanús alakról derült ki, hogy feje búbjától le egészen a cipőjéig tisztességes ember.

- Sok tolvaj van a világon, Felméri úr - legyintett Ridéliné.

- A külszín semmit sem számít... Péntek úr régi ismerősöm... Ó is szépen odarakta a markát erre a pénzre, hogy elemelje.

Az óra éjfélét ütött. Ridéliné barátságosan rám nevetett.

- Mind a négyen nagy pernahajderek, de én szívesen segíték magukon.

Megköszöntem; tudtam, hogy nekem is áldozatot kell hoznom, hát meghoztam. Csak nem hagyom, hogy a banda éhen forduljon föl? Ridéliné meg volt elégedve a kedvességemmel, és másnap, éppen szállingózott az első hó, bezörgettem Fapofához:

- Gyerünk, itt a gép.

A könyökhajlásomban elegáns fejszét tartottam, könnyedén, mint régi katonatisztek a kardjukat. A géphez három fejsze is hozzátartozott. Lólábú délután elvezetett egy mézsáros udvarára, és estig sikerült is néhány fadorongot felfűrészelnünk. A vizet sem kerestük meg vele, amelyet a motor hűtőjébe kellett töltenünk. Néhány napig csetlettünk-botlottunk új pályánkon, a motor mindegyre kihagyott, a körfűrész nem fogta a fát, ugyanakkor a részvénytársaság másik két igazgatójának a fejszével gyúlt meg a baja, mindegyre a fahasáb mellé csaptak, mire a fahasáb elunta a vegzatúrát, és átrepült a szomszéd udvarra. De egy hét sem telt belé, és a fejszék pompás biztonsággal reccsentek, a fűrész vidáman zengett, a hangja virgonc kanyarban emelkedett a levegőbe, aztán szép vastagon hullott vissza a földre. A földet ekkor már hó borította, én pöfökelve nyomtam a fűrész fonó korongjához a fát, a kezemet vastag szőttes kesztyű védte a hideg ellen (négy ujj együtt, a hüvelykujj külön szakaszban), Fapofa és Tömzsi szuszogva csattintottak a fejszével. Lólábú meg izgatottan ide-oda bicegett a városban, hogy a megrendeléseket felvegye. A testünk estére elnehezült, a karunk bénán csüngött, szennyesek és elgyötörtek voltunk, de vasárnap mindig megfürödtünk, és jószagú káposztás metéltet ettünk Ridélinénél. Sört is ittunk, a fáradtság felengedett tagjainkban, s minthogy a sört én fizettem Fapofáért, alaposan be is rúgott, és eltáncolt valami rugdalózó volgai táncot, amihez Lólábú fütyülte a muzsikát. Megjött Miss Mabel is, lógó harisnyával, de jókedvűen, és Lólábú elszavalta neki első favágóversét, amelynek ezt a címet adta: *Favágó dala szombat este*. Pintyőkét nagyon meghatotta a vallomás, megszorította költője kezét, és sajnálkozva jelentette be, hogy januárban útra kel Birmingham felé. Szerettük ezt a Pintyőkét, olyan nyájas és olyan becsületes volt hozzánk.

Két hónap múlva lefizettük Ridélinének a félévi használati díjat. Mert a gépet ő vette meg, nekünk csak bérbe adta. A bér nem volt sok, nekünk is maradt valami. Az emberek lassan

megszokták, hogy olajosan ott zörgünk végig gépünkkel a főtéren, könyökhajlásunkban a fejszével. Háború előtt a magunkfajta fiatal emberek már megnősültek ebben a korban, utódokat nemzettek, és talán már befizették biztosítási díjuk első részletét is.

Egyszer nem vigyáztam eléggé, a fűrészt szépen áthatította külön bejáratú kesztyűmet, és csontig metszette a kezemet. Ki kellett állanom a munkából. A helyemet Tömzsi vette át, én meg jodoformosan, felkötött karral betegállományba vonultam. Lézengtem, olvastam, és egyszer újra benéztem a Patyipak cukrászdába, hogy nem keltek-e el bizományba adott fáteneim. Patyipak, aki télen-nyáron az üzlet ajtajában állott, nagy derűvel köszöngte a járókelőket.

- Szolgája, Török úr, hogyésmint... Szolgája, Moldován úr, hogyésmint... Szolgája, Felméri úr, hogyésmint...

A Patyipak-féle süteménybolt nagy forgalmat bonyolított le krémekben. A lapos krémlepenyekkel és sápadt birsalmasajttal benépesített kirakatban vastag legyek lelték halálukat. Benn a boltban a Patyipak lány valami gobelint öltögetett. Leültem a törött márványszal mellé, és egy pohár keserűpálinkát kértem. A Patyipak lány hozta, ott is maradt az asztalnál, kétoldalt megfogta a márványlapot, és testét himbálva rám nézett.

- Hallom, pórul járt a favágással. Mihez fog kezdeni?

Kis kotló, gondoltam magamban, és felnéztem az üvegszekrény tetejére, amelyen szép sorban ott állottak a teheneim, faragott alakjaim. Már gyermekkoromban szerettem faricskálni, agyagot gyúrni, emberi és állati alakokat mintázni. Vadgesztenyével kezdtem, emberi fejeket faragtam belőlük, úgy, hogy a gesztenye barna héja rajtuk maradt hajnak vagy kalapnak. Hogy mit fogok csinálni, ha nem térhetek vissza a favágáshoz? Talán majd ilyen teheneket.

- Fél kiló barna kenyeret sem fog vele megkeresni - csavarta el az orrát a Patyipak lány. - Nem pálya az, én mondom magának. - Fölemelte a kezimunkáját, és tűjét beleszúrta a páncélos dalia szemébe.

Künn egy koci állott meg. A következő pillanatban belépett a cukrászdába egy régi és kedves ismerősöm, a Dukics bankigazgató lánya, akinek Lólábú agyoncsapta a leghorn kakasát. Kemény kis nőnek látszott így közről, engem, azt hiszem, ruhafogásnak nézett, mindössze csak egy kurta, közömbös pillantást vetett felém. Könnyedén és finoman megevett egy süteményt, közben szemügyre vette egyik szobromat.

- Ki csinálta ezt? - kérdezte élénk érdeklődéssel. A Patyipak lány jóízűt kacagott, és szemtelenül felém bökött a varrótűjével. Én meg félretoltam a szájam sarkába kis angol pipámat, hogy a hangom kéznél legyen, ha majd szóbelileg is be kell mutatkoynom. De a Dukics lány nem fordult meg, hallatlan közömbösséggel elfogyasztotta süteményét, kisujja hegyét bedugta a kalitka rácsán, fizetett, aztán megfordult, és a fejem fölött levő tükörben megigazította a kalapját. Megszámoltam: még négy ugyanolyan nagyságú tükör volt a helyiségben.

- Nem vagyok útjában? - kérdeztem roppant barátságosan.

Nem felelt, és nem nézett rám. Nyugodtan befejezte a kalappróbát, és otthagyt engem lezuhanyozva, csapzottan, mint egy dörgölődni akaró kóbor kutya. A pipa csontszopókája hangosat csikorgott a fogaim között. Felbőszítő kis dögnek találtam. A cukrász lánya boldog kacajjal jelezte, hogy remekül mulat lecsúszásomon.

- No, drágám, ez elbánt magával. Ilyen levegő volt neki - tette hozzá, és duzzadt kis pofazacskójából egy hosszút fújt a szemem közé.

Sietve belenyúltam a Patyipak lány hajába, és megráztam.

- Buta jérce - mondtam neki, és mielőtt hozzámvághatta volna a hamutartót, kiugrottam az ajtón. Két év előtt sokat hógolyóztunk együtt, meg is hemperegtünk néhányszor a hóban, azóta egy kicsit igényt tartott rám. Ha beszélgettünk, megfogta a kabátom hajtókáját, vagy a kalapommal játszott, máskor meg zsebkendőjével gondosan megtörölte a vérző karcolásokat, amiket a borotva ejtett arcomon. Baráti türelmem, úgy látszik, feljogosította arra, hogy féltékenykedjék. Az ajtóban elfogott Patyipak, és hátba vágott.

- Megváltozott a világ - újságolta, és a Dukics lány után mutatott az állával -, azt mondják, férfinyeregben lovagol.

- Annyi baj legyen, Patyipak úr. Ha nő fedezte fel a rádiumot, miért ne ülhetnének férfinyeregben?

Ezt Patyipak nem értette. Az ő idejében a nők még flanelbugyogót viseltek. És favágási szakmában csak született favágók működtek. A férfiak nagy bajuszt hordtak, a nők gyermeket, és a pohár sernek hat krajcár volt az ára. Nagy tolvaj hírében állott különben. Azt mondták, hogy a háború befejezésekor magánál felejtette az ezredpénztárt. Nem hittem el, mert nagy gazságokat nem hiszek el felebarátaimról, csak egészen kisdéd dolgokat. Patyipak nem úgy festett, mint a nagy tolvajok. Az arca lusta volt, mint a keletlen tészta egy kerek tepsiben, a szeme két közömbös mazsola, a bajusza egy darabka keresztbe rakott vanília.

- Nincs valami fűrésznivalója? - kérdeztem tőle üzletileg, és megveregettem a hasát, a díszes családi sírboltot, amelyben annyi halott disznó tűnt el az évtizedek folyamán.

- Hogyne volna. De nem bízom ilyen naplopókra. Nem csinálják maguk azt komolyan. Műkedvelői előadás. Az én fámát csak arra érdemes favágóval hasítatom fel...

A munkától, a fáradtságtól már a nyelvünk lógott, és ez a gonosz daganat még azt mondja, hogy nem vagyunk arra érdemes favágók. - Hát csak hozza el a hasát egyszer mifelénk - búcsúztam tőle -, és nézze meg, öreg záptojás, hogyan dolgozunk...

Munka akadt elég, de nem volt szaporája. Ketten nem győzték, a kezem meg nehezen gyógyult. A favágásnak befellegzett hát.

- No, én kidöglöttem a hámból - szoltam a bandának hagyakozva, mint Napóleon Waterloo után -, más lóról kell gondoskodnotok. Itt a kesztyűm, és a haszonrészemről is lemondok...

A favágókesztyűt odaajándékoztam Fapofának, és elvonultam a könyveim közé. A könyvkötészetbe valaki behozta a *Karamazon testvérek*-et. Magamhoz vettem, és három napig olvastam egyfolytában.

7/ Olcsó kis faggyúgyertyák vagyunk

Az utolsó oldalaknál tartottam, amikor délfelé beállított Veronka, az apám cselédje, azzal az üzenettel, hogy az öreg tiszteltet, és kér, hogy ha ráérek, nézzek egy kicsit haza, mert ő leesett a padlásról.

- A fenét - szólottam, és visszatettem a présbe a Karamazonokat -, leesett a padlásról? Csak nem törte el a lábát?

- Nem - rázta fejét a kis cseléd -, a hátára esett. Azóta folyton szuszog. - És hogy megmutassa, hogyan szuszog, valami vinnyogó, vékonyka kis lélegzetet nyomott ki magából.

- Jól van, Veronka. Ha ilyen csúnyán szuszog, akkor hazamegyek.

- Felméri úr meghagyta, hogy csak úgy tessék jönni, ha ráérő ideje van.

- Van nekem bőven - nyugtattam meg. - Nem tékozlom el munkával, mint más, időmilliomos vagyok.

Kéregbőröndömet hamarosan megtömtem mindenféle kezem ügyébe eső holmival, mert úgy illett, hogy az ember mutatós bőrönddel menjen végig a falun. A hazamenetel, a sajnálatos balesettől eltekintve, kapóra jött, mert a soványságtól már ide-oda zötyögtem a ruháimban. Csak ne ütötte légyen meg magát az öreg - gondoltam. De miért is mászik egy ötvennégy éves ember a padlásra. Az élet a földszinten is elég bonyolult, minek még fokozni a kockázatot.

Búcsút vettem Bogdánétól, akiből ez idő tájt már úgy peregtek a könnyek, mint cseresznyefából a mézga, az arcán mindig akadt néhány csepp. Bogdánt végleg eláztatta a pálinka, minden éjszaka a Három Tetűhöz címzett kocsmából kellett hazahozni. Együtt énekelgette ott Ugrik Borbálával a lengyel himnuszt.

- Vigyázzon magára, Kázmér úr - sóhajtottam utánam Bogdáné.

Nem messze volt a kisvasút, szóltanul baktattunk Veronkával az erősen füstölő pályaudvar felé. Az állomásfőnök valami elkésett disznót pörkölt. Megbeszéltük a pörköléssel kapcsolatos dolgokat, a hurka-, zsír- és tepertőkérdést, aztán elindultunk, hogy a jegyváltást is elintézzük. Az apám távolba látó készülékével alighanem a zsebembe látott, mert jegyre valót is küldött a kis cseléddel. A vasúton Veronka egy átnedvesedett zacskóból málnacukrot szedett elő. Tessék venni, kínálta nekem is igen szívesen. Kínálta, de én nem kívántam. Szopogatta a vörös cukrot, és csodálkozva nézte, hogyan füstölög a vonatocska mögött elmaradó alagút. Hamarosan leszállottunk, áthaladtunk a falun, utána a kihalt fürdőtelepen, és a kanyarodónál már látszott is az apám malma, a szürke erdő alatt. Fenn az erdő felett laza vattacsomó lógott.

- Megint idetelepedtek a szénégetők? - kérdeztem a füstre mutatva.

- Gavril, a golyvás - világosított fel Veronka.

A malom felől, a dorongfa-hídon kerékpáros, buggyos nadrágú, pápaszemes alak közeledett.

- Éberlein doktor úr - kiáltottam utána, amikor láttam, hogy az erdei ösvény felé indul.

A doktor megállott, elővette dohányos tárcáját, és szokott nyugalmával cigarettát sodort magának.

- Súlyos? - kérdeztem, és hirtelen valami nyugtalanság harapott a gyomromba. A doktor szemüvege alatt oldalról rám nézett, ügyetlen, göbös cigarettáját megnyálazta, és megrázta a fejét.

- Már nem - mondotta közömbösen. Tüzet adtam neki, és vártam. Bár nem tette a vállamra kezét a megszokott orvosi mozdulattal, és nem mondta azt, hogy „Legyen erős, Felméri” - mégis egyre erősebben vert a halántékomban a fekete sejtelmek dobszáva. Tíz perc múlva nyugodt és kietlen voltam, a dobok elnémultak, de most garázdálkodott bennem a bizonytalanság, és ide-oda lökte a szívemet.

- Már nem súlyos - ismételte az orvos penészszerű mosollyal, és kirepedt cigarettájával a halott tóra és a dermedt erdőre mutatott. - Ismeri Goethét?

*Über allen Gipfeln
Ist Ruh,
In allen Wipfeln
Spürest du
Kaum einen Hauch,
Die Vögelein schweigen im Walde,
Warte, nur balde
Ruhest du auch...*⁴

Nyakkendője alatt az ingéről hiányzottak a szokásos gyöngyházgombok, és a rojtos nyíláson kikandikált sovány mellének ritkás gyapja. Nézttem, és semmit sem szóltam. A kis öreg szerette az ilyen idézeteket. Poe Edgar *Holló*-jából is szokott néha idézni, legtöbbször teljesen indokolatlanul. A Goethe-idézet után igazított valamit a kerékpárján, amely éppolyan olajozatlan és girhes volt, mint cingár gazdája. Aztán eltűnődve bólintott.

- Hát igen, kedves Kázmér, a gyertyát elfűjták. És a gyertya kialudt. Olcsó kis faggyúgyertyák vagyunk valamennyien.

Újra meggyújtotta rozoga cigarettáját, és a gyufát tétován ide-oda mozgatta ujjai között. Nézttem a gyufát. Úgy mozgatja - gondoltam -, mint valami fényjelet a lélek sötét alagútjában. Hidegen összeadtam a dolgokat: Goethe, faggyúgyertya, vigasztaló fényjelek a lélek távoli alagútjában. Mindez azt jelenti, hogy az apám halott.

Az olcsó kis faggyúgyertya nem rossz hasonlat - surrant át fejemen az éberség kis egérkéje. De tompa és talán kidülledt voltam, csak nézttem az orvost, és vártam, hogy még mondjon valami határozottat is. Talán valami kenetteljes vigasztalást is vártam. Mert az orvosok szeretik néha elenni a papok kenyerét. De Éberlein doktor már végzett a szavakkal. Csak éppen a farkincájukat köpte ki. Az ő létéhez nem tartoztak hozzá a fickándo-zó szavak, bővizű locsogások. Többszörösen csalódott ember volt ez az Éberlein.

- Az apja várja, Kázmér - intett búcsúzóul. - A szemét nem csuktam le, hadd nézzék meg egymást még egyszer.

Elindultam a malom felé, s a doktor külső kabátzsebére igyekeztem gondolni, amelyben bicskát, szivarszipkát, ceruzát, hőmérőt és vadászpatriót láttam, de azért éreztem nyakamban a bánat nehéz malomkövét. Az apám hálókamrája előtt újszülött csibék turkáltak a málában. Örvendtem, hogy elállják az utamat, és nem kell még belépnem a szobába. A kis cseléd gyöngéden elhessegette őket, aztán parázsló kis szeméit rám emelte, és én veritékezve benyitottam.

⁴ „Immár minden bérce / Csend ül, / Halk lomb, alig érzed, / Lendül: / Sójajt az éj. / Már búvik a berki madárka, / Te is nemsokára / Nyugszol, ne félj...” *Vándor éji dala*. Tóth Árpád fordítása. (A szerk.)

Még melegnek éreztem az apám kezét, a bajusza is lisztes volt még, a tartása is elég rendesnek látszott, csak a szemével történt valami szokatlan. Két alakatlan üvegdarab volt a szeme, egy eltört, kék színű szódásüveg két egyenlőtlen darabkája. Meghökkenve néztem.

Szeretett engem az öreg - jutott eszembe, ahogy a festetlen ágy mellett ácsorogtam. Szeretett, ahogyan egy jószívű molnár szeretheti városba rugaszkodott, hűtlen kölykét: csiszolatlanul és egy kis fájdalmas mellézköngével. És én? Könnyed és talán száraz fickó voltam, sekélyes, bokáig érő érzelmi életet éltem. Eliramodtam itthonról, és csak akkor gondoltam az apámra, ha liszt szagát éreztem, vagy valahol egy malom kerekének kattogását hallottam. Ez a gondolat forrósággal töltött el, és kifagyasztotta bennem a vízcsapot. Habozó könnyeim kicsordultak, és eláztatták kerges bőrömet. Leültem az apám mellé az ágy szélére. Megfogtam a kezét, és könnyeim homályos szemüvegén át nézegettem a szemét. Komisz dolog ez - gondoltam valami senkinek sem címzett szemrehányással -, így szódásüveggé törni egy kifogástalan apa és egy derék molnár mosolyát. Úgy találtam, hogy az enyészet napszámosai igen hamar nekünk esnek csákányaikkal. A munkavezetőjük csak leadja az utasításait: negyven csákányos előre! S a következő pillanatban lecsapnak ránk a szerszámok, és mi, hetyke számarak, pillanatok alatt romokban heverünk.

Veronka nem mert bejönni a kamrába, csak a küszöbről leste üvöltözve, hogy milyen bátran teszek-veszek a halott körül. Néha eltépte üvöltésének vékony cernáját, és eszegetni kezdte a városból hozott málnacukrot. Félelmében egy pillanatig sem tágított mellőlem, és ha este kiléptem a csillagok alá füstölni, vagy kvarcoltatni sápadt gyászomat az égitestek fényével, dideregve követett.

Ökörszekérrel vittük a koporsót, mert a temető messze volt, a falu mögött a hegyoldalban. Veronka megbarátkozott az eseményekkel, fenn ült a szekéren, és a löcsrúdba kapaszkodva terebélyes ernyőt tartott a koporsó fölé, hogy meg ne ázzon. Március eleji eső esett. Veronka az utat hosszúnak és unalmasnak találta, néhányszor megigazította a koporsóból kicsüngő papírcsipkéket, aztán előszedte málnacukrát, és elégedetten szopogatta. Ó, bánatos relativitás - gondoltam bölcsen -, ki hitte volna! Mennyi édesség és mennyi pirosság volt egykor számomra egy szem málnacukorban... Néha még játszom a gyermeket, duzzasztom a pofazacskómat, de szemfényvesztés az egész, nincsen benne már édesség...

Nagyokat cuppogtam a szekér mögött, és hallgattam az öreg lelkészt és egyházfit, akik az ökrök előtt haladva, az ernyő alatt a tavaszi trágyázásról meg a kerti csimaszok pusztításáról beszélgettek. Később a falu alatt hozzám lépett Ferenc, régi fegyvertársam, és résztvevően megszorongatta a kezemet meg vállamat. Csúf idő van - jelezte, mert nem tudta, hogy a részvétet hogyan szokás szóbelileg kifejezni. A sírnál a hadiözvegyek erősen sírtak, mert sokszor örölte sovány kis kukoricájukat vámmmentesen a derék molnár. Más asszonyok is voltak a gödör körül, szoknyájukat a fejükre borították, hogy el ne ázzanak, és sírtak ők is, mert az apám sohasem volt garasos ember, sokszor nem volt hegye a ceruzának, amellyel felírta a garat oldalára, kinek hány mérő gabonát adott hitelbe. Az ásót sután fogtam meg a bal kezemmel, mert a jobb még sérült volt a favágástól, kendőben hordtam. Nehezen mégis ledobtam az apámra egy lapátnyi göröngyöt. Amikor elült a dübörgés, s a sír szép domború lett, elindultam hazafelé. Egyszerű, tartós fakeresztet állítottam az apámnak a lelkemben, mert ő maga is egyszerű ember volt, nem szerette az első osztályú temetéseket. Az emléke jó meleg paplannal takart be, és én szívesen ellustálkodtam néhány napig a bánatos pihetakaró alatt.

A temetés után a faluban elfogott Éberlein doktor, és azt mondta, hogy tartsak vele. Átkeltünk a falun, és ahogy hátranézek, látom, hogy mögöttem kullog Veronka, mögötte Katalin, a kecskénk, és a menet végén Maszat, a kutyánk. A temetésen kötelességtudóan mindnyájan részt vettek.

Éberlein bevezetett a rendelőjébe, azt mondta, üljek le valahová, aztán elővette gordonkáját, és játszani kezdett. Szék nem volt a szobában, felültem az ablakpárkányra, és hallgattam. A doktor erősen ütődöttnek látszott. Buggyos térdnadrágja alól nevetségesen vékony lábszárak bújtak elő. A szonáta lassan, szinte csavarmenetben hatolt belém, mint egy dugóhúzó. Lehet, hogy nem is szonáta volt, hanem valami szimfónia, elfelejtettem megkérdezni. Ha most valaki kirántaná belőlem a dugót - gondoltam -, minden kibugyborékolna belőlem. Aki ledugaszolva járt a világban, mint én, abban bizonyára sok minden zavar és üledék gyűlt össze. Ahogy hallgattam a doktort, amint lényét ráölelve a gordonkára, furcsa dolgokat muzsikált bele a tél végi alkonyba, éreztem, hogy sok zavar és üledék kavargog meg bennem.

Veronka, a kecske és a kutya ott vártak rám a doktor tornácán. Az idő kitisztult, a csillagok ragyogtak, négyesben aztán szépen hazafelé vettük utunkat. A doktorné ablaka előtt egyensapkás fiatalember körvonalait pillantottam meg. - A forgalmista - súgta Veronka bizalmasan. - A doktornéhoz jár...

A tűzhelyen kukoricacsutkával nagy lángot élesztettünk, és hurkát ettünk uborkával. Veronka aztán leguggolt, hogy kioldja és lehúzza a cipőmet, ahogy olykor az apám nehéz cipőjével tette. Nehezen aludtam el, a zsilip vize zúgott, és a felkerekedő szél hideget lehelt be az ajtónyíláson.

8/ Biztatóan kacsint rám a vacsoracsillag

Most aztán napszámban lógathattam a lábam. A hombárban maradt egy kis liszt, a veremben szalonka, savanyú káposzta, Veronka szépen elgazdálkodott vele, semmire sem volt gondom. A polcon ügyes fapipát találtam, az apám ünnepnap pipája volt, a magamét Fehérvárt felejtettem, jól fogott hát. Ott csüngött mellette a dohányzacskó is, rágyújtottam, és megoldottam gondolataim pányváját. Azelőtt sebes paripák módjára nyargalásztak, most egy kis melankólia költözött a lábizmaikba, talán pókosak is voltak, csak éppen lődörögtek körülöttem. Ha az idő kitisztult, magam is elindultam egy kis lődörgésre. A nyakamba akasztottam prizmás látcsövemet, amellyel hét év előtt a Piavét meg az olasz járőröket nézegettem. Amikor a háborús céció függönye legördült, a látcsövet, mint afféle szórakozott színházlátogató, elfelejtettem a páholynyitogatónak visszaadni. Mulatságos szerszám volt. Ha felkapaszkodtam a dombnyeregbe és belenéztem, láttam az alsó falut, lenn a völgyben a Marost, a hegyi falut, és távol, talán tizenöt kilométernyire, a fehérvári vártornyot. Sok mindent láttam. Az alsó faluban a boltost, amint az udvaron a fiát fenekelte, vagy a bolt előtt fiatal fehérnépekkel tereferélt. Az öreg tiszteletesné százket kilójával, amint bevonult egy kicsiny faházikóba, nyitva felejtette az ajtót, és onnan dirigálta a ruhamosást. A jegyzőné az ablakban ült, és az ajkát pirosította. Délután arra nézett a fürdőtelep fiatal postása, oldalra dűtött, elegáns kalapban. Láttam a kalapon a barna szalagot, és a jegyzőnéen a kellemes izgalmat. Todor, akivel együtt feküdtem egyszer négy napig étlen-szomjan egy olasz kavernában, a kéményt javította. Egyik helyen a boronát tisztították, a másik helyen a tejet vizezték. A házasságtörések is jól látszottak. A tábori látszó kifogástalanul elém hozta azt élet minden kis és nagy apróságát. A hegyi faluba is bekukkantottam, hogy a fiatal papot is illendően meglátogassam, légvonalban. A hasa, amennyire látcsövem lencsén át megállapíthattam, ősz óta alaposan leapadt. A tiszteletesné a bivaly körül foglalatostkodott, a tiszteletes meg vályogvetésben gyakorolta magát. Úgy látszik, gyéren hozott a stóla, az állam is csak itt-ott cseppentett egy kis segílyt, maga tapasztotta hát istállóját. A fürdőtelepen meg így tél-tavaszon nem volt élet, a gondnok a ház mögött valami ellenkező fehérnéppel huzakodott. A két falu, a fürdőtelep odagyültek a lábam elé, még a gyomrukba is beleláttam. Akinek vaj volt a fején, meg is tréfáltam, hogy ijedtében elállott a lélegzete. A huzakodások, tejevizezések, padlásra való páros felsurranások mind előkerültek...

Ha aztán eluntam a távcsövezést, s az idő megenyhült, fölmentem a nagyerdőre, hogy régi fáimat lássam. A bükkfákat, amiknek szárai a magasban házasságba léptek, a tölgyeket, amelyeknek nedvén nyáron dühös cserebogarakat láttam lakmározni, aztán lenn az égerfákat és a nagy juhart, amely szárnyas terméseit úgy küldte le a távoli Maros felé, mint a repülőgépeket. A kis csavarok ügyesen dolgoztak a levegőben, néha egyetlen nekilendüléssel fél kilométernyire is elrepültek. Most nem voltak még üzemben, az erdő még száraz hangokat adott. Alkonyatkor azért már hallatszott a szalonka kortyogása, és lenn, a nádas környékén, a vonuló víziguvat kiáltása. Jöttem, mentem, üldögéltem a zsilipcsatorna oldalán, füstölögtem, és olykor, úgy oldalvást, szemügyre vettem a malmot is. Öreg hodály volt, fedelén már alig akadt zsindegy, csak a sűrű moha fogta vissza rajta az esővizet. Mihez kezdjek vele? Benne születtem, igaz, de mit kezdjek egy malommal? Megzöldültek már a falai, az apám meg nagyapám eleget öröltek benne, hadd öröljön benne más is, gondoltam. Eladom. A jegyző elsüti, talál rá vevőt, ha jó sápot ígérek neki. Csak meg ne kopasszon. Mohó ember, nemrég került ide, házat és szalonbútort szeretne karácsonyra venni a feleségének. Éppen készültem hozzá, de megelőzött. Nem személyesen jött, a hátramozdítóját küldte, hogy kiszaglassza szándékaimat, és melleleg összeállítsa a hagyatéki leltárt az illeték miatt. Vele volt Todor is, hogy az összeírásnál mint hiteles becsüs működjék közre. Hüvösen nyúlt mutatóujjával a

kalapjához, és úgy látszott, végleg elfelejtette baráti évünket, amelyet künn a harctéren töltöttünk együtt. Pedig azóta, hogy hazavergődtünk, nem láttuk egymást. Hozzáléptem, és jó melegen megráztam a kezét. Megkérdeztem, hogy vannak a gyermekei. Nincs már a bárónál? Azelőtt a báró udvarán volt zsellér, most úgy látszik, szakított a zselléri múlttal. Hivatalos rövideggel hozta tudomásomra, hogy a községházánál teljesít szolgálatot mint esküdt. Aztán otthagyt, és végigjárta a malmot, benézett a szobámba is, nehogy letagadjam ingóimat az összeírásnál. A jegyzői írnok kiszedte tintatartójából a dugót, és intett nekem, hogy mondjam tollba, miket örököltem. Az írnok mását később kétszer is láttam: egyszer egy görbe hátú agárkutya személyében, másodszor egy Hogarth-képen, mint zálogházi tollnokot.

- Írja hát - mondtam. - Hát mindenekelőtt itt van ez a malom. Öreg hodály, fedelén már alig akad zsindegy. Aztán itt van ez a három darabocskás föld, egyik a malom mögött, aztán a külső tag, amit csak kaszálónak használok, és erdő alatt a krumpliföldecske, összevissza tizennyolc hold ha lehet. A két darab jegenyét is felírhatja itt a malom sarkában. Katalint, a kecskét is. S ha már olyan szorgalmasan ír, jegyezze fel Flóriánt, a kokast is. Úgy ráncba szedi az udvart, mint egy vizsgázott csendőrmester. S hogy el ne felejtsem, maradt még egy kutya is, Maszat nevű. A bolháit, gondolom, nem kell bementeni. Mert ha azok is illetékkötelesek, akkor baj van, legalább háromszáz darab után kéne adóznom. - Valami ingóságok maradtak-e, tudakolta a jegyzői írnok, ügyet sem vetve a bolhákra. Egy szivardoboz, világosítottam fel, benne egy ezüst fülbevaló, talán az anyámé lehetett valamikor, egy munkakönyv, egy sorozási igazolvány és egy darab jó karban levő spanyolviasz. (Két darab aranypénz is volt a szivardobozban, de mindkettőről megfeledeztem. Most bemondom őket, ha nem késő.) A jegyzősegéd azt szerette volna tudni, hogy valami értékesebb holmi nem maradt-e az öreg után. Értékesebb? Persze hogy maradt. Itt vagyok én. Felméri Kázmér, huszonöt éves, nőtlen, rokkant favágó, fél év előtt röpködtem ki a Fedőcserép- és Alagsóművektől. Aztán itt van ez a vakarcs is, ez a Veronka nevű. Tizenhárom éves, egész nap a kecskével bakalódik. Az apám hagyta itt, s most nem tudom, mit kezdjek vele.

- Más nincs? - tudakolta az írnok.

- Ó, igen - jutott még eszembe -, beveheti ezt az öreg rigót is, itt a gerendán. Valami üvegbe lépett bele, elvágta a kisujját, s azóta itt lopja a napot a malomban.

- Más nincs? - tudakolta az írnok még egyszer. Todor hivatalos rosszállással lépett az asztalhoz. - Egy magas hátú dívány - mondotta be a leltárba -, három szék, egy fényezett ágy, almárium, künn a kamarában egy fényezetlen ágy, egy pár csizma...

Elkísértem őket a hídig, és jeleztem, hogy egyelőre még a régi adót sem tudom fizetni, mert egy fitying sincs a háznál. A hídnál az írnok bátorságot kapott, és megjegyezte, hogy nagyon hetykén beszéltem, vigyázzak magamra, mert megütöm a bokámat.

- Nem újság - búcsúztam tőle -, már többször megütöttem. Todor kényelmetlenül feszengett hivatali küldetésének magaslatán. Végre úgy döntött, hogy bár nem viseltettem kellő tisztelettel a személye iránt, mégis felém nyújtja a kezét.

Csodálkozva néztem utána. Miért haragszik rám ez a Todor? Hiszen a legjobb bajtársak voltunk. Nem néznek itt jó szemmel? Úgyis továbbállok. A kecskét - úgy határoztam - majd beterelem az öreg paphoz, hálából, hogy olyan szép beszédet fabrikált az apám nem létező erényeiről, a kacsákat, csirkéket eladom, a malmot, földet is eladóvá teszem, a kokast pedig a fiatal papra hagyományozom. Akinek ilyen kakasa van, az már családot alapíthat. Amíg a jegyzőtől biztosat nem tudok, persze nem ugratom szét a társulatot.

Flóriánnal, a kakassal hamar összebarátkoztam, Katalin, a kecske is tudomásul vette jelenlétemet. A régi patakmederben kitűnő mintázó agyagot találtam, ki is próbáltam, addig nyomkodtam, kenegtettem, amíg valami abrakoló ló lett belőle. Amíg készítettem, Katalin, feladva szokásos csavargásait, ott állott a hátam megett, és kritikus szemmel vizsgálta művemet. Néhányszor megrázta a fejét, és mekegett valamit.

- Talán nem jó, mi? - szóltam rá.

Nem felelt, és odébbállott. Amikor aztán elkészültem a lóval, nekiment és felöklelte.

- Nincs érzéked a szobrászat iránt - közöltem vele barátságosan, és nagyot csavartam a farkán. Másnap reggel aztán kinyitotta az ajtó reteszét, bejött a szobába, és lehúzta rólam a takarót. Legszebb álmomból keltett fel. Megrovóan ácsorgott az ágyam mellett, és rázott néhányat a szakállán. Szép csüngő szakállt viselt, mint a buddhista papok. Orvul mögéje nyúltam, és nagyot rántottam felálló farkán. Most aztán mély megdöbbenéssel bámult rám.

- Bocsánat - mentegetőztem -, azt hittem, valami kalapdász.

Elképedve és megbotránkozással vonult ki a szobából. Pedáns kecske volt, kissé talán nyárs-polgári gondolkodású. A humor iránt nem volt érzéke, akárcsak néhány heptikás léleknek és városi pléhpfőának, akiket szociális problémáik és székszorulásuk állandóan akadályoz abban, hogy elmosolyogják magukat. Katalint tavaly hozta a malomba egy Márta nevű asszony. A hosszú utat Kati egy kockás átalvetőben tette meg, mert akkor még nem tudott gyalogolni, és ha a szél oldalba kapta, tántorogva lódult el a helyéből. Itt nőtt fel a malom körül, megszokta az őrlőkövek tompa morgását, a lapátok kerepelését, a csirkék alattomoságát, a kakas pöffeszkedését, megbarátkozott az idegen szamarakkal, akik kukoricát hoztak a hegyek felől, és most nagyon nyugtalanul jött-ment a malomkörüli, hogy elmaradtak a szamarak, megállottak az őrlőkövek, és nem nyikorogtak többet a lapátok. Unalomból elsétált néha a falun át a vasúti megállóig, megvárta a vonatot, és lebilincselve bámulta a mozdony pöfögését meg a vasúti kocsik gyors csattogását. Ez a látványosság volt legszenvedélyesebb szórakozása. Ha olykor elkésve érkezett az állomáshoz, s a vonat történetesen már indulóban volt, vad futással igyekezett az utat megkerülni, és az alsó sorompóhoz érni. Ott aztán felágaskodott a sorompóra, és úgy gyönyörködött a vonat pompás gördülésében. Hazajövet útba ejtette a községi szérűskertet, mert volt ott egy fiatal csikó ismerőse. Szeretett volna eltársalogni vele, meg is szólította, de nem sokra ment az ostobával, az csak röhögött, körbenyargalászott, s ha elunta, nagyokat rúgott a hátsó lábaival, aminek nem sok értelme volt. Kati visszakullogott hát a malomhoz, és a kutyával próbált valami unaloműző eszmecserét. De Maszatnak, amint a hagyatéki leltár kapcsán már jeleztem, sok volt a bolhája, mindegyre lefarolt, és a fejét úgy eldugta valamelyik lába mögé, hogy ember volt, aki kitalálta, hol végződik a képes fejtörő, és hol kezdődik a kutya.

Újra elnyomott az álom, de alig horkantottam egyet-kettőt, Kati megint a szobában termett, lekapta rólam a szőrös takarót, és futásnak eredt. Kiugrottam az ágyból, és úzóbe vettem. Körülszaladtuk a malmot, s csak a bodzabokornál sikerült elcsípnem.

- Béküljünk ki, Kati - ajánlottam neki barátságosan.

Tanakodva figyelt. Én meg fordultam egyet, és elindultam a malom felé. Mire az ajtóhoz értem, a kecske már mellettem kullogott megbékülve; darált kukoricát adtam neki. Veronka nem nézte jó szemmel ezt a barátságot.

- Ne higgyen neki - mondta féltékenyen -, ez senkit sem szeret. Azért jött Kázmér úr után, mert mindig a bendőjére gondol.

Haragos viszonyban voltak. A kis vakarcs, ha tehette, meghúzta a Kati szakállát, mire Kati felháborodottan vette üldözőbe. Veronka visítózva menekült, legtöbbször sikerült is kellő időben feljutnia a létra tetejére, de a sikítás görbéjéből ítélve a kecske néhányszor nagyot hőkölt a hátulján. A fogócskából olykor nagyobb csatározások alakultak ki, s megesett, hogy vagy a kecske jött hozzám panaszra, vagy Veronka. - Irgumburgum - dörmögtem, ahogy nemrég egy képes ABC-ben olvastam -, lesz már egyszer itt rend, ti pernahajderek!? Micsoda felfordulás ez megint?

Katalin izgatottan és sebesen mekegett, láttam rajta, hogy súlyos sérelem érte. A vakarcs megszeppenve mászott le a létráról.

- Ő kezdte - emelte vádolóan a mutatóujját a kecskére. - Kati kezdte.

- Igaz ez, Katalin? - tettem fel a kérdést a kecskének, mert jog szerint meg kell hallgatni a másik felet is. Audiatur et altera pars⁵ - mondta egyszer Doktor Utriusque.

Kati nem volt rest, nekiment a vakarcsnak, és ha latba nem vetem tekintélyemet, zajos muri támadt volna belőle.

- A kecskék nem hazudnak, vakarcs - figyelmeztettem a kis cselédet. - A kecskék igen megfontolt és jellemzilárd lények.

Elvörösödött, és zavartan rejtette el tenyerébe hegyes és szeplős kis orrát. Ha kuncogott, ha szégyenkezett, mindig az orrához kapott. A napja azzal telt el, hogy vagy a kecskével, vagy a kutyaival, hol meg a kakassal játszott. Az öreg rigóval is peres viszonyban állott. Csúfolódó fütyökkel hergelte az öreg szőlőtolvajt, az meg, ha tehette, orvul belécsípett a Veronka meztelen lábába.

- Az anyádat felkérem - mondtam neki, amikor a kakassal egyszer megtépték egymást -, hogy máskor ne válassza el olyan korán gyerekeit az anyatejtől, szoptassa őket még néhány hónapig, mielőtt szolgálatba mennek.

Ha elunta az állatokat, azzal szórakozott, hogy engem bámult. Csak odaállott elé a szobában vagy a gát alá, és fényes szemeit nyugodtan rám meresztette. Mindegy volt neki, hogy alszom-e avagy a fogamat piszkálom.

- Hallod-e, vakarcs - nevettem rá -, ha így nyitva felejtet a szád, még világkiállításnak képzelem magam.

Nagyokat aludtam a kamrában, amit Veronka nem állhatott szó nélkül.

- A nap a hasára süt - zsörtölődött az udvaron Katinak -, mégis alszik még. - A falusiak sem vették jó néven lustaságomat, mert úgy tartották, hogy a nap nem arra való, hogy az ember ágyban fogadja a látogatását, mint valami feslett fehérszemélyt. A végén már magam is megsokalltam.

- Európában most megint bajok kezdenek lenni, kisöcsém - szólottam magamhoz rosszállóan -, munkanélküliség, fegyverkezés, és te itt lustálkodszt a vackodban, és a pipádat szurkálod. Mit szólnak majd hozzá azok a dühös folyóiratok, amelyek a nagy kortársi felelősséget trombitálják?

Azt mondják, hogy az emberben több lélek lakik. Nyilván én is ilyen tömegszállás voltam, mert az eszmecserébe beledugta az orrát egy másik Kázmér is. Szemérmetlen, kötődő fickó volt, lesercintette Európát összes bajaival, nekem meg azt tanácsolta:

⁵ Hallgattassék meg a másik fél is. (A szerk.)

- Fiatalember, ülj csak nyugodtan a fenekeden. Ha Európának szüksége lesz rád, úgyis küld neked egy behívó cédulát. Az élet álom, s ennél fogva aludja ki magát az ember, ahogy csak tudja.

A rügyek kezdtek feszegetni átmeneti köpenyüket, vége volt a márciusnak. A hangok erősödtek. Elindultam az erdő felé; Katalin, aki a szérűskert körül csavargott, meglátott, és futva igyekezett utánam. Valami heves mondókába kezdett, néhányszor megállott és visszaneézett, azután újra belefogott a mondókába. Alighanem a csikót panaszkolta, akivel újabb súrlódásai támadtak.

- Nem kell komolyan venni a dolgokat - ajánlottam neki.

Fűben jártunk. A völgy felől langyos lehelet csapott meg. Életöszöneimmel kecsesen és langyosan játszott a tavaszi fuvallat.

Az erdő alján Éberlein kerékpározott tova. Katalin nekirontott, és feldöntötte. A doktor nem vette rossz néven az esetet.

- A kecske prizmáján nézve a dolgot - magyarázta a doktor -, én vagyok a hibás. A küszöbön feküdt egyszer, amikor maguknál voltam, s miután rövidlátó vagyok, a farkára léptem. Ne dorgálja meg. És általában, ne akarjon belőle alázatos szolgálékot idomítani. Örvidenünk kell, hogy akad még állat, amely megőrzi szűzi erkölcsét az ember romboló barátságával szemben.

Mint mindig, arcát most is keresztül-kasul szabdalták a borotva véres hajszálvonalai. A hangja lágy volt, mint az esővíz, szívesen mosakodtam vele. Elvezetett egy kis tisztáshoz, ahol ibolyát látott, meghúzta az alsó szemhéjamat, közölte velem, hogy vérszegény vagyok, áprilisban már kinő a martilapu, fogyasszak sokat belőle, aztán cigarettát sodort, és mint mindig, otthagyt engem néhány kérdőjellel.

Mi is folytattuk utunkat az éledő erdőben. Aztán elővettem szájharmonikámat, és fűgékét lépegettem a vidám muzsika ütemére. A nyírfák között biztatóan kacsintott rám a vacsoracsillag.

9/ Befutnak a nádírigók

Csodameleg volt az április, a nádírigók már befutottak Afrikából, és késő estig utánozták a békák brekegését. A rovarvilág is üzemben volt már, cincérek, futrinkák és labodabogarak siettek a dolguk után, a malom előtt, a gyalogösvényen piros szegélyű mezei poloskák párosodtak. Oda nézz, kisöcsém - böktém meg magam -, látod ezt a színösszeállítást? Látod ezeket a vonalakat a szárnyak páncélján és az ízelt hasakon? Nem rossz, mi? Mennyi ötlet és mennyi dekoráció egy közönséges poloskán. A szimmetria és tervezés művészei remekeltek a mezei polosok terén. Hogy a lepkeszárnyak zseniális rajzairól meg színkompozícióiról ne is beszéljünk. A természet van olyan jó képzőművészeti főiskola, mint a párizsi, és nem is kötelezi az embert, hogy naponként öt frankot fizessen öreg női combokért és lötytyedt hasakért. De hagyjuk a párizsi lötytyedtségeket. A kökénybokrok katicabogarak mászkáltak. Zsongott a gyepek, sütött a nap, s a szél vidáman libegtette a juhok szőrét a kökénytüskéken. A Kecskető hegyéről lecsurgott a hó, keményen és csúcsíves női mell módjára nyúlt a magasba, mintha meg akarta volna szoptatni a báránnyelűket. Éberlein doktor fáradtan tolt a kerékpárját az erdőszegély meredekjén. Négy skarlát - intett a fejével -, két difteritisz, több vérhas és egy halott. A mosolyából úgy kicsüngött a reménytelenség, mint kabát alól az elszakadt nadrágtartó. Szerette a beteg gyerekeket, mintha valamennyinek ő lett volna az apja. Az ember telepes növény, mint a moha, csak ő élt magányosan és egy kissé összevissza rugdalva. Rossz fehérnép volt a felesége, és hitvány lélek volt a lánya is.

- Sok martilaput, Kázmér - intette felém -, és holnap jöjjön el, muzsikálunk egy kicsit...

Nem mentem el, jobban szerettem most az erdő körül lábatlankodni. Jártam-keltem, szaglász-tam a beköszöntő áprilist és a friss hegyi vizeket, amik videren ugrándoztak a kövek között. Szent György napján Flórián, a kakas kivonult a tagba, és nagyokat ugrott a cserebogarak után. Társulata is kedvet kapott a vadászathoz, a fiatal jércék és elhájásodott tyúkok is követték, és halomszámra falták fel a röpködő bogarakat. Flórián tudott a legmagasabbat ugrani, lőtávolon belül minden cserebogarat elkapott. Maszat érdeklődve nézte a műveletet, aztán úgy döntött, hogy ő is megpróbálja. Sután futkározott a kis sárgaságok után, amíg Flórián el nem zavarta onnan.

A réten a szokásos menetrendtől eltérőleg kivirágzott a kökény. Olyan volt, mintha valamilyen mesebeli óriáshölgy elvesztette volna a mezőn a púderpamacsát. A levegőben is megindult a rendes légi forgalom. A pitypang termése ejtőernyővel szállott a hajamba, jó édes anyaföldnek nézte, és nagyon elcsodálkozott, hogy fűsüm a reggeli nagytakarításnál kirángatta a sűrű bozótból. A patak mellett ledőlt valamelyik nap a diófa. Lefüreszeltem belőle egy karajt, és valami féldomborművet próbáltam belőle faragni. Ha elkészül - határoztam el -, *Szántás traktorral* lesz a címe. A kezem begyógyult már, de azért hamar elfáradt a faragesálástól. Elővettem a szájharmonikát, és derűs zeneszó mellett elsétáltam a fürdőtelepig vagy az alsó faluba. Mögöttem lépegetett Katalin, néhány lépéssel hátrább a kutya és aztán leghátul Veronka. Egyszer a kakas is meg a macska is csatlakoztak a menethez. Irgumburgum - hordtam le a társaságot -, mit mászkáltok folyton utánam. Még megérem, hogy a tojások is utánam gurulnak. Az ember már el sem intézheti a dolgait nélkülük. Az irgumburgumok nem sokat ijesztettek társulatomon, alig tettem ki a lábam a hídon, hopsz, már ott voltak a sarkamban. Lassanként megszoktam a díszkíséretet, és zavartalanul jártam-keltem a dolgom meg az orrom után. A szájharmonikába minden rossz szájízemet belefűjtam. Fialat, barna vándor az úton - definiáltam magam -, mik a szándékaid? A teremtés idepottyantott, mint egy esőcsepp. Kit fogsz felüldíteni, kit fogsz megtermékenyíteni?

Néhány hónap óta nőtlenül mászkáltam a világűrben. Nőnemű emlékeim egyre sűrűbben kocogtak az ablakomon. Szükségben az ördög legyeket eszik, én meg - ahogy végigzongoráztam elmúlt élményeim skáláján - egy este nagyon vastag billentyűhöz értem. Zörgött a vastagságtól, de mégis zenei hangot adott. A billentyűnek Ridéliné volt a neve. A külvilág különben, úgy láttam, nem törölt még a nyilvántartásából. Bogdánné, a háziasszonyom írt, hogy mit csináljon a szobával, meg aztán van ott egy pár ócska cipőm és három keménygallérom. „Kázmér úr, kérem - panaszkolta elmosódott betűkkel -, az Isten nagyon megvert evvel a Bogdánnal, tegnap részegen beleesett egy meszesgödörbe.” A Patyipak lánytól is kaptam egy képeslapot. Részvételjes sorok voltak valami szerelmi levelezőből kimásolva. Nő levele kedvese atyjának elhunytá alkalmából. Fenn a sarokban, egy pálmafa levelei között később felfedeztem még néhány szót. „Mikor jön, írhatna.”

Persze, írhatnék, de tintát nem tartott az apám a háznál, jó volt neki a lila ceruza is. Én meg nem szerettem lila ceruzával írni. Lólábútól is jött valami beszámolóféle a favágótársulat félévi mérlegéről. Ezúttal a szabad versformát választotta. Úgy találtam, hogy egyik legsikerültebb költői alkotása. Megemlítette az utóiratban azt is, hogy nagyszabású vendiák-találkozó készül, okvetlenül nyilatkozzam, hogy ott leszek-e. Mit írjak? Egyebet nem írhatok, csak azt, amit diákkoromban, hogy igazolom, miszerint Felméri Kázmér cipőtalpalás miatt nem mehetett vendiák-találkozóra. Mert silányul állottam cipő dolgában. Úgy vicsorgatta faszégekből való sűrű fogsorát, mint egy őskori állat. Az embernek az ilyen találkozókön eredményeket illik felmutatni. A cipőmet mutassam fel? Ragyogó kis eredmény, vigye az ördög. Különben sem járok az ilyen találkozókra szívesen: könnyező öregek, latin közmondások és rossz bor. Egyiket sem bírja a gyomrom.

A jegyzőnek személyesen is szóltam, hogy kerítsen vevőt a malomra és földceskére. Küldött is valami bizonytalan alakot, de az olyan pimasz árat ígért, hogy sebesen visszacsomagoltam oda, ahonnan jött. Sem maradni, sem elmenni nem szerettem volna hátam megett ilyen elintézetlen helyzettel. Úgy állottam ott, mint Buridán számara, de a két köteg széna nélkül. Jobbról is, balról is ugyanaz a nagy semmi integetett felém. Melyik után kapkodjak? Itt maradjak, málét öröljek a csebres mócoknak? Vagy dobjam el semmiért a malmot? S ha elkótyavetyélem, ahogy a kezemet ismerem, néhány hónap alatt úgy kicsúszik belőle minden, úgy túlados az utolsó fityingen is, mint róka a bolháin, aztán odaállhatok majd perselynek a barátaim elé, hogy valami kegyes nadrággombot dobjanak belém. Jobb, ha nem beszélünk a barátokról. Az egyik azt írta hadiérettségi után a fényképe alá, hogy örök barátságunk emlékére. Amikor a Fedőcserép elhullatott, mint egy haszontalan tejfogát, találkoztam vele, és galléron ragadott. - Te, Felméri, mi lesz már azzal a kisdodohánnyal, amit kilencszáz-tizenennyolcban, a leszerelés után csaltál ki tőlem? Lepengeted már végre, vagy akarsz egy kis perköltséget is fizetni? - Mindig éreztem, hogy nem vagy tiszta ember - mondtam neki szeretetre méltóan, ahogy örök barátokhoz illik -, de hogy ilyen rossz szagú görény leszel, arra becsületszavamra sohasem gondoltam. - Így fecskendeztük egymást különböző maró folyadékokkal, amíg teljesen össze nem égettük örök barátságunkat. Ő elment a dohánytőzsdébe, hogy bélyeget vegyen a pereskedéshez, én meg betértem a fedett tekézőbe, ahol felhajtottam egy fröccsöt, és azt mondtam a pincérlánynak, aki kövér húslégy módjára folyton az asztalom körül dongott:

- Óvakodjék, angyalom, az örök barátságtól.

(Nekem mondja, a tanárnak? - hetykélkedett emlékeivel a nő. Aztán megkérdezte, akarom-e, hogy a barátnőm legyen. Jutányosan fogja számítani, mert szép magas fiú vagyok, és a fogaim is épek. Már készült is, hogy felfusson rám, mint paszuly a karóra, de nem voltam karóhangu-

latban. A nyakán szőrös anyajegyet láttam, figyelmesen szemügyre vettem, mint kalauz a rossz menetjegyet. - Hibás vonatra szállott, igazítottam aztán útba barátságosan.)

Barkácsoltam, harmonikáztam. Éberleinnel is váltottam néhány költői idézetet, ha a két falu között találkoztunk. Ferenc is többször útba ejtette a malmot, ha fölment a hegyi faluba kis bikaborjút herélni. Mert ehhez is értett, kéménysepréshez is meg kapufaragáshoz és egy rakás más mesterséghez. A kis földecske nem hozta ki a szükségeseket, ki kellett toldani a garasokat egyéb tudományokkal. Együtt voltunk másfél évig a harmadik századnál, amíg csak egy olasz akna a Piave közelében szét nem freccsentette a társaságot. Én és Ferenc persze kellő időben odább lógtunk.

Az öreg papné az alsó faluban valami olyat mondott, hogy nem adná hozzám egyik lányát sem a hat közül, mert semmiházi vagyok, egész nap pipázom, és a padon üldögélek. (Ejnye - üzentem neki vissza fejcsóválva -, hogy semmit sem csinálok, el sem mozdulok a helyemről? Hát nem forgok egész nap a föld tengelye körül, és nem keringek a földdel együtt percenként sok ezer kilométeres sebességgel a nap körül? Ez semmi? És azt nem számítja, hogy naponként legalább egy órát harmonikázom? Öreg kotló, hát azt elfelejti, hogy *Szántás traktorral* című remek domborművem is mióta faragom? Aztán itt van az erdő is. Nem járok belé elég szorgalmasan, nem inspiciálok elég gonddal a fákat, fészkeket, bokrokat és rovarokat? Azt is tudom, hogy ki csappantotta le a patak mellett az öreg juharfát. Nem alszom én.)

Az erdőbe olyan szorgalmasan jártam, mintha hivatalba mennék. Egy délután valami lefordult szarkafészekben, a jó puha mohabélés között nyusztkölyköt találtam. A nyusztkölykök április elsején jönnek a világra, ez családi tradíció náluk, két hétig vakok, tehát alig egy hete lehetett, hogy kinyitotta a csipáját. Ismertem az anyját is, láttam egyszer holdfénynél a közeli ágakon ugrálni. Fölszedtem a kis jövevényt a tenyeremre, tavaszi felöltőül ráadtam a mohabélést, és hazavittem. Nyomban a macska alá tettem. A macska ráfűjt, aztán dühösen szembeköpte.

- No, komám - pirongattam mg -, micsoda úriatlan dolog ez. Hát árvagondozó intézet az, ahol leköpi a jövevényeket? Simogattam, a bajuszát szépen kétfelé keféltam, ezalatt meg a kis nyuszt elkapta az emlő gombját, és habzsolni kezdte. A macska megint készült egyet köpni, de addig simogattam, keféltettem szóval és tenyérrel, amíg másfelé tereltem a gondolatait. Másnap előlről kellett kezdenem a mókát, de még be sem esteledett, a barnásszürke kis jövevény már otthonosan csámcsogott a gazdátlan macskaemlőkön, míg az emlők tulajdonosa kéjesen elnyúlt a párkányon. (Kölykeit négy nap előtt veszítette el; a kosár, amelyben tartotta őket, lebillent a padlásról, és befordult a patakba.)

A kis nyusztra felhívtam a Maszat figyelmét is, aki odament, és megszagolta a pézsmaszagú ismeretlent. A macskától két gyors pofont kapott tolakodásáért, ez aztán megnyugtatóan el is döntötte a dajkaság kérdését.

- A házhoz tartozik - jeleztem Maszatnak nyomatékosan -, szabályszerűen örökbe fogadtuk, érted? Az írások itt vannak a zsebemben. Okmánybélyeget is ragasztottam rájuk... Különbön megérdemelnéd, hogy elpáholjalak, megint felfaltál két tyúktojást.

A tojánhéjakat ott láttam a szénában, a tojássárgáját meg a Maszat orrán. Odavezettem a szénához, hogy felvilágosítsam tettének súlyos erkölcsi jelentőségéről.

- Tolvaj vagy, öregem, vedd tudomásul. Ha még egyszer lopásra vetemedel, elzavarlak a háztól. Itt csak becsületes állatnak van helye. Láttál te engem tojást lopni? Ugye, hogy nem? Az ember ne lopjon tojásokat. A kicsi gázságok bemocskolnak, nem érdemes őket elkövetni. Ami pedig a nagy disznóságokat illeti, azokhoz meg szerencse kell, mint a sorsjegyzhez.

Az eset bántotta önérzetét, aznap alacsonyrendűségi komplexuma volt, elkerült, s csak messziről tapadt rám lopva a szeme. Ha odapillantottam, zavartan elfordította a fejét. Az esti harmonikahangversenyre is csak karzati állóhelyet váltott, s amíg Veronka, Kati, Flórián és a rigó ott ültek meghitten mellettem, ő csak a bodzabokor mellől nézte sóvár irigységgel a szűk családi kört.

Bemásztunk lassan a májusba is, szürke virágcincérek repkedtek az orrom előtt, a csalánon és a kenderkefűvön piros szegélyű levélbogarak párosodtak. Künn jártam a temetőben, az apám sírdombján is párosodó bogarakat láttam. A nagy életgyárban erősen folyt a munka, percegett, reccsent és kattogott a nagyüzem; ha hangerősítővel továbbították volna a szorgalmas szerelmi lármát, a világ alighanem belesiketült volna. A növények is erősen mozgolódtak, a vadkomló-kacsok nyugtalanul tapogatóztak a levegőben, a feketeribiszke poloskaszagú virágot hajtott, a bűdös labodának meg heringszaga volt. A bogaraknak akartak kedveskedni, azoknak a rovaroknak, amelyek a poloskát vagy az elhullott állatot szerették.

Üzleti fogás volt, de a cél szentesíti az illatot.

- Miért nem egyforma színű minden virág? - kérdeztem az erdő alján Éberleintőt. - A konkurencia miatt - közölte a doktor. - Minden virág szeretne megtermékenyülni. A színeknek nagy fontosságuk van a növények szerelmi életében,

(A feleségét másnap pipacsszínű pongyolában láttam. A forgalmista úgy mászott be az ablakán, mint öntudatlan dongó a virágkehelybe.)

Maszat sem bírta a magányt, a lelki számkivetettséget. Egy reggel eltávozott a faluba, és alkonyatig nem tért vissza. Valami csapzott szukát hozott magával, valami dísztelen, útszéli nőstényt, ki tudja, hol szedte fel. Nem merte behozni az udvarra, sok ideig ott üldögéltek mind a ketten a hídon túl, az útszélen, várakozva, nyugtalan figyellel. Maszat úr látnivalóan attól tartott, hogy a kecske és a kakas nem egyeznek bele a rögtönzött frigybe, és kizavarják nőstényét a házból. Mert Flórián is, Kati is gögös dögök voltak. Alkonyat felé Maszat tisztának vélte a levegőt, és óvatosan áthozta nőstényét a hídon, de akkor előrohant Katalin, Flórián sem volt rest, bár éppen feküdni készült, odarohant ő is, és egyesült erővel kegyetlenül kiverték a félénk vendéget az udvarról. Maszat lovagiatlan megadással nézte házassági terveinek gyászos felborulását. Aztán megpillantott engem, és erre alávalóan még meg is ugatta csalódottan menekülő menyasszonyát.

Párosodás az egész vonalon; rajtad volna most a sor, kisöcsém! Nem tagadom, szerettem volna én is eleget tenni földi küldetésemnek, de úgy voltam vele, mint a mellény, amelyet szórakozott gazdája rosszul gombolt be: mindenik gomb megtalálta a maga helyét, csak én rekedtem kívül a nagy osztzkodáson. A környéken, úgy láttam, egyetlen gazdátlan fehérnép nem akadt, valamennyi be volt gombolva.

Más baleset is ért. Egy nap kiderült, hogy a szárnyasok kivételével a ház körül minden ehetőt felfaltunk. Jó, hogy a cserjék kileveledtek, legalább a kecske lakott jól. A lisztes hombár üres volt, az új búzáig még sokszor kellett gusztálgatni a felhőket, mint huszonegyben a tök ászt. A veremben a tavalyi krumpli sűrű szakállat eresztett, hogy már stuccolni sem volt érdemes. Az oldalas is úgy elfogyott, hogy már csak a szaga maradt meg, a máléliszt meg csúnyán elázott és megdohosodott.

- Nem tartod rendben a háztájat, vakarcs - mondtam, és nagy műharaggal meghúztam a kis cseléd farkocsát. Ijedtében a száját is nyitva felejtette.

- Aztán most nagyon haragszik? - kérdezte este égőket bámulva rám a sarokból. Csak az ilyen fiatal özsuták tudnak minden pórussal és minden testrészükkel így felcsodálkozni a férfira. Ha visszanéztem, még a lába szára is elpirult.

- Még gondolkozom rajta - szólottam méltóságteljesen, ahogy kenyéradó gazdához illik. - Lehet, hogy nagyon fogok haragudni, de akkor aztán útra is teszek...

Így szokták ezt a munkaadók. Veronka megdöbbenve nézegette a hajfonatait, amelyeket ilyen lelki pillanatokban mindig elől hordott. Egy szót sem szólt többet. Szürkületkor felkelt, kiment a tagba, de mire megébredtem, már újra otthon volt, és némán tett-vett a malom körül. Katalin egy darabig várta a szokásos hergeléseket, de amikor látta, hogy a vakarcs konokul súrolgatja az edényeket, és rá sem hederít, hozzálépett, és fenéken lökte egy kicsit. - Eridj - mondta neki a vakarcs szomorúan. Kiseperzte a malomból a majorság szemétjét, másnap a színben rakosgatott, harmadnap az ágy alatt láttam, ócska holmikat telepített ki onnan, és a sarokból leszedte a pókhálót. A kecskével jóformán már nem is állott szóba, a danolását sem hallottam. Az öreg rigónak is feltűnt a dolog, leszállott a Veronka székére, és egyet-kettőt fütyentett azon a hamis hangon, amelyen a kis cseléd szokta őt bosszantani. Veronka nem állott kötélnek. Ült némán a helyén, s amíg én jóízűen hörpöltem a hagymalevest vagy tejlevest, ő csak fogta a kanalat, és nézett engem. A leves lassan kifolyt a felbillent cseréptányérból, végigcsurgott a szoknyáján, de Veronka nem vette észre, nézte, milyen éhesen kanalazom ki a tányéromat. Két hét alatt szőke képe beesett, lesoványodott, mint egy pele.

- Nem eszed a levest, vakarcs - pirongattam őszinte gonddal -, még éhen halsz itt nálam. Nem jobb volna, ha hazamennél? A szivardobozból elfogyott a pénz, már a fizetésedet sem tudom kiadni. A cipődet sem tudnám megtalpaltatni, pedig úgy szegődtél, ha jól tudom, hogy minden fél évben egy talpalás, minden évben egy fejelés...

Mohón kanalazni kezdte a megmaradt levest. Este elélem térdelt, hogy lehúzza a cipőmet. Nem vagyok én sem fáradt, sem török pasa, hallod-e, nevettem jóízűen.

- Ne küldjön haza, Kázmér úr - suttozta kérlelően.

- Miattam maradhatsz - vontam a vállam -, de annyit mondhatok, hogy maholnap mindkettőnknek felkopik az állunk.

Most már egész héten át martilaput ettünk és hozzá mezei katáng leveléből való salátát. A martilaput magam főztem, rántás és egyéb szakácsnői előítéletek mellőzésével. Tojástart is ütöttem rá, de mert így is vékony volt kissé, hát dohos puliszkával mártogattuk. A kis vakarcs ajánlotta, hogy kérjünk egy kis lisztet a vegyeskereskedőtől, de ráztam a fejem, hogy kódis még nem vagyok, és így a szép, virágbontó tavaszt vékony martilapuvál meg dohos puliszkával koplaltuk végig. Kutya rossz volt a puliszka. Jobban mondva, a kutyának sem kellett, inkább kiült a napos fal mellé, és a legyeket kapkodta be.

- Kissé keményre sikerült a főztöm - vigasztaltam a vakarcsot -, de ez az emberekkel is így van.

Miután a sürgős dolgaimat elvégeztem, ajánlottam, hogy labdázzunk egy kicsit, attól felpezsdülünk, és elfelejtjük, hogy éhesek vagyunk. A puliszkából lefáragtam bicskossal egy labdányi darabot, és kiálltunk a malom elé kifogóست játszani. A puliszka jó tartós volt, nem esett szét, pedig azon igyekeztünk mind a ketten, hogy telibe találjuk egymást. A kis vakarcs vidáman kuncogott, az örömtől mindegyre szeplős kis orrához kapott. A játékba Kati is beavatkozott, és a legalkalmasabb lélektani pillanatot felhasználva, váratlanul fenékebe dőfte a vakarcsot. Maszat jókedvűen csaholt, és Flórián nagyokat kukorékolt az eperfán. A Veronka recés fogai boldogságtól ragyogtak.

Május közepe táján a kövér papné kiüzent az alsó faluból, hogy ideje volna már elrendezni a temetés dolgát. Persze, jutott eszembe, lógok még egy prédikáció erejéig az öregnél. Nem szép dolog, holott olyan megható gyászbeszédet fabrikált. A kecskét úgyis neki szántam, szólottam hát Veronkának, hogy menjen, kerítse elő Katit. Alighanem az erdő felé járkal, van ott egy veres berkenye, szeret abból csemegézni.

- Elvisszük a kövér papnénak - mondtam, amikor Veronka megérkezett a kecskével.

- Elvisszük? - ütdött meg, és hirtelen elhalkult a hangja. - Hiszen nem vétett semmit. - Nem sokat magyaráztam, elindultunk. A papné, úgy láttam, számot tartott már a kecskére. Két hét előtt találkoztak az állomáson, Kati éppen a vonat érkezését várta, a papné jól megnézte, aztán úgy nyilatkozott, hogy igen jófajta tejelő válik majd belőle.

Siettem, de a vakarcs meg Kati minduntalan lemaradtak.

- Csak nem ment valami tövis a talpadba, vakarcs? - szólottam rájuk. - Igyekezzünk hát, mert ránk esteledik.

A kis cseléd egész úton a kecske nyakát fogta, az meg a combjához simulva megbékélten baktatott mellette. Nemigen beszélgettek, mint szokták, csak amikor bevonultunk a lelkész udvarára, súgta oda Veronka görbére szomorodott szájjal a kecskének:

- Szajha Kati, szökjél vissza... Szajha Kati, szökjél vissza...

A pap jól fogadott, nyugtázta a kecskét, elém rakta a szitát dohánnyal, és nikotinos ujjával magának is csavart cigarettát. A komlólugasban üldögéltünk kettesben, és bölcs arccal meghánytuk a világ és a falu égetőbb kérdéseit. A pap nem volt több negyvenöttnél, de a papucs öreggé és félénkké tette, minduntalan kipislogott a komló levelei között, hogy nem lábatlanodik-e véletlenül a lugas körül az asszony. Aztán a szájára tette az ujját. - Egy drámát írtam - közölte a nagy újságot. A felesége ellenezett minden drámát, főképpen a sok papírfogyasztást. Csak titokban körmölt rajta, hogy az asszony meg ne szimatolja. Mert rabiátus egy fehérnép, világosított fel igen szigorú titoktartás mellett, és mindjárt elmesélt hozzá egy csípős kis anekdotát. Volt egy latin közmondása az elveszett ártatlanságról. Meg egy turista közmondása templomról, hegyről és kocsmáról. Nagyon mulatságosnak találta mind a kettőt, és sohasem mulasztotta el, hogy megfelelő kacsintások kíséretében el ne mondja nekem. Most is belekezdett, de az asszony ott tett-vett a sütökemence körül. Így hát sebesen áttértünk a falu dolgaira. Elmondtam, hogy úgy állok itt, mint Buridán számará. De a pap csak a Bálám számarát ismerte, s amikor kijavította, hogy Bálám és nem Buridán, négy dohányos ujjával rendszeretően kétfelé simította róka fark színű bajuszát.

- A társadalomnak is van számará, nemcsak az egyháznak - figyelmeztettem én. - Van Buridán számará is, nemcsak Bálám számará.

Nem is csodálkoztam rajta, hogy semmit sem hallott az én számarámról, s hogy csak a sajátját ismerte. Nyolc gyereke volt, egy egész oktáv, és ahogy sivítottak künn a kenyérsütő előtt, hogy melyik kapja ki hamarabb a kapros lepényt, szépen elsivították az egész hangskálát. A nagy zsvajt felhasználva, a pap már éppen belekezdett valami dévaj idézetbe, de hirtelen kenetteljes állásba vágta magát.

- Tisztes életet kell kezdenie, fiam. Azt mondom én, hogy csak a tisztes életnek van jutalma...

A papné akkor már ott állott a hátunk megett. Jó füle volt a tiszteletesnek.

- Hát az előbb miről beszéltek? - fordult a paphoz gyanakodva.

Én állottam ki a begyulladt pap helyett. Azt mondtam, hogy a nagytiszteletű úr éppen a családi élet szépségeit fejtegette előttem.

Terebélyes nőszemély volt a papné, erőteljes keblei minden mozdulatára erőlyesen rengtek egyet. Százkét kilót nyomott, és maga volt a termékenység példamutató nemtője. Suhanc-koromban gyűjtőlag hatottak rám hőskori méretei. Termékenységének lehetett valami varázsa, amely földalatti csatornákon át érintkezett ifjabb éveim kamaszösztöneivel. Bűnös megrezzenéseim voltak, ha gránátosi alakjában megjelent előttem. Most is csak egy kinyílt pongyolaféle fedte megtermékenyülésre és a pap megrekcumozására minden percben kész személyét.

A kecskéről beszéltünk. A papné úgy határozott, hogy a férje készítsen a kecskének etető-rácsot. Megkérdezte, hogy Kati mikor üzekedik, és mikor kell bakhoz vinni. S hogy mit eszik.

- Ha kevés a takarmány télen - adtam meg a szakszerű felvilágosítást -, jó neki a korpa is meg a leveses burgonya. De megeszi a rossz hírű gyomokat is. - A rossz hírű gyomokkal kár volt előhozakodnom, mert alighogy kiejtettem a számon, keményen megnézett, és a háta mögé mutatott. A papra.

- Megmondta magának?

- A nagytiszteletű úr? Mit kellett volna megmondania?

- Hát akkor megmondom én magának.

Meg is mondta. Hogy jó volna, ha Veronkát hazaküldeném az apjához, keressen magának illendőbb szolgálatot. Mert nem erkölcsös dolog ott künn a malomban összezárkózni egy ilyen gyereklánnyal... Megbízhatatlan kujon vagyok ilyen szemszögből, mindenki tudja, hogy elrugaszkodott életet éltem a városban, énekszóval vonultam be cimboráimmal azokba a rossz hírű házakba. - Megkérdeztem tőle, mi volna hát a teendő, hogyan lehetne elejét venni, hogy a bűnök lejtőjén a pokolba ne szánkázzam.

- Meg kell házasodnia - szólott a papné, mint az Úr szava *Az ember tragédiájá*-nak utolsó jelenetében: Ember, házasodj, és bízva bízzál.

- Ilyen csellengő nullához ugyan melyik anya adná a gyerekét?

- Fiatal még; a hernyó is többször levedli bőrét, amíg begubózik.

Értsd: betörök én is az igába, csak kerüljek a kezei közé. Volt egy nagyobbacska lánya, s most, hogy házasságra terelődött a szó, mindjárt munkához is látott. Nem álltam kötélnek. Megmondtam, hogy akármilyen gazdátlan kutya is vagyok, a házasságot semmi porcikám nem kívánja, s ha majd elér a szerencsétlenség, hét nősülésen alól nem adom. Bőszén nézett rám, nem ilyen választ várt, én meg sebesen odébbálltam.

Veronka a padon kuporgott, és várt rám. Semmit sem szóltam neki, némán lépegettünk. A községházát zsindeleyezték.

- Maga is bezsindeleyezhetné mán a fedelet, Kázmér úr - szólalt meg Veronka. - A kötegek fenn vannak a padláson...

- Én? - kérdeztem, és eltűnődtem egy kicsit.

- Béés az eső a likakon, Kázmér úr.

Ez igaz, gondoltam. A tető csupa egy lik, ahogy Veronka mondja. Az apám azért mászott volt a padlásra, hogy hozzáfogjon a zsindeleyezéshez. Aztán leesett.

Ferencsel találkoztam, kaput faragott a jegyzőnek. Elmondtuk egymásnak, ki milyen hasfájásban szenved. Ferenc mókaértő legény volt, csak úgy érintettük a dolgokat, hogy alig nyúltunk hozzájuk, s máris kipattant, mint vásári varázsló kezében a dolgok skatulyájából valami mulatságos paprikajancsi. Pedig nyúzta Ferencet a sors, kéményt sepet, fát fuvarozott, a környék ökreit mind ő herélte ki, mégsem vergődött zöld ágra. Volt vagy négy hold kukoricása, de apját tartotta belőle. Két szál ingnél nem vitte többre. Pedig élelmes fickó volt, amikor verekedni kellett, őrmesterségig jutott, most meg alázatból ingyen munkát végzett a jegyzőnek. Nem bírtam nézni, hogyan törí magát potyára, sietve elköszöntem tőle.

A doktor házának verandáján hatalmas pipacs virított. Sajnáltam, hogy beléptem az udvarra, de már késő volt. A doktorné édes pálinkát rakott elém, mert azt hallotta férjétől, hogy szobrászkodom, ő pedig nagyon tisztelte a művészeket. S amíg mondta, úgy szívódott rám a szeme, mint nadály a lóra. A kis Éberlein mind Goethét meg Poe Edgart idézgeti, s ez a ronda asszony itt fiatal szeretőkre horgászik. A ilyen szerelmet böfögő nőktől éppúgy irtózom, mint a berügött lányoktól. Menni akartam, de frakkon fogott, mint Putifárné az ízléses Józsefet.

- Maguk művészelkek olyan különösek - jelentette ki biztatóan.

- Fészkes fenét, kérem - mondtam kevésbé biztatóan -, nem vagyok művészelkek. - Erre mosolyogva világosított fel, hogy a kifejezéseim is csalahatatlantul művészelkekre vallanak.

- Engedje meg, hogy mielőbb elhordjam az irhámát - mondtam dühösen -, mert messze találok menni a művészetben...

Nem volt szép, hogy megittam három pohár pálinkáját, aztán ilyen kurtán faképnél hagytam, de a gyomrom már émelygett, s ezennel üzenem minden negyvenéves nőnek... de talán jobb, ha semmit sem üzenek.

Veronkáról teljesen megfélekeztem. A fejét odanyomta a kerítés farácsához, úgy nézegette, hogyan hörpintem fel a doktorné három pohár pálinkáját. Nagyon odaszoríthatta arcát a kerítéshez, mert homlokán és kis pofacsontjai alatt még sokáig látszottak a rács nyomai.

A savanyú réten vadul zöldellt a sóska. Beküldtem Veronkát, hogy szedjen egy kötényrevalót ebédre. Egy diófán harkály kopácsolt. Testével nagyot lökött magán, ahogy ütögette a száraz kérget.

Leültem az árok szélére, és az eget néztem. A telefondróton szarka csüngette a farkát, és kíváncsian nézegetett. Nagyot durrogtam a számmal, a szarka megijedt, és nekiütődött a telefonpóznának.

Nevettünk egyet, és vidáman tértünk vissza Veronkával a malomba.

10/ Áruba bocsátom a csirkéimet

A hodályból másnap az utolsó marék málét is kilapátoltuk. Szerencsére zápor jött, alig vártuk, hogy elálljon, kiszaladtunk a kis cseléddel az erdőre, és megszedtük a kosarat gombával. A fiatal papné megtanított rá, hogyan kell a helyes gombapaprikást elkészíteni. Egy hétig délben és este szakadatlanul gombával éltünk. Ebből elég volt, döntöttem egy reggel. Itt az ideje valami embernek való dolgot tenni a bendőnkbe. Áruba bocsátom a csirkéimet, és egy kis pénzt csinállok belőle. Mert hogy a csirkéimet én fogyasszam el, arról tudni sem akart a gyomrom. Ocsmány dolog is pipisgetni a kis tökéletleneket, hogy aztán leszopogassuk őket a csontjaikról, és később eltávozzunk a ház mögé, hogy visszaadjuk őket az anyaföldnek. Veszélyes fenevadak vagyunk szakszerű tyúkászati kézikönyveinkkel meg tízlövetű vadász-fegyvereinkkel. A ló szebb, mint az ember, a madár bájosabb, a macska kecsesebb, a kutya hübb, a kígyó kitartóbb, az oroszlán bátrabb és a természet okosabb. Mivel vesztegettük meg a természetet, hogy nekünk adta mégis a legveszedelmesebb fegyvert, az aljasságot, amely lehetővé teszi, hogy a többi állat fölé kerüljünk?

A csirkék, hogy az udvaron fogytán volt már minden ehető, kijártak a tagba eprészni. - Eridj csak, vakarcs - szólottam be a kamra ablakán -, hajtsd haza a csirkéket. - Nem felelt, behajolok az ablakon, hát ott áll a tükör előtt meztelen felsőtesttel, a kezében pohár, a melléhez tartja. Jobban odanézek, hát látom, hogy az ivópoharat rászorította a mellére. A mellét mérte, hogy elég nagy-e már. A kis csöppséget, a kis daganatot ott elől, amely testvérek között sem volt nagyobb egy enyhe méhszúrásnál. Mintha kancsó lettem volna, amelyet meglódítottak, nagy loccsanással kottyant ki belőlem a nevetés. A kis vakarcs meg csak állott ott megdermedve, görcsös kezében a pohárral, arcán egy esztendőre való rémült szégyennel. Ridélinének, jutott eszembe, egy egész tejeslábas kéne, ha méricskélgni akarná magát.

- No, tedd már le azt a poharat - szóltam rá a lánykára -, mi a ménkűt művelsz vele? Eridj, kötözz össze sebesen vagy öt pár prézlis csirkét és vagy két pár kacsát. Bevisszük a fürdőbe.

Az arca égett, lehajtott fejjel kullogott mögöttem, ahogy haladtunk a fürdőtelep felé. Úgy látszik, rügyezésnek indult. Az elmúlt hetekben nagyon elszótlanodott, hajnalban kiszaladt a tagba, hogy megkapálja a kicsi kukoricát, amikor elvégezte, a kertben szöszmötölt a pityókával meg paszullyal. Keveset szólt hozzám, akkor is inkább csak a szemével, amely mindegyre rám tapadt. - Mér nem zsindeyezi be a fedelet, Kázmér úr, látja, bécseppen az eső a házba - noszogatótt mindennap ezzel a zsindeyezéssel. Nagy homokkő állott a malom előtt, egy nap vésőt, kalapácsot vettem, és mintázni kezdtem emlékezetből az apámat. Molnárruhában, rossz kalappal a fején, zsákkal a vállán. Veronka, ha tehette, odalopózott mögém, és mozdulatlanul figyelte a munkát. Nem tudom, mi járhatott rejtélyes kis koponyájában, de a szava egyre ritkább lett, és a mosoly is elvonult az arcáról. Nem értek az ilyen serdülő csibékhez, lehet, hogy az éhezéstől van ez, vagy valami betegség lappang benne.

- Talán mégis jobb volna, Veronka, ha hazaküldenék - indítványoztam, ahogy elgondolkozva poroszkáltunk a csirkékkel.

Lehajtotta a fejét.

- Azt mondta, ha rendben tartom a háztájat, akkor nem küld haza. Most mégis hazaküld?

Megmondtam neki, hogy a kövér papné is azt ajánlja, hogy hazaküldjem.

- Ha hazaküld - felelte a kis vakarcs elszántan -, világga megyek.

Megkérdeztem tőle, hogy talán nem szereti odahaza? Vállat vont. Szereti, de nem akar innen elmenni. Ne küldjem el. Nem értettem a dolgot, ráhagytam, hogy nem küldöm el. Ettől aztán felvidámodott, és ragyogó arccal szedte a lábait.

A fürdő ott volt a közelben, egy félóránnyira a malomtól. Néhány tucat csipkézett favilla, Irma- és Emma-lakok ízléstelen összevisszája, néhány penészszerű férfi, akik a fürdő zavaros vizével öblögették fekélyes gyomrukat, aztán egy csomó színes női ruha, néhány házasságtörés és egy kis dinamó, amelyik a sötétséget szolgáltatta. A fürdőgondnok ablakában süteményeket árultak, és a gyepágyak közepén álló asztalkáról naphosszat szólt a térszene. Áporodott, öreg hanglemezek voltak, nem is volt már hangjuk, foghíjas zsörtölődéshez hasonlított a lármájuk. Így május végén már benépesült a telep. Délelőtt volt még, a nyikorgó tornácokról most öntötték ki a mosdótálakat. Én a térszene mellett maradtam, Veronka meg bekiáltotta a nyitott ajtókon:

- Kacsát, kirántani való prézlis csirkét vegyenek. Olcsón adjuk...

Intettem neki, hogy mellőzze a többes számot. Veronkát felvillanyozta új szerepköre, csábítóan lengette a csirkéket, és néhány talpraesett feleletet adott azoknak, akik a szárnyas püspök-falatját soványnak találták. Volt, aki a csirkék korát vitatta, egyik alkalmatlannak találta őket arra, hogy rántott csirkeként szerepelhessenek, mások meg úgy vélték, hogy szárnyasaim túl fiatalok ahhoz, hogy paprikásnak lehessen feltálalni őket, tejföllel és galuskával.

Volt a csirkék között két szelíd fehér jérce, ha leültem a malom elé, felugrottak a térdemre. Vajon mit szólnak hozzá, hogy ezek a szívtelen fehérnépek úgy beszélnek róluk, mintha alkatrészeiket már meghempergették volna tojássárgában és zsemlemorzsában? És mit szólnál te, kisöcsém, ha téged tapogatnának így? Képzeld csak el magad annak a pongyolás asszonyságnak a kezében, akinek oly nevetségesen átsüt a nap a ruháján, és megvilágítja két csüngő harisnyáját és puffadt alsóneműjét, amint lógat a lábaidnál fogva, és azt kérdi:

- No, ideadja, nagylány, ezt a kirántani való prézlis legényt negyvenbe?

Csirkéim aránylag gyorsan elkeltek, végig sem olvastam az újságot, mire túladtunk rajtuk. Itt-ott már kopasztották is őket, amikor visszatértünk a fűszerüzlet felé. Az egyik konyhából rotyogás zaját is hallottam, és a falépcsőn egy cselédféle a salátát mosta fehér jércémhez.

- Ne felejtse el megcukrozni - figyelmeztettem a fehérnépet, a salátára mutatva.

- Rossz érzés az, ha az embernek megeszik személyes ismerőseit - mondtam Veronkának. Veronka kiderítetlen okoknál fogva nem törődött a jércékkel, és boldog volt. Pénzt adtam neki, hogy vásároljon be egyet-mást, mert a háztájunk már olyan üres volt, hogy az egereink már vándorbotot vettek a kezükbe. Meghagytam, hogy ha a faluban a kövér papnéval találkozik, ne felejtse el neki illedelmesen kezét csókolni. S ha az öreg kotló azt találná kérdezni, hogy vétkeztünk-e ketten a hatodik parancsolat ellen, felelje azt, hogy mi az egész kőtábla ellen vétkeztünk. Meghagytam a kis cselédnek azt is, hogy ne sokáig hallgassa a térzenét, térjen vissza mielőbb a malomba, nehogy valaki ellopja. Etesse meg a háznépet, adjon a kis nyusznak egy kis mézet, az öreg rigónak, mivelhogy kihullottak a fogai, és csak lágyeledelt eszik, néhány hangyatojásból rántottát. Maszatnak jó a maradék puliszka is, a macska meg gondoskodik magáról, van elég eger a tagban.

A kis cseléd elszomorodott, amikor megtudta, hogy begördülök a kisvasúttal a városba. Megmondtam neki, hogy valami gallérjaim maradtak ott, délután már vissza is térek. Lehajtotta a fejét, és engedelmesen elkészönt. Én meg elindultam, de alig értem ki az állomáshoz, ott látom botorkálni a sínek között.

- Mi lelt, Veronka? - kérdeztem tőle harag nélkül, mert nagyon csüggedtnek láttam. - Csak nem szegődtél el hozzám árnyéknak?

A szemei, amik kéken nyíltak, mint a katáng virága, hirtelen eláztak valami belső esőtől.

- Visszajön?

Nevettem, és megborítottam a haját. - Micsoda bátor legény vagy te, vakarcs - szólottam hozzá, és a vállát is megfogtam -, csak nem félsz az egyedüllétől? Nincs szebb dolog a magánynál. Az ember hátba rúghatja az egész világot. - Azt mondtam, hogy igen, de azért makacsul feltette másodszor is a kérdést:

- Visszajön?

- Remélem - feleltem neki. Az ember az ilyesmit sohasem tudhatja biztosan. Volt egy festő ismerősöm, az elment fél kiló szőlőt vásárolni a feleségének, s csak egy fél év múlva került vissza. Egy másik barátom elment a főtérré sétálni, és sohasem jött vissza. Most ott van a temetőben, bal kézt a második sorban. Ha nem kerülnék én sem vissza, neki adom a malmot, hazaviheti. Kezdte már pedzeni, hogy a mókáim csak vastag pokrócok voltak, amik fázékony valóságaimat óvták a meghűléstől. Megnyugodva bólintott, és szaporán elindult a malom felé.

A sínek mellett, a gyalogjárón Éberlein fáradtan tolt a kerékpárját. Néhányszor megállott, és hátranézett. Mindig így tett, ha egyedül járkált. Tériszonya volt az egész világtól. Megállott, cigarettát sodort, és megkérdezte, hogy olvastam-e a *Megalázottak és megszorítottak*-at. Az arcán egy ütés kék nyomait láttam. Erre megkérdeztem, hogy van a felesége, mert tudtam, hogy az asszony holdváltozáskor mindig hozzávág valamit a doktorhoz.

- Nagyon jól - bólintott. - Kiváló asszony: tegnap három sakkjátszmát nyert a fiatal forgalmistával szemben...És hallotta hogyan zongorázik? Páratlan teremtés - tette hozzá gyászos elragadtatással. Megtörölte vastag szemüvegét, és rám mosolygott. - Miért nem látogatja meg, Kázmér? Panaszkodott, hogy maga elkerüli.

A vonat bedöcögött, és én felszálltam. A doktor tovább tolt a kerékpárját. A hátsó gumi kiadta a lelkét, alighanem megint gombostűt szúrt belé valamelyik falusi kamasz. Furcsa figura volt, olyan gépiesen hordta a hátán nehéz sorsát, mint vasúti hordárok az utazóládát.

Mi tagadás, nem éppen a gallérjaim miatt szállottam vonatra. Érdekelt némileg az is, hogy mi lett a várossal nélkülem. - Te is város vagy - okoskodtam a fapadon pipám füstjét meg szülőföldem zöld hegyeit nézegetve. - Egy téglá a város oldalában. Bizonyára meglazult ott most valami, hogy kihúztak a helyéből.

Igen, kíváncsi voltam, hogy mi lazult ott meg. Az ember nem száll el nyomtalanul, mint a pipafüst - okoskodtam. Volt egy tiszteletbeli helyem a Ridéliné falatozójában, egy díványom a Bogdáné enyvszagú hónapos szobájában, kis sarokasztalom a Patyipak krémesboltjában, két bérletszámom még a borbélynál, adósságom a kuglizóban, az egyik gesztenyefában még ott voltak a kezdőbetűim, és a református templom tornyában két helyen is előfordultam, hirdelve a denevéreknek és az utókornak, hogy 1914-ben itt harangozott Felméri Kázmér V. osztályú tanuló. Egyszóval valami nyomom kell hogy legyen még a városban, a lányokról, akiket szájon csókoltam, nem is beszélve. Úgy éreztem, hogy sikerült valami búvóhelyet kifészkelődnöm magamnak, ami odatartozandóságomat biztosítja.

De a városban Bogdánén és a három galléromon kívül senki és semmi sem várt. Jártam-keltem mindenfelé, elszántan, hogy minden munkát vállaljak, amit felkínálnak. Elszántságomat azonban semmiféle munka nem koronázta. Az embernek a paradicsomi verítékét manapság nem munkára, hanem a munka után való mászkálásra kell fordítania. Ádám, hangzik ma a

felsőbb parancs, testednek veritékével böngészd az apróhirdetéseket. Azon kezdtem, hogy Zsigmondival lekapartattam erősen rügyező szakállamat. A borbély közölte, hogy Párizs felől új bajuszdivatot jeleznek a divattudósítók.

Elégedetten nézegettem magam a tükörben. Bajusz nélkül is tűrhető látvány voltam, epidermiszem alatt a zsiradékok helyes eloszlása arra engedett következtetni, hogy a falu nem sokat ártott külsőmnak, és a nők ezután is szívesen fognak rám kacsintani. A borbély, aki nem felejtette el, hogy kalitkáját lebecsméreltem, méltóságteljesen hallgatott. Később csak úgy mellékesen megjegyezte, hogy írt a kolozsvári műkereskedőnek, aztán kurta és ezúttal büszke mozdulattal belelőtte a szakállas szappanhabot a mosdótálba.

- Talált - szögeztem le én, mint rendesen.

- Császár vadász voltam - mondta a borbély. - Beküldtem a kalitka fényképét is...

- Fényképet is csináltatott róla?

- Magától értetődik - világosított fel Zsigmondi. - Most várom a választ...

A műkereskedőt arra kérte, hogy a kalitkát ajánlja fel valamelyik ottani grófnak vagy műgyűjtőnek. Egyben felvilágosítást kért, hogyan lehetne a kalitkát kiállítani, és a kiállításhoz a sajtó támogatását megnyerni. A sajtónak természetesen megfelelő részesedést biztosít a kalitka árából...

- Az élet álom, Zsigmondi úr - búcsúztam tőle. Tömjési ajánlatára elmentem a kendőgyárba. Valami értelmes embert keresnek oda. A munkások lila színű bőrrel mászkáltak a festőmedencék körül, de láttam egyet, akinek indigókék volt a bőre.

- De bűdös egy ilyen kendőgyár - mondtam az indigókék bőrűnek. Később szembejött velem egy világoskék bajuszú, ismertem a kávéházból, mindig biliárdozott.

- Diákkoromban mindig szerettem volna ilyen szép ultramarint kikeverni - jeleztem az embernek, amire aztán hamarosan kiderült, hogy ő a főnök. Alkuba bocsátkoztunk. Mocskos kis összegecskét kínált, éppen csak fogyókúrának lett volna elég. Dolgozni pedig tizenkét órát kellett naponként, egészen meggebedésig. Amikor látta, hogy nem pörgetem alázatos igenléssel kalapom karimáját, értésemre adta, hogy döggel kap embert, szedhetem is már a sátorfámat.

- Magának, fiatalember, nem munka, hanem állás kell. No, hát csak vigye az irháját.

A tekintetével máris kifelé tologatott. Buta fajankó - gondoltam. Úgy néz rám, mint egy rajtavesztett betörőre. Kifelé indultam, erre aztán utánam kullogtatta egy emberét, nehogy elemeljek valamit.

- Fenn hordod az orrod, kisöcsém - szállottam magamba bűnbánóan. - A munkát meg kell köszönni, és a gazda előtt illedelmesen négykézlábra kell ereszkedni. Mert a kenyeret, szalonnát, fekhelyedet ő adja, te csak a szemeidet, tüdődet és rongyos éveidet fekteted bele a gyárába. Ne érezz bűzt és szédülést, ne érezd, hogy döggé fáradtál, mert piszkos, olajos fogaskereknek születted, forogj, forogj, komám, amíg el nem koptál, és amíg ki nem löktek a többi ócskavas közé. Akkor sem vagy még dominó, ne örvendj neki, nem szüntél meg véglegesen, mert a természetben semmi sem vész el, kilószámra kimérnek, újraöntenek, és kezded előlről ragyogó pályafutásodat, utódaidban. Mindig rossz lett a szájam íze, ha vasárnap az utcákon vagy valami sörözőben láttam ezeket a kipucolt és újraöntött fiatal fogaskerekeket. A vasárnap az övök volt, nagyokat kortyoltak a levegőből, mint a fuldoklók, akiknek sikerült partra vergődniük. Vidámságuk gyásszal vonta be az utcákat és sörözőket. Néha hétköznapi is

összeverődtek, tiltakoztak a bérleszállítás ellen, vastag ujjú kezüket piszkosan emelték a magasba, ordítottak, aztán visszakullogtak odvaikba, és katt, katt, tovább kopácsoltak.

A kapuból visszafordultam. Ha már itt vagyok, gondoltam, veszek Veronkának egy szép babos kendőt, valami vidám mintájút. - Kicsiben nem árusítunk - jelezte az egyik alak a csomagoló asztal mellett. - Csak nagyban... - Aztán egy bálával felmászott a létrára. Én meg kiválasztottam egy ízléses kendőt, amiről gondoltam, hogy a kis vakarcsnak örömet szerzek vele, beraktam a kabátom alá, s hogy az ultramarin bajuszú tönkre ne menjen, az árát leraktam az asztalra, és távoztam. Innen a mozihoz mentem. Ezt Garabet ajánlotta. A mozis valami üzletvezetőfélét keresett, aki zsakettben, előzékeny kézdörzsöléssel fogadná a jobb vendégeket, s aki a helyükre kísérné őket - úgymint: a rendőrfőnököt, a nagybani gyarmatárust, Doktor Utriusquét, a vörhenyes ügyvédet és nőiket, lányaikat, nagykorú gyermekeiket -, s megfelelő műveltséggel rendelkezik ahhoz, hogy a szünetben együtt rajongjon velük a moziműsor szereplőieért. Hatásos röpcédulák fogalmazásához is értenem kellett, azonkívül megkívánták, hogy a kis pénztárkalitkában, amelyben a pénztároslánynon kívül már egy bolha sem fért volna el, s amelyet a főirat igazgatói irodának nevezett, átragasszam a régi plakátokat, a falragaszokhoz szükséges kulimászt és meszelő pamacsot kezeljem, a filmügynökségekkel elvégezzem a szükséges levelezést, és a jegyeket ellenőrizzem.

- Zsakettem nincs - figyelmeztettem a berbécs arcú tulajdonost. - És mennyi a fizetés?

Erre a fejét kezdte csóválni. Hogy lám, a mai fiatalság. A háború utáni nemzedék. Mindjárt a fizetés érdekli. Hát nem bánja, erről is beszélhetünk, ámbár ő ezt a maga részéről harmadrendű kérdésnek tekinti. Mennyit akarok? De ne ijesszem meg. Gyöngye idegzetű ember.

- Gyöngye idegzetű emberekkel nem kötök üzletet. Aztán fecskefarokkal ide-oda ugrándozi a nők között, szintén nem tartozik a kedveltebb szórakozásaim közé.

- Megszokja. Elhozta az óvadékot?

Garabet nem szólt az óvadékról. Nem tudtam - jeleztem nyájasan -, hogy a kulimászkezeléshez óvadék is kell. Indultam is már kifelé, de akkor megjelent a mozis lánya, és félrehívta a berbécsarcút. Ismertem a lányt, tavaly többször benn járt a könyvkötészetben, és valami kenőcsöt ajánlottam neki kétezer pattanása ellen. A pattanások azóta mintha megfiadzottak volna. A mozis bólogatott, és újra hozzám lépett. Alulról fölfelé szemügyre vett.

- Az óvadékot esetleg kikapcsolhatjuk - mondotta. - Hány éves, fiatal barátom?

- Huszonöt - írtam fel mutatóujjammal némán a levegőbe. - S a fizetés?

A kis öreg hátba vágott.

- A legjobb fizetés, amit ebben a szakmában nyújtani lehet. Ne felejtse el, hetenként csak háromszor tartunk előadást. - Aztán mondott valami összegecskét, de a nullákat elfelejtette hozzáragasztani. Annyim sem maradt volna belőle, hogy kis csokor ibolyát vehettem volna a Patyipak lánynak vagy valamelyik más kósza csibének, akivel fiatalságom kacskaringós gyalogösvényén összeakaszt a véletlen. Illemtudóan fütttyentettem.

- A nullákat elhagyta valahol, tata - bizalmaskodtam én is.

- Akkor hát valami egyebet mondok. (Fölágaskodott és újra hátba vágott.) Fizetést nem adok. Ehelyett vacsorakosztot. (És a lánya felé hunyorított.) Megegyeztünk?

- Még nem. Milyen az a vacsorakoszt?

- Két tál étel - büszkélkedett az emberem. - Mindennap pecsenye.

Tüzet kértem tőle, megdicsértem a szivarját, aztán elkészöntem. - A pecsenye nem érdekel. Vegetáriánus vagyok. Szolgája.

Ismerem már az ilyen kéttálas vacsorákat. A tálak rendszerint megvoltak, de a pofáznivalót elfelejtették rárakni. És a tetejébe itt van ez a pattanásgyűjtemény. Huhu - nevettem -, én mint Házassági Reménysugár A Láthatáron! No, de le is alkonyodtam, éspedig rekordsebességgel.

Végigjártam még néhány helyet. Rám esteledett, betértem Ridélinéhez, ahol a banda már türelmetlenül várakozott rám. Amint beléptem, Tömzsi fölemelte karmesteri szipkáját, és a zenekar rázendített a nyitányra:

*Kislány, kislány,
Kislány, kislány,
Cipőmáz, berkenye,
Hopszassza, hehehe.*

Tömzsi remekül mozgatta a fejbőrét, Lólábú kancsalított, és lelkesen lógatta ortopéd cipőjét. Fapofa is megörvendezett az érkezésemnek, és nagy odaadással mondta: umtátá, umtátá. Ridéliné széles mosollyal hozta a gyöngykásalevest. Nagy népünnepély volt, a sűrű gyöngykásaleves kitűnően ízlett, utána fánkot ettünk, és a banda gyorsan beszámolt a favágóvállalat feloszlásáról. Ridéliné sem károsodott, a gépet eladta. Péntekkel meg összerúgták egy kicsit a patkót, mire Tömzsi ügyesen meglógatta a nőjét. Addig járt Péntekhez mindenféle hazugsággal, amíg a nőt el nem csábította. A kerítésen át hozta el a galambtolvajtól, éjnek idején. Nagy cirkusz volt.

- Jégkár vagy betörés ellen nem akarod biztosítani magad? - érdeklődött Tömzsi. Közben ugyanis felcsapott biztosítási ügynöknek, s ha ki nem rúgták az ügyfelek, keresett is valamit. Fapofa egy vaskereskedésben kapott állást; gyenge dolog volt, neki kellett az árut a vasúttól kiváltani és hazakísérni.

- És a grófnő? - kérdeztem Tömzsitől.

- Meghalt - újságolta Lólábú, és Beethoven halotti indulóját kezdte zümmögni.

Igen, Tömzsi kivégezte a grófnőt. Hangversenykörútja előtt hirtelen vakbélgyulladást adott neki, és könnyörtelenül meghalatta. Mindenesetre művészi érzékre vallott. Ravasz fiú volt különben, minden regényességtől óvakodott, s így voltak pillanatok, amikor nemcsak maga hitt a meséinek, hanem velünk is el tudta hitetni őket. Áldásom hamvaira - mondtam. Valaki befogta a szememet.

- Ách, Felmerji uch, hát mastan csak visszajett?

- Mastan csak, Pintyőke - mondtam. - Sok dolgom volt. Most családfenntartó vagyok... Egy kutyának, egy kakasnak, egy nyusznak, egy rigónak, négy macskának és hat darab kacsának vagyok a kenyérkeresője. Igen, és egy Veronka nevű kis cselédnek.

Vacsora után megkért, hogy kísérjem el, mert az utcájában sok a kóbor kutya.

- Nem visszajett - jegyezte meg könnyű sóhajjal. - És nem is küldt nekem edzs paostakártyát.

A dolgaimra hivatkoztam, mire megkérdezte, hogy én is pitypalatykor kelek-e, mint a többi falusi.

- Pitymallat - igazítottam helyre.

Sokáig csavarogtunk. Lólábún láttam, hogy a költészet és a szerelem egyre jobban a hatalmába kerítette, megkértem hát Miss Mabelt, hogy ne bánják túlságosan rosszul sánta barátommal. A lány viszont arra kért, hogy most ne beszéljünk Lólábúról. Egy lámpa alatt melegen nézett a szemembe, és egy angol verset mondott el nekem.

- Remek - bólintottam, bár két szót sem értettem belőle. Egyike lehet azoknak a kollektív verseknek, amelyek fölöslegessé teszik a nyelvtanárnőknek és a fiatal gépirólányoknak, hogy maguk igyekezzenek szavakba foglalni érzéseiket. Az ember bedob egy ötpennyst az automataba, és kicsurog érte egy pohár sör. Egy másik lyukon bedob egy kétpennyst, és onnan kiadnak egy költeményt, amely százszázalékos pontossággal adja vissza a fogyasztók érzelmeit. Hűség, csók, szerelem, válás. Az ember a bajait így a mások könnyeivel sírhatja el.

- Remek - ismételtem, és biztosítottam róla, hogy rajongok Angliáért és mindenért, ami Anglia: Dickensért, a ködért, az ürücombokért, a páncélos cirkálókért és a kockás nadrágokért.

- Ősz előtt Birminghamben leszek - sóhajtotta megint Miss Mabel -, Isten magával, Felmejrí uch.

Elváltunk, és megbeszéltük, hogy másnap Ridélinénél találkozunk. Bogdáné már várt a kapuban. A könyvkötő délután óta feküdt a Kék Sapkához címzett kocsmá előtt, kedvelt helyén, az árookban, és gyanúsan hortyogott. A hangyákat lefűjtam az arcáról, kocsira raktuk, és hazavittük. Az orvos valami ébresztő folyadékot fecskendezett a bőre alá, mert az érverését gyöngének találta. Bogdáné szomorúan lélegzett. Most aztán meggyőződhettem róla, mondogatta, hogy milyen nagyon megverte őt a gondviselés. Pedig milyen szépen fogták egymás kezét az esküvői képen! A boldogság is megrohad idővel, mint a cikakáposzta, bólogattam én is a fejemmel.

Reggel szedelőztem. Eszembe jutott a rigó, a vakarcs, a nyuszt, a malom. Haza kell mennem.

- Maga is elhagy, Kázmér úr - jegyezte meg boldogtalanul Bogdáné.

Kis tanulóleány lépett be azzal a mérges üzenettel, hogy adják ki neki a kötésre hozott könyveket, mert gazdája, a kölcsönkönyvtár tulajdonosa, nem vár többet. - Holnap készen lesz - intettem a gyereknek, és kituszkoltam a boltból. Aztán ledobtam a kabátomat, és kezembe vettem a fűrész. Délig mindent elkészítettem, és amíg Bogdáné a férje orrát borogatta a lakásban, szépen kiosontam a könyvkötészetből, és elindultam gyalog hazafelé.

11/ Találkozásom a fürjjel és Ágnessel

Kétórás út volt a faluig, onnan húsz perc a malomig. A fürdőtelep frissen kátrányozott táncszínjében három fiatal hólyag nagy lármát csapott a szaxofonnal és dobokkal. Valahonnan Kolozsvárról szaladtak világgá pecsétetes szmokingban és lyukas cipőben. Hárman összesen nyolcféle hangszert hoztak működésbe, hogy a kutyát, aki az ajtóban farolt és nagyokat vonított, ne is említsem. Leráztam magamról a port, és beálltam én is a táncolók közé. Lehetett vagy nyolc-tíz lány, környékbeli gazdálkodók lányai, pap- és tanítócsemeték, néhány sápadt és szörnyen hajadongyanús. Vékonyak és ijedtek voltak, pazar ugrándozást vittek véghez: ha az ember nem fogta őket erősen, kiugrottak a kezei közül. A sovány felhajtásból kigömbölyödött egy golyvásgalamszerű, erősen húsos fehérszínű. Elöl a súlyos dombormű arra készítette, hogy hátrafeszítse a fejét, ide-oda tipegett, és sósperecet ropogatott. Ha Tömzsi most itt volna, nagyokat röhögnénk - gondoltam magamban. Szeretem a derűs eseteket, felkértem hát én is, s úgy megforgattam, hogy szél támadt, és künn recsegni kezdtek a vackorfák. De a perecevést nem hagyta abba. - Örömmel látom, hogy jó étvágya van - ismertem el finoman. Másokat is felkértem, és úgy vettem észre, jól fogok a hölgykoszorúnak a négy botfűlű táncos után. A fürdőgondnok, értesülve vendégszereplésemről, kihívatott és felszólított, hogy fizessek belépődíjat.

- Örvendjen, hogy felrázom poshadó áruraktárát - intettem a parlagon kotló hölgykoszorú felé.
- Pénzért még ingyen sem kellene.

Ajánlottam magam, de a gondnok utánam szólott. Most már leereszkedett az uborkafáról. Azt mondta, nem bánja, táncoljak.

- Szívesen. Ha fizet - mondtam, elfoglalva helyét az uborkafán. - Az ilyet manapság meg kell fizetni. Liter bor, vacsora és némi dohány. Ha benne van, üzenjen ki értem a malomba.

Elporzottam. Eszem ágában sem volt örömelegénynek felcsapni. Ferenc valami löcsvgárral jött a kovácstól, hallotta az alkudozásunkat, és megértően kacsintott. Aztán együtt folytattuk utunkat.

A dűlőúton mentünk, a báró kastélya előtt. A kastély úgy támaszkodott oszlopaira, mintha lecsúszott volna a hátpecsenyéje.

- Az apám mindig megigazította a bajuszát, mielőtt belépett - meséltem Ferencnek a kastély kapcsán.

- Kihúzták a lutrit - vélte Ferenc -, az agrárbizottság elvette a földjüket. Kétszáz holdjuk maradt. Meg az erdő; vagy hétszáz hold.

Lomha, álmodozó emberke volt a báró, csapzott bajusszal és derűs elvekkkel felszerelve. Nem bánta a holdjait, naphosszat ült a parti fűzek között kezében puskával, és mély odaadással várta, hogy mikor csapnak le az egerészölyvök és vércsék a csalogatónak kikötött öreg bagolyra. S ha jött egy ölyv, a csapzott báró elsütötte puskáját. Lőtte az ölyvöket melegben, fagyban, és nézte a nyargaló felhőket. A felhőt néző ember rossz ember nem lehet, vélte az apám. S a csapzott, derűs arcú báró valóban kenyérre lehetett volna kenni, olyan lágy volt. Szét is lopkodták arcátlanul mindenét.

Megálltunk, nézegettük a kastélyt. Már csak a klemátiszok értek rajta valamit, amik lila virágjukkal eltakarták a történelmi repedéseket.

- Ez is a mi bajunk - vakarózott Ferenc. - Vége a napszámnak.

Nehezen élt a sok minden pótmesterségével. Néha kapálni hívták, de ilyenkor is csak szalonnában és pálinkában fizették a napszámot. A nadrágja erősen likas volt hátul. Elősorolta az adósságait, és a faluról kezdtünk beszélgetni. Az adósságok úgy ráfeküdtek, hogy a zsúptetők szinte behorpadtak alatta.

- A falu - nyilatkoztattam ki - az emberiség bölcsője, és az már régi dolog, hogy az ember bepiszkol a bölcsőjébe. Azt a sok bankárt, ügyvédet, végrehajtót elvihetné már egyszer az ördög.

Ferenc, akit, mint engem is, kikezdték a városi tapasztalatok rothadási foltjai, ráhagyta. A kamatok jobban pusztítottak, mint a filoxéra. Az adók, kamatok és csendőrök szépen körültekerték a falusi embert, mint pókok a legyet. Ha az ember körülnézett, erdők és búzaföldek helyett szociális gaz nőtt ki a földből. Problémák, amiknek boncolgatását tiltották. A városban meg folyóiratokban lehetett. Ott erősen divatba jött a falu. Nyolcdioptriás könyvmolyok remek mutatóványokat végeztek a falu számoszlopaival. A kormányszámszlopai, gazdáik a kétféle számoszlopot egymásnak eresztették, mire nagy boldogító harcok kezdődtek a falu érdekében, és nagy tintafolyók hömpölyögtek el az ügyben, mialatt a falusi ember folytatta azt, amit húsz- és ötvenezer éve csinál: szántott, vetett, aratott, küzdött a nyomorral, a farkasokkal és fölöttes jótevőivel.

Mert bája mellett is kegyetlen életet élt a falu. Végtelenül, önmagába visszatérő görbe vonalként haladt át élete tavaszokon, nyarakon, őszykőn és teleken, közben egy kis kukoricamálét evett, és néhány újabb réteg kérget rakott magára. Nem volt öröm a makacs anyaföldből kimesterkedni azt a kevés falatot, és mégis szerette itt mindenki a maga kegyetlen munkáját. Néha eljöttek hozzám, hogy felvidítsam őket, és sárgás bőrükön úgy burjánzott ki a mosoly, mint réten a kóró.

- Holnap bezsindelyezem a fedelet - mondtam Ferencnek. Ajánlkozott, hogy segít nekem, de intettem, hogy köszönöm. Majd csak magam végzem el. Elváltunk, én visszatértem a mezei útra. A kaszálás nyomán a rétnak jó fűszeres szaga volt, nagyokat szippantottam belőle. A horpadásban fekete szoknyás asszonyok rendezgették favillájukkal a szénát. A kaszáló már a hegyi faluhoz tartozott, csak éppen lekanyarodott ide a lapályra. Ezt az asszonyok domború hasáról vettem észre. A hegyi faluban az asszonyok mindig domborúak voltak, mert az pénzt hozott a konyhára. Ellettek, mint a házinyulak, csak hogy éppen nagyobb szünetet tartottak, s ha megvolt a gyerek, szaladtak be a városba dajkának szegődni. Minden gyerek újabb dajkaságot, minden dajkaság újabb hold földet jelentett. A férfiak gondozták a földet és a gyerekeket, ha aztán hazajött az asszony a pénzzel, elmentek a jegyzőhöz a földekről szerződést csinálni.

Nézegettem a fekete pendelyes asszonyokat, ahogy serénykedtek a favillával. Az agyagom elfogyott, jutott az eszembe, de ha készen leszek a zsindelyezéssel, elküldöm Veronkát a vörös vágásba agyagért, és megmintázok egy ilyen szénateregető, domború fehérnépet. Figyeltem a mozdulataikat, s a könyv hátára, melyet Bogdánétól hoztam, sebtében felvázoltam két-három plasztikus helyzetet; azután eszembe jutott, hogy az úton egy libapásztor gyereket is láttam, pucéron, apja rongyos szalmakalapjával, hosszú faággal és kurta kis angyalbögyörővel. Emlékezetből ezt is felvázoltam. A gondolatok szitakötő módjára rezegtek a fejemben. A zsákhordó molnárt is be fogom fejezni a malom előtt. A falu mögött veres berkenyét láttam, letéptem a kecskének egy lombos ágat, és csapkodtam vele a sárga lókörömfüvet és sasorrú zsályát. A híd közelében látszott már a mézgás égerfa, a nap éppen mögéje ereszkedett, és aranyával meg biblikus sugaraival szentképet csinált belőle.

A tücskök serényen vakarták lábukkal a szárnyukat. Valami nő kéne - gondoltam, ahogy a közeledő alkonyt gusztálgattam. Szerettem volna valakire ráteregetni a vágyaimat, szerettem volna szavakat hinteni egy nőre, mint ahogy Patyipak hinti meg cukorral és mazsolával a tésztáit, s aztán magam is ráborulni. Az ember, állapítottam meg, a szerelem számára gyűjti magát, hogy legyen mit elpazarolnia. A természet könnyelmű pazarlásra tanít. Vannak fák, amik kilószámra röpítik szét hímporukat, abban bízva, hogy belőlük 0,000001 kilogramm talán célba talál. Engem a természet csak arra nevelt, hogy gyűjtsek. Pedig most már pazarolni szerettem volna. Nő nélkül nincs értelme az ilyen festői alkonyoknak. Itt pedig bajosan találok valakit, hacsak frakkomat ezután nem tépem ki a doktorné kezéből.

Nagy utazások és elegánsan lakkozott nemzetközi gyorsvonatok jutottak eszembe.

- Ha az égből lelógna egy gyűrűhinta - határoztam el -, most akkorát lendítenék magamon, hogy az Atlanti-óceán túlsó partjáig meg sem állnék. Ott lehetne valamit kezdeni. És nő is van dögivel.

A fejünk felett kell valami vágynyilvántartó hivatalnak lennie, amely könyveli és leszámítolja a bejelentett vágyakat. A zabtábla szélén valami ismerős fehérnépet pillantottam meg. Régebről ismertem már, csak nem tudtam, kicsoda. Alakjára, tiszta szájára, rendes fogaira, kellemes hangjára mintha azelőtt is felfigyeltem volna már. A köténye tiszta volt, sárga félcipőt viselt.

- Nekem adhatná, amit a kezében tart - mondtam nagyon felfrissülve.

- Szívesen - felelte mosolyogva, és vérző szárnyú fürjet nyújtott felém a tenyerén -, itt találtam a zabtábla szélén.

Lenéztem, és mindjárt láttam, hogy sündisznó garázdálkodott a bokor alatt. Elpusztította az egész fészekalját, csak a vérző szárnyú fiatal jércének sikerült életben maradni. Óvatosan megemeltem kissé a véres szárnyat. A madár fájdalmas hangot adott. Átvettem a lánytól, aki egyre ismerősebben mosolygott. Mintha ismernők egymást, mosolyogtam én is, és a kezem ki nem deríthető módon összegabalyodott az övével. - Még mindig olyan helytelen, Felméri úr - mondtotta dévajul. Faggattam, hogy kicsoda, és honnan ismerjük egymást, de egészséges, telt nyakát csak forgatta huncutul. A kíváncsi faggatás újabb és újabb nevetéseket fakasztott belőle, és csak jó későre buggyantotta ki, hogy a vízimolnár lánya, akit gyermekkoromban be akartam egyszer nyivasztani a pocsolyába. Úgy találta, hogy egy kicsit megsoványodtam, amióta utoljára látott.

- Sovány világot élünk, Ágnes - adtam a bankot kenetesen, de az egész testem csupa finom bizsergés volt, hogy nem húzta el kezét a kezemből. Nevetett; és rázta a fejét.

- A soványság a kópéságtól is lehet. - Ráhagytam, hogy lehet attól is, de én nem vagyok kópé, és semmi esetre sem olyan nagy, mint ahogy ő gondolja. Az erkölceimet kecsesen illegettem, mint süketfajd a farkát, ha rájön a dürgés. Ágnes dévajkodott, és hitetlenül rázta a fejét, hogy azt más is mondhatja, hallott ő egyet-mást rólam! A verebek minden zsúpfedélen rólam trécselnek. Hiába erősítgettem, hogy a verebeket tévesen tájékoztatták, s hogy a trécselésük alaptalan, Ágnes csak mosolygott hitetlenül, és vidám szemeit kötődve jártatta rajtam. Aztán megkérdezte, hogy most itthon maradok-e.

- Itt maradnék, ha maga marasztalna - habzottam fel egyszerre poharam széléig, mint olcsó szikvizes pezsgő.

- Van, aki marasztalja - vélte Ágnes valószínűtlen felpezsdülésemre. A jegyzőné vagy a doktorné gondolta. El is húzta a kezét a kezemből, és szemérmesen elpirult, hogy olyan kézfogós egyetértéssel álldogált velem, holott a jegyzőné vagy a doktorné tart rám igényt. Legyintettem egyet. Láttam, hogy nem kell erre a dologra több szót vesztegetnem. Ágnes

megértette. A bizalma visszaóvakodott hozzám, s alig tereferéltünk valamicskét, a keze már megint a kezemben volt. Kedvtelve nézegettük egymást, és addig öltögettük a szót, amíg valami barátságfélét férceltünk össze. Magányos nőt könnyű magadhoz fércelni.

Az útelágazásnál megkérdeztem, hogy mit szólna, ha gyakrabban összejárnánk. A keze fejét nézegette szégyenlős izgalommal. Nehéz volna, felelte ingadozva, magányos lány vigyázzon magára. S rögtön rá sajnálkozva nézett a szemembe. Fél karral magamhoz húztam, és meleg szájára illesztettem a számat. A kis fűj helyeslően pityegett a másik tenyeremen.

Megbeszéltük, hogy szombat este lemegyek a Maros-ághoz, ahol a malmuk himbálózott. Az apja szombatonként lejárt a faluba, valami özvegy körül legyeskedni.

Elváltunk, és ő továbbment. Veronka a malom tetejéről várt rám a kis nyusztal az ölében. Könnyes szemén láttam, hogy elkéstem egy kicsit. Attól tartott, hogy bennragadtam a városban, és vissza sem térek többet. Aztán megtörölte a szemét, és nagyon boldog volt, hogy most megint ott lát maga előtt.

- Nézd csak - mutattam neki -, egy kendőt találtam az úton. - A fejére kapta, aztán elrohant, hogy megmutassa Maszatnak meg Flóriánnak. A kacsák már aludni tértek. És Kati?... Akkor jutott eszembe, hogy Katit a kövér papnénak adtuk, és erre elhajítottam a berkenyelombot, amelyet csemegéül hoztam neki. Flórián már éppen a kakasülön fészkelődött. Láttomra leugrott a rúdról, hozzám szaladt, és megcsípte a nadrágom szárát. Maszat is szeretett volna valami kézzelfogható hűségéről biztosítani, de feszült viszonyban voltunk a szuka óta, s így csak messziről legeltette rajtam nedves szemeit. Azon igyekezett, hogy legalább a szagomból kapjon el valamit, ha már nem nyalhatja meg a kezem.

A fűjnek szépen lemostuk a szárnyát, és megetettük. Mi is ettünk, tejlevest galuskával, vakarcs még tegnap estére készítette. Vidáman kanalaztunk, utána pipára gyújtottam, és elnyújtottam a lábaimat.

- Készítsd a szerszámokat - szólottam Veronkának. - Reggel zsindelyezek...

A gyertyafénynél láttam, hogy a kis vakarcs arcát másodszor is előnti valami boldogság.

Miért öröm ennek a gyerekeknek, ha én zsindelyezek?

12/ Most már aztán csuroghat az eső. Ágnessel is rendbe jön a dolog

A zsindelet hajnalban beáztattuk a patakba, hogy meg ne repedjen a szögelésnél. A fedelet már csak a pókháló tartotta össze. A gerendák még jól szolgáltak, de a léceket kikezdte a korhadás, kivertem őket, a helyükre újakat szegeztem. Délfelé már a zsindelekre került a sor.

- Kész a krumplileves - szólott fel Veronka a tetőre.

Felhörpöltük a levest, kenyeret faltunk hozzá, aztán újra felmáshztam a tetőre. Másnapra elkészültem a munkával. A fedél olyan volt a friss zsindelezéstől, mint a sakktábla, a macska nem mert végigmenni rajta, és a varjakat is, úgy láttam, nagy izgalomba hoztam művemmel. Most aztán csuroghat az ég, akár egy tehén, a fedelen nem bújt át több nedvesség. Veronka úgy vélte, hogy ha már megfogtam a szekerce nyelét, a ketrecet is jó volna egy kicsit rendbe hozni. - Jól van, vakarcs - fogadtam meg a tanácsát -, kerítsd elő hát a kátrányt. - A ketrec oldalát kiütöttem, és friss deszkát szögeztem rá. Utána kátránnyal jó vastagon megkentem, mint Ridéliné a vajjas kenyeret. Menyét ólalkodott a malom körül, tudtam, nem szívesen rága meg a kátrányos deszkát. A kis nyuszt ott ült elnyúlva az eperfán, és önfeledt csodálkozással kísérte minden mozdulatomat.

- Jó lesz, vakarcs? - hívtam elő a kis cselédet, hogy megdicsérje munkámat. Megdicsérte, de a begyiben tartogatott még valamit. No, ki vele! - A gátat - mondta akadozva -, azt se kéne úgy hagyni.

- Nem is hagyom - feszítettem büszkén a mellem. - Minek nézel te engem? Valami hétaalvó lustának?

A gát fala fiús sugaracskákat eresztett oldalra, lezártam hát a zsilipet, és két napig kopácsoltam rajta.

- Hű, de Robinson vagyok - bámultam magam, amint kajla ácsléptekkel körüljártam kised szemétdombomat, elégedetten és tettere készen, hogy honalapító csatabárdommal lesújsak a legelső szögre, amely ki meri dugni engedetlen fejét a láthatáron. Nekiestem a malomkeréknek is, fúrtam, kopácsoltam, nagyokat szuszogtam, négy napig egyfolytában, még a fagereblyének is új fogakat adtam a kihullott helyébe. Minthogy Veronka egész nap a kukoricát kapálta, és nem ért rá csodálatba esni hőstetteim miatt, magam töltöttem be a hálás haza szerepét. Monétát köptem összecüsösörített ujjaim hegyére, és a mellemre ragasztottam.

- Nesze, kisöcsém, viseld egészséggel.

Fontos kalapálni valóim közben szinte rá sem értem végigolvasni a Patyipak lány levelét, aki mint futólag láttam, erősen belemártotta tollát a tintába. Megorrolt, hogy nem néztem be hozzájuk. Haragjában még a legyet is elfelejtette leszedni a tollhegyről. Csak negyednap vettem elő a levelet, hogy végigolvassam. Jó vastagon hozta tudomásomra, miszerint csapodár fickónak tart, aki biztosan valami falusi virágszálat tűztem most a gomblyukamba. De ő nem bánja, miatta az egész vadvirágos mezővel összeszűrhetem a levet (zárójelben két darab felkiáltójel). És vegyem tudomásul, hogy gombház, ő is megtalálta a maga foltját. (Három darab felkiáltójel.)

- No, nézd a kis habosfánkot, hogy sajdítja a szívemet ezekkel a felkiáltójelekkel!

Áldott jó fiú vagyok, nem haragszom, Patyipak. Sok szerencsét, és béke cukorporaidra. A szívem, tram, tram, erősen üti a dzsesszdobos gyászindulót. És azt is meg kéne írnom neked, Patyipak, hogy vigyázz magadra, nehogy lapos krémeslepény váljék belőled, mire viszontlátlak.

Meg kéne írnom neked, hogy a rossz házasságtól a nők összemennek, mint a lepények atyád kirakatában, de a kis vakarcs, aki újabban szépírási leckéit ismételteti, cudarul tönkretette a tollamat, s így fájdalom, le kell mondanom az írásról...

Ágnessel is hamar rendbe jöttem. Szombat este lementem a Maroshoz. Jó háromnegyed órás út volt, egy patakon, egy dombon és egy réten kellett átkelni. Széles kompon állott az Ágnesék malma, a két végén két vaslánc kötötte a parthoz. Közül volt a palló, két szál deszkából, amely vidáman himbálózott, ha az ember a közepére ért. Középen volt a malom, fedéllel, deszkafalakkal és két lapátos kerékkel; a komp eleje és hátsó része meg udvarul szolgált, nyári tűzhely, kalitka, ruhaszárító kötelek számára. Várom kellett, amíg Ágnes valami hazugsággal ágyba fekteti nagyanyját. Aztán kisuhant pirosan, derekán városi blúz volt, lábán szép barna bőr, kéklő erekkel, száján öröm és kedvesség. - Ejha - pittyent át rajtam is az öröm gyors szárnyú madara -, jó helyre szállottam. Igyekeztem mielőbb átevezni a szerelem vizeire, csapkodtam is sebesen az evezőmmel, de ő ült a kormánynál, és nevetve fordította vissza kisdéd ladikunkat.

- Talán attól fél, hogy elsüllyedünk?

Friss, édes meleg hömpölygött rám a tekintetéből. Locsogtunk, mint a Maros, aztán magamhoz simítottam. Persze előbb csak a kezét, aztán testének fontosabb részeit a két rejtőzködő gumilabdával. Jó érzésű lány volt, meg kell adni, betartotta az előírt sorrendet, egy kicsit húzódozott, és cipője orrával a réti boglárokat és mezei zsályákat piszkálta, amelyek ott nőttek a parton, aztán mégiscsak engedett a május végi est parancsának, a csobogó víznek, a felkelő csillagoknak és a titokzatos hatalmú belső mirigyeknek, amelyek az ember testi sorsát kormányozzák. Engedett a sokféle parancsnak, és leheveredtünk a közeli holt árok bársonyos fűvére, a bodzabokrok mögé.

(Hé, világosító - szólalsz meg, tisztelt olvasó -, a holdat elfelejtette. Jobb kézzől, oda a parti füzes mellé kérünk egy adag holdvilágot!... Nyugalom, tisztelt olvasó! A hold már ott van, csak azt a kis felhőrongyot kell leszedni róla.)

- A mezei tücskök már rágyújtottak - jeleztem, és magamhoz szorítottam Ágnest. Éreztem, hogy a szája ott ólálkodik a szám körül, bátortalanul ott lebzsel a csókom körül, amelyet egy hét előtt csak futtában ízelt meg. Megkérdeztem, hogy várt-e rám. Meleg lehelet szállott az arcomba, benne volt az igen s a szégyen és öröm, hogy tetszik nekem. Ha valakinek ez nem elég világos, megemlítem még, hogy a szánkat igen keveset jártattuk, ehelyett többször összetapasztottuk, és nagyokat lélegzettünk egymásból. Legomboltam a blúzáat is, és az egyszerűség, a komolyság és a hűség mandulaszappan-illatát éreztem lényéből kiáradni. Körülöttünk elfeketedett az este, csak a mécsvirágok irányították ránk halvány lámpáikat.

- Jó ez - gondoltam, finomakat csobbantva az Ágnes száján, mint a Maros vize a komp tatján -, így egy szál kendőn, az anyaföld ölén, a Fiastyúk és a Göncölszekér alatt. - Ágnes a keblemhez bújt.

- Eljön még? - kérdezte bizonytalanul.

Jövök, hogyne jönnék. Abban maradtunk, hogy ahányszor csak lehet, annyiszor jövök. Ha szabad az út, piros szoknyát, ha akadály volna, fehérét akaszt a szárító kötélre. A falut pedig ügyesen elkerülöm, nehogy valami pletykadegeszbe lépjek...

13/ A kecske megszökik a paptól. Beethoven C-dúr miséje

Estefelé a létrát csak nekitámasztottam a topolyafának, felkapaszkodtam az ágak közé, és triéderes kincstári látsövemmel elnéztem a vízimalom felé. A dombnyergen át olykor szabad szemmel is látszott a naplemente csillogása a vízimalom kicsi ablakán. A távcső majdnem az orrom elé hozta Ágnest, ha a pallón átbillenve kukoricát vitt a két fekete malacnak, vagy a komp udvarán forgácsot hasított. Láttam a nagyanyót is csuporral üldögélni a napon. Harctéri messzelátóm remekül dolgozott: az Ágnes mellének feszes körvonalait is kirajzolta, hogy a piros szoknya virgonc lebegéséről ne is beszéljek. A fehér szoknyát nem láttam szívesen, pedig néha olyan makacsul tartotta magát a szárítókötélen, hogy a pokolba kívántam. A piros lebegések, azok voltak az igaziak! Bokázott bennem a jókedv, ha megláttam, átfordultam az ágon, onnan egy másik ágra vetettem magam, s már a földön is voltam. A zsilip alatt lezuhanóztam magam, beleugrottam a jobbik nadrágomba, és kiperdültem, mint egy forgószerű. Veronkát elkapta a viharom, szedte utánam a lábait, hogy:

- Osztán most megint hová megy, Kázmér úr? Este van. Ne maradjon soká.

Vagy pedig:

- Én lefekszek, Kázmér úr. Mi lesz a szénával? Reggel se kaszálja le?

Harmadik látogatásom után korábban vetődtem haza, mert az öreg vízimolnár is idő előtt hazatért a faluból. A kis vakarcs vörös szemmel ott kuporgott a ládán, és sírósan nézegetett.

- Pazarolod a petróleumot, vakarcs - dorgáltam meg. - Mi a szösz csinálsz itt éjnek évadján?

A szösz meg az éjnek évadja a perlekedő gazda mérgét akarta kifejezni, de Veronka már kitapasztalta, hogy veszélytelen zsémbeskedés az egész, nyugodtan kutyába veheti, akármit kaffogok. Nem szólt, csak nézett. Éhes voltam, három tojást vertem a serpenyőbe, egy kis zsírt eresztettem rá, és lekuporodtam, hogy a tűzhelyen lángot élesszek. Máskor szolgálatkészen elkérte tőlem a serpenyőt, de most nem mozdult, hallgatott dacosan. Én se szóltam, ettem, aztán aludni küldtem a kamrába, hogy én is lefekhessem.

- Megyek - jelentette ki -, tudja meg, hogy a nyusztja is elment. - És nagyon megnyugodott, amikor látta, hogy híradása nem szerzett semmi örömet nekem. Sajnáltam, hogy a kis mihaszna ilyen hűtlenül faképnél hagyott.

- Todor is szólott a községházáról, hogy ki kell fizetni az adót. Mér nem fizeti ki?

- Mert egy fityingem sincs, vakarcs.

- Hát csak járkál, és semmit se dolgozik! Akkor nincs is.

Nevetve kaptam el a varkocsát. - No, nézd csak! Mi lelt, te vakarcs? Úgy zsémbelsz, mint egy felnőtt boszorka. Hát nem zsindelyeztem meg a fedelet? Nem dolgoztam? - Rázta a fejét, hogy bizony semmit sem dolgozom. A fedél, az nem számít. Nincsen már se petróleum, se szalonna, se kenyér. Csak jövőgetek, megyegetek, semmire sincs gondom, Todor azt mondta, hogy árverezni fognak. A kis fűrészmalomból itt volt Gavril, két véka kukoricát hozott örölni, de mert a gazdát nem találta itthon, elvitte a kukoricát a vízimolnárhoz.

- Annak is kell élnie, Veronka - adtam a szelíd felebarátot. - Az is ember. Családja van.

Helytelen vizekre eveztem. A kis cseléd szomorúan rám nézett.

- Tudom, hogy a vízimolnárnál járt - mondotta, aztán ujját bevette a fogai közé, és lassan kiment a szobából.

Amikor el akartam fűjni a lámpát, megláttam a távcsövet az asztalon. Pedig én a tokba raktam, és a szekrénybe akasztottam. Kimentem a lámpával a topolya alá. A létra ott volt, holott azt is szabályosan eltettem a helyére. Vidáman füttyentettem. Ide süss! A kis taknyos utánam lesett a látcsővel! Nevettem, és aludni tértem, számon az Ágnes csókjának ízével. A hangjának is, a csókjának is olyan kellemes jó íze volt, mint a frissen sült kenyérnek. Reggel, amikor kiléptem a malomból, ott láttam a kaszát a kőpadhoz támasztva, a kőpadon a fenőkövet, a víztartót és tiszta kendőben valami elemőzsiát.

- Sót tettél? - vettem oda hetykén a vakarcsnak, mintha a magam jószántából is azon lettem volna, hogy kaszálni menjek. Vállra vettem a kaszát, mellé a csobogó faedényt, oldalamba a fenőkövet és a hónom alá az élelmet. - Vigyázz a házra, amíg odavagyok - szólottam legénykedve, és elindultam kaszálni. Maszat csodálkozva követett. Az apám óta nem volt künn a kaszálón. Csettegetek a verebek a fagyalbokrokban, szép felhőtlen volt az ég, távol a horpadásban sötétbarnára száradtak már a boglyák és kazlak.

A kaszáló ott volt a lankán, összevissza vagdosva, mint egy rossz kabátbélés. A nagyapám idejében még tisztos négyszöget alkotott, négy sarkán négy művészi jegenyével. Két jegenye azóta átköltözött a szomszéd tagokba, egyet kivágtak tizenhárca őszén, maradt egy, de a csúcsa legalább szépen kikandikált a dombok közül. Egy szarka hintáztatott rajta szorgalmasan. Lenn a domb lábánál vörösen csordogált az ér.

A nap szurkálta a meztelen hátam, a bőröm fénylett a nedvességtől, álltam a sovány széna-fűben, és vagy másfél órát suhogott, zizegett kezemben a kasza. A tudóm már lötyögött, a karomban ólomcsontokat kezdtem érezni, de még nem hagytam magam. Egy kicsit pipára gyújtottam, és a számhoz emeltem a szép sárgára sikált légelyt. Maszat, aki a kökénybokrok tövében ügyelt fel a munkára, nagyokat nyalt a száján, amikor kortyolgatni látott. Verebek hetvenkedtek az orra előtt, de ő hol a bolháit vadászta, hol engem tartott szemmel. Visszálltam a helyemre, a fű, ha nem is engedelmesen, de hullott, hulldogált. Hadd örvendjen Veronka, gondoltam. Nem állítom, hogy én lettem volna a legjelesebb kaszás az egész községben, de azért volt némi látszatja munkálkodásomnak. Igaz, a kasza néha felszaladt a levegőbe, néha meg keményet pengett a kiálló köveken, de ott volt a fenőkő, s ha nagyon belecsorbult a nagy erőlködésbe, ott volt a kalapács s az üllő is: a pengét rátettem az üllőre, és a kalapáccsal egyenesre vertem ki a csorbáit. A szám sarkába sós izzadság ereszkedett le, apám lisztes szalmakalapja mintha kisebb árnyékot adott volna, mint tizenkilenc nyarán, amikor utoljára hadonásztam itt a kaszával. A föld néhány helyen kikopaszodott, és körülötte is jó darabon satnyán lengedezett a vadmuhar. Örvendeztem a kopaszságoknak, mert a karom már alig bírta a festői mozdulatokat, amiket a tavaszi képtárlatok mindig ebbe a címbe tömörítenek össze: *Kaszáló legények*.

- Domnule Felméri - hallottam az út felől a Todor hangját -, jöjjön, írja alá ezt a proces verbalt. Felírtam a szénáját.

- Írja a nehézség - kiáltottam vissza -, most mással vagyok elfoglalva. - És tovább kopácsoltam a pengét. A túlsó dombról visszakoppantotta a visszhang: katt, katt.

Todor lustán és rosszallóan mászta meg a dombot. Az örökösödési illetéket akarta rajtam bevasalni. A jegyző nagyon sietett, úgy látszik, a begyiben voltam azóta, hogy nem adtam oda a malmot két garasért az emberének. Todor fennhéjázó tartózkodással végezte a hivatali küldetését. Megnyálazta a ceruzáját, és egy zsírtól, kosztól fekete táska hátán kiállította a jegyzőkönyvet. Ettől a kis művelettől annyi verítéket csöpögtetett el, mintha lekaszált volna

az egész domboldalt. Mondottam neki, hogy kár a fáradságért, majd csak kifizetem, amivel tartozom. Todor megvakarta a nyakát. Úgy vélte, hogy nem ajánlatos kukoricázni a hatóságokkal, mert könnyen ráfizethetek a dologra. Magyarra fordította a szót, hogy el ne szalasszak egy betűt se leckéztető előadásából.

- Jól van, Todor - bólintottam barátságosan s egy kicsit eltűnődve. Milyen emberi közelben volt hozzám ez a Todor még nemrég! Bűdös barakkszalmán, karbol- és vizeletszagú vonatfolyosókon, sáros földön, sziklás derékaljon egymás mellett kucorogtunk, Todor, Ferenc és én, és összetartottunk, mert egyfalusiak voltunk, mint testvérek a népmesékben. Egy kulacsból ittuk a poshadt vizet, egyfelé kószáltak a gondolataink, ugyanabba az irányba röppentek el a vágyaink. Ha levél érkezett haza a faluba, abban mind a hárman benne voltunk, s ha onnan jött valami hír családról, tehénről, drágaságról, együtt szidtuk a ribanc bandát, aki a falunkat sanyargatta. A közös vidék apró semmiségei összekötöztek. Felméri szakaszvezető úr! Hé, Todor, hé, Ferenc - suttogtuk a sötét sziklák között, hogy el ne szakadjunk egymástól, és kiáltoztuk, ha vége volt a véres ricsajnak, és kerestük egymást szorongással az élők vagy meggebedtek között. S most, hogy a Todor szavain az idegen kiejtés nehezekei csüngnek, olyan eltávolodottnak érzem magamtól! Ő meg ellenségnek érez. A hétköznapiak tompa apróságait is már gyanakvással beszéljük meg. Szükszavú köszöntéseket váltunk, s azt sem szívesen. Komiszabb ember lett vajon ez a Todor? Nem, biztosan most is olyan jópofa lehet, mint azelőtt, amikor a legreménytelenebb pocsolyában is felvidámított derűs bokázásával és egészséges kitartásával. De valami mégis közénk dugta ronda fejét, amiről egyikünk sem tehet. Hogy ki tehet róla?

Letettem a kalapácsot, és nézegettem a távoli fenyveseket.

- Veszett kutyáknak nevelnek bennünket - gondoltam -, és ellopják tőlünk a megértés örömét. Kőkemény szavak galuskájával van tele a pofazacskóknk, hátulról meghergelnek egy kicsit, s akkor egymásra ugatjuk mérges galuskáinkat... Kezdetben teremte az Isten az eget, de vannak, akik azt állítják, hogy a faji gyűlöletet. Hatodnap pedig megteremté az embert, aki viszont megteremté az újságokat, hogy a hazugság sohase pusztuljon ki a földön.

- Gyerünk - böktem meg magam -, ezt a témát már alaposan kibányászták a pacifisták, kaptak is érte huszonötöt a hátaljukra, innen is, onnan is, jobb lesz hát, ha beállasz a tagba, és megmutatod, mit tudsz itt az Isten szabad ege alatt. Mert itt kecskelabdacsot érnek a szavak. Itt bele kell görbülni a munkába.

És izzadságodnak a lapok közgazdasági rovatában tőzsdei árfolyam a neve.

Sovány legény voltam, jóval a déli harangozás előtt kibicsaklottam. Bementem az akácok alá, és elterültem a hűs földön. Bizseregtem, az egész testem zakatolt. Megettem a szárazkolbászt, amit Veronka szerzett, hozzá friss hagymát haraptam, vizet ittam, és szépen eldőltem, mint egy liszteszsák, ha elengedik. Egy csalogány srófolta fel magát a levegőbe, sokáig dalolt a fejem fölött. Hangyák másztak rajtam, mint Bogdánon, ha berúgott, és orrával az árokba fűrődött. Délután arra ébredtem, hogy egy kékfejű gyík bámul rám a napsütötte kőről. Nyitva volt a szája, és úgy lihegett, mintha ő kaszálta volna le a fél tagot. Nehezen bár, de újra munkába állottam. Kaszafelés közben megpillantottam Ferencet, amint jött fel egy dűlön, hátán az apjával. Az öreg, béna paraszt úgy ült a fia hátán, mint hun vezérek szikár pocegereiken. Kihozatta magát ide a fiával, mert látni akarta a vetések hullámát, a határt, a földet, legfőképpen pedig a maga kis tagját. Hűdéses volt a lába, de azért lekérezkedett fia hátáról, hogy a rögöket elmorzsolgassa egy kicsit ujjai között. Nyögve hajolt meg, tenyerére rakta a göröngyöt, és boldog vigyorral nézte. A szeme mohón itta és ette a keskeny kukoricatáblát. Sárga és göröngyös volt ő maga is, mint a földje, és pórusai, ahogy az égre nézett, ugyanúgy

szomjazták az esőt, mint a repedezett földkéreg. Szegény és szomorkás kis földecske volt, trágyáért epekedett. Az öreg, azt hiszem, legszívesebben maga bújt volna a földje alá trágyának. Boldogan csámcsogta a földjét, kialvó parazsa még felizzott egyet-egyet az örömtől, hogy itt lehet, és láthatja a mozgó leveleket.

Ferenc átjött hozzám, mosolyogva nézte, hogyan kínlódom. - Nagy a tag, Kázmér úr - kacsintott rám részvétellel -, az apja elhibázta a dolgot, hogy ekkorát hagyott. Kisebbet kellett volna. - Mellém lépett, és barátságosan a kasza után nyúlt.

- Adja ide, Kázmér úr, egykettőre végzek az egészszel.

- Most iskolába járok, Ferenc. A feladványaimat mindig magam szoktam megcsinálni.

Nevetett. Hogy künn is mindig erősködtem, nem fogadtam el a segítségét. Rágyújtottunk, beszélgettünk. - Hallom, erre járt Tógyer a plajbásszal - jegyezte meg Ferenc -, ő maga dicsekedett vele... - Dicsekedett? - csodálkoztam. - Az hát, dicsekedett. Nem jó szívvel van irántunk. Sem ő, sem a jegyző. Ott künn a kavernában más embernek mutatta magát.

- Erősen benyomták a fejünket a vízbe, Kázmér úr. Pedig nem vétettünk senkinek.

Bólintottam. Sokáig hánytuk-vetettük a dolgokat, aztán fölkaptam a kaszát. Ferenc elköszönt, újra hátára vette az apját, és megindult vele gondosan a dűlőúton lefelé. Gyöngéden és szégyenkezés nélkül vitte, köszönetet az embereknek, meg is állt velük egy kis beszédre. Gyöngéd paraszt még nem fordult elő a praxisomban - emlékeztem a Doktor Utriusque megjegyzésére. A paraszt csak a földjéhez gyöngéd. Ebben lehetett valami kis igazság, de Ferenc kivétel volt. Engem is szinte dajkált, s amellet mégis kemény legénynek bizonyult. Már csak félparaszt volt, vasárnaponként praktikus dolgokkal bíbelődött, és nem ment ki a határt látogatni, mint a többi falusiak, akik hátratett kezekkel járkáltak a mezsgyéken, és gusztálgatták a földjeiket.

Esteledett, valahogy leborotváltam a tagot. De csak úgy, mint a rossz borbélysegéd: itt-ott rajta hagytam egy kis szőrt. Maszat boldogan ásított, aztán elindultunk hazafelé. A tégelyben lotyogott a maradék víz, elfelejtettem kiönteni, pirosra sült sajgó háttal, nehéz karokkal kullogtam a körisfasoron. Az országúton a fiatal pappal találkoztam. Jól megrakott szénás-szekéren ült, szemüvegesen, fehér csepűnadrágban. A kántor is ott ült mellette, felesben termelték a szénát. Tíz hold rozsföldje volt a papnak, a kaszálón kívül, de kopott, kirabolt földek voltak, sírós kis aratások estek rajtuk.

A bárótól is járt volna tíz véka búza, de a báró erősen leszegényedett, befellegzett a tíz vékának is. A stóla meg bivalytej hozta meg a legszükségesebbeket. Leapadt a fiatal tiszteletes gömbölyű hasa, mert keményen hozzá kellett látnia a paraszti munkához. Egyre ritkábban járogatott be a városba könyveket nézegetni.

- Hop-hop - integetett a szénáról -, régen nem nézett felém, Felméri úr. - Megkérdeztem tőle, hogy meggyógyultak-e már a méhei. Mert amikor utoljára nála voltam, a méheit hasmenés tizedelte. Beszélgetve haladtunk, ő a szénán, én gyalog. Később Éberlein is csatlakozott hozzánk, és a pappal zenéről kezdtek tárgyalni. Füleltem, mert a zenéhez nem sokat értettem. A pap az egyházi zenét hozta szóba, mire Éberlein a korálokat és Bach *Máté oratórium*-át említette fel. - Hó - kiáltott aztán a pap a bivalyoknak, hogy térjenek le az útközépről, mert szekér jött szembe.

- Hallotta-e már ön a Beethoven *C-dúr misé*-jét? - kérdezte a doktor kerékpárját tolva.

- Gyönyör - lelkesedett a pap, és megkérdezte tőlem, hogy én hallottam-e.

- Nem - ráztam a fejem -, most hallok róla először. Én csak az Ave Máriákat ismerem, ezeket is inkább moziból.

A pap Strassburgban hallotta, és amennyire lehetett, a szénásszekér tetejéről elmagyarázta nekem a mise zenei kiválóságait. Nyugodt protestantizmusa nem félt a miséktől. A kaszálástól erősen sajgott a vállam, de azért nagyjában megértettem, hogy mit akar mondani. Éberlein a Mozart *Requiem*-jét is szóba hozta, és egy Mozart-életrajzot ajánlott a papnak, aki örömmel vette az ajánlatot, és megkérdezte az orvostól, hogy hallott-e már néger egyházi dalokat. A malomig hosszú volt az út, sok zenei dologról szereztem még tudomást. Amikor aztán Éberlein elvált tőlünk, a pap közölte, hogy szeretne velem egy kicsit Veronkáról beszélgetni. A napokban lenn járt az öreg papéknél, és a kövér tiszteletesné bolhát dugott a fülébe.

Vén tyúk - gondoltam -, mi a fenét akar tőlem. Intettem a papnak, hogy legyen szerencsém, és befordultam a patak mellé, a gyalogösvényre. A domb felől mekegést hallottam. Kati igyekezett felém izgatott futóléptekkel.

- Hohó, nagysád, csak nem lógtunk meg a papnétól? - kiáltottam nagy kárörömmel.

Rohant, aztán lefékezett előttem, és valami izgalmas beszámolóba kezdett. Összevissza mekegett mindent, meg volt sértve, és fel volt háborodva, rázta a szakállát, ide-oda lépett, se vége, se hossza nem volt a dolognak. Amikor aztán elmondta mondókáját, Maszathoz fordult, és neki is elismételte minden panaszát. Maszat is meghallgatta, és megértően lóbálta a farkát.

- Na mindegy - vigasztaltam -, ha meglógtál, jól tetted. Kiállhatatlan fehérnép. Én se lennék nála kecske. Gyerünk.

Barátságosan megfogtam a szakállát. Ettől egyszerre megváltozott a hangulata, jókedvében hirtelen nekiugrott Maszatnak, aki ügyetlenül félreugrott, és belehemperedett az árokba. Vidáman mentünk haza. A malomudvaron a kis vakarcs a rékljét teregette száradni a sövényre, észre sem vette Katit, aki a viszontlátás hevében hozzásietett, és barátságosan hátba lökte. Nagy hancúrozás kezdődött. Az általános népünnepélybe társulatomnak valamennyi tagja benevezett. A kakas, a kutya, a kecske, a rigó, a macska, sőt meglepetésemre a kis nyuszt is leszállt a kémény mellől, hogy a nagyszerű felfordulásban részt vegyen. Megfogtam a Veronka varkocsát.

- Te, hiszen itt van a nyuszt!

Vakarcs elvörösödött. (Csak később tudtam meg, hogy a kis bitangnak esze ágában sem volt megszökni, Veronka dugta el valami oknál fogva. Talán mert ragyogó képpel tértem vissza Ágnestől.)

- No, ugye hogy visszajött szajha Kati? - tért ki a kérdésem elől.

A zenebona újra felharsogott, csak a kis fűrj gubbasztott idegenül a kalitka tetején. Bágyadtan lógatta törött szárnyát, és megrezzenve hátrált, amikor magokat és levélkéket szórtam eléje.

14/ Mint két rózsabogár a hecsempecs-bokron

A szénát másnap kiteregettük Veronkával, Katalin is ott volt, s ha szekér porzott el a dülőúton, leszaladt, hogy megnézze, milyen jármű. Hazamenet fűjtam a szájharmonikát, Veronka meg valami otthoni dalt nyivákolt mögöttem. A hét végén szekérre raktuk a takarmányt, Veronka felült a tetejébe, én meg elmentem a vágásba, hogy agyagot vájjak magamnak a nyuszt szobrához. A széna felét eladom - gondoltam az úton -, és sajtot veszek a juhásztortól, aki most küldte le az embereknek a juhokért járó sajtot. Minden juh után hét kilót, ordát is két kilót és hozzá két liter bálmosnak valót. Az ordából vagy két kilót veszek, a felét palacsintához esszük meg.

Veronka nem jött elém, szomorúan gubbasztott a kőpadon. A jegyző, aki bevitette a szénát a községházára, világosított fel keserűségének oka felől.

Mulattatott a dolog, nagyot fűttenettem.

- Akkor hát lőttek az ordás palacsintának!

Valami sovány zöldséget harapdáltunk, saláta volt, ha jól emlékszem. Társulatomat figyelmeztettem, hogy jó lesz önálló kenyérkereset után nézni, és egyelőre beszüntetni minden fölösleges szaporodást, mert szűkiben vagyunk a tápláléknak. A macskánál elkéstem a figyelmeztetéssel, mert öt darab sötét szőröcsomóval ajándékozott meg reggelre.

- Ha már ilyen könnyelmű voltál - közöltem vele -, tanítsd meg sürgősen egerészni őket, mert én nem vállalom az ellátásukat.

Összekötöztem néhány pár csirkét, és elindultam velük a fürdőtelepre. Veronkát nem vittem magammal, mert nagy vinnyogást csapott, hogy csirkéit, akiket a térdén pipisgetett, szívtelenül eladom. Nevük volt már, egyenként el is búcsúzott mindegyiktől. Azok meg nem tudták, mi lesz velük, kérdőleg csipogtak rá a kosárból. Nagy lehetett közöttük a barátság, egy délután, hazajövet ott találtam őket az asztalon, amint a kis vakarcs nagy dőcögve betűzgette nekik Hugo Victor *Nyomorultak*-ját.

A kosarat Maszat hozta a szájában. Szívesen vállalt minden munkát, csak hogy jó szemmel nézzek rá. Éhezett ő is; eljárt ugyan néha vadászatra, de ez nem sokat jövedelmezett. Rossz kocavadász volt, a dúvadak és süldőnyulak könnyen kifogtak rajta.

A csirkéket kiraktam az ivócsarnok mellett, hamar túl is adtam rajtuk, egy pár kivételével. Nagyon dohányozhatnék volt, Maszatot otthagytam a két csirke mellett, és elmentem dohányt venni. A golyvágamb külsejű fehérlő, akit a városból jövet megzörgettem egy kicsit, felismert, és vihogva kérdezte, hogy mit akarok azzal a két csirkével. Megmondtam, hogy eladni hoztam be őket. Erre még nagyobb vihogott. Még két más lány is előkerült, és csúfondárosan alkudozni kezdtek a csirkékre. Heherésztek, nagyokat izegtek-mozogtak, mintha valami rossz helyen csiklandoztam volna meg őket. A csibepár ijedten pityegett, én meg hallgattam a három lány buta gurgulázását. A zenepavilon jelképező állványon megszólalt a térzene, a lemez egy tangót játszott, mire a golyvágamb társai felé hunyorítva megkérdezte, hogy „üzletzárás után” lesz-e szerencsájuk a táncteremben. - Akár most is - szólottam kifogástalanul. - Magát, szép galamb, mindjárt fel is kérhetem. - Újabb gurgulázások következtek, végre a testes lány a másik kettő biztatására belement a mulatságba, igen jó gurgulázási lehetőségeket kínált a dolog, kegyesen átengedte hát derekát. Megforgattam néhányszor, ő csak egyre röhögött, és komolytalanul ugratta húsos kebleit, mint nyegle huszár a lovát. Egy, kettő, három - számoltam magamban, és a háromnál, amikor éppen egy fordulóhoz értünk,

szórakozottan elengedtem, és ő a centrifugális törvény alapszabályainak engedve, beleesett egy virágágyba. Mint aki jó munkát végzett, felemeltem a csirkéket, és továbbálltam. Cérnát vettem a boltban és egyebet is, ahogy Veronka meghagyta. A mészáros udvarára is elnéztem, hogy olvasztani való háját vegyek. A mészárost valami hosszú ürüggyel ott tartottam az udvaron, amíg Maszat a húsmérő bódéhoz talált, és kiadósan falt a hulladékos ládából. Már messzire jártam, amikor eszembe jutott, hogy Katinak nyalnivaló sőt kell még vennem. Rendes szokása volt, hogy lefekvés előtt bement a malomba, és jól megnyalta a számára kikészített kősódarabot. Megvettem azt is, s hazaiykekeztem. A malom üres volt, már éppen kiáltani akartam Veronkáért, amikor az ablakon át látom, hogy ott áll a színben, és hosszasan nézegeti a sütkérező atléta meztelen alakját, amelyet előző napon fejeztem be. Sokáig bámulta, aztán óvatosan visszaborította rá a vizes rongyot.

Eszembe jutott, hogy a könyveimet is nézegeti. Néhányszor hallottam is, hogyan döcög végig fennhangon a sorokon, értelmetlenül, de valami szívós áhítattal.

Sietve megettük, amit lehetett, aztán sebesen felmáshztam a topolyafára. Ágnes egy hete nem láttam. A piros szoknyát gömbölyűre dagasztotta a szárítókötélen a Maros fuvalma. Elkészültem, és útnak eredtem. Az erdő szegélyén elfogott az éneklés, jó ércezen dalolt belőlem a fiatal és karcsú hímek vágya, futott, harsogott a hangom az erdőszegélyen végig, le a réten, megzörgette az Ágnes dobhártyáját is, aki sebesen eligazította a haját, és jött elem, hogy rácsukódjam, mint egy skatulyafedél. Az alkony még nem állott be, elkanyarodtunk a nádas felé. A káka mellett nyílfű suhogott, beljebb nagy robajjal röppentek fel a szárcsák, mintha rakétákat sütöttek volna el. Átfogtam az Ágnes derekát, így lépegettünk, én énekelve, ő megindult mosollyal, nagyon elégedetten.

- A borbélynál láttam egy ilyen képet - mondtam az Ágnes derekára meg a kezemre célozva. - A címe az, hogy: *A vadász búcsúja*. Így mennek azok is.

Kellemesen lépegettünk, ifjú békák halk cuppanása és öreg varangyok szerelmes baritonja között. A zsombékban vidáman verdestek csonka szárnyukkal a fekete rucafiókák. Ágnes a szemembe nézett. Haja féloldalt a fülére hullott, ahogy minduntalan előrehajolt, hogy a szememet és számát láthassa. Eddig csak futólag kentük egymáshoz csőrünket, talán csak költői hagyományból, de ezen az estén sokáig ringtunk egymáshoz kapcsolódva a szájunkkal, fehér holdvilág mellett, beolvadva az éjszakába, a füvek és bogarak világába. Ágnes önfeledten szorongatta a derekamat.

- Olyanok vagyunk, mint két párosodó rózsabogár - mondtam. - Tulajdonképpen fel kéne másznunk a hecsempecs-bokorra.

Tenyerem az Ágnes lányos csípőjén pihent, szívem az ötödik és nyolcadik bordám között. Föl akartam nézni a csillagos égre, és a holdfénynél két ismerős árnyalakot láttam. Maszat volt és a kecske. Ott ácsorogtak a közelben, és türelmesen vártak rám.

- Hej, Maszat, Kati, nem szégyellitek így kilesni az ember titkait?

Óvatosan kulloghattak utánam, hogy csak most, az első nagyobb szünetben vettem észre őket.

- Megérem, hogy a legszebb ölelésnél a kacsáim is hápogni kezdenek majd a bokor mögött... Nem Veronka küldött utánam?

Gyanús volt a kis vakarcs, egyre morcosabb arcot vágott, ha a Maros felé indultam. - Mindhárom ingem elfogyott - szólottam neki egy este a ládában turkálva, hogy tisztát vegyek magamra. Duzzogva ült a tőkén egy szarvasbogárral játszadozva. Erőnek erejével szét akarta feszíteni a bogár szarvait. - Nagymosást kéne rendezni, Veronka. Az ágyneműre is ráfér már egy kis szappan... - Csak feszegette a szarvasbogár szarvait, és semmit sem felelt. - Ha nehe-

zedre esik - mondtam most már ravaszul -, megkérjük a vízimolnár lányát, hogy segítsen neked.

Úgy tudtam, hogy a nagymosáshoz patak, terefe és nagy darab szappan szükséges. Kiderült, hogy forró víz is kell. Mert amikor reggel kiléptem a malom elé, a tűzhelyen rotyogott a víz, és Veronka buzgón gyúrogatta fehérneműmet a csöbörben. Úgy tettem, mintha semmit sem látnék, indultam az erdő felé.

- Áztatok - hívta fel a figyelmemet szorgoskodására. - Áztatni is kell.

- Hát csak áztass - adtam a mord gazdát, és pipára gyújtva belemosolyogtam a markomba. Csak áztass, kis mihaszna, most már látom, hogy nem szíveled Ágnes, gondoltam derűsen. Irigy és önző kis bimbó vagy, annyi bizonyos. Nem szereted, hogy Ágnessel szűröm össze a levét. Mint ahogy Maszatra is haragudtál, amikor szukát akart a házamhoz hozni. Nem érted még a csíziót, kölyök, az ember is kifut a lábasból, ha felforrott, nemcsak a tej.

Az erdőről visszatérve leültem a malom elé, hogy komoly dolgokon törjem a fejem. Így neveztem én Veronka előtt azt a műveletet, amikor a kezem fején végigmászó bogarat vagy a távoli vércsék lebegését nézegettem. A kis vakarcs zajosan serénykedett a tűzhely és áztató cseber körül, hogy az Ágnes fölösleges voltáról meggyőzzön. Kisded szoknyáját mosónősen csípőhöz kötötte. Amikor odapillantottam gyerekes, de már formálódó térdére, szemérmesen visszahullatta szoknyáját. A mellecskéje mintha szintén fejlődött volna valamiképp, amióta hazakerültem, talán már el sem fért volna a szűk pohár szájában.

- Látja - hengegett a dézsa mellől -, egyedül is rendbe teszek én mindent, nem kell ide a vízimolnár lánya...

- Látom. Ravasz bogár vagy. - Odanyújtottam angol pipámat. - Tégy rá parazsat, vakarcs.

Szeretett parazsat tenni a pipámra.

- S ha már itt tartunk - kérdeztem tőle -, mit nézegetsz te az én könyveimben?

Elpirult, és sebesen szappanozni kezdett. Csak nézegeti őket. Olvasgat... Igaz, nem sokat ért belőlük. De látta, hogy úgy beléjük búvok, kíváncsi lett ő is, hogy mi van bennük...

A kövér papné panaszt emelt a kecske ellen. Megüzentem, hogy jobb, ha lemond róla, valami járandósága van az apámnak a faluban, azt szívesen átengedem kárpótlásul, a kecske helyett.

Száz kőrisbogár hemzsegett bennem, a véredényeimben nagy zakatolás folyt, kíváncsi voltam már Ágnes után. A természet erősen fűtötte kazánjaimat, feszültségmérőm már robbanást jelezte. A kövér tiszteletesné szerint nyilván komizás így elkönyvelni ezeket a családalapító ösztönöket, de én úgy láttam, hogy a természet maga is mellőz minden jambust és rímet, amit a társadalmi szabályok ilyen alkalomra előírnak. Elindultam, de az ég hűtlenül elcsurogta magát, ömlött a víz a nyakamba, vissza kellett fordulnom. Vissza a száz kőrisbogárral és egyebekkel. A villám hosszú nyirettyűje nagyokat brácsázott a malmon, úgy zörögtünk benne, mint bogarak a megrázott skatulyában. Veronka didergett a félelemtől. A villámnyirettyű szüntelenül ide-oda reszelt a brácsánkon, az óra egyre többet kakukkolt, éjfél lett, le kellett mondanom a látogatásról. Két napig szüntelenül esett, csak harmadnapra tisztult fel. Megvártam, amíg a kis vakarcs lefeküdt, beleugrottam a jobbik nadrágomba, és az ablakon kisurrantam az éjszakába. Sebes léptekkel suhantam a folyó felé, hogy megkoccantsam egy apró kavicsal a vízimalom ablakát, és a hasonló célú sok milliárd szúnyog, béka, hősincér, ember és más élőlény példáját követve, áldozak az egyesülés misztériumokkal terhes szertartásának.

Máskor meg a malomkerék nyílásán át oldottam kereket. Nem mindig mentek simán ezek az éjszakai megugrások. Sokszor ravaszságot kellett kifejtennem, ellenállásokat leküzdenem.

Ravaszkodtam, mint a virágok, és cikcakkos tervek szerint kúsztam a célműhöz, mint gyökerek a nedvesség felé. Amikor hazaértem, rendszerint már hajnalodott. Messziről zúgott a zsilip vize, a mécsvirágok eloltották lámpásaikat. A havasok felől könnyed szél vonult végig a völgyön. Hűvös volt, a szúnyogok a kontyvirág sárgás tölcserébe húzódva melengették gémberedett tagjaikat, de a földek szegélyén a napraforgók már érezték a napot, tele képpel a keleti ég felé fordultak. Egyszer Veronka ott várt rám dideregve a malom előtt, a kőpadon. A szemét mintha kicserélték volna, nem volt kék, mint a katáng, hanem kicsi, sötét és vad, mint a fagyal bogója.

- Most hazudj valamit, ha tudsz - szóltam rá mosolyogva a pipám mellől. - Leselkedtél utánam.

A tréfás hang nem tévesztette meg, érezte, hogy csak türtőztetem magam. Sápadtan nézett fel rám, aztán megrettenve kapta el a fejét.

- Valaki járt a padláson - nyögte bocsánatkérően, és önfeledt gyötrődéssel tépte köténye korcát.

- Rablók, nem? - ingerkedtem vele, és megnyomtam az orrát. - Puha - állapítottam meg aztán hidegen. - Hazudtál, vakarcs.

Hitt abban, hogy az ember orra felfedi a hazugságot. Azt is elhitte, hogy a hazugságért megvetés jár. Suta kis bogár volt, virgonc hittel futkározott a lét sűrű harasztjában. Szemgolyóját most előntötte a nedvesség, makacsul mélyesztette bele körmét vézna kezébe.

- Most aztán elküld? - kérdezte suttogva.

Ahogy nézegettem szalagos varkocsát, kócszínű, bánatos fejét, gonosz és ismeretlen érzelmekkel való hasztalan viaskodását, elomlott minden haragom. Megfogtam a nyakát, és egyszerre szelíd fickó lettem.

- No, majd megnézem, micsoda rablók pimaszkodnak ott a padláson. Hozd csak a puskámat. - Meggyőződés nélkül másztam fel a padlásra. Úgy tettem, mintha kutatnék, mialatt Veronka bizonyára azért fohászkodott lenn a létra alján, hogy a jó Isten, a bajba jutott kis cselédek gyámolítója, teremtené egy rablót vagy legalább egy felet oda a padlásra.

15/ Nyár

Benne voltunk a nyárban derékig. Lenn a Maros völgyében sárga volt már minden. A verebek és barázdabillegetők kövérré zabálták magukat a lakodalmi asztalnál. Péter-Pál után elkezdtek borotválni a búzatáblákat. Ha távcsöveimmel elnéztem az aratókhoz - jó öt kilométernyire lehetek -, a sarlójuk és kaszájuk villanását is láttam. A szél egy cséplőgép kígyózó hangforgácsait sodorta fel a learatott földek felől. Jó, hűségező földek voltak, úgy termettek, mint a bibliában, együgyű bőséggel. A mi határunk mostohább volt, inkább kukoricát termett. Kukoricát és szegénységet. Az öreg pap azt tartotta, hogy mindkettő az ég ajándéka. A suszter viszont, aki a malom előtt elhaladva mindig teleköpködte a rétet aforizmákkal és Koch-bacilusokkal, amellett kardoskodott, hogy a szegénység és a tüdőbaj a tőkés gazdálkodás termékei, és korántsem égi ajándékok. Egy kis pénzre tettünk szert - Veronka főtt kukoricát árulgatott délutánonként a fürdőtelepen -, elvittem a cipőmet a suszterhez. Hallgattam a fejtegetéseit, miközben a szardíniás dobozokat nézegettem, amik sűrű csirizt és fűzőkarikákat tartalmaztak. Köhécselve hirdette nekem az ígét, az egyforma jogot és a termelőeszközök államosítását. Az utóbbit ő maga sem értette egészen, de leadta, mint egy rekedt gramofon. Lőttek a rugójának - gondoltam, és mély helyesléssel hallgattam. Azt mondta, hogy tanult ember vagyok, sok könyvben turkáltam, mondjam hát meg, nincs igaza? Ami igaz, az igaz. Sok könyvet túrtam fel az orrommal, mint ahogy a malac is sok szemet turkál fel néhány cseresznyemagért. Ma már nem tudom, mit kerestem bennük olyan hévvel és hittel, a szépség vagy igazság cseresznyemagját-e, nem emlékszem rá. Tudom, hogy orrom egy szép napon elunta a keresgélést, s ha ma meg is találtnám a keresett magokat, amit már nem hiszek, fogaim kicsit megodvasodtak, nem ropogtatnák már olyan vidám röffeléssel a ritka csemegéket. A suszter kérdésére különben azt válaszoltam, hogy magam is teljes szívemmel, teljes gyomrommal szegénypárti vagyok, s úgy találom, hogy túlságosan nagy zaba folyik a kövérek asztalánál, és ideje volna már, ha odahallgatnának, hogy mit ugatnak az éhes kutyák.

- Össze kéne fogni az emberiségnek - javasolta a cipész, miután a csattogó fogú tengeri öslényből megint viselhető cipőt kalapált -, össze kéne fogni a jobb érzelmű emberiségnek, Felméri úr. Másképp nem lesz ebből a világból gállickó.

- A világ nem is óhajt gállickó lenni - figyelmeztettem a cipészt, aki egyre nagyobbakat köhögött, és egyre kevésbé hitt az osztályharc közeli sikerében.

Az emberiség összefogását nyilván úgy képzelte el, mint egy körtáncot, ahol az összes osztályok, pártok, népek egy jókora körbe kapaszkodnak össze, polinéziaiak, franciák, hindu páriák, nábobok, gekwárok, cipőtisztítók, svédek, bankárok, valóságos belső titkos tanácsosok, suszterek, tutajos munkások, együtt valamennyien, valami nagyszerű összeakaszkodásban.

- Ki van zárva, kérem, hogy ez a dolog sokáig tartson - mondotta a jelenre, mint képtelen társadalmi állapotra utalva. - A gyerekeim rongyosak és vérszegények, én is köhécselek egy kicsit - tette hozzá, és egy megrázót köhögött -, többen vannak így, milliók, sok millió, s ezért mondom, ez nem maradhat így, Felméri úr, valamennyien pucéron jöttünk a világra, a gazdagoknak és hatalmasoknak is be kell látniuk, hogy egyformák vagyunk...

A suszterek ennek a pőfeteg, beteg világnak andalgó költői, legnagyobb derűlátói. Ők még az egyforma pucérságra alapítják napi fél kiló kenyérhez való jogukat és a gazdagok belátására az élethez való igényüket. El kell tenni ezekből az ártatlan lelkű suszterekből egypárat, mának, hogy a derűlátás - ha a fejlődéshez fűzött vérmes kilátások rosszul ütnek be - el ne tűnjön végleg a föld színéről.

Pénzt adtam a cipésznek, délután még bevitettem neki két pár kacsát - utolsó kacsáimat -, hogy olyan szépen viasszegecselte talpamat a helyére. A négy ótvaros gyerek zajos körtáncot lejtett a begyulladt kacsák körül, össze is verekedtek, az egyik felmenekült az eperfára, és nyomban le is esett. Mindegyik kap belőlük - biztatta a jajgató gyerekeket az apjuk. A „belőlük” természetesen a kacsák voltak. A lepottyant gyerek tovább ordított, amire volt is némi oka, mert amint másnap Éberlein elmondta nekem, elrepedt a sípcsontja. Megkérdeztem a doktortól, hogy mi a véleménye a suszterről. Legyintett.

- Ezek a Koch-bacilusok is milyen ronda jószágok - ráztam a fejem -, pont egy ilyen vézna cipész tüdejében szállásolják el magukat...

Olyanok vagyunk, mint a kutyák. Mentünkben odaszagolunk egy kicsit, ha kidöglött vagy eltaposott hullát látunk az úton. Az úthengerelő megint lelapított valakit közülünk, szippantunk egyet belőle, a sarkon fölemeljük hátsó lábukat, aztán folytatjuk sietős utunkat. Mire kiértem a faluból, az oszlás szaga elpárolgott az orromból, megint elégedetten szedegettem a lábamat.

A malom mögött, a vastagra nőtt mohán puha délutáni szundítások estek. Végigdőltem rajta, és teljesen elfeledkeztem a suszterről. Az átfült harasztban bogarak reszeltek, futrinkák siettek a dolguk után; a régi istálló falán acélkék legyek sütkéreztek. A tyúktrágyán meg aranylég ragyogott. Bágyadtan hallgatóztam. A fejem fölött egerészölyv keringett. Előlről, a zsilip felől nagy sikongások hasítottak bele a csendbe, mint valami hideg fészítővas. A hideg fészítővas Veronka volt, aki naponta tizenötször belemászott lubickolni a patakba, hogy már azt sem tudtam, melyik a vakarcs s melyik a réce. A kecske ott örködött a parton, hogy Veronkát visszakeresse, ha ki akarna mászni a vízből. Alighanem azt képzelte, hogy nagy büntetés a vízben lenni. Nagy hancúrozások, visítások származtak belőle. Árvaszúnyograj füstölgött felettem, pipára gyújtottam. Szerettem ezt az elbágyadást. Nemcsak a hőség bágyasztott, az ég is, a tízezer méter magasan lebegő bárányszerű felhő is, a kék univerzum, az arányok, a gondolatok, a kicsiségem. Amikor ezt a magasságot néztem, mindig valami elenyésző tizedes törtnek éreztem magam. Az öreg rigó az ablakpárkányon kacérkodott valami fiatal nőténnyel, aki az erdőből nézett ki hozzá délutánként. Füttyölgetve társalogtak egymással, az öreg az ablakpárkányról, a fiatal nőtény a bokor tetejéről. A macska felugrott a párkányra, hogy megnézzé, kinek maszlagol az öreg. Ezen összekaptak, a rigó belecsípett a macska fülébe, a macska meg két sebes pofont kent le a kivénült kurafinak, mire aztán szétmentek, és én átadhattam magam a szundításnak. A patak is álmosan bújt be a hűvös malomba. Azt álmodtam, hogy Miss Mabellel és a Dukics lánnyal belesétáltunk egy plakátba, amely egy végtelen káposztásföldet ábrázolt, oldalt egy táblával és a magkereskedő címével, a háttérben okkersárga nappal és ködbe hanyatló káposzta-horizonttal. Sokáig mentünk a káposztafejek között, és én úgy találtam, hogy a napba egy kis narancssárgát is kellett volna vegyíteni. Miss Mabel felhúzta a harisnyáját, és intett a kezével, hogy jobbra tartsunk, mert arra van Birmingham. Ez itt balra, magyarázta, a Piccadilly Circus. A Dukics lány cigarettára gyújtott, a gyufát könnyedén felém fricskázta, és azt kérdezte, szoktam-e úrinők társaságában is megfordulni? Mert ha igen, úgy tudhatnám, hogy úrinöket nem szoktak megbántani. Végeredményben - tette aztán hozzá minden ésszerű összefüggés nélkül - a leghorn kakast mégiscsak maga ölte meg. Én semmit sem szóltam, nagyon csodálkoztam a sok ostobaságon, ami velem történik, s nem mondtam meg neki, hogy komisz kis ügynek tartom az Alagcsőművektől való kiintrikálásomat. Miss Mabel közölte, hogy annál a nagy halom megreszelt káposztánál be kell fordulni, és onnan már látszik Birmingham. Be is fordultunk a káposztahalomnál, de mielőtt Birminghambe értünk volna, Veronka megrázta a vállam, és a fülembe kiabált.

- Mindig csak alszik meg pipázik. Keljen fel, két zsák búzát hoztak.

- Megköszönted? - kérdeztem feltápáskodva.

- Örölni hozták, mit beszél.

- Örölni? Nem vagyok én molnár.

Vakarcs úgy vélte, hogy azért megörömlhetem, nem esik le az aranygyűrű az ujjamról. A zsákokat már behordatta a garathoz. Estére nekünk is lesz egy kis puha kenyérünk.

Ránéztem. Ő meg okosan, csendesen föl nézett az én szemembe. Intettem neki, hogy nyissa ki a zsilipet. Bozontos csacsi hozta átalvetőben a múlt heti cséplést. A zárólapát nagyon beszorult a zsilip eresztékébe, Veronka sokáig szuszogott vele, nem tudta kiemelni. A paraszt a vámmal hozakodott elő, hogy reméli, kevesebb lesz, mint tavaly. A vám - mondtam neki - annyi marad, mint amennyi az apámnál volt. Itt hagyja? Alkudozott, én csak intettem, hogy nincs helye alkunak. - Aztán ért-e az őrléshez, fiatalúr? - így a paraszt. Hogy értek-e? Még hátulgombolós koromban is öröltem úgy, mint akármelyik gőzmalom. Az ember egy kis latolgatás és vakarózás után rászánta magát, hogy velem örölteti a gabonáját. Kimentem a zsiliphez, felhúztam a záródeszkát, a víz nagyot harsant, a kerék nagyot nyikkant, és az őrlőkö megindult. Veronka lenn állott a garat alatt, és a lecsúszó lisztet lapátolta be a zsákba. A dob vígan dörömbölt, és a fecskék zavartan keringtek a gerendák között. A lisztből, amelyet az első őrléssel kerestem, Veronka sebesen kenyeret gyúrt, a tésztát betettük a kemencébe, alája ügyes káposztalevelet raktunk, és estére már saját kenyérünket faltuk. Az alján rajta volt a kelkáposztalevél eres mintája, az ízét is derekasan átjárta a levél illata, vigyori képpel ültünk a malom előtt, a földön a hólyaggal bevont széllámpa, nagyokat csámcsogtunk, és igen elégedettek voltunk.

A következő héten innen is, onnan is jövettek az emberek a friss búzával. Szombatra ott volt a fél község az udvaron. A fiatal pap is lejött a hegyi faluból. Kicsi zsákocskája volt, nagy szalmakalapja, nagy szemüvege és nagy csepűnadrágja. A bivalya megborjazott, üszőt hozott a világra, s ez jó kedvre hangolta.

- A fiatal Felméri dicséretes dolgot teszen - hintett meg Ferenc egy kis szentelt mondókával, és a körülállókra kacsintott.

- Úgy kéne, hogy egy kezet csináljon a vízimolnárral - adta a szentet egy fiatal menyecske, arra célozva, hogy ha már annyit mászkálok a vízimalom körül, össze is társulhatnék az öreggel. A fiatal pap kemény barátsággal szorította meg a kezem a búcsúzásnál.

- Örvendek, hogy munkához látott. Mi, úgy látszik, lassan valamennyien visszakerülünk a földhöz. Látja, én is elfelejtem maholnap, hogy valaha Londonban is jártam... Ami pedig a kis cselédet illeti - toldotta hozzá Veronkát nézegetve -, azt hiszem, fölösleges bármit is mondanom.

Elmondtam, hogy a kövér papné nem állta meg, hogy ki ne kérdezze Veronkát. A napokban meg az öreg pap fogott meg a faluban. Hogy a felesége az elkárhozástól félt. - Csak hortyogjon nyugodtan a tiszteletesné - feleltem az öregnek -, kegyesebb dolgot cselekedne, ha az erkölceim helyett a suszter négy ótvaros gyermekére gondolna egy kicsit. Az öreg pap úgy vélte, hogy a suszter teleszemeteli a falut mindenféle vallás- és társadalomellenes badarsággal. Ezek a jámbor papok azt hiszik, hogy az Isten veszélyben van, ha egy ilyen hadaró cipész feléje hajít néhány elméletet. Az Istenen nem fog a kézigránát sem - hívtam fel a figyelmét az öreg papnak -, nehogy néhány szappanbuborék.

Lányok, fiatal menyecskék is jöttek, illegő csípővel, kacarászva, hogy a fiatal molnárt, aki felvette az apja öreg nadrágját, kipróbálják. Örölnivalót is hoztak, és jólesett nekik, hogy amikor lesegítettem fejükről a zsákot vagy vállukról az átalvetőt, egy kicsi elkódorgott rajtuk a kezem. A lányok pironkodtak, és eltolták a kezemet, a menyecskék inkább kevesellték a rájuk

fordított birizgeléseket. Egészségesen izzadtak, és szívesen nézegettek a szemembe, amikor a falépcsőkön ide-oda nyikorogva testem a testükhöz ért. Örültem a friss búzát, hogy csak úgy nyomult likacsaimon kifelé a veríték. Veronka is szorgoskodott. Ferenc megolajozta a második kereket, és rendbe hozta úgy-ahogy a harmadikat is, és rezgett alattunk a deszka, dübörgött az egész malom. A vámot Veronka szedte le a zsákokról, és a szeme rajta volt mindenben.

A fehérnépek énekelni kezdtek, egy-két legény a sarkával kopogta ki az ütemet, bor is került valahonnan, s megtelt a malom hancúrozó jókedvvel. Akár lagzit is ülhettünk volna. A bokrok között ki is burjánzott két mosdatlan cigánykölyök, s a két hegedű iszonyodó hangjai mellett megforgattam egy kicsit női kuncsaftjaimat. A kecske, aki nem tudta, miért ugrándozom olyan megkergülten ezzel a sok idegen szoknyával, beállott a táncolók közé, és elképedve nézte, hogyan ölelgetjük, szorongatjuk egymást a sok csiklandós lánnyal és menyecskével. A párom ingerkedve a lábára taposott, mire Kati nekiment, és akkorát lökött rajta, hogy kiejtettem a kezemből.

- Eszem a kecskét - rikkantottak örömükben a népek. Maszat is tűzbe jött ettől, és vígakat csaholt, a körben forgó szoknyák után kapkodva.

Így ment ez azután is, nem volt időm felmászni a topolyafára. Estére levett a lábamról a sok zsákolás, ugrabugra, mindenki sietett új kenyeret falni, gyertyavilág mellett folytattuk este a munkát. Jó termés volt, az emberek elégedetten hordták haza kisdud zsákocskájukat, és nem hitték el nekem, hogy vannak kákabélú urak, akik csak keksznek és szendvicsnek eszik a kenyeret, sose ülnek le bicsokkal a küszöbre, hogy szalonna mögé való kockákat vágjanak le belőle. A kenyér csak szegény embernek líra, gazdag embernek népszínmű vagy munkásdráma címe. Elmaradtak Ágnessel a szép esti csobbanások. Náluk is késő estig zakatoltak a kerekek. Elnyúltam a vackomon: egyszer a lámpát is égve hagytam, ruhástól dőltam le, és elnyomott csendesen az álom. Reggel, amikor felébredtem, nem volt rajtam sem nadrág, sem a nappali ing, sem harisnya. Veronka leszedte rólam, és gondosan be is takart.

- Izent az apám - mondta egyik este halkan. - Haza akar vinni...

A búzámat pénzzé tettem, s amit kaptam, odaadtam Veronkának elmaradt bére fejében, hogy küldje haza az apjának.

Az esők gyantaszagot hoztak a távoli fenyvesekből. A nap keményen sütötte az őzek hátát, lejöttek világos nappal a patakhöz úgy, hogy orruk fekete gombját szabad szemmel is láthattam. Szuszogva dűtöttem be a zsákokat a garatba. Arcom, de főképpen hátam verítékével kerestem mindennapi kenyerünket. A liszt nemcsak cipőmet és fületem, de városi gondolataimat is lassan elborította. Az ember kétlábú, felejtő állat. Gyatra kis pókhálót a világnak most ebbe a kicsi sarkába feszítettem ki, és alig gondoltam a többi elhagyott sarokra. Beharmatozott a liszt, körülvelt az erdő, a gerendákban percegett a szű, hallgattam a rovarok neszt, szívтам a pipámat, és kicseréltem érzéseimet a fűjjel, rigóval, nyusztal, kecskével és kutyával. Veronka pitypang volt a mezőmön, nevető kis virágokat hajtott, aztán bóbitává fehéredett, és elszállott a széllal. De harmadnap megint ott volt, s új pitypangvirágot nevetett a mezőmre. A fűj is hozzám szokott, a fejemre szállt, bele bozontos hajam kellős közepébe, s ebből a fészekből hallgatta harmonikaszólóimat. Néha utánozni próbálta, de a rigó féltékenykedett, és túlfütyülte a bátortalan áriát. A nyuszt ártatlan, de önfeledt érdeklődéssel nézte őket. - Ne bántsд őket - szóltam a nyusztalnak, és megpödörtem hetyke bajuszát -, hátha ölés nélkül is meg lehet oldani a földi problémákat... - Elpuhult pacifista voltam, a vért semmiféle formában nem szerettem, s nem okozott semmi örömet az a gondolat, hogy vannak kivételes esetek, amikor erény megölni másokat.

A bandára egyre ritkábban gondoltam. Bogdánénak is illett volna néhány sornyi részvétet menesztenem, vigaszul, hogy a részeg Bogdánt bekapta és elvitte a delírium trémensz. És az angol lány - kekre, edzs dzsem, Misszisz Ridejli - sem igen jutott már eszembe. Az embert felszívja a környezete, mint vastag tintatócsát az itatóspapír. A fehér harmat nemcsak szemöldökömet és fületem, de a nyakamat és mellemet is ellepte, megesett, hogy Ágnes porolta le, gondosan, mint jó háziasszony a bronzelefántot. Mert néhányszor úgy kellett találkozóra sietnem, hogy bele se fejeleshettem előbb a patakba. Az államon kurta és lágy szakáll sarjadt, és szörnyen hasonlítottam a nagyapámhoz, korán elhalt anyám apjához, akit szintén Kázmérnak hívtak, és aki írnok volt a városi telekkönyvnel. Ez a sok rossz pofa, aki itt rázza a rongyot a földön, nem új találmány, előfordultak már hajszálpontosan száz vagy ezer évvel ezelőtt is, mint ahogy bizonyára én is előfordultam már.

Ha döglött gyíkot, eltaposott szarvasbogarat vagy lelőtt vércsét láttam a bokor ágai között, elégedetten állapítottam meg, hogy nem engem tapostak el, és nem engem terítettek le. Ez is valami, ha az ember meggondolja, hogy kétmilliárd ember él szüntelen harcban ezen a földön, háromszázezer fajta bogár - a légy- és szúnyogféléket nem is számítva -, és néhány milliárd más lény, amely mind enni, nemzeni és ehhez képest mind ölni akar.

- No, öreg Spornyák János, kedvelt számtantanárom, hogy is vagyunk azzal a sinus-tétellel? - hetykélkedtem a garat mellett izzadva. - Hogy is vagyunk azzal a nyaklevessel, melyet egyszer a felsőbb mennyiségtan jegyében kentél le nekem? És Ön, Ön is, Kifogástalanul Hegyezett Kettes Számú Hardtmuth Ceruza, másszon csak elő az Alagcsövekből, és kukkantson ide. Látja, kis öreg, nem kell olyan vészesen kukorékolni, megél az ember akkor is, ha nincs egészen rendben a ceruzája. Mi kell az embernek, hogy befogja a száját, és elégedetten füstölögjön a pipájából? Kis kenyér, néhány harapás kolbász és egy kis adag nap, amely olykor rásüt az ember hasára. Érdemes rossz ízű kásahegyet átrágni, hogy a végén az embert finomabb koporsóba rakják? Ami engem illet, tiszteltetem az összes kásaevőket. Magányos bogárka voltam, tip-top, szaladgáltam a harasztban, gondtalanul tisztogattam csápjaimat a nap-sütésben, és nemigen törődtem azokkal a nagy disznóságokkal, amik a világban folydogáltak. A fürdőtelepen bekukkantottam néha az újságba, de mert láttam, hogy minden úgy csordogál a nagy kanálisban, mint azelőtt, nem nagyon merültem el az olvasásban. Nagy zajok kis dolgokért. A borbély, egy ragyás képű aszalt körte, aki fogakat is húzott, jót, rosszat vegyesen, nagyokat sóhajtozott, amikor a hajamat vágta.

- Maga is? - kérdeztem. - A suszter is mindig sóhajtozik.

- Az iparosembernek kutyául megy - közölte a fodrondász.

- Persze pedikűrt, manikűrt és villanyos hajbodorítást szeretne, mi?

Falusi suszterből, falusi borbélyból és falusi molnárból nem lett még Pierpont Morgan. Vannak emberek, akik szegényemberi pályára mennek... A borbély megkérdezte, igaz-e, hogy Oroszországban a borbélyokat államilag fizetik, s van borbély, aki annyit keres, mint egy törvénytörő elnök?

- Lehet - mondtam -, majd megkérdezem a barátaimat, Fapofát és Lólábút, mind a kettő járt Oroszországban.

- Mi lesz, kérem, a világgal? - kérdezte aztán a borbély minden indokolás nélkül. Erre sem tudtam kielégítő feleletet adni, mert erősen járatlan voltam a politika és diplomácia öreg fickóinak hazudozásaiban.

- A kisembereknek a gyomruk üres - szólottam ehelyett azon a bölcs hangon, amelyen az ilyen fodrászatokban szokták lesajnálni a nagyfejúeket -, a nagy zsványoknak meg a fejük üres... Innen a sok pimaszság.

A fodrász abbahagyta az ollócsattintást, elgondolkozott, de nemigen értette, amit mondok. Körtefeje aszaltabb volt, mint valaha, ahogy rám meredt. Akkor vettem észre, hogy magam sem igen értettem saját bölcsességemet. Szerettem így két kézzel dobálni bölcsességem tozásait, mint a zsonglőrök, hogy a jobb áthulljon a bal tenyerembe, a balban levő meg a jobba. De nem voltam ügyes csepűrágó, a tozások, puff!, néha kiestek a kezemből, és ahogy szétfolytak, kiderült, hogy záptojásokkal dobálóztam.

A fürdőtelepről mindennap kísértáltak néhányan erdőt szagolni és mókust látni. Útba kellett ejteniük a malmot is, hát oda is beszagoltak. A szitában vatta és meleg rongyok között frissen kikelt csibéket tartottam, ennek a számnak volt mindig a legnagyobb sikere. Hatásos volt a törött szárnyú fűrj mutatványa is, amint hívásomra a vállamra rebbent. A nyuszt, ha jól volt hangolva, ráugrott a kecske hátára, és onnan villámgyorsan feltornázta magát a Kati lábai között a gerendára, mialatt a rigó a macskával kezdett bakalódni. Én voltam az utolsó műsor-szám, meg kellett nyomni a hasamat, és francia szavakat mondogattam. Nem dicsekedésképpen említem, de látogatóim ezt is igen mulatságosnak találták. Ha a hátamon nyílás lett volna - mint a cserépdísznókon - pénzdarabok számára, biztosan szép adományokat dobáltak volna belém, hogy megismételjem mutatványaimat. A népszerűségem vetekedett a leglátogatottabb kígyó-ember vagy óriás népszerűségével is. Erős keblű táncosnőm is átrándult egyszer valami nyeszlett lovaggal. Nem jöttek be mindjárt, lassú menüettben andalogtak az erdő fái közé. Az ilyen testes lányok nehezen bírják az ártatlanságot, fülön ragadják az első kirándulást. Mire visszatértek, a malom ajtaján már ott függött a tábla:

CSAK ŐRLÉSI ÜGYBEN FOGADOK

A denevért, amelyet még apám szolgálja szegzett babonából az ajtófélfára, meglátta a nyeszlett fiatalember, és a különböző népszokásokról kezdett locsogni. Tudományos képe volt a dolognak, a melles lány szinte elterült ennyi értelem súlya alatt. A teremtesit - gondoltam -, hogy nézi. Ez hát a szerelem. Sohasem voltam még hasonló állapotban. Shakespeare-nek igaza van a gyönyörű számárfülekkel illetően. Szamárfülek előnyben! Ha Katinak esze volna - gondoltam -, most előkerülne az erdőből. Szerette az ilyen kiadós és ruganyos céltáblákat. Jókor fohászkodtam, már ott is volt a hídnál, észrevette széles hátterű női látogatónk, és villámgyors mozdulattal befejeselt az andalgó céltáblába.

- Talált - mondtam Katinak elismerőleg. Csudaszép telitalálat volt, nő és lovag hanyatt-homlok menekültek.

- Pénzt ér a kecskéje - vélte Ferenc, aki éppen arra járt. A kántor is ott volt a két falusival, hangosan bömböltek a jókedvtől. A falusiak észrevették a táblát.

- Kár, hogy csak őrlési ügyben lehet magát háborgatni - mondta az egyik, gondterhelten vakarva a fejét, mert ők azért jöttek, hogy püspöknek válasszanak.

- Lehet - bólítottam kegyesen. Nevettek, aztán kirukkoltak az üzlettel. Hogy a vízimolnár leengedte a vámot, remélik, hogy én még annál is kevesebbet kérek.

Fütyörészve vettem elő a seprőt, hogy eltakarítsam az összegyűlt lótrágyát. Úgy tettem, mintha nem hallottam volna, amit mondtak. A nép esze facsaros, mint a dugóhúzó. Azt hitték, csak olyan műkedvelő molnár vagyok, gyakorolni lehet rajtam a dugóhúzást. Volt egy kis szalon-nánk, lisztünk, a szivarládában egy kis pénzünk, nem érdekelt hát, hogy velem öröltetik-e azt a szekér gabonát vagy a vízimolnárral. Vettem a fejszét, hogy éket verjek a meglazult kerékagyba. Mire előkerültem, már maguktól szedegették le a zsákokat a szekérről.

16/ Fogy a fény. Veronka mosónő szeretne lenni

A fekete szeder telten és türelmetlenül nézegette magát a törött patak-tükrében, és az őszi kikerics is lila színűen harangozott már a mezőkön. A lombhullás nem őszi elégia, magyarázta Éberlein, hanem intézkedés a fölösleges vízpazarlás megakadályozására. A fa elveti lombját, amelyen a levelek télvíz idején a csekély vízkészletet is eldorbéznák.

A sárgatők és uborka elsárgulva fetrengtek a csonka kukoricaszárak között. A gyepi bükköny is már rég kilőtte magvait. Lenn a falu alatt, a pocsolya mentén felállították száradni a kendert. Kis Eiffel-tornyok voltak, és alaposan büzlöttek.

- Katit elviszem a kovácshoz - jeleztem Veronkának.

Szeptember volt még csak, de Katit már elővette az üzekedés. Sokat mekegett, rázogatta a farkát, és sehol sem találta helyét. A kovácsnak volt egy bakja, megbeszéltük, hogy össze-eresztjük Katival. Rájött a szerelem, egészen belevadult. Éberlein doktort is megszalasztotta, aki aznap elhagyta valahol a szemüvegét, és a kecskét fűjtató bikaborjúnak nézte.

Napok óta lebegett a távoli kompon az Ágnes vörös szoknyája. Rég nem jártam arra, talán két hete is elmúlt. Este, amíg arra vártam olvasgatva, hogy Veronkát elnyomja az álom és én zajtalanul meglóghassak a malomból, nekem is leragadtak a szemeim, s reggel nemegyszer ébredtem arra, hogy bizony a vitorla hiába lebegett. Veronka megneszelte, hogy lefekvés után mindig kereket oldok.

- El kéne nézzél Ferenchez - szólottam hozzá egy este -, hogy pucolja ki a kéményt.

Alighogy elment, sietve belevetettem magam a patakba, megfésülködtem, ragyogóra csinosítottam magam, a malom kulcsát a szokott helyre dugtam, és illa berek!

A tölgyekre felfutott a vadkomló, az akácok sárgultak. Itt ragadtál, kisöcsém. Belefeküdtél egy felelőtlen, de kellemes gondolat langyos iszapjába, mint bivaly a pocsolyába, és nyakig elmerültél benne. „Mi kell az élethez? Egy kis kenyér, néhány harapás kolbász és egy kis nap-sütés az ember hasára.” Valami nem kvadrált itt. A kolbászmegvált, két vég szárazkolbász csüngött a kamrában, kenyerem, napom is volt, és mégis, ahogy néztem az alápillegő akácleveleket, a juharfa röpködő termését, szívesen szárnyra keltem volna én is. Irány: a nagyvilág.

A hidat, amely csak két egymás mellé fektetett gerendából állott, elhurcolta valaki. Látszott is a nyoma a fűben. Ha visszatérek a malomhoz, és ott kerülök át a hídon - gondoltam -, Veronkát már otthon találom. Átugrani a háromméteres patakot nem volt kecsegtető gondolat. A vizekkel általában nem voltam jó viszonyban. Gyermekkoromban egyszer a gátról néztem, hogyan vág apám léket a jégbe. Ma sem tudom, hogyan pottyantam bele. A víz már sodorni kezdett a jég alatt, apám a fejsze fokával húzott vissza. Egyszer meg rám fordult egy ladik a tavon, majd odanyivadtam. A harmadik esetem cifrább volt. A Marosban komizkodtunk Fehérvár alatt a lányokkal, lehajoltunk a víz fölé, hallgattuk, hogy miről malackodnak odaát, a túlsó parton. Észre sem vettem, elindult velem a víz, forgóba kerültem, amely igen rondán bánt velem. Szégyelltem kiáltozni, birkóztam a durva nagy erővel. Mire az örvény megundorodott tőlem, és partra köpött, annyi volt már bennem a víz, hogy egy egész káposztáskertet fel lehetett volna vele locsolni. S hogy a lista teljes legyen, a Piavéba is beleestem. Néhány százan odavesztek akkor. Odafulladtunk - magyarázta gyászosan a zászlósunk, gyásza és hasonlata után ítélve valami történelemtanár -, odavesztünk, mint II. Lajos a Csele patakba.

Magasabb helyet kerestem a parton, ugródeszkának. Aztán nekirugaszkodtam, és átröpültem a patakon. Egy kicsit meg is csúsztam, és elzuhantam. A térdem rosszul fordult, sajogva szedtem fél magam a földről, és mosolyogva bicegtem Ágneshez, aki már várt rám a facsoportnál. Átöleltem, aztán ajánlottam, hogy ülünk le a gyepre a szép kilátást nézni. Az arcunk egymáshoz simult, s az ütőerem kedvesen turbékolt az ütőérének. Ágnes örömmel újságolta, hogy nagyanyja elment a harmadik faluba a menyét látogatni, az apja meg a városban fog hálni az éjszaka, ha nem fáraszt a dolog, a malomban tölthetjük az egész éjszakát, az ő nyoszolyáján. Remek, mondtam, szeretem ezt a szót, hogy nyoszolya, és külön szeretem, hogy a maga nyoszolyájában nyújtózkodhatom egyet. S ahogy talpra akartam állni, mintha éles fűttszó hasított volna bele a térdembe. Alighanem lőttek a szép, nyoszolyás éjszakának, jeleztem Ágnesnek. A térdem néhány perc alatt olyan szépen kigömbölyödött, mint egy sárgadinnye. Nevettem és káromkodtam, mikor Ágnes ügyesen lehúzta sérült lábamról a nadrágszárat, és a patakban megmártott kötényt borogatásnak rárakta a térdemre. A térdem táján régebben ólomgolyó szaladt át; uhú, mondtam fázékonyan, amikor a hideg kendő rátapadt. Ágnes sajnált, és meleg részvétellel simogatta meztelen combomat.

- Nem vigyázott, kedves, nem kellett volna ugrania... Nagyon sajog?... Szegény lába, ugye, fáj?... Én majd hazaviszem. Kapaszkodjék csak jól a nyakamba...

Nem beszéltem neki a Veronka vad féltékenységéről. Felálltunk, Ágnes átölelt, egészséges, fiatal testével szinte alám búj, és átvette legalább felét a testsúlyomnak. Karcsú, de izmos testében szerelem és erő lakozott, egy-egy kiadósabb káromkodásom után se szó, se beszéd csak fölemelt, és addig vitt, amíg el nem állott a lélegzete. Kapálózva tiltakoztam, mire mindketten leomlottunk a fűbe. Nagyot neveltünk, Ágnes boldogan lihegett, én meg szájon csókoltam.

- Mert ilyen erős - mondtam elismerően.

- Nem vagyok erős - igazította helyre -, csak maga sovány. Vékony, mint egy hal... Biztosan keveset eszik... - Megfogta a kezemet, simogatta. - De szívesen főznék magának, Kázmér - mondotta aztán egy oktávval bátortalanabban. - Levest, paszulyt füstölt oldalassal. Paprikást is tudok... Szereti?

Eszembe jutott, hogy egyszer sem kérdeztem meg: szeret-e? Azt mondta, hogy furcsákat kérdek, az ember szereti a kedvesét. - Az asztaloslegény a fürdőtelepről sokat ólálkodik maga körül, Ágnes - jegyeztem meg, csak éppen hogy mondjak valamit. Így tudtam meg, hogy az asztalos feleségül kérte, és az apja már oda is ígérte a kezét.

Folytattuk az utat. A lábam nyilallott, Ágnes gyöngéden támogatott.

- Hazáig kísérem, ágyba teszem... Ecetes borogatást rakok a térdére, meglátja, reggelre szépen lelohad...

Az asztalosra gondoltam, s arra, hogy nem illik Ágnest az ágyamhoz eresztetni.

- Kutya bajom - feleltem neki -, innen már kíséret nélkül is hazaugrándozom... Csak egy botot hozzon, Ágnes, innen az erdőszélről.

Ellenkezett, és szokott tartózkodásából kilépve, kérlelésre fogta a dolgot, de sietve elköszöntem tőle. S mert nem mozdult, visszaugrottam hozzá fél lábon, és magamhoz szorítottam.

- Jó lány maga, Ágnes, örvendek, hogy ilyen derék kedvesem van.

Meg is csókoltam. Baráti csók volt, vágyaim, a fiatal s mindig éhes ordasok most szundítottak.

Egyedül sántítottam haza. Veronka elnémulva meresztette rám a szemét. Azt hitte, rozsdás szegbe léptem. Elmondtam neki, hogy átugrottam a patakot, mert valami disznó elhordta a pallót. Szinte kicsüngtek a szemei, úgy nézett a sarokból. A borogatást úgy hozta, mint egy álmkóros.

- No, befagyott a szád? - kérdeztem tőle. - Nem tudsz beszélni?

Nem tudtam szólásra bírni. Másnap eszembe jutott, hogy Katit el kell vinnem a kovácshoz, megbeszéltük. Holnap a kovács vásárba hajtja a bakját, s Kati hoppon marad. A lábam csökönyszeren dagadozott, nem vállalta a faluig való sántikálást.

- Én - szólalt meg Veronka -, én elhajtom a kovácshoz.

- Nem neked való munka - legyintettem.

Ő meg csak makacsul tépdete a farkocsait. Nekik is volt kecskéjük. Az is üzekedett. Azt is ő vitte el a bakhoz. Bízam csak rá Katit. Odakészített nekem egy kis harapnivalót, és ő elindult a kecskével.

- Gyere, szajha Kati - hallottam, amikor az udvaron indulásra invitálta. A faluban elharangozták a deket, aztán lassan alkonyodni kezdett, s Veronka még mindig nem tért vissza. Fölkeltem, hogy a verem kulcsát megkeressem. A kamrában a Veronka átalvetőjébe botlottam. Leesett a szegről, s ahogy fölemeltem, láttam, hogy az egyik harisnyakötőm benne van. Régi, eldobott harisnyakötő volt. Végre Veronka is beállított. A kecske elégedetten mekegett, és vidáman lökte félre az útból Maszatot, aki a malom ajtajában silbakolt.

- Megvolt - mondta be az eredményt Veronka egyszerűen.

A lábammal hamar rendbe jöttem, és illendőnek találtam, hogy hírt adjak róla Ágnesnek. Erre különben a vakarcs is figyelmeztetett.

- A híd rendben van már, Kázmér úr - említette meg étkezés közben a kanalát nyalva. Nem egészen értettem a nagy szolgálatkészséget, de hát sohasem voltam jó pszichológus. Ágnest szótlanabbnak találtam.

- Csak nem vár gyereket? - kérdeztem, ahogy átölelve tartottam.

- Nem - mondotta. Arról van szó, hogy az apja nagyon sürgeti a dolgot az asztalossal. Nem tudtam, mit kell ilyenkor mondani, hát azt mondtam: ördög vigye az asztalosokat.

Másnap vasárnap volt, lementem a telepre szétnézni. Semmi látnivaló nem akadt, hazatértem, hogy a kecske szobrát megmintázzam. A nyuszt vidáman nyújtózkodott a kéményen, füttyszavamat már messziről hallotta, és kedvesen hegyezte füleit. A malom előtt idegen ember ácsorgott. A Veronka apja volt, a harangozó. A fabutykón ült, és szalonnázott.

- A gyerekért jöttem - mondta oda csak úgy félvállról.

- Viszi? - kérdeztem közömbösen.

Bólintott, és nyelte a szalonnát. Viszi. Merthogy egyrészt a gyerek igen lefogyott, lötyög rajta a ruha, másrészt meg rosszféle embernek mondanak.

- Akkor hát vigye - bólintottam én is.

Vinné, ha kéznél volna. De sehol sem találja. Keresse már mindenfelé, még a padláson is.

Kati, a kecske ott ácsorgott a sűrű parti bürökben, és a víz felé sandított. Túloldalt, a patak másik partján meg Maszat csücsült, ő viszont befelé nézett.

- A fürdőtelepen lesz - szólottam a harangozónak -, ott a táncszín körül megtalálja.

Elkészönt és elindult.

- Ha ott nem találja - kiáltottam utána -, akkor keresse egy házzal odább, a faluban...

A patakhoz léptem, leguggoltam, és a vízre hajló keserűlapuk alatt megfogtam a Veronka elázott farkocsát.

- Gyere ki, Veronka - hívtam barátságosan. - Mára elég volt a fürdőből.

Dideregve mászott ki a patakból. Sovány, fiús combjára rátapadt a ruha. Ráadtam a kabátomat, és tüzet gyújtottam, hogy annál szárítkozzék. Közben füleltünk, hogy nem tér-e vissza az apja. Úgy látszik, elunta a keresgélést, hazafelé vette az útját.

Reggel kimentünk a tagba, Veronka aztán tovább ment kukoricát törni. Lekaszáltam délutánig az egész sarjút, ezúttal nem adóba, hanem téli takarmánynak a kecske számára. Lovat, szekeret nem kaptam kölcsön; sötétkék fellegek borították az eget, féltem, hogy elázik, amit lekaszáltam, s ha nagy zápor jön, lesodorja az iszapba. Sebesen összegyűjtöttem, amennyit lehetett, nagy vászonlebernyegbe kötöttem, és a hátamra vettem. Dörgött már. Veronkát az árok partján találtam, fáradtan, hideglelősen üldögélt. Rossz bőrben volt, elhívtam hozzá Éberleint, aki felírt valamit.

- Kétoldali - mondotta, mintha tudtam volna, hogy tüdőgyulladásról van szó. - Borogatni kell. Tud priznicet csinálni?

Veronka ágyba került, lehunyta a szemét, én meg szorgalmasan csavargattam meztelen testére a borogatásokat. Teát is főztem neki, de nem kívánta. Azt akarta, hogy menjek ki a tagba, hozzam be a kukoricát, amit letört és halomra rakott. A szénát is jobb, ha behozom, és az udvaron teregetem száradni. Behoztam mindent, s mikor beléptem a szobába, Veronka nagyban mesélgetett valamit egy láthatatlan vendégének. Égett a teste, félrebeszél. Leültem az ágya mellé, és megfogtam a kezét. Erre abbahagyta a mondókáját, és rám nézett.

- Béhozta mind egy szálíg? - kérdezte a kukoricára gondolva.

- Be. Még többet is.

- Ha megnövök - mondotta hosszú hallgatás után halk lázzal -, szeretném, ha szeplőtelenül fogannék én is, mint Szűz Mária... Hogy két leánkám legyen. Én meg mosóné leszek. És sokat fogok mosni mindenfelé, házakhoz fogok járni, és egyre csak mosni fogok. Nehéz életem lesz, kezemet kimarja a lúg, és így fogom eltartani a leánkákat...

Mosónő szeretett volna lenni, hogy kínlódhassék a gyerekeiért! Aztán birkózni kezdett velem, azt hitte, hogy a kecske vagyok. Borogatást tettem rá, attól magához tért. Majd betakartam, és teát itattam vele. A nyuszt ott ült a szekrény tetején elnyúlva, és gyerekes bámulással figyelte, hogyan adogatom kanalanként a Veronka szájába a teát.

- Olyan jó dolgom van, mint a tiszteletesnének - lihegte Veronka elragadtatással.

Aztán rögtön elnyomta az álom, s én is ledőltem. Másnap rosszul ment a sora, nem hagyhattam magára, mert minduntalan ki akart ugrani az ágyból, hogy Kátival, aki ott se volt, valami régebbi nézeteltérésüket elszámolja. A takaró sebesen mozgott rajta. Ültem mellette, és azt gondoltam, hogy ha a kezét fogom, nem fog elszabadulni. Nem az ágyból, hanem az életből, gondoltam. A rigó az ágy lábához szállott, előkereste valamelyik szép gyerekkori hangversenyszámát, valami bölcsődalt, és elfütyülte Veronkának. Az ablakon meg a kutya és a kecske dugták be a fejüket. Bibliai íze van a dolognak - csóváltam a fejem, ahogy a kecske és a kutya benyúló fejét néztem -, láttam is már efféle képet nem egyet, csak azokon tehenek voltak, akik benéztek. De hát szegény az eklézsia, jó nekünk a kecske- meg kutyafej is. A fő, hogy mind

együtt vagyunk, családiasan. Eggyel többen is voltunk a kelleténél. Mert észrevétlenül és valószínűleg lábujjhegyen ott termett a kövér tiszteletemé is, a Veronka betegsége, úgy látszik, felajzotta képzeletét, eljött, hogy a VI. parancsolat ellen elkövetett vétküink következményeiről személyesen is meggyőződjk.

- Lupus in fabula⁶ - szólottam, amikor hátrafordulva megpillantottam.

Nem fogadta a köszönésemet. Hellyel kínáltam, nem ült le, kövéren és magasztosan, mint egy angyal, fölemelte lángpallosát. A lángpallos egy rozoga esernyő volt; megfenyegetett, és néhány zord dolgot harsogott felém. Veronka sírni kezdett a zord dolgok hallatára. Láttam, hogy a kecske visszahúzódik az ablakpárkányról. Ahá, gondoltam, értelmes állat ez a Kati. Angyallátogatónk a pokol tüzével hozakodott elő, lehordott engem, mint a bokrot, és ide-oda hadonászott lángpallosával. Katalin pedig ezalatt megkerülte a malmot, belépett a szobába, és nekiugrott a papné hátuljának. Szép sportteljesítmény volt, közkívánatra másodszor is nekirobogott, és ezzel jótékonyan közrehatott abban, hogy a következő percben udvarias futóléptekkel kikísérhettem alkalmatlan látogatómat a hídig.

- Most már aztán holtbiztos, hogy nem adja hozzám egyik lányát sem - jeleztem Veronkának.

Amíg Veronka mellett üldögéltem, Ferenc vette át a hivatalomat. Szépen megfelezttem vele a vámot. S azután is ott tartottam egy ideig. Veronka lábadozott, én meg egy kicsit elkószáltam az erdőbe, amely viharos gyönyörrel zenélt most a színskálán. Kis ködök puhították az alkonyi látképet. Távcsövemen át láttam még a fehérvári vártemplom tornyát, de már csak úgy, mintha valaki le akarta volna törölni a háttérből radírgumijával. A Maros olyan volt, mint egy elfakult műselyemszalag. A mezei úton tökszállítmány nyikorgott. A tökök tetején a fiatal papot ismertem fel; szelíden és bizonyára Beethoven valamelyik szonátájára gondolva forgatta feje fölött a kurta nyelvű bivalyostort. A szekér négy sarkán négy felnyársalt sárgatök jelezte, hogy a papnak - bár a stólából és államsegélyből már alig cseppent valami - van még érzéke a lét derűs és művészi oldalai iránt. Vadludak készülődtek a nádasban. Lenn az erdő alján gyalogösvény bujkált a fák között, mint varrott kesztyűn a cérnaöltés. Az ösvényen lassan kerékpározott az alsó faluból a hegyi falu felé Éberlein doktor. Láttam küllőinek ékalakú csillogását, szemüvegén a lélek sárguló naplementéjét, felesége hűtlenségét és mindazt a sok elhervadó dolgot, amit az élet plakátragasztója rámozol az ember képére.

- Fogyott a fény - magyarázta Éberlein -, csökkent a nedvesség. Ez annyit jelent, hogy kevesebb a bevétel, a fák tehát lassankint elbocsátják fölösleges alkalmazottaikat, a leveleket.

(Csökkent a körorvosi bevétele - gondolkodtam -, a felesége és lánya alighanem készülnek búcsút venni tőle.)

Érdekeltek a hulló falevelek, és megfigyeltem, hogy a leghosszabb nyári nap után, amikor a fa műszerei a fény csökkenését jelzik, kezdi a fa elbocsátani szolgálatából azokat a belső leveleket, amelyek kevesebb fényt kapnak.

A nádasban a vonuló madarak választmányi gyűlést hívtak össze, és úgy döntöttek, hogy útra kelnek. Hallottam a hangjukat, és láttam őket elködni a holdfényben.

A somkóróvirágot, amelyet tavasszal szedtem, összevegyítettem a dohányommal. Jó szagot adott a füstnek, s az embert valami kellemes, derűs légkörrel vette körül. Valami hosszúkás, sáskaszerű, zöld színű állatot fogtam. Másodmagával volt, éppen verekedtek. Hazavittem őket

⁶ Terentius *Adelphoe c.* művéből idézet. Megfelel a magyar közmondásnak: Farkast emlegetnek, kert alatt jár. (A szerk.)

Veronkának. Éberlein megmagyarázta, hogy ájtatos manónak hívják őket, mert van elől két nagy karjuk, azt mindig összeteszik, mintha imádkoznának. Zöldek, ujjnyi hosszúak voltak, ártatlan növényevőknek látszottak. A doktor darazsat tett eléjük, mire megrohanták, heves birkózás után két részre osztották, és megették.

Mulatságos bestiák voltak, a fejüket fatatozás közben kíváncsian forgatták jobbra-balra, felbámultak Veronkára, az egyik abbahagyta darázsadagját, és imádkozni kezdett. Veronka a rigót és fűrt is meghívta manót nézni, és hármasan félórát is elcsodálkoztak a két furcsa állaton.

- No, itt az apád - mondtam egy délután. - Megint eljött érted.

Elsápadt.

- Mégis hazaenged? - kérdezte szemrehányóan, amikor látta, hogy nincs kedvem alkudozni az apjával. Nem feleltem neki, az apja ott volt már mellettünk. Sok szó már nem esett a dologról. Veronka berakta holmiját az átalvetőbe, berakta a dobozt is a két ájtatos manóval, és szomorúan kilépett az udvarra. Az apja sürgette, mert nyolc kilométernyire laktak, és közel volt már az alkonyat. Velük tartottam a kaszálóig. A menethez Maszat is csatlakozott. A kaszáló végén megsimogattam a lányka fejét.

- Nagyon jól, vakarcs - mondtam búcsúzóul.

Elkapta a kezemet, és rászorította a száját.

- Isten megáldja, Kázmér úr - szipogta csendesen.

Lassan átbaktattak a réten, az apja elől, a kockás átalvetővel, ő meg hátat, karján a cipővel. Aztán eltűntek egy nagyobb földszemölcs mögött.

Az országúton tértem vissza a szekerekkel. Répát vittek a földekről. Az erdőőr házának zsúpfedelébe fészket fűrt magának egy verébpár. A jérce hirtelen kirepült a lyukból, és a fejem fölött elkapott valami elkésett bogarat. A kis rovar a veréb gyomrán át megváltotta átszállójegyt az anyaföldbe. Egy fél óra múlva már szürke trágyacsöpp lesz az őszi szántáson.

A gondolataim ide-oda suhantak az alkonyatban. Veronkát sajnáltam. Úgy ragadt hozzám, mint a bojtornán. Csak tizenegy év múlva láttam viszont a pesti gyűjtőfogházban.

17/ Lomha ködök jönnek a hegyekről

Úgy alakult, hogy Ágnes is útra kelt hamarosan.

Ültünk az avaron, öleltük egymást szótlanul.

Az útilapukat megtépte az idő, rongyosan lengedeztek. A gyepes holtárokban szoktunk összeolvadni a bodzafák mögött. Most is odavittük egymást. A bodza már alig takarta el heves gerjedelmünket.

- Ősz van - figyelmeztettem Ágnest utólag.

Nem állott fel a fűről, igazította haját és ruháját, úgy mondta csendesen:

- Holnap eljön az asztalos. - Máskor is elhullatta már az asztalos nevét, és én mindig egy alacsony emberkét láttam, fürgé füttyszóval, füle mögött lapos ceruzával. Most nem volt füle mögött a lapos ceruza. Sötét kabátot viselt, haja fénylett a disznózsírtól.

- Hát igen - fűjtam egyet a pipámból -, én aligha volnék tartós férj a maga számára.

A fonnyadó fület simogatta, és a hangja most úgy esett le, mint egy lepuffantott madár.

- Erre én sohasem gondoltam, Kázmér. Nem azért említettem... Holnap lesz a kézfogónk.

Ujjaival gereblyézte a fűszálakat, én meg álltam, és a hűvösödő holdat nézegettem. Az apjáról beszélt, aki egyre dühösebben fenyegeti mindenfélével. Azt is mondta, hogy kitekeri a nyakát. Engem is megfenyegetett. Aztán az is baj, hogy az apja a malmot le akarja vontatni a gáldi partig, mert Bucur, az iskolaigazgató tavasszal nagy motoros malmot épít a faluban, nyolcköveset. S ha a malmot leúsztatják a gáldi határba, akkor úgysem találkozhatnánk már többet. Eregettem a somvirágos füstöt a hold felé, és hallgattam. A faluban kutya ugatott.

- Bánatosan ugat - jeleztem fennhangon.

- Ha nem találkozunk - mondotta Ágnes -, jussak néha eszébe.

- Meglesz - ígértem neki, de bízam benne, hogy még találkozunk néhányszor.

Negyednap a kovácsnál jártam, vasalási ügyben. Hazajövet lekanyarodtam a Maroshoz. A vízimalmot már nem találtam ott. A komp tatján nem csobbant a víz, a láncfogó cölöpök helyén odvas gödrök tátongtak. A magas vízállás, úgy látszik, siettetta a vízimolnár terveit, a malmát levitte a harmadik határba, ahol sem Bucur, sem én nem állottunk útjában.

- Olyanok vagyunk, mint a rózsabogarak - foglaltam össze az eset tanulságait -, párosodtunk, megtettük, amit a természet előír, most aztán mehetünk mind a ketten az orrunk után.

S minthogy nem volt mit tennem, kibontottam a szárnyam, és visszaröpültem a malomhoz.

A munka megcsappant egy kicsit, több időm maradt az erdő és bogarak számára. Ami kukoricát hoztak a távollétemben, Ferenc ügyesen felőrölte. A báró erdeje, amely átnyúlt a gerincen, az iparvasút szikrájától tüzet fogott, és leégett. A sok vad mind átjött az innenső erdőbe. Úgy jártam ide az erdőre, mint valami természetrajzi előadásra. Néha valami fa tetején virradtam meg, máskor meg sziklahasadékokban várakoztam a vadakra és a holdvilágra. Ha aztán jól a fejembe véstem a látott alakok mozgatait, otthon meglocsoltam az agyagot, s addig gyúrtam, gyömöszöltem, amíg előmászott belőle valami vakarózó vaddisznó vagy a farkával játszó rókakölyök. A vadőr, akinek karját vaddisznó ropogtatta meg, a hátam mögött állott, és nagy szakértelemmel figyelte munkámat. Az erdőben már egy csomó személyes ismerősöm akadt. Volt ott egy kivénült vadkan, afféle kocsmai verekedő, egy dulakodásban az

agyarát is kiverték. Egyszer alaposan megszalasztott. Aztán ott volt az őz. Dühös kis jószág volt, a báró kertjéből szökött meg néhány év előtt. Nekirúgtatott a gombát és áfonyát szedő falusi asszonyoknak, és feldöntötte őket. Engem sem látott szívesen a maga tisztán, a tölgyerdőben. Ellenségesen nézegetett, és rosszállóan hallgatta, hogyan akarom mindenféle mézes szóval levenni a lábáról. Katival barátságosan megszagolgatták egymást, de mindig méltatlankodott, ha Maszatot is magammal vittem. Egy reggel a patak partján találtam elerőtlenedve. Az oldalán vér szivárgott négy kicsi sebhelyből. Valaki vasvillával oldalba szúrta.

- No, látod, komám - figyelmeztettem -, sokat hetvenkedtél. Biztosan nekimentél valami szénagyűjtő embernek. Most aztán elmehetsz Éberleinhez látteleket kérni. - Óvatosan megközelítettem, és addig locsolgattam, amíg kimostam a sebet. - Ha vársz - szólottam hozzá -, kötést és jódtinktúrát is hozok. - El is mentem a doktorhoz. A kötszerekkel hamar visszatértem, a suta még ott volt, bevárta, amíg bekötöm, aztán se szó, se beszéd, hátat fordított nekem, és elment. Szamaritánus cselekedetemért, úgy látszik, nem volt hajlandó a szenteknek kijáró barátságával megajándékozni. Azután is gyakrabban találkoztunk, de semmi meghiúsulást nem mutatott.

Kezdődött az őszi mészárlás, csöpögő tarisznyájú vadászokkal találkoztam. Utáltam ezeket a vérengző árvaszéki ülnököket és kétcsövű városi mihasznákat.

- Hop-hop, barátom - rikkantott felém az egyik -, ismerős maga itt a nádasban? Vigyen be, jó kis borraival adunk.

Hárman voltak, bevittem őket egy lyukas, ócska ladikon a nádasba, és ügyesen ott felejtettem a társaságot. Csak másnap kerültek elő, amikor a szűnyogcsípéstől úgy megdagadt az arcuk, mintha felülről húzták volna magukra a nadrágot.

Lenn, a citrom- és veresborszínű avarban nem közeledett alkonyat felé az Ágnes alakja. Csak az emléke jött elém, hogy átszöje októberemet gyöngén lebbenő szálaival, mint pókfonal a tarlót. És a Veronka szeplős kis orrát, szőke farkocsát sem láttam. Ferencel diskuráltunk, és olykor Éberlein hozott valami könyvet. Állattani és növényteni dolgok voltak. Egyre nagyobb érdeklődéssel olvastam őket. Megtudtam, hogy a talpam alatt egy köbcentiméternyi földben hány millió fonál- és kerekeseleg él, mozog, szaporodik és dolgozik. Hogy a fali borostyán virága állott vizelet szagához hasonlít, mert a borostyánnak szüksége van azoknak a rovaroknak a látogatására, amelyek istálló körül élnek. Megtudtam, hogy a cukor öt rész vízből és hat rész szénből áll, és mégis, hiába eresztenők össze a vizet a szénrel, nem lenne belőle cukorgyár. Mulattatott és érdekelt a körülöttünk enyésző és születő sok furcsaság. Egy délutánt azzal töltöttem el, hogy egy döglött gyík temetését néztem végig. A temetőbogarak a friss hulla alá másztak, lázasan ásták, mélyítették a gödröt. Kívül semmi sem mozdult. A gödör aztán egyre távolabb lett, és a gyík lassan süllyedni kezdett. Később valami miatt elakadt a munka, két temetőbogár előmászott, körüljárták a holttestet, alaposan szemügyre vették az akadályokat, aztán újra eltűntek a halott alatt. Leguggoltam, és megnéztem én is, hogy mi baj. A gyík már félig besüllyedt a gödörbe, de a feje megakadt egy levél keresztben fekvő szarán. Hadd lám, mit tudtok, gondoltam. Lenn a gödörben, úgy látszik, ismerték már a dörgést. Megemelték a gyík fejét, aztán hirtelen elejtették. A fej súlyával áttörte az akadályt, és a holttest benne feküdt a testére szabott gödörben. Másnap elföldelték, és a rögök alatt elkezdődött a kollektív lakmározás.

A malom előtt tölklámpást láttam, benne gyertya égett. Ferenc várt rám egy fiúval. Szolgának hozta. A gyerek dadogott, de különben értelmes fejű fiúnak látszott.

- Az anyja - mondotta - nagy tüzet látott, amikor őt a hasában viselte, megijedt, és ő azóta dadog.

Ferenc a fiún kívül híreket is hozott a faluból. Most már bizonyos, hogy Bucur megépíti tavasszal a malmot. A pénzt bankból kapja, s az üzletben a jegyző is benne lesz. Ferenc úgy vélte, hogy ki kéne valami okos dolgot sütni, mert különben elmehetnek rozoga kis malmommal zabot hegyezni, Bucur mindent elszippant az orrom elől. Másnap egy ember szöszmőtölt a malom körül. Addig ötölt-hatolt, amíg kisütötte, hogy megvenné a malmot és a hozzávaló tizenkét holdat, ha eladó még. De ne nagyon kössöm az ebet a karóhoz, mert az egész cakumpak úgysem sokat ér már, estek a földárok, s ami a malmot illeti, egy hajítófát sem fog érni, ha a Bucur-malom munkába kezd. Sejtettem, hogy megint a jegyző nyújtotta ki kezét kisdéd fekvőségem után. Vékony lelkű, városi borisszának nézett, akitől egypár garasért el lehet szedni a malmot és a földet. Fiatal róka vagy te ahhoz, hogy rászédjél - gondoltam, és másnap bementem a faluba, hogy tájékozódjam. A jegyző már tudta, hogy az emberét elzavartam, kiüzente Todorral, hogy a rőzszeszedés miatt feljelentés érkezett ellenem. És hogy csapdát állítok az erdőben a nyulaknak.

Célba vett - gondoltam -, de csütörtököt fog mondani a puskája. Az új malom ellen hiába rugdalkozom, a jegyző áskálódásai ellen azonban megvédem magam. És nem adom el a malmot. Most már itt maradok. Egészen rendes dolog ez az élet itt az erdő alján. Szépek az alkonyok, tanulságosak a reggelek. Hogy a bogarakat ne is említsem.

A kis csiga, ha pókhálóra esik, sietve eltorlaszolja csigaházának bejáratát. A pufogó bogár lő, és úgy ijeszti meg ellenségeit, a görény bűzfelhőt ereszt, az ember - minthogy törvényesen ölni csak háborúban szabad - kénytelen valami gonosztságot kieszelni, ha bőrét biztonságban akarja tartani. Voltak, akik jósággal igyekeztek kievíckélni a felebaráti kapzsiság gyűrűjéből, de ezek ráfizettek a dologra, és a végén bekerültek a szentek seregébe.

S miután ilyen szépen osztályoztam a lehetőségeket, arra határoztam magam, hogy semmivel sem törődöm, és az új malomtól sem gyulladok be. Elhaladtam a jegyző háza előtt, s vidáman odaköszöntem a jegyzőnének, aki az ablakban a haját szárította, és valami színházi lapot nézegetett. Zsírkipli nőtt a nyakára, mióta nem beszéltem vele. Bizonyára szereti mártogatni a csirkepaprikást - mondtam szakértelemmel. - A mártogatás és a konty... hó, hó... vége a szép kontyos, mártogatós időknek... „Romantikus kifejezés játszott az ajkai körül. Azzal a negélyes mosollyal, amely az ilyen nőkre oly jellemző, viszonzta a férfi pillantását” - írják egy évszázadon át iparkodó regényírók. Nem tudtam, hogy milyen az a negélyes mosoly, de alighanem ilyen lehetett. Barátságosan kihajolt az ablakon, és elmondta, hogy a férje a molett nőket szereti. Nem nagyon érdekelték a jegyző férji tulajdonságai, de azért meghallgattam az asszony locsogását, aki, úgy láttam, szeretné már kicserélni a fiatal postást velem.

A férje - mondtotta - parasztlányok után mászkál, és nagyon goromba. Ha kinő a szakálla, még ki lehet bírni vele. De ha megborotválkozott, önhitt és kötekedő.

- Hátha még beválik az új malom - hunyorítottam ravaszul.

Az asszony aztán szép sorjában ellocsogta, hogy a bank csak úgy társul az üzlethez, ha a községben nem lesz más malom...

Úgy tettem, mintha nem érdekelne a dolog, és barátságosan megszorítottam az asszony kezét.

- Hozzon valami könyvet olvasni - kiáltotta utánam. - Valami érdekfeszítőt...

- Valami szerelmeset gondol? - szólottam vissza.

- Azt, valami Courths-Mahlereset...

- A rovarok élete nem érdekli?...

Megfenyegetett a kezével, hogy ne csúfolódjak vele.

Ha rám sütött a nap, énekeltem, mint a Memnon-szobrok Egyiptomban. Sohasem mentem be mélyen a lucfenyőerdőbe: a rőt homályban alig volt élet. Kísérteties gombákon kívül nem nőtt benne semmi. Fogyott a fény, és én ösztönszerűen a napsütötte malomfalhoz húzódtam. Így tettek a bükkfa levelei is. Nem akartak még lehullani, de mert napfény nélkül nem lett volna semmi keresnivalójuk a fán, felső lapjukkal szépen a fal felé fordultak, hogy legalább a malomfal fényét kaparinthassák meg.

- Ide nézzen - mutatott a doktor a sarkantyúka leveleire. - Látja, hogy fordulnak az ég felé. Most adjon egy tükröt, meg fogjuk tréfálni őket. - A tükröt a levelek alá tette, és két óra sem telt bele, a levelek, amelyek azelőtt az eget bámulták, most teljesen megfordultak, és a tükörben nézegették magukat. A fényéhségük szinte mulatságos volt.

Lomha ködök jöttek le a hegyekről. A fekete ágakról, mint a gombok, csüngtek az esőcseppek. Kukoricacsutkából tüzet raktam a malomban, és néhány nótát harmonikáztam a társulatnak. Maszat is behúzódott, szívesen üldögélt a kamrában, s úgy tett, mintha a házörzés nagyon elfárasztotta volna. Nem volt benne becsvágy és semmi méltóság, türte a macskák pofonjait és a kakas csipegetéseit.

- Menyét lebzsel a ház körül, és te itt vakarózol. Szép kis házörzés, mondhatom. - Kisompolkodott az udvarra, ugatott egyet, aztán elvégezte a baját, és visszatért a tűzhely mellé.

Egy este csirkék lármáját hallottam. Most elcsípjük a tolvajt - intettem Maszatnak. Botot vettem, Maszat is fontoskodva készült a találkozóra. Óvatosan léptünk ki a malom ajtaján. A holdfényben jól láttam valami ronda kis dögöt kapaszkodni a ketrec oldalán. Görény volt, nem menyét.

- No - súgtam oda Maszatnak -, és most lássuk, miért fizetlek.

Nagy hetykén kitűzte a zászlót, és nekirobogott a görénynek. Rövid és szégyenletes ütközet volt, mondhatom. Görényünk sebesen elbűdösítette magát, mire Maszat a nem várt védelem erejétől bátorságon találva, hirtelen hátrálni kezdett. Hiába füttyentettem rohamra, hiába jártam elől jó példával az előnyomulásban, a görény szépen kikotródott az udvarról, Maszat pedig csak lőtávolon kívül csaholta.

- Bravó - intettem elismerőleg -, szépen levizsgáztál hősiességből. - Erre kiszaladt a hídra, nagy garral belecsaholt még néhányat az éjszakába, és hogy lássam, mennyire felháborítja az éjszakai zsvány arcátlansága, felborzolt szőrrel, fenyegető morgással hetvenkedett vissza a malomhoz.

- Borzolhatod, mihaszna - néztem végig rajta -, engem nem teszel lóvá. Remek házörző vagy, annyi szent. Egy kis görénybűztől ennyire begyulladni!

Vannak ilyen nagyszájú legények, akik akkor borzolják fel a bátorságukat, amikor a görény már kereket oldott.

Napokig nem álltam vele szóba. Nem kellett neki sokat magyaráznom, kevésből is megértette, hogy gyöngé jellemű alaknak tartom. Nem is követett, ha elindultam otthonról. Tudta, hogy semmi keresnivalója a közelemben, úgy tett hát, mintha nem venné észre távozásomat. De ha az erdőbe menet megengedtem a kecskének, hogy kövessen, sóvár irigységgel bámult utánunk. Még a ketrec fedelére is felmászott, hogy az erdőig követhessen a tekintetével. A kakas csendőrmesteri szigorral mindenhová követte. Bogáncs gubancolódott a Maszat lomha farkába, s a kakas azért járt utána, hogy a bogáncsot kipiszkálja belőle. Nem türte a rendetlenséget még a más farkában sem. Maszat nem bánta a zaklatásokat, s csak akkor zavarta el a farka mellől Flóriánt, ha én is láttam. De Flóriánt nem lehetett holmi gerinctelen vakkantásokkal megijeszteni. Odarohant ő a héjához is, ha az lecsapott az udvarra. Jónövésű kakas volt, sarkantyús lábai keményen lépkedtek, vérmes pillantása mindenhová elhatolt. Nem volt

olyan szóváltás vagy giliszta okozta összeröffenés, hogy rögtön ott ne termett volna. A háztájnak ő volt az erkölcsrendészeti főnöke. Skarlát oldaltaréja, kalácssárga teste, indigókék farka alatt szinte nyomtalanul eltűnt a tyúk, akit rosszkedvű morgással szolgálattételre rendelt.

- Derék legény vagy - biztattam barátságosan -, ha kakaskiállítás lesz Kolozsváron, és fél jegyet adnak a vasútra, benevezünk.

A kis nyuszt is legszívesebben Flóriánt nézte. Fülei lapjukkal előre hajoltak, fényes orra ide-oda mozgott, bámuló szemeiből csorgott az ősök szenvedélyes vágya. Családja közismert tömeggyilkosokból állott, úgy itták a baromfivért, mint más a málnaszörpöt. Sokat hordtam a karomon, sokat magyaráztam neki, hogy elfelejtessem vele családi hagyományait, és meg-nyerjem humánus életszemléletünknek, amely elítéli az oktalan és főképpen szabálytalan vérpazarlást. Bár beérte például szilvával is - két szilvafá termését teljesen elpusztította -, azért mindig hegyezte a fülét, ha baromfit látott. Este, ha kifáradt a rengeteg szökellésben, villámgyors mászkálásban, bebújt a kabátom ujjába, mert szeretett benne jó melegen elnyújtózni. Reggel rendszerint a kecske keltette fel, aki a házban átvette az ébresztőóra szerepét. Bedugta fejét a kabát ujjába, és orron nyalta a nyusztot. Aztán én következtem. Rólam csak a takarót húzta le.

A kis szolga nagyokat kiáltozott álmában. Még álmában is dadogott.

Az eső csorgott, megöszült számár ázott a malom előtt. Az őrlőkő zsongott, ujjaim örömmel turkáltak a lecsurgó, meleg kukoricalisztben.

18/ Csillogó cukorpor a háztetőn, vattafüst a kéményben

Az őszi őrlésből begyűlt lisztet hetenként bevittem a szatócshoz. Késpénzt is kaptam érte, de a felét mindig le kellett vásárolnom. Fűszert, gyertyát, cipőtalpat, Katinak sót s egyéb szükséges dolgot. A kenyeret a Ferenc felesége dagasztotta meg nekem, de én tettem a sütőbe. Karácsony előtt kis malacot vettem, és a Maszat közreműködésével hazatereltem.

A malac nekem szólt, Katalinnak szénát tettem földre a padláson, a nyusznak gyümölcsöket, a fürjnek magokat, a rigónak meg lisztférgeket tenyésztettem nagyban, mert erősen fogyasztotta őket.

Havazás után elcsendesedett a malom tájéka. Az örölnivaló ritkult, egy kövel is mindent felöröltünk. A csordogáló víz lassan jégcsapokká merevedett. A fedélen és fákön a tiszta hóval, a malomkeréken a csüngő jégcsapokkal csinos kis tájkép voltunk, és ügyesen utánoztuk a csillogó cukorporral behintett, vattafüstös karácsonyi marcipánházakat. De benn a malomban hidegen flótázott a szél, s ha fagyok jöttek, a kecske lobogó buddhista szakálla hegyes francia szakállá jegecesedett. Belebújtam az apám báránybőr bundájába, és fát hoztam le szánon az erdőből. A nyulak csak ímmel-ámmal szedték előlem a sátorfájukat, s szinte szemtelenül mutatták fehér ülepüket. Kis bitangok - mondtam -, visszaadom nektek a kölcsönt. Volt egy csalsípom, olyan keservesen tudtam vele vinnyogni, mint egy bajba jutott süldő. A vinnyogás hangjára aztán összeverődött néhány kíváncsi nyúl, s volt nagy muri, hanyatt-homlok menekülés, amikor az előcsalt róka megzörrent a gallyak között. S a veres rabló is milyen biztos volt már a dolgában! Nagy sietve jött, félrecsapott farokkal, hogy a nyúlpecsenyéről le ne késsen. Gyerekeset hökkent, amikor meglátott a fán kárörvendően vigyorogni.

A csendet csak a vadászfegyverek durrogása rázta meg. Sítalpakat faragtam magamnak, és porzó kanyargással siklottam le a hegyoldalon. Nem ment simán a dolog, egyszer a bokám rándult meg, egyszer meg a fejemet vertem be igen kegyetlenül egy fatörzsbe. Szerencsére éppen akkor szízt át az erdő alján az orvos, aki vállán a műszertáskával öreges, lassú csúszkálással jött le a hegyi faluból, valami betegétől.

Erősen havazott karácsony után, hasig süppedtem a puha gyapjába. Az utak járhatatlanok voltak, örölnivalót senki sem hozott, csak csebres mócok tértek haza a városokból. Olykor a fergeteg felkavarta a havat, egyik-másik csebres bekérezkedett éjszakára a malomba. A pocegerek, a bozontos hegyilovacsák, amiket gazdájuk az eresz alá kötött, reggelre szépen eltemetkeztek a nagy fehérségbe. Ezeken a kis csebreslovakon kölyökkoromban sokat nyargalásztam. Ha a csebrek elfogytak, kesernyés havasalji cseresznyével járkáltak le a városba. Lenn a városban már valahol a baracknál tartottak, amikor fenn, a fenyők alatt a cseresznye fekete szemei értek.

Ha örölnivalót hoztak, előbb ki kellett szabadítanom a lapátos kerekeket a jégből. Amíg nagy fagyok nem dermesztették meg a patakot, addig, ha nehéz fejszecsapások után is, el tudtam indítani az őrlőköveket. Január végén aztán szép orosz festménnyé alakultunk át, csak a füstölgő kémény jelezte, hogy a hó és jég alatt nem fagyunk meg, és nem gebedtünk éhen. Ferenc bement télire a városba. Éberleinen kívül nemigen járt felém ismerős. A hegyi pap nézett be egyszer hozzám lefagyott orral. Amikor fölmelegedett, elkísértem egy darabon, és amennyire a süppedő hó engedte, a lélekről beszélgettünk. No de hát milyen gondolatai lehetnek a lélekről egy ilyen magamfajta halász-vadász-madarász-üres-zsebben-kotorász-alaknak? Azt mondtam, hogy a háború előtt a lélek nagyobb divatban volt, egy öreg nyomdásztól hallottam, aki lapot szerkesztett, és minden karácsonykor meg húsvétkor a lélekről írt hatalmas cikkeket. Azt mondja, el is olvasták az olvasók. A lélekről, mint a legtöbb ember, én is csak

annyit tudtam, mint a marathóni ütközetről. Hogy tudniillik Marathónnál valami ütközet volt. A pap azt mondta, hogy a szívbillentyűnél sem az a fontos, hogy tudjunk róla, hanem hogy jól működjék. A lélekkel kapcsolatban a szobraimat is felhozta, és úgy találta, hogy a Veronka szobrában sok lélek van.

A vakarcs szobra nekem is tetszett. Még összel faragtam, de csak nemrég simítottam le. Cipómázzal kentem be, a körtefa lassan felszívta a sárga mázat, és ettől derengő, testszínű fényt kapott. A lélekből, amelyről a pap beszélt, nemigen láttam semmit a szobron, Veronka, amikor modellt ült, málnacukrot szopogatott, hogy ne unatkozzék, s közben folyton a kecskét hergelte:

Szajha Kati, cinege, beesett a gödörbe.

Ettől aztán egy kicsit mosolygós és hamis lett a szobor arca, sőt vidám kis pofazacskójából a jóízű málnacukor is kidudorodott.

Éberlein többször benézett hozzám. Üldögélt a szobában, szórakozottan morzsolgatta a kukoricacsövet, amely a kezébe akadt, és a növényekről, állatokról meg a feleségéről beszélt. Dicsérte a feleségét, hogy mennyi jeles tulajdonsága van. Hallgattam, és néztem, hogyan takarja be dicséreteivel felesége pucér vétkeit.

- Valami Dukics alkuszik itt az erdőkre és a fűrészekre - mondta aztán elmenőben.

Felhúztam apám öreg nemezsizmáját, és elindultam az erdőbe. Két falusi ember ereszkedett le a dombról, két rúdon egy meglőtt őzet cipelve. Mögöttük lépegetett vadonatúj sárga bagaria-csizmában, tollas vadászkalappal, régi rozmár ismerősöm, Dukics úr. A jegyző is vele volt, de csak úgy, mint vadászgató trónörökös mellett a vadászmester. Mindenütt ott volt, ahol keresni lehetett valamit. A szél, mint ezt kellő részletességgel megírtam, elvitte a kalapomat, s rozmárunkat így nem részesíthettem a hódolatnak abban a konvencionális mozdulatában, amelyet a szokás ilyen alkalmakra előír. A halott őzre pillantottam. Az én őzem volt, megismertem oldalán a régi vasvilla hegeit.

- Ki ejtette el az őzet? - kérdeztem az emberektől.

Pislogással jelezték, hogy a sárga csizmás kocavadász. Dukics nem méltatott figyelemre, beérte egy hencegő vadászmosollyal.

- Szelíd őz volt - mondtam, és semmi kedvem nem volt mérsékelni a hangom élet. - Ezzel a bátorsággal a csemegekereskedésben is löhettek volna egyet. Bizonyára azért közeledett magukhoz, hogy cukrot kérjen...

Nyilván a jegyző ötlete volt, hogy ennek a kocának izgalmas vadászszakmányként szolgálja fel a szelíd őzet. Hallottam, amikor távozóban Dukics megkérdezte, hogy ki ez a szemtelen fickó.

- Hahó, Dukics úr - trombitáltam utána -, miért nem kérdezte tőlem, hogy ki vagyok. Én vagyok az, akit kidobott az Alagsőművektől...

Elporzottak. Másnap hallottam, hogy a jegyzőségen sokat tárgyaltak az erdők felől. A báró erdei tavaszra árverés alá kerülnek. Hatalmasat roppantak az öreg bükkfák. Kendőt kellett az államra kötnöm, különben leharapta volna fülemet a fagy. A malom körül farkas nyomát láttam. A majorságot benn tartottam a malomban, de így is sokat kellett szenvedniük a hidegtől. Csak Flóriánt nem hűtötte le az ordas hideg, járt-kelt keményen, s szorgalmasan ellátta tyúkjait azzal a földi jóval, amely a tyúktojásokhoz nélkülözhetetlen. A vadászatoknak szerencséje vége volt, beállott a tilalmi idő. A levegő kitisztult, a sok megvadult sportvadász visszavonult, hogy a városban élje ki vérengző szenvedélyét. Noha így vadászati idő végével csömörlöttek meg már a sok nyúlgerinctől és hozzávaló gombóctól, nyolc-tíz nyúl alul

sohasem adták. Szerencsére elvitte őket az ördög, és a megmaradt nyúlhimék nyugodtan összepofozkodhattak a havon hölgyeik kegyéért. Egy bokor aljában meglőtt nyulat találtam, a kabátom alatt vittem a paphoz a hegyi faluba, aki mindjárt ott is tartott egy kis töltött káposztára. Előbb azonban vasárnapi istentiszteletre kellett mennünk. Veszettül illatozott az a káposzta, hát maradtam, és követtem a papot, aki kiment a tornácra, hogy jelt adjon a harangozásra. A harangozó felnyikorgott a harangláb lépcsőjén, és meghúzta a harangot. De hiába cibálta, a nép gyérecskén gyülekezett. Pedig a házigazdám szép dolgokat tudott mondani az Istenről és tanulságos dolgokat az ő elrugaskodott szolgáliról. Az idősebb férfiak, akik nem kételkedtek sem az Isten létezésében, sem hatalmának végtelenségében, úgy gondolták, békésen hortyoghatnak, amíg a pap az apraját okosan kioktatja Isten dolgaira. Templom után a kijáráshoz álltunk, és kezet fogtunk a kilépőkkel. A hortyogókkal is, mert a papnak az volt a véleménye, hogy fekete kenyérük javát már megették, bele is fáradtak egy kicsit, miért ne alhatnának egy verset az Isten ölében. A töltött káposztát derék, dolgos emberek áhítatával szépen bekebeleztük. Jelezttem, hogy Katinak egyre nagyobb lesz a hasa, letelt már az öt hónap, és a gida mégsem jön. A pap vizet ivott, s nagyot nevetett utána.

- Egy kis számítási hiba lesz - mondotta. - Az ilyent csak a nők tudják jól megügyelni.

A szemüvege alól évődve rákacsintott a feleségére, aki szintén várandós volt. Töltött káposzta után a pap kiment az istállóba, mert a bivalyok nagyot bögték. A varrógép párkányán könyvet láttam.

- A címnek igaza van - szóltam az asszonynak vidáman pöffekelve. - Azt mondja, hogy *Az igazság szigete...* Egészen találó cím. Földünk pizsoktengerében az igazság már csak apró szigeteken fordul elő... - Felkötöttem államra a kendőt, és hazafelé indultam a ropogó havon. Lilán bágyadozott a nap a zúzmarás jegenyék között. Szegény a pap, gondoltam, egy kis bort is ittam volna a zsíros töltelékek után. Szegények vagyunk mind, nemcsak a hegyi pap. Hogy nevetni is tudunk egy kicsit, s hogy békésen ballaghatunk az acélkék ég alatt a lila havon, ez a mi vagyunk. Ahogy a marton leereszkedtem, hogy átkeljek a patak jegén, megfagyott csízlet találtam. Nem volt még felfordulva, ahogy az ilyen kis énekesek szokták, ha beadták a kulcsot, csak gubbasztott a havon lecsukott szemekkel. Fiatal volt, hamar megszokta környezetét a malomban, amiben a fürjnek is lehetett valami bátorító szerepe, mert egész nap egymás mellett üldögéltek és társalogtak. A fürj vitte a szót, bőven beszámolt mindenről, az ételmezési viszonyokról, kimenőkről, bizonyára a nyuszt személyére vonatkozólag is tett néhány megnyugtató kijelentést, és valószínűnek tartom, hogy röviden, de elismerő szavakkal ecsetelte az én megbízhatóságomat és egyéb jellemi fényoldalaimat is. A csíz csak pittyegett, igent, nemet, ahogy az ilyen vidéki árvák szokták, ha módosabb környezetbe kerülnek. Úgy láttam, a fürj jól beajánlott neki, mert nem idegenkedett tőlem, az ételt nemsokára már a tenyeremből csipegette, s ha hazajövet szólottam hozzá, örvendező, kedves hangokat hallatott.

Egyéb ezen a télen nem történt. Beszorultam a jégbe, mint gleccserbe az őselefánt. Vártam, hogy megcseppenjen az eres, vége legyen a nagy befagyottságnak és avas szalonnának. A papnétól elhoztam *Az igazság szigetét*-t. A szóban forgó sziget nem is sziget volt, hanem hatalmas erdőség, annak a gyapjas skandináv kutyának a hátán, amelyik az északi Jeges-tenger felől futóléptekben igyekszik Franciaország térképe felé. Modern fércelmény volt, jól bedíszletezett erdei hangulattal, kiszínezett csenddel, távoli bűnös zajokkal és egyéb megindító ostobaságokkal. Az erdőnek rezedaszappan-illata volt, a fákon fakakukkok szólottak.

Nem ragaszkodom a leírt dolgok valóságához. A leírt dolgok elszakadnak a valóságtól. És mi a valóság? Hát tudjuk mi egyáltalában, hogy mi a valóság? És melyik az a hiteles hely, hol van az a vegyvizsgáló állomás, amely a valóságot vizsgálja: a szemben, amely látja, a logikában, amely érzi, vagy az agyvelőfodorban, amely elképzei? A valóságok nagyon csuszamlós dolgok, és

korántsem olyan fontosak. Az agyunk játékos kedvében néha igazabb valóságokat nyújt, mint amit a szemlencsénk észrevesz...

Éberlein elhozta nekem egy Palotai nevű pesti író könyveit.

- Nem minden bátor ember művész, de minden művészethez hozzátartozik egy kis bátorság - mondta Éberlein. Ismertem a Palotai írásait, megkértem a doktort, ha a kezébe kerül más könyve is, jussak az eszébe.

Az igazság szigeté-ben a címen kívül találtam valamit mégis, ami felkeltette a figyelmemet. Minden fejezet végén lehullott egy fenyőtoboz. Ez jó rendezői trükk volt.

Todor, aki postásteendőket is végzett, levelet hozott nekem. A régi báránybőr bekecs volt rajta, amelyet még a harctérről hozott magával.

- Megfakult - mondtam neki csak úgy könnyedén.

Ha találkoztunk a faluban, csak a mutatóujjával köszönetetett. Most mintha leereszkedőbb lett volna. A kecskének megtapogatta a hasát, és azt mondta, hogy néhány nap múlva elleni fog. Aztán, hogy semmit sem szólottam, köhécselt és elment. A levelet Lólábú írta, és az iránt érdeklődött, hogy nem ettek-e meg a farkasok, és mikor szándéksom már búcsút mondani a falusi életnek. Az utóiratból kiderült, hogy a bandának nagy örömmünnepe volna, ha mielőbb visszatérnék. Miss Mabel is szeretne búcsút venni tőlem, mielőtt visszatér Birminghambe. Ridéliné jó sűrű gyöngykásalevessel vár.

A kecskének állást kellett volna csinálnom a színben, egy acetilénlámpát is szerettem volna beszerezni. De üres volt a szivarosláda, amit takarékperselynek használtam. Pénzt csak éjszaka láttam, álmomban. Mert álmomban hirtelen nagy szobrász lettem, nagy kiállítási csarnokot béreltem, és a vevők úgy állottak sorban, mint háború alatt a margarinos bolt előtt. Reggelre persze megcsappant a nagy forgalom, és a bevételt mind egy fityingig a kiállítási csarnokban felejtettem.

A malomkerék egy éjszaka kiolvadva a jégből, nagyot sóhajtott, és lassú nyikorgással forogni kezdett. Felültem. Egy éve volt, hogy meghalt az apám. Mintha ő sóhajtott volna. Kimentem a malom elé, mert nem jött álom a szememre. Pipára gyújtottam, és a gyufa lángjánál evickélő hóférgeseket láttam az ellágyult havon.

Vége volt a télnek, a hóférgesek a tavaszt jelentik. Másnap zápor esett, és hideg, borongó tavakká olvasztotta a havat.

19/ Rövid beszámoló arról, hogy feslik a mogyoró barkája, és Maszat megint a legyeket kapkodja

Todor jó bábaasszonynak bizonyult, a kecske néhány nap múlva megszülte a gidát. Sebesen hozzá kellett látnom az állás megcsinálásához. Harminc szál deszkára volt szükségem, átrándultam a fűrésztelepre, volt ott egy jó emberem, aki elintézte az irodában, hogy a deszkát hitelre is kiadják. Szóba került a fűrésztelep eladása is. Megtudtam, hogy a telep jóformán már a Dukics zsebében van, annak a koszos összegnek fejében, amelyet a favállalatnak hitelezett. Nagy csomag szögre is szükségem volt, ásó is kellett a kerthez, aztán nagyon fájt a fogam az acetilénlámpára. Bementem a vegyeskereskedőhöz, megbeszéltük, hogy mindent megkapok hitelbe, de a havi törlesztés mellé kamatot is kell fizetnem. Minthogy könnyen hitelezett a boltos, egy csomó más holmit is összevásároltam, olyat is, amire semmi szükségem nem volt.

Az állást hamar összeácsoltam a kecske és a gida részére. Aztán hozzákezdünk a legénykével a tavasz eleji kertmunkához. Elégettük a gázt, megtisztítottuk a fákat, felástuk a kertet. A gyümölcsfák törzsére hernyófogó ragacsot kentem.

- A hahangyák kikifogtak mamagán - vigyorintott a legényke egy nap a fákra mutatva. Az egyik almafa törzsén a hangyák nagy forgalmat bonyolítottak le; jöttek-mentek, és fűtyöltek a ragacsomra. A ragadós anyag fölé hidat vertek a fakéreg morzsáiból, levélhulladékokból, homokból, és úgy közlekedtek tovább.

Az erdőben először a mogyoró barkája feslett ki a vesszőkön. A levegőben nappal még csend volt, csak a tavalyi falevelek szisszentek a talpam alatt, de az alkonyi szürkületben már kortyogva, pisszegve húztak az erdőszegélyen a szalonkák kakasai. Néhanapján akadt egy kis örölnivalóm, őszi kukorica, szegény emberek hozták, nem volt szívem vámot venni tőlük. A juhok szőre vidáman libegett a bokrok tüskéin.

- Figyelje meg - állított meg az úton Éberlein -, a fák még nem rügyeznek, de a cserjék már hajtanak. Mit gondol, mi az oka?

Oka van, kérlelhetetlenül ésszerű oka van itt mindennek. A növények figyelnek, észrevesznek, megfontolnak, határoznak és cselekszenek. Nem csalahatatlanok. Néha hibát követnek el. De zsenijük hamar kijavítja a hibát. A cserjék, amelyek a fák tövében nőnek, satnyán tengődnének, ha akkor nyitnák leveleiket, amikor a fák. A nagy koronák árnyékában sohasem kapnának napot. Gondolkoztak, és rájöttek arra, hogy az életüket csak egy módon menthetik meg: ha megelőzik a fák lombosodását, kihajtják levelüket, és a kopasz fák alatt annyi napot raktároznak el, amennyi beléjük fér.

- Döfi - nevettem elismeréssel. - Ezután a növényekhez járok iskolába. Talán kapok tőlük valami jó tippet, hogy a Bucur-malom ne vessen árnyékot tengődésem apró rügyeire...

A doktor tovább tolta a kerékpárját, én meg belefűjtam a szájharmonikába. Ahogy lépegettem az erdő szegélyén, egy feketerigó fáról fára követett. Tyü-tyürü-tyü - adta le a szokásos vészjeleket, amikor megigazítottam kampós botomat a vállamon. A madarak megértették a figyelmeztetést, és egy szempillantás alatt berebbentek a sűrűbe.

A doktor észrevette, és visszafordult.

- Akassza a botot a karjára - figyelmeztetett -, a rigó puskának nézi a botot. És hogy el ne felejtsem, új hanglemezeket kaptam. Hallotta a kilencedik szimfóniát?

Megvallottam, hogy még a nyolcadikat sem hallottam. S hogy szimfóniák dolgában általában még nagyon elől tartok.

- Több zenére van szükségünk - jelentette ki a doktor eltűnődve. - Több zenére és kevesebb rostonsültre...

Az állat keresztül-kasul szabdalta a borotva. Egyszer láttam, hogy hátsó lapjával fordította maga felé a tükröt, amikor borotválkozott. - Ha kitavasodik - jutott eszembe -, a susztert fel kéne vinni a fenyvesbe. Úgy látom, döngrováson van. Valamelyik csebres parasztnál ellakhatik. A kecskémét is odaadnám neki. Mindennap megfejheti.

Abban maradtunk, hogy március végén felvisszük a beteget a fenyvesekbe. A gida négy hét alatt sokat nőtt, elszoktattam az anyatejtől, és a susztert Katival március végén felvittük a fenyők közé. A suszternek megmutattam, hogy kell a kecskét a hátsó lábai között ügyesen megfejni, és milyen nótát kell neki fejés közben füttyörszíni. Mert Kati megszokta, hogy valami vidám és lehetőleg ropogós indulót halljon, mialatt a tejet leadja. Amerikában friss kamarazenét szolgálnak fel a munkásoknak, azalatt, amíg a munkahelyükön izzadnak.

- A vonat hiányozni fog neki - jeleztem, hogy egy kicsit felvidámítsam a cipészt -, maga pöföghetne neki, ha ráér.

Az élet előről kezdődött. Maszat megint ott ült a napos fal mellett, és kapkodta a legyeket. A levegőben máléliszt édeskés harmatja terjengett, álltam fiatal, könnyed pófával, feltűrt ingujjal a garat mellett vagy lenn a vályúnál, s ha lány vagy menyecskeféle volt az öröltető, illetudásból elbabráltam az inge fodraival. Éjszaka a nyitott ablak mellett hallottam a madarak vonulását: az apróréce éles sivítását, a sárszalonka dudogását, a lilék fuvolázását és a víziguvat siránkozását. A galagonyán katicabogarak gyüleseztek. És a macska mindennap kivitte kiskorú gyerekeit a tarlóra egerészni.

A legényke ügyesen betanult a molnárkodásba, én meg szorgalmasan kerülgettem az erdőt, s vigyáztam a vadakra, fákra, madarakra. Hogy akkurátusan végezzék a dolgukat - tették hozzá a falubeliek. A fürjet kiraktam a zabtáblák szélére, este aztán addig pityegtem neki, amíg előkerült, és felrebbent a vállamra béna szárnyával, hogy együtt térjünk vissza a malomba. A távcsöveimmel a hegyoldalról lenéztem az udvarokra és kertekre. A bölcsőkben kis jövevényeket láttam, a vályúk előtt friss malacokat, egy-egy új cseréptetőt az istállókon és enyelgő párokat a csűrök mögött.

A télen jó erkölcsi magaviseletet tanúsítottam, gondoltam, ideje szétnézni valami testhezálló fehérnép után. Amikor elültettem a külső tagban a kukoricát, összeakadtam eggyel; szekeret hajtott, a szekéren hordó dörömbölt, megengedte, hogy mellé üljek, de amikor szép barátságosan átfogtam a derekát, szemérmesen rázta a fejét.

- Nem lehet - mondotta.

Másnap eljött a malomba, búzát hozott. Piros volt, mint a paradicsom, és úgy tett, mintha csak a vályúba lecsurgó liszt érdekelné. Elküldtem a legénykét a faluba pipadohányért, én meg szépen összebarátkoztam a lánnyal. A fecskék éppen akkor érkeztek Egyiptomból, nagyon furcsállták a dolgot, és zajos csicsérgéssel nézték az eseményeket a gerendákról...

Az égen csak annyi volt a felhő, amennyit kis angol pipámból eregettem. Olyan volt fölöttem az ég, mint egy kék zománcos tál, amelyet éhes kutyák nyaltak fényesre. A suszter tüdeje alaposan elrongyolódott. A szeme könnybe lábadtan bámulta a fényesre sikált eget. Olvasta az újságban, hogy 1 990 000 000 rabszolga tengődik ezen a földön. Nyilvánvaló, mondta, hogy az ő porontyai is rabszolgák lesznek, ha közben el nem tapossák őket. Egy fenyőtönkön ültem, és hallgattam, hogy fúrja fel magát végső erejével, túl a föld nehézkedési zónáján, a szegény emberek bölcséleti mennyországába.

- Higgye el, Felméri úr - jött szájából a szó, mint egy hosszú gyászfátyol -, az emberek nem fognak mindig ilyen nyomorultul elpusztulni. El kell jönnie annak az időnek, amikor nem lesznek ilyen állapotok.

Amikor nem lesznek szociális betegségek - akarta mondani -, amikor minden szegény cipésznek jut egy szanatóriumi ágy. El kell jönnie az időnek - szerette volna mondani -, amikor előbbre való lesz az ember, mint az elv, mint a rendszer. Nagy itt lenni ma még a fejetlenség, nagy a piszok. Ezek a hegyek tízezer év múlva elmállnak, az emberi önzés és butaság hegycsúcsai sem készültek ellenállóbb anyagból; akármilyen magasak, el fognak egyszer mállani. Most még tartják magukat. Aztán a természet ellen elfogultsági kifogást kell emelnünk. Nem gondoskodik eléggé rólunk. Nem igazságos. A bogár beletolja petéit a vakond vagy az emberhullájába, de ki gondoskodik a szegény cipészek gyerekeiről?

Otthon várt már az ember a fűrésztelepről, hogy fizessem ki a deszkákat. Nem volt semmi pénzem, a zöldséget, tojást, szárnyast targoncára raktam, és beküldtem a legénykével a fürdőbe. Garasos gondjaim elfeledtették vélem emberiségboldogító feltarajlásaimat. A csirkékből összeraktam egy kis pénzt, és már éppen indultam a fűrésztelepre, hogy tartozásomat törlesszem, amikor Todor valami idézőt hozott. Tanúskodnom kellett a fehérvári törvényszéken. Bementem, s ha már ott voltam, megittam néhány üveg sört a banda társaságában. Lehet, hogy többet is ittam, nemigen számoltuk az üvegeket. Mikor felkeltünk az asztaltól, megint üres volt a zsebem. A csirkék sörré és böffenéssé változtak a gyomromban. De legalább megint egyszer a régi jókedvű fickó voltam, asztalt csapkodó, tréfákat faragó, zajos vidéki fiatalember. A banda persze örvendett váratlan felbukkanásomnak. Úgy jártak körül, mint egy műemléket. Tömzsi megint kiesett az állásából. S bár ragyogó cukornádszállítmányok és egyéb üzletek röpködtek a levegőben, nadrágjában már nem feszült olyan kövéren a cubák, mint azelőtt. Fapofa is nagyon hasonlított egyikéhez annak a hét sovány tehénnek, amelyek a Nílusból másztak ki, de minden reménye nélkül annak, hogy valaha is kövér szarvasmarha váljék belőle. Lólábú egy kolozsvári lapnak írogatott verseket és érdekesítő tudósításokat a hetivásáron nyakon csípett tolvajokról.

- Jó vidéki színed van, disznó - mondták nekem testvéri melegséggel. Megegett rajtuk a szívem, és meghívtam őket a malomba.

Vasárnap délelőtt aztán ott álltak porosan és a felismerhetetlenségig megdagadva a kamrák ablaka előtt. Tömzsi többszörösen duzzadt pofazacskóval fújta láthatatlan fehér dzsessz-trombitáját, és lába helyett a füleivel mozgatta az ütemet. Lólábú magasra húzta a levegőbe kacskala lábát, és elégikusan pengette a levegőt. Fapofa pedig összefonta sovány karjait, mint valami ünnepi kalácsot, és négyszögű harcsaszájával mondta: umtátá, umtátá. Csak egy szeme volt, mert a másik nyomtalanul elmerült két dagadt galuska között. Lólábúnak a szája görbült el egy tréfás duzzadmánytól. Sejtettem, hogy valami méhkassal ütköztek meg, hogy aztán eszeveszett futásban keressenek menedéket.

- Tolvajok - szólottam hozzájuk szeretettel -, ti egy idegen méhkast akartatok kifosztani. Így van?

- Tömzsi akarta - hagyta cserben a kalózzászlót hűtlenül a költő és laptudósító. - Azt mondta, hogy ő ért hozzá. Ő úgy kiszedi a kaptárból a lépet, mint a pinty. - Én addig a borjút vakartam - mosta a kezét Fapofa. - A méhek egyszerre nekünk rontottak... - S miután a hősies csata minden részlete kibontakozott, felugrottam az ablakpárkányra.

- Nagy akasztófárávalók vagytok - mondtam. - De térjünk a tárgyra. Tartsa fel az ujját az, aki aludtتهت akar.

- Hurrá - felelte a hármas visszhang, és három kéz emelkedett lelkesen a magasba.

- Hurrá - folytattam-, tartsa fel az ujját, aki sajtos rántottát akar. Hat elszánt kar emelkedett zajos üdvívalgással a magasba. Alig győztem őket elhallgattatni.

- Hurrá - készültem befejezni teli torokkal az étlapot -, tartsa fel a kezét, aki...

Nem fejezhettem be, mert a közelgő zaba bőségétől megvadulva kiemeltek az ablakból, hogy diadalmenetben hordozzanak körül a malmon.

- Tartsa fel a kezét az - kiabáltam -, aki csigapecsenyét akar békalencsével.

Erre aztán sietve elejtettek. De a körmenet így sem maradt el, feldagadva, énekelve, csámpásan körüljárták a malmot, én pedig besiettem, hogy az ebédet előkészítsem. A körmenetet megzavarta az a körülmény, hogy Tömzsi belelépett a gereblyébe, mire a gereblye felemelkedett, és orron vágta. Aztán elhatározták, hogy megtekintik a malom nevezetességeit. Fapofa, aki falusi jártasságát akarta fitogtatni, becsípte ujját a fogaskerekbe. Ezen összemaradtak. Ennek megtörténte után Tömzsi fogadást ajánlott, hogy a malmot huszonnégy óra alatt hanglemezgyárrá tudja átalakítani. Majd szobraim megtekintése következett. - Olyan hosszú, mint egy pullmannkocsi - jelentette ki Tömzsi a nyuszt szobrára pillantva -, a tengelyei nagyon messze vannak egymástól. - Végül felterítettem az asztalt.

- Eperfa alatt - kiáltotta Tömzsi. - Eperfa alatt. Úgy tanultuk az iskolában. - Engedtem, és az eperfa alá hordtam a pofáznivalókat, mire a banda nagy éljenzésben tört ki. Majd minden átmenet nélkül alakoskodó, zsugori fráternek neveztek, aki szegényes álszakállat ragasztottam, csak hogy elrejtsem nábobí hájaimat. A csámcsogást és marakodást ezek a dolgok nem zavarták, vendégeim három perc alatt huszonnyolc tojást kaptak be a hozzávaló sajttal és zöldhagymával, utolsónak hagyva hűsítőül az aludttejet. Minthogy Tömzsi és Fapofa néhány tojásnyi pluszt könyveltek el a gyomrukba Lólábú rovására, az elmulasztottakat pótlendő, Lólábú elindult a szín felé tojásnézőbe. De tyúkjaim előző nap kitojták magukat, és most vasárnapi munkaszünetet tartottak. Lólábú hasztalan keresgélt, mire a másik két lóköti felbiztatta, hogy szóljon néhány szót a kakasnak, az majd tojik neki. Később öblös cuppogást hallottunk. A sánta a fákat és az eget nézegette, és andalgás közben belezuhant a patakba. Tömzsi indián haditáncot lejtett a baleset színhelye körül. Fapofa, aki szerette a rendet, és a vízbepottyanást határozottan rendetlen dolognak tartotta, malacszőke bajuszát vízszintes helyzetbe hozta, és azt mondta: umtátá.

- A víz elsőrangú volt - közölte a költő szakértelemmel és nevetgélve, amikor a gallérjánál, de legfőképpen a hajánál fogva kihúztuk. - Ilyen jó vizet már régen nem ittam.

Amíg a napon párolgott, és élményeit versbe foglalta, a banda másik két tagjának megmutogattam egy kicsit a vidék hegy- és vízrajzi térképét. Elnyúltak a füben, és hangosan ordítottak. Azt akarták ezzel kifejezni, hogy jól érzik magukat, és egy népdalt szeretnének énekelni.

- Piszok jó dolga van ennek a Felmejeri uchnak - állapította meg Tömzsi. - Belőle paraszt lett. Annyi krumplit és salátát ehetik, amennyi belefér. Mi megint csünetjük a lábunkat.

- Folyamodni kéne hogy töröljék el az éhséget - javasoltam én.

Lólábú is odajött. Ő meg azt indítványozta, hogy szervezkedni kéne. Az embernek vele született jogai vannak. Sőt már a méhmagzatnak is vannak jogai. Szervezetet a természetes jogok védelmére! Fapofa idegenkedve pislogott a fél szemével.

- Lecsípi az embert - mondotta. - Az ember üljön csendesen a fenekén.

Lenyírt birkához hasonlított. Tömzsi lepkét fogott, kibontotta, és kivette belőle a kicsi mézgömböt.

- Gyerekkoromban mindig megettem a mézét - mondotta, és kíváncsian bevette a kis gömböt a szájába.

Lólábú érdeklődve nézte. Láttam, hogy próbálja magában verssé dolgozni az esetet. Láttam a lepke belsejéből kivett mézet, mint hasonlatot, amelynek másik felén ott állott a dolgozó, mézgömbjétől megfosztott emberiség.

- Akarsz egy ceruzát? - kérdeztem tőle, és árnyújtottam a ceruzámat.

Ferencnek, aki nemrég tért vissza városi szolgálatból, elmondtam, hogy szeretném, ha a banda vonattal mehetne haza. Szívesen adott kölcsön, és én elkísértem a társaságot, hogy megválthassam a jegyüket. A fürdőtelepen nagy tánc folyt a színben, Tömzsi kedvet kapott a tánchoz, és felkért valami szégyenlős vidéki hajadont. Fapofa is követte példáját, de neki csak valami kis növésű fehérszínű jutott, akinek állandóan pityergésre állott a szája. Táncosa csak a csípőjéig ért. Fapofa úgy vezette, mintha egy óvodás lánykát akarna kivezetni a félreeső helyre.

Ferenc megvárta, amíg a bandát vonatra rakom, aztán visszakísért egy darabon. A Bucur-malom felé mentünk. Fel volt már építve, és nagyon kevés jót ígért a számomra. Figyelmesen megnéztem, de azért nem ijedtem meg.

- Olcsóbban fogok örölni - mondtam Ferencnek, aki gondterhelten nézegetett. - Egy harapás kenyeret csak kikeresek a munkámból.

A pappal is találkoztam. Porlepetten, húsz kilométert kutyagolva, fáradtan hazafelé tartott. Méhkirálynőért járt a hetedik határban. Gyufadobozban hozta. A doboz fedelét mézbe áztatott orgántüll pótolta, hogy a királynő útközben is kapjon levegőt és táplálékot.

Mögöttünk az úton gépkocsi közeledett, aztán gomolygó porfelhőt kavarva letért a malom felé. A szokatlan gépezet kissé megbontotta a malom körül a házirendet. A varjak megijedtek a jegenyén, és káromkodva vonultak tovább. Egy csapat serdülőkorban lévő kacsák pánikszerűen menekült a tócsák irányába. A patakban is szétvillantak a halak, amikor átsuhant felettük a gépkocsi árnyéka. Két alak szállott ki a kocsiból. Az egyik kis növésű, potrohos pofának látszott, szivart vett elő, a végét leharapta, és a patakba köpte. A magasabb alak valami térképfelet kezdett bontogatni. Megismertem. Dukics volt, a rozmár. És benn a kocsiban most két fiatal nőt vettem észre. Az egyik a Dukics lánya volt, a kormánykeréknél üldögélt, és ásított. Úgy látszik, megvették a báró erdejét, gondoltam, azt keresik a térképen. Nem törődtem velük, és befordultam a malomudvarra.

20/ Erdei találkozás. Krétarajz, keretben

A legényke, amíg távol voltam, zsindelyt hozott a félfülű csebrestől. Az elmúlt héten nagyokat muzsikált a vihar, néhány ócska zsindelyt lehámozott a fedélről, és az eső becsöppent a szobába. Csupokat raktam a padlóra, hogy a vizet felfogjam. Nem akartam másnapig várni, fölmentem a köteggel a háztetőre. A kalapács itt-ott puha, süppedő hangot adott. Kicséréltem a korhadt szálakat, és sebesen kopácsoltam, hogy estig elvégezzem a munkát. Dukics úr társaságával egy darabig künn ténfergett a mezőn, aztán megállott a malom előtt. Azon vitakoztak, hogy az erdőt tekintsék-e meg, vagy uzsonnázzanak előbb. A két lány az erdő mellett döntött, a potrohos azonban, aki a szivarvéget a patakba köpte, ellenezte a sorrendet, és azt tartotta, hogy előbb jöjjön a csirkesült uborkasalátával, aztán nem bánja, jöhet az ezer holdas komplexum. A komplexum szót Dukicstól hallotta, és úgy látszik, mulatságosnak találta, mert látható utálattal fújta bele a füstöt az előtte rezgő szúnyogfelhőbe. - Komplexum - mondta a szót kószolgatva. - Jó szó. - Neki is van valami komplexuma, de az inkább az ideggyógyászat körébe tartozik. A Dukics lány megrázta a kezét, előbb az egyiket, utána a másikat, mire a két lusta bőrkesztyű a lábai elé hullott. A férfi lehajolt, és fölvette.

- Nem szégyelli magát - korholta a Dukics lány -, itt a természet ölen is csak a táplálkozás érdekli?

A potrohos nyugodtan szivarozott. Kijelentette, hogy a természetet nem tartja valami vallásos szekta templomának, ahová csak üres hassal szabad belépni. Májpástétomot, csirkét és uborkasalátát ígértek neki, látni akarja hát azt a csirkét meg pástétomot.

Azon az értelmes, de erősen fűszeres városi nyelven társalogtak, amelytől meghökkentek a tapasztalatlan cserjék és fiatal szilvafák. A potrohos, nyelvezte és a potroha ellenére, alapjában véve hajlékony és karcsú lélek lehetett, mert egy őrizetlen pillanatban lírai csókot lehelt a Dukics lány csuklójára. A lány könnyed mozdulattal lerázta, és a közbjáték végére kis csúfolódó kérdőjeleket kacagott. Aztán elvonultak az erdő felé, de csakhamar visszatértek. Én még mindig a tetőn csücsültem, pipáztam és szögecseltem, apám régi munkakabátjában. A Dukics lány fényképezőgépét igazította. A fekete, furcsa bogarakat akarta lefényképezni, amelyek a dombocska napos oldalán sütkéreztek.

- Ezek tücskök, drága Anna - oktatta ki a potrohos. - Látja, úgy állnak a kapuban, mint azok a bizonyos hölgyek a nagyvárosi mellékutcákban. Bizonyára meg is szólítják a járókelőket.

- Jó - bólintott a Dukics lány. A másik hölgy úgy találta, hogy egy kicsit romlott fantáziára vall. Aztán észrevett engem a malom fedelén, és felhívta rám a társaság figyelmét.

Bejöttek a malomudvarra, és a Dukics lány felém irányította a gépét.

- Ne mozogjon - intett, amikor elaludt pipámat meg akartam gyújtani -, és mosolyogjon egy kicsit...

- Szívesen - kiáltottam le a fedélről -, de most nem érek rá... Jöjjenek holnap...

- Quelle bétise⁷ - mondta a lány a potrohoshoz fordulva. - Halló, fiatalember, mindjárt készen vagyok... No, vigyázzon... Egy, kettő... - Elkattantotta a gépet, és a filmszalagot újra megcsavarta.

⁷ Micsoda butaság. (A szerk.)

- Még egyet - szólott elégedetten. Átmentem az udvar másik oldalára, hogy a zsilip is belekerüljön a gépbe. Nagyon büszke lehetett a felvételeire, mert kijelentette, hogy ha sikerülnek, benevez velük a fényképképzésre.

A másik lány engedélyt kért, hogy megnézhessek a malmot. Leszálltam a fedélről, és magam vezettem be őket. A két férfi künn maradt a tisztáson. A Dukics lány nem ismert meg, talán lisztes kabátom és fekete szakállam miatt, mert azt kérdezte, hogy kié a malom, és nem hívnak-e engem Péternek. Tudniillik olyan péteres külsőm van. A bemutatkozásról megfellebbeztem, de azon igyekeztem, hogy péteres külsőmet ne cáfoljam meg. Vigyáztam, hogy a feleleteknél és magyarázatoknál csak péteres dolgokat mondjak. A hangsúlyom azonban gyanút keltő lehetett, mert éreztem, hogy néhányszor belém nyomja kíváncsiságának kulcsát, forgat vele egyet, kettőt, hogy kinyisson. Óvatosabb lettem. Francia megjegyzéseket váltottak egymással, úgy kezeltek, mint egy háziszőtest, ide-oda adogattak, tapogattak, persze csak folklór-alapon, mint vidéki érdekességet. A lisztes vályúk körül, a ledöngölt földön kis sárga csibék mozogtak. Kétnaposak voltak, mindent felcsipegettek a földről, még egymás lábujját is. Az egyik, ahogy a tojás nyílásán át sietve kimászott a nagy mindenségbe, rajta ragadt egy darabka tojáshéj. A Dukics lány nem vette észre, és az ujjára hágott. A forgalmi baleset elkerülte a figyelmét, éppen a macskát dicsérte meg, szép közömbös ametszt szeméiért. A patakot, amely a házban át folyt a levezető gáthoz, elragadónak találta. - Saját patak a házban - nevetett elismerően. - És milyen kellemes gyantaszaga van!

A szobámat is látni akarta. A könyveimre könnyedén rádobtam az asztalterítőt, anélkül, hogy észrevették volna. Kicsi helyiség volt, meszelt falakkal, magas hátú dívánnyal s egyéb látnivalókkal. A két nő szeme vidám mosollyal nyugtázta a látottakat. A tekintetük tárgyról tárgyra ugrott, a megvakult tükörről a Madonnára, a Madonnáról az apám csizmájára, onnan a gerendán csüngő gombafüzérre, a magkereskedő reklámjára, a fényezett ágyra és a sarokba állított hárskötegre, amellyel a paszulyt és paradicsomot készültem felkötni a kertben. Különösen nagy sikert arattam a gerendáról lecsüngő aszalt gombával. Egyikük sem látott még ilyent, a Dukics lány mulatozva akasztotta a nyakába. Leereszkedő elragadtatása, amely bántóan röppent fel a szegényes s túlságosan is leegyszerűsített szobácskában, egy pillanatra megállott kiálló mosolyomon. Abbahagyta az elragadtatást, és elgondolkozva kutatott az emlékezetében. Sok pofával lehetett dolga, nem emlékezett rám. Aztán átszökkent rajtam, és továbbrepült.

Mire visszatértünk, a sárga csibe döglötten feküdt a földön. Fölemeltem, és bedobtam a patakba.

- Az előbb rálépett - magyaráztam a Dukics lánynak, aki a halál oka felől érdeklődött.

- Őszintén sajnálom - mondotta jól nevelten. - És nem szeretném, ha károsodna...

- Nem? - kérdeztem, és ránevettem. - Hát az Alagcsöművek? - kérdezte a nevetésem kajánul.

Rám nézett. A nevetésem meglepte. Kinyitotta a pénztárcáját.

- Tegye el - intettem neki. - Számítsa le a leghorn kakas árából.

A barátnőjére nézett. Aztán megint rám.

- Nem értem.

- Az sem baj - mondtam. - Az urak az udvaron szólítják. Örvendek, hogy megtisztelték szerény kastélyomat.

Megfogtam a létrát, és visszavitettem a malomba. Amíg künn jártam, ők is elvonultak, de a szagukat itthagyták. Este, amikor lefeküdtem, kíváncsiságból megszagoltam a gombafüzért, amelyet a lány meztelen nyakára illesztett. A fanyar, korhadt fára emlékeztető gombaszagot valami finom illatszer vonta be, vékonyan, alig érezhetően. Tavalyi gomba volt, kidobtam az ablakon.

Benne vagy hát a masinájában, kisöcsém. Majd ki fog tenni valami kirakatba, és alád fogja írni szép rondbetűkkel: „Csendélet a malomban”. Vagy: „Vidáman folyik a munka”. De ez sem rossz: „Zsindelyezik a fedelet”. Csak tudnám, hogy mi az a bétise. Alighanem valami hülyeséget jelent. Egyszer mulatságból betanultam néhány francia leckét, amikor még Bogdánénál laktam. A szekrényem lába alá, hogy ne mozogjon, Bogdáné valami ócska francia könyvet dugott. Valaki talán kötésre hozta, és végleg ott felejtette. A címe az volt: *Guide de la conversation française et hongroise*.⁸ A könyv fejezetekre volt osztva, ma is pontosan emlékszem néhányának a címére:

Kérdések és feleletek a postakocsi-állomáson, amíg a lovakat befogják:

<i>Kérem, hogy nekem jó lovakat adjon</i>	Je vous prie de me donner de bons chevaux
<i>Kocsis, hány mérföld van a következő postaállomásig?</i>	Postillon, combien y at-il de lieues d'ici à la poste prochaine?

Egy másik fejezetnek ez volt a címe: *Madarászáskor*. Szeret, uram, Ön süketfajdot löni? Felelet: Avec plaisir, monsieur. Gyönyörrel, uram. Legjobban szerettem a következő fejezetet, ennek minden kérdését és feleletét betanultam. A címe az volt, hogy *Kastélyvásárláskor*. Szeretném megvenni ezt a kastélyt. Van benne galambdúc? Igen, uram, van benne galambdúc. Ezek a lépcsők carrarai márványból valók? Igen, uram, a legnemesebb carrarai márványból készültek. Kérem, vezessen az első emeletre. Je vous prie, conduisez-moi au premier étage...

Sajnos, a bétise szó sem a kastélyvásárlásnál, sem madarászáskor nem használatos kifejezés. Ha majd holnap benézek Éberleinékhez, gondoltam, megkérdezem az asszonytól.

Másnap azonban friss búzát hoztak örölni, és a bétise-ről megfeledkeztem.

⁸ Magyar-francia társalgási kézikönyv. (A szerk.)

21 Ádámot megkísérti a paradicsomi kígyó, de Ádám keményen tartja magát

Két hét múlva a hegyi faluban volt dolgom. A papot ott láttam a tornácon, és vele volt Éberlein is. Az időt korainak találtam a diskurálgatásra, gyanút fogtam, és beléptem az udvarra. Alkalmatlan időben mentem. A papné már másodnapja vajúdott. Éberlein annak a gyanújának adott kifejezést, hogy a gyerek keresztben fekszik, ezért nem találja meg az utat a napvilágra. A füledt szoba ablakán éles jajok szigonyai repültek ki, és mélyen belenyomultak a fiatal papba, aki mozdulatlanul, de elsötétülve állta a szigonyok marcangoló záporát. - Fenn az erdőalji templomban mára istentiszteletet hirdetem - mondotta, és karjára vette palástját. Éberlein forró vízben dörzsölte a körmeit. Megkérdezte, hogy nem lehetne-e a prédikációt a jövő vasárnapra halasztani. Mert ha a feltevése a gyerek helytelen fekvését illetőleg beigazolódik, úgy a papnét azonnal be kell szállítani a városba. A nyomott csendbe belenyilallt az asszony jajgatása. A pap remegő kézzel pálinkát töltött a poharakba, aztán anélkül, hogy kiitta volna a magáét, bement a szobába. A doktor tovább tisztálkodott.

- Amikor egy asszony vajúdik - mondotta -, a férfi egy kicsit gonosztevőnek képzei magát. Hamis álláspont. Mindössze az a helyzet, hogy a férfi eljátszotta szerepét, és legalább egy időre - fölöslegessé válik. Ez a fölöslegesség okozza a büntudatot... - Amíg beszélt, én a pálinkát fogyasztottam szórakozottan. A Bibliát ott láttam a tornác párkányán, belelapozgattam, olvastam, s aztán a doktorra néztem.

- Tartsa benn egy kicsit a papot - mondtam.

Hónom alá vettem a Bibliát, és egy kanyarintással már a bozontos kis mokányló nyergében ültem. A lovacskát a prédikációhoz kapta kölcsön a pap...

Csendesen poroszkáltunk a hegyi ösvényen. Kétórai út volt az erdőalji templomig, a meggypálinka elálmosított egy kicsit, az árnyékom, akárcsak a gondolatom, ide-oda bóbiskolt a pázsiton. Kakukkmadarak kakukkoltak a fákon. Azt hiszem, el is aludtam a nyeregben, legalább öt jó pohár pálinkát nyeltem le kíváncsian. A lovat szerencsére megriasztotta valami elsurranó vad. Ha ugrásával meg nem rázott volna egy kicsit, alighanem hortyogva érkeztem volna a templom elé. Kinyitottam a Bibliát, és amíg a ló szelíden kaptatott a hegyi ösvényen, igyekeztem magam egy kissé fölemelni a mindennapi élet porából. Fűszeresen illatozott az erdő, az ösvény egyre feljebb kanyarodott, és vele együtt kanyarodtak gondolataim is.

Hogy miről tartottam előadást annak a harmincöt-negyven embernek, akik az elszórt községből és a környező fűrésztelepekről baktattak fel a dombos kis faházikóba, senki sem tudta volna pontosan megmondani. Én magam sem. A gondolataim rejtelmesen gőzölögtek, a hangom idegenül csengett, és éreztem, hogy förtelmesen rossz szónok vagyok. Emlékszem rá, szóba hoztam a hitet, amellyel akkor még gyöngye lábon állottam, a szeretetet, amely akkor még nem érdekelt, csak mint templomi közhely, és általában mindent szóba hoztam, amit lehetett. S hogy ne hozzak szégyent a fiatal papra, aki mindig valami ügyes parabolával szokta beszédeinek tartalmát megadni, szóba hoztam a növényeket is. Azt fejtegettem éppen, hogy mi volna, ha követnők a falevelek példáját, amelyek mindig úgy helyezkednek el, hogy minden utolsó, koszos levél is részesüljön a napfény áldásaiban - amikor beállított a templomba Dukics, a rozmár, a leánya és néhány fűrésztelepi tisztviselő kíséretében. Leültek oda elém az első padba. - Gyerünk, kisöcsém - nógattam meg magam -, ne bámulj. - Fölemeltem a hangomat, és a kérdést most már egyre fejlődő belső hévvel megismételtem. Mi történnék, ha a hatalmas levelek nagylelkűen félrebillennének egy kicsit, hogy az alsóknak is jusson napfény, eső és klorofill? Mert, tisztelt Dukics úr, valamennyien ugyanannak a nagy fának vagyunk levelei, jöhetnek viharok, jöhetnek villámok, amelyek durva kézzel fogják elvégezni a kiegyen-

lító munkát, lesodorják a bőségben terpeszkedő, legszerencsésebb helyen pompázó leveleket, és akkor a véznáknak, a mélyben kucorgóknak is kivirul. Nagyon belemelegedtem a növényteni parabolákba, és annak a néhány nagy levelű növénynek a példáját hoztam fel, amelyek a szolidaritást az önfeláldozásig vállalják. Azokról a levelekről beszéltem, amelyek hősieken kilyukadnak, és így juttatják el, saját testi épségük feláldozásával, a napfényt szűkölködő társaiknak. Inkább szörös bankároknak és vállalati igazgatóknak szóló fejmosás volt, mint szegény erdei semmiháziaknak való égi manna. Valamelyes tűrhető értelme is lehetett. Ezt abból láttam, hogy a férfiak helyeslőleg osztották kétfelé kemény kezükkel kemény bajuszukat. Elaludni is mindössze két ember aludt el, ami nagy hitszónoki eredmény volt, ha figyelembe vesszük, hogy a fiatal pap prédikációja alatt háromféle hortyogás tremelőit tudtam megkülönböztetni. Emlékszem arra is, hogy hosszú karjaimmal felhevülten hadonásztam, és amikor kezemet szenvedélyesen a magasba lendítettem, mutatóujjamat alaposan belevertem a szószék mennyezetébe. A gondviselés mindenestre szemet hunyt bátor teológiai kirándulásom felett, amit abból következtettem, hogy a szószék nem dőlt össze a fejem fölött. Most már csak az volt hátra, hogy az Egyház és a csendőrpapancsnok is lehunyják a szemüket. Dukicsékkal nem törődtem. A patakom nem a fűrésztelepükön folydogált keresztül, nem féltem, hogy elvezetik a vizet az orrom elől. De ha ott folyt volna is keresztül, az alatt a másfél év alatt, amióta két kézzel kerestem sárga málékenyeremet, sok dühítő piszokságot tapasztaltam a nagypénzü emberek frontján; mint szikvízben az oxigén, úgy bizsergett, szállott fel bennem a düh szénsavas buboréka.

Megálltam a templomajtóban, ahogy a papok szokták templom végeztével. Elöl jött a lány, a rozmár lánya. Belém nézett. Mosolygott is, hogy milyen szándékkal, nem tudom. Utána jött az apja és a három fűrésztelepi férfi. Nem vettem tudomást róluk. Aztán jöttek a népek, és én mindenkiel kezet szorítottam. Egy asszonyka pisztrángokkal ajándékozott meg, zöld levelek között fakéregben hozta őket. Aztán fölültem a kis pocegérre, és visszalovagoltam a hegyi faluba, ahol átadtam a Bibliát, lovat és üzenetet, hogy a pap ne nyugtalankodjék, mindent elkövettem, hogy az emberek jól érezzék magukat az Isten házában. A gazdagokról persze nem szavatolok.

Nem gondoltam, hogy baj lesz abból a pár ügyetlen hasonlatból, amit elmondtam. Az öreg pap az alsó faluban fejcsóválva faggatott, hogy micsoda felháborító dolgot műveltem az erdőalji templomban. A feleségének azt a hírt hozták, hogy gyalázatos dolgokat mondtam.

- Nem tudok róla - feleltem. - Az Isten gondoskodott róla, hogy a legügyefogyottabb szolgálja is felkapaszkodhassék szekerének saroglyájába. Mindössze annyi történt, hogy én is felkapaszkodtam, de tudtommal semmi kárt benne nem tettem. - S miután üdvözetemet küldöttem feleségének, a terebélyes pletykazsáknak, a csendőrségre mentem, ahol jegyzőkönyvbe kellett mondanom a növényekről szóló parabolámat, amely olyan dúsan termette számomra a szónoki sikert, mint szegény ember kertje a csalánt. Két vád volt ellenem. Egy, hogy a suszterhez járogatok paktálni, kettő, hogy a fennálló társadalmi rend ellen izgatok.

Amíg mosakodtam a hatóságok előtt, a malacommal történt valami, mert szépen elpatkolt. No, isten veled, kolbászok reménysége, búcsúztam tőle, szép téli esték meghitt májas hurkái, isten veletek. Ferenc eljött érte a targoncával, hogy szappant főzzön a hájából.

- Nagyon nekifogtak - csóválta meg a fejét szétnézve az üres malomban. A Bucur-malomra gondolt, amely szépen elszedte kuncaftjaimat.

- Mondja meg az embereknek - szóltam -, hogy annak, aki kicsi gazda, ingyen örölkök tíz liter vékát. A többiért csak a fele vámot fizessék, mint máskor.

A malomhoz vezető utat kezdte felverni a kamillatea és pásztortáska, úgy elmaradtak az emberek. A töfögő malom megbirizgélte újdonság-ingerüket. A Ferenc híradására mégis szállingózni kezdtek néhányan. Jó szívvel fordítottam bele vámmentes gabonájukat is a garatba. Szájharmonikáztam is nekik néhány friss nótát, s ha fehérnép volt jelen, hamis tréfákat eregettem el, hogy a fecskefiókák ijedten húzódtak vissza a fészekpárkányról, ahonnan, mint egy páholyból, ötösével nézegették a malombeli dolgokat.

A pajtában volt a műtermem, ügyesebb női üzletfeleimnek szívesen megmutattam a szobraimat. Azt mondták, hogy a kecske olyan, mintha mekegni akarna, a küsded lányka meg olyan, mintha anya hozta volna a világra, avval a két varkocsával és mosolygós orcájával. Serényen dolgoztam, nagyon rám jött a szobrászkodás, egyszerre meg akartam mintázni minden elképzelhető dolgot. Munka közben egyszer a tarkómon furcsa bizsergést éreztem. Megfordultam. A Dukics lány ott ült a színben egy fatönkön, és szótlánul nézte, hogy mit művelek. Meggyújtottam kis angol pipámat, és a mintázó fácskát újra belevágtam az agyagba.

- Keres valakit? - kérdeztem később. Nem néztem rá.

- Valami kifogása van ellenem? - adta vissza a kérdést még mindig a fatönkön üldögélve.

- Van - intettem -, nem is egy. És azonkívül azt sem szeretem, hogy a fejem fölött folyton a maga Damoklész fényképezőgépe lógjon.

Felemelte a lapos készüléket, megmutatta, hogy csukva van.

- Ezenkívül? - kérdezte túlságos nyugalommal.

- Ezenkívül én nem dugtam bele az orrom a maga dolgaiba, s a viszonyosság alapján elvárhatom, hogy maga se dugja bele az orrát az én dolgaimba. Ez csak elég érthető, nem?

- Igen - hagyta rá, mintha nem is az ő orráról volna szó -, ez érthető. Illetve: érthető volna, ha azért jött volna, hogy a magán dolgaimba üsse bele az orrát. De ez eszébe sem jutott. Annál kevésbé, mert a személyem egyáltalán nem érdekli őt. Egy csöppet sem. Az ok, amiért bejött, részben az, hogy szobrászkodni látott. Érdekli őt a plasztika.

- Az lehet - bólintottam munkámat zavartalanul végezve -, szobrászati ügyben még nem fogadok.

Intettem a legénykének, hogy hozza ki a malomból a táblát, amely a gerendán csüng, és akassza a szín elejére, arra a kampósszögre. A legényke nagy sebesen kihozta, és fel is akasztotta a táblát. Az állott rajta, hogy csak örlési ügyben fogadok.

- Maga, úgy látom, a bogaras embert játssza - mosolygott, és cigarettát tett a szájába. - Tüzet hajlandó adni? - Intettem a legénykének, hogy hozzon a kenyérsütőből parazsat.

- Ha netalán nem tudná - jelezte élénken, füstölgő pipámat nézegetve -, a pipája kifogástalanul ég.

- Tudom, kisasszony - feleltem -, s ha most megengedi, beszüntetem a társalgást.

- Egy kis udvariatlanságért magának sem kell a szomszédba mennie - állapította meg vendégem minden különösebb sértődöttség nélkül. - Különben a másik ok, amiért alkalmatlankodom, hogy szeretnék a fűrésztelepre visszatérni. Lenne szíves az utat megmutatni?

Intettem a legénykének.

- Mutasd meg az utat a kisasszonynak - mondtam.

Indulni készült, amikor beállított az udvarra a csebres fia, aki az orvosnál járt, mert a suszter három nap óta vért köpött, és nagyon rosszul érezte magát. Leakasztottam az ajtófélfáról a hátizsákot, tojást, kenyeret, juhsajtot és lisztet tettem belé, és elindultam én is a fenyves felé. A Dukics lány, aki közben kifaggatta a csebres fiát, megkérdezte, hogy velem tarthat-e. Minthogy az útja, úgy látja, arra vezet, szeretné ő is meglátogatni a beteg susztert. Nem tilthattam meg neki.

- Legalább kisportolja magát - jegyeztem meg könnyedén. - Azt hiszem, maga sem hegymászó sportra gondol.

- Nem. Jótékonysági sportra gondoltam.

Az úton egy sportruhás fiatalember jött felénk. A lányhoz tartozott, be is mutatta nekem. Ragyogóan jól öltözött, jól mosdatott fiatalúr volt, szemtelen orrú, kiállhatatlan pofa, úgy hemzsegték rajta a látnivalók, mint rózsátón a levéltetvek. Előresiettem. A nyárfák mögött vidám kacarászás lebegett. Tömzsi azt mondta, hogy Amerikában már vissza is ütik a lányokat. Hát én mindenesetre visszaütök, tisztelt kis pitypalatty!

A hegynyeregnél kifulladtak, és arra kértek, hogy pihenjünk egy kicsit.

- Ugye - érdeklődött a lány -, ez itt mind a mi erdők?... Eddig a vonalig? Gyönyörű... És ott lenn azok a szép nyárfák, itt fenn meg ezek a felhők! Kedves... Örvendek, hogy a papa megvette ezt a panorámát.

- Árverésen - egészítettem ki a mondatot kevésbé rajongóan.

- Nem mindegy az, hogy árverésen vagy szabad kézből?

- Nem. Az ember nem vásárol gyanútlan nyárfákat és ártatlan nyári felhőket árverésen.

A ragyogó fiatalember hetykén emelte felém az orrát. Nem értette a párbeszédet. A lány végignézett rajtam.

- Szóval költő is. - Aztán megjegyezte, hogy végre is mindegy, lényeg, hogy az erdő az övék, összes járulékaival.

- Azt hiszi? - kérdeztem a felhőre mutatva. - Kíváncsi vagyok, hogyan fogja magát a tisztelt papa betáblázni arra a nagy darab felhőre ott.

Megfordultam, és elindultam. A lány felkiáltott. A tarkója felől óriási fenyődarázs mászott a ruhája alá. A ragyogó fiatalember azt ajánlotta, hogy üssék agyon. A lány hevesen ellenezte, és megkért, hogy legyek segítségére. Benyúltam szótlanul a blúza alá, és a lapockája körül elcsíptem a hivatlan látogatót. Jó nagy fenyődarázs volt, lehetett három centiméter hosszú. A tenyeremre tettem, nem történt semmi baja, szépen összeszedte magát, és továbbrepült.

A kecske már messziről felismert, és örvendező mekegéssel rohant felém. A viszontlátás hevében majd ledöntött a lábamról. A suszter szürkén és csontig lefogyva feküdt a kis tisztáson, egy szalmazsákkal lefedett priccsen. A látogatásomnak nagyon megörvendett; néhány vidám mókát rögtönöztem, hogy felderítsem, s ez, úgy láttam, sikerült is; aztán előszedtem az elemőzsiákat, és a konyhá tűzhelyénél rántottát készítettem. Amíg elfordultam, a Dukics lány sietve lebonyolította jótékonysági akcióját. Fél füllel hallottam, amikor bekattantotta táskájának zárját.

A beteg arra kért, hogy ha tehetem, gyakrabban jöjjek, és hozzam el a családját is. Az idő elszaladt, az erdő sötétedni kezdett. A Dukics lány figyelmeztetett, hogy várják a telepen, a városból vendégei érkeznek. - Ma nem eszel a vendégeidből - gondoltam -, és elindultam velük. Sebesen szedtem a lábam. Ha szerencsém lesz - gondoltam -, most el fogom téveszteni

az utat. Úgy is lett, káromkodva kerestem az ösvényt, gyufát is gyújtottam, aztán némán mendegéltem az egyre sűrűbb sötétben. A díszes fajankó hátul nagyokat botlott, aztán hupp, elzuhant, és gurulni kezdett lefelé a lejtőn. A lány megkért, hogy a karomba kapaszkodhassék. Hümmögtem. Már egy órája jártunk a csapkodó sűrűben, a vastag éjszakában. Sejtettem, hol járunk, és óvakodtam attól, hogy a fűrésztelep felé közeledjünk. A lány néhányszor megrándult, és összeharapta az ajkát, nehogy férfiatlan sikolyok szaladjanak ki a száján. Hallgattam, mint egy zsák só, mázsás súllyal és megmozdíthatatlanul. Botladoztunk a lejtőn le, meredeken föl, és eltelt a második óra is. A harmadik közepe táján a lány karja lankadt, és megadóan nehezedett a karomra.

- Soká tart még? - kérdezte nehéz lélegzettel.

- Eltévedtünk - világosítottam fel.

A ragyogó fiatalember kiesett hangos hetykeségéből, és a vaddisznók szokásai és életmódja felől kezdett érdeklődni, különös tekintettel az eltévedt turistákra. Hajmeresztő éjszakai kalandokkal szórakoztattam, hogy ijedtében szinte kiesett a nadrágjából. A lány csak fogta, szorította magához a karomat. Éppen újabb vaddisznókalandba kezdtem bele, amikor megcsúszott, és arccal a mellemre bukott. A derekához kaptam, hogy el ne essék. A kalapja ott maradt egy ágon, s ahogy a vaksötétben utána kapott, homlokát a számhoz ütötte.

- Engedje meg, hogy leüljek - mondotta, és a hangját fáradtnak találtam.

A lábaival helyet keresett magának az avarban, és leereszkedett. Én egy fatörzshöz támaszkodva szótlanul szívтам pipámat. Aztán folytattuk az utat. Talán negyedik órája botladoztunk a sűrűben, én hallgattam, a lány se nyitotta ki a száját. A fiatalember belement orrával egy fatörzsbe, és nagyot ordított.

- Kérem, vigyen már haza - szólalt meg végül a lány halkán és minden szemrehányás nélkül.

- Nem tudom, mit képzelsz. Csak nem gondolta, hogy előre megfontolt szándékkal sétálgatok itt magával karonfogva.

- Nem képzelek semmit. De lássa be, hogy ideje volna már hazatalálni.

Közöltem vele, hogy a gyanúsítások ellen nem védekezem. Nem gyanúsít, de nagyon szeretne már ágyban lenni, különös tekintettel a bokájára, amely valószínűleg feldagadt. Figyelmeztettem, hogy ha nem akar orra bukni, kapaszkodjék meg a karomba, mert egy szakadékos hegyoldalhoz érünk.

A lovagkorban az ilyen útszakaszokon a gavallér a karjaiba vette a nőt, de minthogy én valószínűleg az említett korban sem vállaltam volna a kisasszonyt - igen, személyes rokonszenv híján -, jól jegyezte meg... -, tehát most sem invitálom a karomba, de figyelmeztetem, hogy a lejtő igen gödrös, és szép erdei sétánkat lábtörések is tarkíthatják. A fiatalember egészen lehervadt fajankói magasságából, de bejelentette, hogy mihamarabb a körülmények lehetővé teszik, sürgősen meg fogja torolni az eljárásomat. Elszáradt, vastag futóindába botlottam, fölemeltem, az egyik végét a kezébe nyomtam, a másikat magam fogtam meg, s anélkül hogy fenyegetéseire válaszoltam volna, így pórázon, másik karomon a nővel, levezettem őket a telepre, amelynek egyetlen kőháza a megvilágított ablakkal alig néhány száz méternyire hunyorgatott a lábaink előtt.

- Töltsd itt az éjszakát - mondotta a lány, amikor a ház elé értünk. A hangját sok mindennek ellenére vendégszeretőnek találtam.

- Köszönöm. Hazamegyek.

Aggódott, hogy hajnal előtt nem érek haza. És magányosan mégsem lehet mulatságos az erdő. Ráhagytam, hogy semmi esetre sem olyan mulatságos, amilyen hármásban volt, aztán megfordultam, és a rövid hágóúton elindultam hazafelé. Az irtások szélén jártam, és a lassú derengésben hamar hazaértem.

Negyednapra újra felmentem a suszterhez. A Dukics lányt is ott találtam. Ágyneműt, gyümölcsöt, sonkát vitt a betegnek.

A természet, amely szabad perceiben kerítéssel is foglalkozik, óvatosan elhelyezte csapdáját. Éberlein is megérkezett, aztán együtt tértünk vissza a malomhoz anélkül, hogy a Dukics lányra figyelmet vesztegettem volna. Éberlein ezúttal nem a babszem csírázásáról és a természetes gombatelepeiről beszélt, hanem a Dukics lány labdaütő teljesítményeiről. Jeleztem, hogy én más oldalú teljesítményeiről is tudok. Az ő beadásából remek kornert rúgtak belém a Fedőcserép és Alagcsőművek Rt-nél. Éberlein penész színű arca valami mosolyfélét öltött magára, és a szemüvege alól kíváncsian nézett rám.

- Jól épült test - tette hozzá -, egészséges kedély, maguk ketten kitűnő minőségű utódokat tudnának létrehozni...

- Úgy érti, hogy tömjem be a száját ronggyal, és hurcoljam be a sűrűbe?

A doktor a fejét rázta. - Ilyent sohasem tanácsolnék. Ez a lány igen behatóan érdeklődött a szobrai iránt. Én elkövettem azt az ügyetlenséget, hogy nem a szobrairól, hanem magáról beszéltem neki.

A következő látogatásomkor nem találtam ott. De a betegtől megtudtam, hogy a hét végén meg fogja látogatni.

Drámai szemgödreit láttam, büszke mellét és szájának keménységét. Lehet, hogy csak a haragom fényszórója emelte ki belőle ezeket a kihívó és visszautasító pontokat. Kimentem a kaszálóra, s amíg suhintottam a kaszát, gondolataim tilosba bitangoltak. Azért elhittem magammal, hogy nincs más vágyam, mint összeroppantani önagyságát, mint egy mogyorót. Reggel volt, Todor látam lépegetni a dűlőúton, zsákkal a hátán. Megállott, letette a zsákot, és a kalapjához nyúlt. Én is megbillentettem apám terebélyes szalmakalapját. De semmit sem mondtam. Todor rukkolt ki a mondanivalókkal. Hogy most már szomszédok leszünk, a múlt héten esküdött, a felesége tagja itt van az akácsortól balra, ahol az a szép zabtábla kezdődik. Tizenkét hold. Kopácsoltam a kaszát, nem feleltem. Hátára vette a zsákot, hogy továbbálljon. A zsákból vinnyogást hallottam, odanéztem.

- Sündisznók - fordította magyarra a szót Todor -, hat darab.

Viszem és beleöntöm őket a patakba. Feltúrták az egész zabtáblát. - Megkérdeztem tőle, hogyan fogta őket. Este gödröt ásott a dűlőút kanyarulatánál, a zabtábla mellett, és a disznók éjszaka maguktól belemásztak. Meggyújtottam a pipámat, ő is cigarettát vett elő, és tüzet kért tőlem. Egymásra néztünk. Todor barátságosan nézett. Én sem haragudtam rá.

Másnap ő is künn serénykedett a kaszálóján, délben az akácos mezsgyére húzódtunk mind a ketten, és hallgatagon elfogyasztottuk az ebédünket. Todor megtörölte a száját, és rám nevetett. Így volt ez kilencszáztizennyolcban is. Aztán aludtunk egyet az árnyékban, és folytattuk a munkát, ki-ki a maga földjén. Reggel bementem a városba, vettem egy inget és hozzá egy nyakkendőt. A nyakkendőt sokáig válogattam, és közben a Dukics lányra gondoltam. Aztán köptem egyet, amikor hazaértem. De ronda ötleteid vannak! Egy ilyen csikos rongydarabbal akarod a kis nőt elkábítani? Mi vagy te? Madár, hogy a tollaiddal puhítod a nőstényeket?

A nyakkendőt a sarokba hajítottam. Nem mentem ki hét végén a suszterhez. Vasárnap a gyereket küldtem fel hozzá elemőzsiával. Napokig szégyelltem magam együgyű ötletemért. A doktor képes folyóiratot hozott nekem, amely tele volt szobrok fényképeivel. Nézegettem őket, aztán újra hozzáláttam én is a munkához, amelyet az elmúlt hetek alatt alaposan elhanyagoltam. A malom dolgát is egyenesbe kellett hoznom egy kicsit. Lenn a völgyben már erősen érett a kukorica. A doktor házánál többször megfordultam ebben az időben. A felesége rádiót rendelt, és sokat üldögtünk esténként a kezdetleges készülék előtt, amely szűkmarkúan mérte ki a zenét, de annál bőkezűbben a morgásokat, zúgásokat és kopácsolásokat. Éberlein a falvak között kerékpározott valahol. Az asszonyra olykor rájött a malackodás, a kezemet fogdosta, és majd megevett a szemével. Azt mondta, hogy szép hajam van, és a nyakam sok férfias vadságról tesz tanúságot. Tulajdonképpen nem is volt csúnya portéka, városi nő volt, talán a falu és az eredménytelenül múltó idő okozta, hogy így nekibátorkodott a férfiaknak. Tréfával ráztam le a nyakamról. Semmi porcikám sem óhajtotta vele a találkozást, nem szerettem az ilyen fiatalra mázolt öreg vágyzásákat.

A kis kecskebak, a Katalin gidája, Maszattal ott várt rám a doktor tornácán. A gida sok méltósággal viselte nyakán a nyakkendőt, amelyet a városban vettem. A faluban nevettek, és azt tartogatták, hogy sok bogár mászik a fejében.

Két hét is elmúlt az utolsó találkozásunk óta, amikor egy délután megint ott láttam a Dukics lányt a színben, a szobraim előtt. Nadrágban volt, a hátán kilences Flaubert-puskát hordott. De kabát helyett kihajtott nyersselyem blúzt viselt. A faluban járt, hogy a suszter feleségének üzenetet adjon át. A cipész nekem is üzent, hogy szeretne velem beszélni. Bólintottam, és elindultunk az erdő felé.

- Miért kötött nyakkendőt a kecskére? - kérdezte a lány útközben.

- Kivételesen megmondom - feleltem rá sem nézve. - Ezt a nyakkendőt magáért vettem. Az volt a tervem, hogy legközelebbi találkozásunkra felteszem, és elbűvölöm vele magát. Gúnykacajok köszönettel nyugtáztatnak.

- Nem sikerült volna elbűvölnie - jegyezte meg minden irónia nélkül -, a mintáját kissé egyhangúnak találom... A tó partján csónakot láttam. Nem kísérne át a nádason?

Minthogy a sásmezőn át közelebb volt az út, beleegyeztem. Szirontákban gázoltunk. Elöttem járt, és sportnadrágja minden gyöngédtelensége mellett sok finomsággal simult rá a derekára, úgyhogy minden mozgását számon tarthattam. Lepkék csintalankodtak a magas fűben. A Dukics lány a pipacsok fejeit kaszálta. Volt benne annyi óvatosság, hogy nem kérdezte, miért nem beszélek.

Előbb a zsombék jött, aztán a sásmező, végül a nád. A csónakot lassan toltam a suhogó kákavessző között. Egy gyöngye nádszálacskán nádi sármány hintázott. A lány elővette a Flaubertjét, és célba vette. Amikor az ujjá ráfeszült a ravaszra, a fegyver csövét egy kicsit barátságosan megemeltem. A puska dördülve köpte szét a seréteket, de szóródási köre néhány méterrel magasabban zárult a kelleténél, s a nádi rigó kecsesen ellebbent.

- Majd ha egyedül lesz - mondtam könnyedén.

Azt kérdezte, hogy szentimentális vagyok-e? Dehogya. De nem szeretem, ha lepuffantják személyes ismerőseimet. Bekanyarodtam az érre, ahol szinte elborítottak a szűnyogfelhők. Rágyújtottunk, de nem sokat használt. A lány bőréből a nyersselyem blúz jókora legelőket hasított ki a vérengző kis fenevadak számára.

- Itt megettek egyszer a szúnyogok egy százhusz kilós hajadont - jelentettem be miheztartás céljából, nagyokat somolyogva pipám mögött a lány heves csetepatéin, amelyeket támadói ellen folytatott.

- Adja ide, kérem, a kabátját - fordult aztán hozzám -, ezek az udvariatlan fickók engem is fölfalnak. - Figyelmeztettem, hogy fickókról szó sem lehet, mert csak a nőtény szúnyogok vérszomjasak. A legtöbb kellemetlenség nőktől származik.

- Ó, ó, ó - csúfolódott a lány -, nem fél, hogy léket kap a csónakunk az ilyen mázsás bölcsességektől? És ugyan mi rosszat tettek azok a kiállhatatlan nők?

- Egy nő belemászott a dolgaimba - közöltem nyugodtan -, de majd kiradírozzuk.

Úgy találta, hogy hálátlan fráter vagyok. Mert tulajdonképpen köszönettel tartozom annak a nőnek, hogy kiprotezsált abból a buta állásból, ahol életfogytiglani könyvelésre voltam ítélve. Most aztán a művészetnek élhetek.

- Adja ide a kabátját - zárta le a vitát, és én odaadtam neki a kabátomat.

A lápon hangos hangverseny kezdődött. A szárcsa veszekedett, a szélkiáltó hangja elnyúlt a zúrzavarban, és a seregély brekegett, mint egy kecskebéka. Megállítottam a ladikot, mert a zsombékban vízyitúk pityegését hallottam. Hallgattunk. Egy seregély a közelben vidám délutánt rendezett a nádas lakói számára. Láttam a bíbor nyakát, zöld hátát, amint ide-oda ugrált, brekegett, kotkodácsolt, és a kékbegy énekét utánozta. Valahol egy dobos gém is megszólalt.

A lány hanyatt dűlt. A nádas fűledt, lankasztó szagú, úgy látszik, elzsongította egy kicsit. Nézte a lápi ölyvöt, amely a fejünk felett lebegett. Nem tudom, mire gondolhatott, mert amikor kisegítettem a ladikból, erősen a szemembe nézett.

- És igazán miattam vette? - kérdezte minden szót erősen tagolva.

Tudtam, hogy a nyakkendő jár az eszében. Úgy látszik, tüzesen sütöttem rá, leeresztette a függönyöket, és csak egy keskeny nyílás mögül vett szemügyre.

- A békalesőjét itt ne hagyja - intettem a Flaubert felé, amely a csónakban maradt, és megindultam az erdő felé.

A fegyvere után mászott, aztán láttam a domboldalról, hogy nekivág a nyeregnek.

22/ A kopogóbogár a párját körözi

A dombnyergen át egyórai út volt a fűrésztelep. Néhányszor fölnéztem a horpadt hátú hegygerince. Odüsszeusz viaszt dugott a fülébe, nekem is ki kéne valamit találnom, hogy ne csavarogjon arra a tekintetem, gondoltam. Bajban vagy, kisöcsém. Lépre mentél, mint a pinty...

A suszter itta meg az árát, két hétig feléje sem néztem. Két hét múlva a fürdőtelepen találkoztam a Dukics lánnyal.

- Felméri - intett felém a rakettjével -, meg sem áll?

Hozzám lépett, és kezét nyújtotta. - Vártam...

Néma voltam, mint egy eltaposott orrszarvú bogár. Karperecek csörögtek a csuklóján, és a szemében mély tengervíz loccsant. Mentem mellette, és kotyogott bennem a részeg öröm. Cinegét lehetett volna velem fogatni, úgy el voltam intézve. Szerencsére idejében eljött érte az apja, és ez alkalommal sikerült még különösebb esztelenségek nélkül befejezni szaggatott és zavaros eszmecszerünket. A lány naponként átjárt a fürdőtelepre teniszezni. Most már nem került többet a malom felé - a fürdön át sokkal rövidebb is volt az útja, és rendesen kocsi vitte haza; addig csetlettem-botlottam a fürdő körül, amíg egy nap a teniszpálya előtt csurgattam a nyálam, akárcsak egy éhes kuvasz. Vidáman és láthatólag nagy elégtétellel nyugtázta jelenlétemet.

- Valaki ma nagyon megdicsérte a szobraid, Felméri - jött hozzám, és nagy érdeklődéssel meg-rázta a kezemet. Valami olyat morogtam, hogy úgy látom, csak a szobrászkodás érdekli, amivel azt akartam mondani, hogy ideje már a szobrást levenni műsorról és az éhes kuvasznak is juttatni egy koncot. Nevetett, hogy türelmetlen vagyok. De ahogy a fejét lehajtva a haját igazította, láttam, hogy forró tekintettel pillant fel rám. Éreztem, hogy forgok, bűgök, táncolok, mint egy megpörgetett csiga. Szinte orgonáztam az ujjai között zenei felhevülésemben. Magunkról nem beszéltünk, mindig csak elvont dolgokról, mindig csak másról, művészetről, szobrászokról, városokról, szóval szabályos társalgást folytattunk. Megesett, hogy orvul, egy hirtelen ugrással akartam a titkaiba behatolni, de nem volt gyakorlatom az ilyen merész betörésekben, mire lenyomtam a kilincset, ő már ott állott a küszöbön, lövésre készen, kezében a nyugalom mosolygó kecses revolverével. Azt mondta, hogy nagyon türelmetlen vagyok.

A fürdőből az erdő átkanyarodott a mi határunkba. Némán kullogtam mellette. Éreztem, hogy a találkozásunk ostobává tett, lehorgasztottam a fejem, és nagyokat szenvedtem.

- Egy harkály - figyelmeztetett a lány hallgatózva. - Valami baja van? - Nem mondhattam meg neki, hogy milyen nyavalyás kis lótetűnek érzem magam. Intettem neki, és elvettem a táskáját.

- Jöjjön, el fogunk rejtőzni egy fatörzs mögé. Figyeljen...

A kemény, doboz alakú bőrtáskán egyenletesen kopogtatni kezdtem. A táska kemény koppa-nások hangját adta. A harkály izgatottan jött, sietve átkutatta az ágakat, kereste bőszülten a vetélytársát, hogy elbánjon vele. A játékot néhányszor megismételtem, és sikerült a madár féltékeny dühét a végsőkig fokoznom. A lány megkérdezte, hogy mindenkit így be szoktam-e csapni.

- Magát nem csapom be.

Alkonyodott, a bokrokban már kékesen fénylettek a szentjánosbogarak.

- Látja - mondtam -, milyen derék teremtmények ezek a nőnemű szentjánosbogarak. Felgyújtják apró villanylámpáikat, hogy, párjuknak ne kelljen az éjszaka sötétben botorkázniuk...

- És úgy gondolja, hogy én is... - elnevette magát. - Szóval úgy gondolja, hogy nem ártana, ha én is felgyújtanám a villanyt...

- Úgy.

Azt válaszolta, hogy teljesen fölösleges, mert íme, feljött a hold, és az minden homályos dolgot megvilágít. Én úgy találtam, hogy mindössze néhány őzet világított meg, amelyek a tisztán játszadoztak. A karunk egymáshoz ért, mozdulatlanul néztük őket. A vízesés felé tértünk le. A víz ragyogó ezüstpénzekben esett le a szikláról. Távoli morgást hallottam, nagyon mélyen elcsavarogtunk az erdőben, azt ajánlottam tehát, hogy futólépésben induljunk neki az ösvénynek, mert különben nem érünk le a fürésztelephez. Megfogtam a kezét, és futni kezdtünk. A füledt estét nyugaton erős villámlások hasították át. Gyors felhők nyargaltak elő, a szomszéd völgyben már eldőrdültek a tarackok, nem volt értelme a fárasztó rohanásnak.

- A malom egy fél kilométernyire van innen - mondtam megfordulva. - Jöjjön.

Amikor a dorongfa-hídhöz értünk, az orrunkra pottyannak az első cseppek. Bementünk a malomba, és hellyel kínáltam meg a lányt. Omlettet készítettem vacsorára, sajttal, és vizes uborkát is felszolgáltam hozzá. A Ferenc felesége volt ez idő tájt a háztájam és uborkáim nemtője. Nevetve fogyasztottuk el a vacsorát, és uborkáim nagy sikert arattak. Az erdő felől siket csattanások jöttek, a villám leütött a topolyafába, amelyről az Ágnes vitorláit nézegettem az elmúlt esztendőben. Nagy víztömegek zúdultak le hirtelen a hegyekről, a malom csak úgy reszketett a bömböléstől. Zsákot borítottam magamra, és felhúztam a zsilipet. Amíg a zsilippel bajlódtam, roppanást hallottam a híd felől. Minthogy a vízzel borított udvaron nem lehelt átgázolni, elővettem a gólyalábakat, és az acetilénlámpa fényénél ellépkedtem a hídig.

- A víz elsodorta a hidat - mondtam a lánynak, aki igen jókedvűen cigarettázott a díványon. - Más szóval, reggelig itt kell maradnia. Nagyon kellemetlen magának?

- Ha ad egy hálóinget, nem - felelte, nagyon élvezve a szokatlan kalandot.

Odaadtam az új ingemet, amelyet a városban vásároltam a tiszteletére. Hálóingnek ugyan nem volt hálóing, de új volt és selymes tapintású. Az ágyat áthúztam, az eresz alól bolhaűző növényt hoztam, a legényke kalapja mellől kivettem a friss szagosfüvet, a bolhaűzőt az ágy lábához tettem, a szagosfüvet a párna alá, aztán amikor mindennel elkészültem, jó éjszakát kívántam. A lány a rajzaimat nézegette, és hátra sem fordulva, barátságosan viszonzta a köszöntést.

A fészer alatt a priccsen fekvőhelyet hevenyésztem magamnak. Hallgattam az eső lecsendesedő neszezését, és néztem a Dukics lány sötét ablakát. Soha még szerelmes nem voltam, a torkomat semmi sem fojtogatta, nem forogtam soha nyársra húzott kappan módjára érzéseim tüzén, szervezetem nem lépett még ilyen zavaros akcióba, mint ezen az esős éjszakán, ott a fészer alatt. Az orrom tele volt a lány szagával. Éjfél felé járt az idő, és csak forogtam, forgolódtam, gonosz, hűtlen rugóim egyre dolgoztak. A szoba ablaka éjfél körül hirtelen kivilágosodott. Odaléptem, és megkocogtattam.

- Fél? - kérdeztem.

Ott ült az ágyban kihajtott gallérú ingben, és hallgatózott.

- Nem félek - rázta aztán a fejét -, de valaki kopog itt. Már egy órája hallom.

- Nem szokott képzelődni?

- Nem... - Intett, hogy figyeljek. - Hallja?

Semmit sem hallottam, szétnyitottam az ablakot, és füleltem. De így sem hallottam semmit.

- Jöjjön ide - szólott a lány -, és győződjék meg róla. Sejtettem jól, hogy miről van szó, de azért beléptem a szobába. Úgy tettem, mintha figyelmesen hallgatóznék. A padlás felől rövid és szabályszerűen megszakadó kopogások hallatszottak. Kopp, kopp.

- Tudja, mi ez? - kérdeztem vérfagyasztó nyugalommal, és hosszú szünetet tartottam. - Nem tudja? Kopogóbogár. Benn van a gerendában, és a párját körözi.

- Furcsa - mondotta, és elgondolkozva figyelte a kopogásokat. - A párját keresi?... Határozottan érdekes... - Rám nézett. - Nem aludt még?

- Nem... Kopp, kopp, én kopogtattam... Nem hallotta?

- Maga nagyon érdekes ember, Kázmér. Maga az állatok nyelvén beszél hozzám...

Leültem az ágy szélére.

- Hallotta, milyen erősen, milyen vágyakozva kopogtattam? - kérdeztem halkán.

Intett, és a szeme forrón sziporkázott.

- Hallottam... Hetek óta hallom... De nem ismerem a zoológiát, nem tudom, hogyan szoktak a kopogóbogarak a hívásra válaszolni... - Kopogtasson - ajánlottam -, itt az ágy deszkáján...

Rám nézett, és ujjával lassan, de tisztán és határozottan megkoppantotta az ágyat. A keze után nyúltam, és azt mondtam neki: - Anna.

A másik kezével lassan beletúrt a hajamba.

- Kivel szokott itt csókolózni? - kérdezte a szemembe nézve.

- Magával - világosítottam fel, és a szájamat ráillesztettem a szájára. Nem utasította vissza a csókomat. A kopogóbogár elhallgatott a gerendában, úgy látszik, ott is rendbe jöttek a dolgok. Lólábú két kötet verset írna erről az ölelésről, gondoltam, ahogy eszeveszetten szorítottuk egymást a sötétben.

- Nagyon haragudtam magára - lehelte a fülembe, és átfogta a nyakamat -, de most már nem haragszom...

Reggel úgy döntött, hogy vonaton bemegy a városba, mintha ott töltötte volna az éjszakát. Amíg öltözködött, behoztam neki a Veronka szobrát. Láttam, hogy nagyon megörvendeztettem a jelentéktelen ajándékkal.

A vonat korán indult, sietve mentünk ki az állomásra. Engedélyt kértem, hogy a városig vele mehessek. A keskeny vágányú vonat lassan kanyargott és nyikorgott a dombok között. Anna kihajolt az ablakon, és a szilvafák elszáradó leveleit tépegette.

- Nézze, mennyi virág - csodálkozott a töltés mellett tarkálló sűrű virágszőnyegen. Se a kezében, se a mellén nem volt virág. Átmentem a szomszédos harmadosztályú fülkébe, észrevétlenül meghúztam a vészféket, mint diákkoromban tettem, és sebesen visszatértem Annához.

A vonat megállott, s amíg jobbra-balra sípoltak, szaladgáltak, vizsgálták a vonatot, én a töltés mellett ügyes kis csokrot szedtem össze, és átnyújtottam Annának. Anna mosolyogva nézett a szemembe. (Általában azt tartottam a legszebbnek, hogy egymás szemébe nézhetünk.)

Azt kérdezte, mit tennék, ha nem jönne vissza. Gonosz kis kérdés.

- Kopp - koppantottam meg a vonat párkányát -, kopogtatnék, és hívnám, mint a bogár a párját.

Idenyújtotta a kezét, hogy megcsókoljam, aztán leugrott a megálló vonatról.

- A szobrot - szólottam, és utánasiettem, hogy a szobrot átadjam. A Veronka duzzadt kis faarca furcsállóan mosolygott rám.

Gyalog tértem vissza a fehérvári állomásról a malomba. Nem mentem be a városba, kövér voltam a boldogságtól, nem akartam a banda elé állani. A malom körül különben is sürgős dolgom akadt, a vihar megtépázta, új hidat kellett vernem az elúszott helyébe. Mielőtt munkához láttam, bementem a szobába, megszagoltam az Anna párnáját, amelyen otthagya hajának és bőrének illatát.

A fiatal kecske és Maszat az ajtóban álltak, és tárgyilagos figyelemmel követték rejtélyes mozdulataimat. A gida nyakán rajta volt a drága nyakkendő, a legújabb divat szerint megkötve. A fűrj félrebillent fejjel kandikált rám, és úgy találtam, hogy a hangja kissé szomorú volt, amikor azt mondta: pitypalatty...

23/ Szép világ

Útközben láttam, hogy a Bucur-malomnak vígan pöfögnek a vascövei, lovak, szamarak szép számmal bóbiskoltak a fészernél. Nem bántott a dolog egy cseppet sem. Fűtőréssze folytattam utamat. Ferenc eljött segíteni a hídveréshez. Jó legény volt ez a Ferenc, az ördög tudja, miért ragaszkodott úgy hozzám. Azzal magyarázta, hogy tizennyolcban egy olasz kavernában, ahová négy napig bezártak az aknákat, valami felebaráti hőstettet követtem el holmi marhakonzervek kapcsán. Igen jó bizonyítványt állított ki rólam egyéb dolgokban is, így azért is, hogy sohasem lógattam az orrom, és elfűtőrésszegtettem akkor is, ha beleütött csalámba a mennykő. A híd után a kerekeket is megjavítottuk, bár nem sok hasznukat vettem. Tavalyi üzletfeleim, noha a kukoricát már kezdték törni, nemigen szivárogtak vissza hozzám, a nagy malomba vitték a zsákjaikat, és lovuk, szamaruk az új molnárnak hullatta a citromot.

Vártam az Anna visszatérését, és lógattam a zsilipről a lábam. A gondolatok olyan fűgén és vidáman úszkáltak a fejemben, mint nagyító alatt a kolerabacilusok. Voltak már nőkkel máskor is kapcsolataim, régen túlestem mindenféle újonckiképzésen, nem emeltem fel bután mind a két lábam, ha azt mondták, bal lábat fel. Kitanult hólyag voltam, de most, ha rám kiáltottak volna, hogy bal lábat fel, alighanem mind a két lábamat egyszerre emeltem volna a magasba. Valami nekem való, testhezálló verset kerestem az emlékezetemben, de szerelmes egy sem akadt a raktáromon. Ahogy egy délután elnyújtózkodtam a malom mögötti mohán, és a gyülekező fecskéket nézegettem, megint eszembe jutott, hogy valami kiadós, meleg dolgot kéne mondanom Annának magamról, róla és a világról általában. Elővettem a ceruzámat, kihozattam a legénykével a vázlatkönyvem, és töprengeni kezdtem. A fiatal szervezet kívánja a verset, akárcsak a meszet és ásványi sókat. De amíg rímeimet összekerestem és ügyesen egybetereltem, mint kuvasz a birkákat, ösztövé mondánivalóim elunták a hosszú várakozást, és szépen ellógtak. Én meg ott maradtam a rímekkel, és nem tudtam, mihez kezdjek velük.

Aludtam egyet, aztán elmentem a jegyzőhöz. Azt ígérte, hogy valami olcsó és könnyű kölcsönt szerez. Két óra múlva a zsebemben volt a pénz és egy szerződés. Nem kölcsönszerződés volt, adásvételi szerződés. A jegyző cigarettával kínált, és megmagyarázta, hogy az embere, aki a kölcsönt folyósítja, egyszerű betáblázásra nem ad pénzt, mert azt előbb peresíteni kell, s a per sokáig húzódhat. Adásvételi szerződést kell tehát csinálnunk, persze csak formailag, mintha eladnám a kaszálót, de kikötjük a visszavásárlási jogot, ami annyit jelent, hogy a földet visszaíráthatom magamra, mihelyt mindent lefizettem. A megoldást nem találtam rossznak, zsebre raktam a pénzt és az írást, s bementem a városba. A szabóhoz siettem, és egy rend gyors ruhát rendeltem, cipőt vettem, fogport és körömpiszkálót szereztem, és még néhány más igen hasznos dolgot. A cipőt felhúztam, és elindultam, hogy Annával találkozom.

- Ojjé - nevetett Tömzsi, akit megbíztam, hogy írásbeli üzenetemet Annához eljuttassa -, a hölgy nyolc nap előtt Pestre utazott. Azt hiszem, hoppon maradtál, barátocskám...

- Látom - jeleztem Tömzsinek, aki úgy leste a képet, mint kártyában a tök disznót -, látom, ebben a rühes kocsmában friss csapolást hirdet a meteorológia. Fenemód megszomjaztam.

Estére járt az idő, nem tudtam, a hajszálcsövesség törvénye vagy más rejtett erők közölték-e a banda másik két tagjával, hogy iszom, hamarosan ott termettek ők is, és Tömzsi fülével megadhatta a jelt lelkes nyitányunkra. Kislány, kislány... reccsentettem vad dühvel, mialatt Lólabú ortopéd cipőjét lógatta, Tömzsi a fülét satöbbi. A kocsmában régi komára akadtam, együtt vacogtunk a hidegtől, és együtt rezeltünk csukaszürke kincstári nadrágunkban, ha jött a szuronyroham. Két halpénzt nem ért akkor az egész legényke, most nekiburjánzott, és csapzott bajuszt csüngtetett a söröspoharába. Hű, de elmúltál, öreg fiú! A képed nyolc év előtt még tele

volt szeplővel meg ártatlansággal. Cudar az idő, veled is úgy bánt, mint velem és a többi műtrágyával. Az ártatlanságodat elvette, csak a szeplőidet hagyta meg. Jöjj, ülj mellénk, és igyunk, mint a disznók.

Kieresztettem a hangomat, aztán összefogódtam Lólábúval, és valami halotti indulót táncoltunk.

- Egy bizonyos nő kutyául elbánt velem - szólottam oda a nőszemélynek, aki kiszolgálási szándékkal közénk tolt a súlyos keblét és elsőosztályú mosolyát -, ennél fogva hozzon ennek a hajótörött bandának öt liter kocsisbort, a jobbikból. De futószalagon. Nekem hozzon egy korsó világosat szomjúság ellen, utána egy korsó barna sört lelki okokból, aztán egy egész sötétbarnát a színskálára való tekintettel.

- Eladtam a kaszálót - nevettem hülye kárörömmel -, és azt hiszitek, az a tolvaj visszaadja? Soha, barátaim. Az embernek lenn a pincében, a tudat pincéjében van egy másik énje is. Nos, hát az a Kázmér ott a pincében nagyon jól tudta, hogy végleg lőttek a kaszálónak. De befogta a száját, kussolt, gavallériából, mert tudta, hogy a nőért történik...

Tömzsi néhány nagyszabású üzleti tervét ismertette meg a társasággal, Lólábú két szabad versét mondta el, mindkettőből kilógott Miss Mabel, mint egy tündér, mint egy ezeregyéji angol nyelvtanár; Fapofa hadart, s a szavakat már csak lóugrás szerint mondta ki, kettőt egyenesen, egyet oldalt. Én kis barátnőimről beszéltem, a csízárról és a fürjéről, és megható szavakkal ecseteltem a kotló hűségét, aki mindennapi tojásomról gondoskodott. Rumpá, rumpá - énekelte Tömzsi, és én fátyolosan láttam, hogy a kocsma nője végleg lehorgonyzott az asztalunknál, és hallottam fél füllel azt is, hogy reszelős althangjával beleártja magát az én tenoromba, miközben üres sörösuvegeket csempész az asztalunkra. Az élet kis piszokságok kellemes láncolata.

Amikor kiléptem az utcára, kiderült, hogy egyáltalában nem voltam részeg. Csak sörszagú és őszinte. Bogdáné meghatottan fogadott, le is fektetett, és könnyezve húzta le a harisnyámat. Azt hitte, hogy ezután úgy lesz, mint a férjénél, hogy hetenként kétszer én is leiszom magam, és beverem az orrom. Reggel bementem a Patyipak cukrászatába. A Patyipak lány szolgált ki, a viszonyokhoz képest elég szívélyesen. De ahogy betöltötte a gyomorkeserűt a pohárkába, két dolgot figyeltem meg. Az egyik az volt, hogy legalább egy negyedével kevesebb pálinkát töltött a pohárba, mint máskor, kettő, hogy az orra legalább egy fél hüvelykkel volt nagyobb, mint két évvel ezelőtt.

- Mi lett az orrával, Patyipak? - kérdeztem szerfelett melegen.

A sárga függöny mögül kis poronty mászott ki a linóleumszőnyegekre.

- Minden mulandó és minden újra kezdődik - szólottam, mint öreg hollók a népmesében, és felhajtottam a szűkkeblűen kimért gyomorkeserűt.

- Hogy hívják a kis gyermekáldást?

- Béla - hangzott a válasz.

Az ördög tudja, miért, néhány pillanatig abban reménykedtem, hogy Kázmérnak keresztelték. Fizettem, és elköszöntem.

- Megálljon csak egy kicsit, Felméri úr - szólott utánam a Patyipak lánya nyájas mosollyal, és én hálásan állottam meg. Nos?

- Ez a pénz rossz - közölte, és tenyerén visszanyújtotta az egyik pénzdarabot. - Lesz szíves kicserélni?

Hát így vagyunk. Manapság már hamis pénzdarabjaidat sem sütheted el régi barátnődnél. Mire való hát a barátság? És ha szabad kérdeznem: mire való az a nagy murizás a szerelem körül? És maga a szerelem? Az emberi civilizáció vívmánya-e az, hogy lelkiileg most rókázhatnékam van, mert a nő faképnél felejtett? A bálnák és kolorádóbogarak is ilyen rossz bőrben vannak, ha a bálnáné vagy rovarné odébbáll?

És általában: miért vagyunk?

A kőhídon megálltam, és régi szokásomhoz híven leköptem az egészségügyi csatorna sekélyes, szappanhabos vizébe. Miss Mabel lágyan a markomba csúsztatta tenyerét.

- Ah, Felmejeri uch, miért aljan szaomaorun a vízbe kept? - köszöntött a régi sugárzással. Csüngött a harisnyája, és még mindig nem tudott hazamenni Birminghambe. Megkérdezte, hogy hoadzs vadzsaok, sohasem gondolok rá? Pedig ő annyi szépet csicsergett rólam a Dukics lánynak. És hogy tudom-e, mit maondt a Djukics lány a múlt héten, mielőtt elutazott? Miss Mejbl, ejn láttam a maga batyaol edzs szaobaort, amilyent már nadzsaon rejgen nem láttam. A maga barátja, Miss Mejbl, haodzs is maondt csak... Azt maondt, hadzs...

- Mindegy - intettem. - Egyebet semmit sem maondt?

- Nem maondt, csak szejpen masalyaogt, amikaor beszélt, csak mindig masalyaogt.

- Miss Mabel, tartozom magának egy cipóval. Minthogy sokáig nem fogok most bejönni, szeretném, ha letörleszthetném a tartozásomat.

Sajnálkozva fogadta el a cipóra valót, de a virágnak örvendett, és engedélyt kért, hogy velem tarthasson a kisvasút állomásáig.

A harmonikámat elvesztettem. Fakón lépegettem a mezei úton, néztem, hogyan füstölög a távoli alagút, amelyben néhány perc előtt eltűnt a vonatom. Sárga uborkák rothadtak a kukoricaszárak között. A malom hídjánál Kati és a fia fogadtak. Amíg távol voltam, a csebres fia lehozta Katit az erdőből, mert a suszter tüdeje végleg elfogyott, és nem volt már szüksége kecsketejre. Estére összegyűjtöttem társulatomat a malom előtt.

- Hütlen lettem hozzátok, eltávoztam tőletek, mint egy tékozló fiú, de most újra itt vagyok. - Egyik tenyeremet a másikba tettem, és ahol a két hüvelykujjam egymáshoz simult, nyílás képződött, ebbe belefűjtam felülről. Szép barna okarinahangok jöttek ki a tenyér üregéből. Flórián minden harciasság nélkül gubbasztott a létra alsó fokán. Fölötte csücsült a füstszínű macska. Jelen voltak még: Maszat (valamennyi járulékával), a nyuszt, Katalin, a fiatal kecske, a fűrj, a csíz, az öreg rigó. Hallgatták a különös hangszert, és csendesen ültek a naplementében. A csízet valami vágy foghatta el, rászállott az ujjamra, és megszakította az alkonyi hangversenyt.

- Kis mihaszna, benned is mozog valami? El kéne repülnöd innen. Tulajdonképpen nem is tudom, mi tart titeket itt mellettem. Nem vágtam le a szárnyatokat, nem raktalak kalitkába, mégis folyton körülöttem lábatlankodtok...

A fűrj, aki kitanulta már a hangomat, és talán irigykedett is egy kicsit a csízre, a vállamra szállott, és a maga kedves, színes nyelvén, amely nem ismeri a kérdőjeleket, a múlt időket, csevegni kezdett.

Katalint másnap végleg odaajándékoztam a suszter özvegyének. A kecske ezúttal nem vette szívére a dolgot, mással volt elfoglalva. Mozgatta a farkát, és bakkecskéről álmodozott.

Lefekvés előtt a legénykének eszébe jutott, hogy a postás levelet hozott nekem délelőtt. Nem ismertem az Anna kézírását, most láttam először.

24/ A naptárról letépem az utolsó lapot

Pirosak voltak az alkonyok, és sárgák a fák. Aztán elmúlt a sárgaság, az udvar letaposott földjén reggelenként száraz levelek állottak a szárukon. Giliszták állították talpra őket, amikor be akarták húzni elemózsiának föld alatti járataikba. A legényke rozsdás szegbe lépett, erősen meggyült a lába, kimostam a sebet, de a láb csak egyre dagadozott, meg kellett mutatni Éberleinnak. A szög csontot ért, és a hárttyát is megsebezte. Amíg a doktor a gennyes dagadatot vágta, beállított a malomba Ferenc is, s szótlanul nézegette a doktor munkáját.

- Sok poggyásza volt a doktorné nagyságos asszonynak - jegyezte meg mit sem sejtve -, alig győztem őket beadogatni a vasúti kocsiba. Éberlein megállott a késsel. Nem fordult meg, nem nézett Ferencre, csak állott, és hallgatott. Aztán köhintett egyet, és folytatta munkáját. Sokáig babrált mindenféle műszerrel, aztán jódos vattával kimosta a sebet, és megkérdezte:

- A lányom elvitte a kabátját?

- A karján volt - nyugtatta meg Ferenc.

Aztán bekötözte a legényke lábát, műszertáskáját ráakasztotta a kerékpár kormányára, és lassan, minden sietség nélkül az alsó falu felé karikázott. Lenn az alsó faluban két skarlátos beteget várt. Másnap tudtam meg, hogy a felesége felhasználva távollétét, az előre összecsomagolt poggyászt kivitte Ferencsel az állomásra, és megszökött. A gyermeket is magával vitte. S a doktor mindezt Ferencről tudta meg. Kötözés közben.

- Ne gondoljon róla semmi rosszat - mondta, amikor újra lejött, hogy átkötözze a gyermek lábát. - Nem volt rossz asszon. Mecklenburgi lovakban láttam ilyen erőt, mint ebben az Éberleinban. A feleségéhez, ahhoz a sivar festéküzlethez úgy ugráltak be az udvarlók, mint a szöcskék, és ő még arra kért, hogy ne gondoljak rosszat róla.

- Muzsikálunk egy kicsit, doktor úr? - kérdeztem, amikor menni készült.

Szomorú szeme kitágult, és megfogta a kezem.

- Jöjjön - bólintott többször is -, jöjjön, Kázmér.

Rongyos volt rajta az ing, rojtos a nadrág, lyukas a lélek. Elmentem hozzá. Behordatlan veteményágyak között mentünk végig. A doktor sokáig kereste a kulcsait. Aztán eszébe jutott, hogy egy csöbör alá tette, kinyitotta az ajtót, és beléptünk az üres szobába. Az asszony az orvosi fogadó szoba kivételével az egész lakást kiürítette. A doktor a rendelőben elővette a kottatartóját, a brácsát, és játszani kezdett. Az ablakon karcsú kenyérhéjakat és horpadt teaforralót láttam.

Siralmas madárijesztő volt ez az Éberlein, szinte látszottak ványadt bordái, lábának rozoga sípcsontjai, ahogy kuporgott ott a brácsáján a rája zuhogó szimfónia dús vízesésében. Az ünnepélyes zúgás megbékítően csapkodta, locsolta vajszerű koponyáját. Rossz testéből innen is, onnan is kibújt a lélek, mint zsákból a szög. Az ember, ahogy nézte, ilyen gondolatokkal foglalkozott:

- Mi a világ, mi a test, mi a lélek, és mennyivel szebb volna, ha az ember felülhetne egy zenefutamra, és annak hátán távozhatna a világűrbe, mint előregedni rossz konflislovak módjára. Nekem is eszembe jutott Anna. A levelet, amelyet másfél hónap előtt kaptam tőle, a zsebemben hordtam, hogy kéznél legyen, ha meg akarok nézni benne valamit. Alapjában véve nem sok néznivaló akadt benne. Csak a befejezés: „A maga Annája.” A többi nem volt túlságosan érdekes. Azt írta, hogy a Veronka szobrát hozzáértők igen sokra tartják, s legjobban

teszem, ha mielőbb felmegyek Pestre, ahol művészi sikerek kecsegtetnek. Aztán kért, hogy ne haragudjam, amiért búcsú nélkül távozott. Nagyon jólesne, ha addig is, amíg itteni dolgaimat elrendezhetem, beszámolnék magamról és a munkáimról. Meleg barátsággal üdvözlí a maga Annája. A maga Annájában tizenegy betű volt. A levél sovány kis dolgokat tartalmazott, de ennek a tizenegy betűnek nagy hasznát vettem a korai fagyokban. Úgy beborítottak mindig, mint egy puha takaró.

Éberlein a sarokba állította a brácsát, elővette a teaforralót, és teát készített. Amikor megittuk a teát, eszébe jutott, hogy kanál is kellett volna hozzá. Elindult, hogy utólag megkeresse, de nem találta meg. A felesége elvitte a kanalakat is, nem csak a bútorokat. Sőt egyebet is elvitt. A doktornak is elvitte a felét, úgylát már csak egy törtszám maradt belőle.

- Úgy látszik, a kanalakat is elvitte - állapította meg jóindulatúlag.

- A történelem - jegyeztem meg - több ilyen példát tud felmutatni. De ami a kanalakat illeti, azokat önagsága bátran itthagyhatta volna.

A doktor többször visszaadta a látogatásomat. Hó nem esett, de a patak jege roppant a kőkemény hidegtől. Ültünk a tűzhely mellett, a kövér papné azt mondta, két magányos ember, de mi nem éreztük a magányt. Az anyagi magányt. Inkább a lélek és a szellem magányát, amely rokontalanul körülvett bennünket. Koloncok csüngtek az emberel fogalmain, amik lehúzták őket a földre. Éberlein az ember földi sorsáról beszélt, szenvtelenül és tárgyilagos természet-tudományi alapon. Az volt az álláspontja, hogy szoros életközösségben élünk bizonyos növényekkel és állatokkal, egymásra vagyunk utalva kölcsönösen, és egyszerre fogunk kipusztulni. Ferenc is belenézett olykor, összeemelegedtünk a nyugalmas téli délutánokon. Ő hozta egy este a hírt, hogy a kaszálót a jegyző átírta az öreg Földevő Jónásra. Így tudtam meg, hogy a tagot végleg elvesztettem. Hiába mentem a jegyzőhöz, úgy fogadott, mint foltozó szabó a nadrágot.

- Letelt a visszavásárlási határidő - mondotta. Szűkében voltam az élelemnek is, a legényke egy este kivitte a nyúlcsapdát az erdő alá, és én semmit sem szóltam; megettem szó nélkül a tapsifüleseket és a becsületet.

Közben irogattam Annának a megadott címre, poste restante, de választ nem kaptam.

A Bucur-malom vidoran püfögött, én alig öröltem valamit.

A fiatal kecskét odaadtam Ferencnek, mert nem volt takarmányom, Ferenc azt mondta, hogy én vagyok a hibás, eluraskodtam a malmot, semmivel sem törődtem. Füttyörészésből és szobor-faragásból nem lehet megélni.

- Ferenc, vállalná, hogy eladja a malmot, meg ezt a megmaradt tizenkét holdat és az erdőrészt? Nekem már nincs itt maradásom.

- El akar menni, Kázmér úr?

- Nagyon rám jött - vallottam be. - Nincs itt mit kezdeni. Eleget műkedvelősködtem a földdel és a malommal. Hívnak Pestre.

Elmentem Éberleinhoz is, hogy megbeszéljem vele a dolgot. A padlót nézte, és bólogatott a fejével.

- Igen, igen, igen - mondta ez a bólogatás - te is elmégy hát.

- Próbálja meg, Kázmér...A vadszőlőkacs is mindent megpróbál...

Ültem a lyukas karosszékekben, és hallgattam. Mikor elkészöntem, a tekintete az ablakpárkányra tévedt.

Azt kérdezte, hogy van-e pénzem.

- Sohasem izgatott az efféle kérdés - feleltem nevetve. - Pénzem sohasem volt, és valószínűleg sohasem is lesz.

Az ablakpárkányon két bankjegy hevert összegyűrve. Nem tudom, hol és hogyan tett rá szert, mert éppoly kevésbé értett a pénzkereséshez, mint én. Azt mondta, hogy vegyem el, ha szükségem van rá. Miután nem élünk álmvilágban, ahol a szegény embernek csak gödröt kell ásnia éjjélkor a keresztútnál, hogy két véka aranyat lejen, elfogadtam a pénzt, és azt mondtam, hogy Ferenc majd elrendezi a többi.

- El ne felejtse letépni a naptárról az utolsó lapot - figyelmeztetett a doktor, amikor kikísért az éjszakába. - Krisztus születése óta 1926 év telt el, kedves barátom...

Ropogtam hazafelé a havon. Szép éjszaka volt, a harmadrangú csillagok is úgy ragyogtak, mint a legendák a bibliában. Kis zseblámpámban kimerült a száraz elem, bottal tapogattam a jeges utat. Fáztam, a kabátom is beadta ezen a télen a kulcsot. A zúzmarás bokorban cinege pityegett álmában. Aztán kibújt a hold, és az éjszaka egyszerre tele lett árnyakkal, melyek emberi és állati alakokat öltöttek. Fejem felett eltárgult és elvégtelenedett a világűr, és megfagyasztotta gondolataimat: dermedten feküdtek a fejemben, mint kocsonyás halak a Ridéliné kirakatában. A pagonyban farkas szemeit láttam, éhesen lobbantak felém a holdfényben. Nem féltem tőle, magányos ordas nem támad, ha még úgy zabálhatnék is. Messziről követett, én meg a rend kedvéért kinyitottam a bicskámat, és egyenletesen lépkedtem tovább a csontkemény úton.

Csutkával begyűjtök a tűzhelyen - gondoltam -, s felmelegítem a déli gombalevest.

A legényke a szülői házban töltötte az éjszakát. A kulcs a helyén volt, kinyitottam a malom ajtaját, és beléptem. Ahogy a kamra felé botorkáztam, valami puhára léptem. Gyufát gyújtottam, és lehajoltam. A fűrj élettelen teste volt. Előbb azt hittem, hogy a kamra nyitva maradt ajtaján kirepült a malomba, és a hidegtől dermedt meg. De ahogy fölemeltem, az ujjaimra alvadt vér tapadt. A kamrában meggyújtottam a lámpát, és fölemeltem a nyuszt takaróját, de üres volt a vacka. Füttyentettem, semmi sem mozdult. Az ajtó közelében a falon két égnek meredő láb árnyékát láttam. A Flórián lábának árnyéka volt, átharapott torokkal, dögölten feküdt a földön.

- Hát veled is leszámolt, öregem?

A kis nyuszt alapos munkát végzett, mielőtt búcsút mondott volna a kapufélfának. A csízet is holtan találtam az ablakpárkányon, vérét kiszívta az álnok kis bestia.

- Álnok? - tanakodtam magamban. - Én neveltem álnokságra. Én akartam őt békére és felebaráti szeretetre nevelni. A lét harc, vérengzés, vigasztalan tömegmészárszék, amelyben az okosabb felkoncolja a bizakodót.

A malmot és a megmaradt tagot átadtam Ferencnek azzal a megbízással, hogy bocsássa áruba, ha tisztességes vevő akad. A zsebemben volt már az útilapu, bélyegekkkel és bélyegzőkkel csinosan telehintve. Az apróságaimat elkótyavetyéltem, üres ház fogadott, amikor a városból, ahol dolgaimat végeztem, hazatértem. Az ajtóban nem várt rám Katalin. Flórián sem csipkedte meg kedveskedve a nadrágom szárát, a fűrj nem rebbent a vállamra, az őrlőkövek nem mormoltak, csak a fák hideg sóhajtása zörrent az ablakon. Maszat lesóványodva, nedves szemmel követte minden mozdulatomat. Néha valami elnyomott, szomorú vonyítás szűkölt ki a torkán. A nagy fecsérlesben a falon felejtettem az órát, reggel még járt, mutatta a kongó semminek az időt, de amikor a küszöböt átléptem, megállott. Sohasem láttam állni, mindig járkált alatta a megzöldült korong, és a két fekete nehezék is süllyedt, süllyedt láthatatlanul...

Teát ittam, és hallgattam a nagy csöndet magamban és a ház körül.

- No, Kázmér úr, most aztán nekirugtathatsz a nagyvilágnak, mint borbélyod, Zsigmondi fodrondász, aki mindenét pénzzé tette, faron rúgta a fodrászatot, s elindult kalitkájával a dicsőség felé.

Mi tagadás, csendes legény voltam ebben a félórában, hiába ugrattam magam a hetyke mókákkal. A lélek csendet kívánt, és leintette a faragatlan tréfálkozást. A lámpa üvege megpattant, gyertyát kellett gyújtanom. Az üres szoba ajtajában ott állott az apám, tarkóra tolt sapkával, lisztes bajusszal, mellette az anyám kissé áttetszően, elmosódott arccal, fülében kalácsfonású sárga fülbevalóval. Volt egy öcsém is, Alajosnak hívták, megvertem egyszer, s vérzett a könyöke. Őt is láttam, mert őt is látni akartam ezen az éjszakán. Ostor volt a kezében, a fején lyukas szalmakalap. Aztán Katalint is láttam, a nyusztot, a csízel, a fürjet, a rigót, a kakast, az őzeket a holdfényes fűvön, mindent láttam. Maszat mellettem üldögélt, és bánatosan szűkölt.

Ezt a kutyát lenéztem, jutott eszembe, mert nem volt olyan okos, olyan bátor és olyan fajkutya, mint a többi kutya. És most mégis itt kucorog mellettem, kínozzák a bolhák, de nem akar odakapni, nehogy egy pillanatra is le kelljen vennie tekintetét az arcomról.

- Béküljünk ki - mondtam neki, és a fejét magamhoz szorítottam. - Holnap nagy kanállal eszel, Maszat.

A Ferenc feleségénél búcsúbankettet rendeltem a részére.

Megindultan vinnyogott, és sokáig nézett.

Amikor magamra maradtam, elfűjtam a gyertyát, és a lócán, amelyre mohát raktam derékaljnak, megbékülve dőltem végig. Az ember tréfás kis bogár.

MÁSODIK RÉSZ

1/ Mélységek, magasságok

A pályaudvar közelében szállottam meg, egy vézna és gyanús szállodában, amelynek folyosóiról mindig suttogás hallatszott. A suttogáshoz erős és ordenáré parfümszag járult. Alkalmazkodó orrom azonban sietve megszokta az összes szagokat, hátgerincem a süllyedő liftet, tapintó és látó érzékeim az új környezet vonalait és tömegeit. Mocskos ködben gázoltam napokon keresztül. A házfalak lehelték itt a telet. A nagyvárosi hidegnek semmi köze a föld pályavonalához, nagyvárosban a tél úgy fest, mint valami szociális disznóság. Rossz érzéseid vannak, céltalan korompernyének érzed magad a kemény aszfalton, egy idegen és rohanó világ égési termékének. A szobám mellett egy vidéki tanító szállott meg, láttam, amint óvatosan kimászott reggel a szálloda kapuján, hogy aztán este csodálkozva és fejbeverten meneküljön vissza a szobájába, mint akit főbe kólintott a hangok, szagok, sokaságok és magasságok tömör gumibotja. Napokig sodródtam, lézengtem, ácsorogtam, és vártam valamire. Úgy éreztem, hogy két nagyszerű dolog várakozik rám Pesten. A szerelem és a művészet. A szerelmet illetőleg valami homályos romantika bizsergett bennem. Úgy képzeltem, hogy Annával, aki hat levelemre már egyáltalában nem is válaszolt, és aki nem is sejtette, hogy befutottam, ebben az utcai hömpölygésben fogok találkozni, valahol egy villamoson vagy könyvkereskedés kirakata előtt. Fürgén és buta ragyogással nézegettem az arcokat, mert kellemes volt hinni a véletlen találkozás fűszeres romantikájában, és jó szórakozásnak bizonyult kigondolni az első párbeszéd gyors és meleg fordulatait. Sokáig ácsorogtam a könyvkereskedések dús kirakatai előtt, és a villamosokon is erősen nyújtogattam a nyakam, hogy minden felszálló nőt szemügyre vehessek. Ezekből a kirakat-tanulmányokból és nyaktornákból tudtam meg, hogy tulajdonképpen csak Anna miatt vagyok, legalábbis ezekben a napokban, és kívülről alig van értelme az ittlétemnek. Elfricskáztam magamtól régi életemet, mint egy cseresznyemagot, salad de boeuföt ettem, liften jártam, és egy nő ölelésére várakoztam.

Két hétig csavarogtam várakozva és ügyefogyottan. A gyomrom tájékán valami nyomás jelentkezett. Nem tudom, a salad de boeuf-tól-e vagy attól a galuskától, amelynek alacsonyrendűségi komplexum a neve. A vágyak és a csinos szavak, amikkel tele voltam, lekókadtak, mint a tökvirág. Az Anna gyöngéd vitorláit csak nem akartak feltűnni a kormos, ködös láthatáron. Évek múlva, amikor megfordultam azokon a helyeken, ahol Annára várakoztam, a házakat, utcákat, tárgyakat egészen másnak láttam. A vágy a látóidegeinket is megtámadja, mint a süketfajd látását. De butaság volna tagadni, hogy ragyogó ez a vakság, és kellemes ez a sükettség, amely erőt vesz rajtunk.

Az utcán régi ismerősre bukkantam, aki közölte, hogy szobájában éppen megüresedett egy dívány; minthogy tisztességes gondolkodású embernek ismer, mondotta, költözzem hozzá. Elfogadtam a meghívást, aztán elindultam a bejelentő hivatalba, hogy véget vessek regényes várakozásaimnak.

A bejelentő folyosóján irtó magas gallért pillantottam meg. Fölötte valami ismerősen elferdült pofa pislogott felém.

- Péntek! - kiáltottam el magam örvendezve -, még mindig ilyen magas gallért viselsz?

Nem a galambtolvaj volt, hanem az öccse, Péter. Gimnáziumi éveink alatt együtt laktunk egy Pávelné nevű nagy hasú asszonynál, aki a kenyértésztát mindig velünk küldte el a pékhez. Nagy teknőben feküdt a híg tészta, és mozgott, mint a Pávelné hasa. Péter mindig hátul fogta a teknő két fogóját, és nagyokat lökött belém. Egyszer letettem a teknőt, és a Péter arcát barátságosan benyomtam a kenyértésztaiba. Különböző rendszerető fickó volt ez is, mint Fapofa, éjszaka kimászott az ágyából, hogy megnézzze, egymás mellett vannak-e a cipői.

Karvédő fekete glottot viselt a kabátujján. Bizalmatlanul vett szemügyre.

- Szervusz - mondotta, megrovó hanghordozással hárítván el a gallérjára vonatkozó tiszteletlen kérdést. - Látom, még mindig olyan vidám legény vagy, Felméri...

- Sub specie aeternitatis⁹ - magyaráztam neki -, mindegy az, hogy röhögő pofát vágunk, vagy ilyen becstelen vackorképpel járunk a világban, mint te. Én megmaradok a röhögő pofa mellett. Különben egy nőt körözők. Talán a segítségemre lehetnél.

- Attól függ - nyitotta ki Péter a száját óvatosan -, hogy hívják az illetőt?

- Illetőt? Rossz szót választottál, barátom.

Megütődve nézett rám. Mindegy, legyintettem.

- Annának hívják - közöltem aztán vele melegen. - Jól hangzik, nemde? Egyszerű és mégis tökéletes. Dukics Anna. De mondhatnám azt is, hogy Karenina Anna.

- Karenina Anna? - nyúlt Péter szárazon a ceruzája után. Nehéz volt megértetnem vele, hogy nem Karenina Anna, hanem Dukics Anna, és hogy a Kareninát éppen csak megemlítettem, költői alapon, játékos szeszélyből.

- Szóval nem Karenina. Várj a 124-es szoba előtt - tette hozzá, és szikárul eltűnt egy folyosón. Hosszú és reménytelen folyosó volt, mintha egy rossz álom eszelte volna ki.

- Nagy ez a bogárraktár - gondoltam azért jókedvvel. - Nem panaszkodhatunk. Dús választék van minden fajtából. De meg kell hagyni, az én Péter nevű bogaram értette a dolgát, hamar kihalásztta Annát a bejelentőlapok óceánjából. - Van itt rend - bólintottam elismerően. - Ennek öröme meghihatnánk valahol egy liter bort.

Rázta a fejét. Este taggyűlése van.

- Te tag vagy? - kérdeztem egészen fölöslegesen, mert hiszen a vak is látta, hogy Péter csak tag lehet, a szónak mindenféle értelmében.

Tag volt, de ezzel szemben nyolcféle tagságot is viselt, ami lényegesen emelte tag mivoltának súlyát. A részecske-tudat a polgár nagyságának fontos eleme, mint a tiszta gallér és biztosítási kötvény. Péter kurtán megemlítette azt is, hogy az esti taggyűlésen kívül azért sem lehet szó az egy liter bor elfogyasztásáról, mert bort nem iszik.

- Sört? - vettem fel a kérdést. -

Sört sem. Semmiféle alkoholt.

A gallérjára bámultam. Persze, ha valaki ilyen szörnyű gallért visel, az szegény, nem tehet róla, hogy a bort alkoholnak nevezi.

- Nincs valami alacsonyabb gallérod? - tettem fel a kisegítő pótkérdést, amikor láttam, hogy a viszontlátás öröme kezd elsüllyedni valami közömbös degeszben. Mert úgy láttam, hogy ez az értelmetlen magas gallér az oka annak a merevségnek és penészségnek, amely a Péter lelkét hatalmába kerítette. Hivatalos elfoglaltsága alatt nem szokott magántársalgást folytatni, adta tudtomra, ha beszélgetni akarok vele, várjak rá a jövő hét szombatján hét óra harminckor az Automata Söröző különszobájában. Minden második szombaton ott szokta elfogyasztani vacsoráját szűk baráti körben.

⁹ Az örökkévalóság szempontjából. (A szerk.)

Láttam a szűk kört, sőt megelevenedett előttem az a művelet is, amit az előbb fogyasztásnak nevezett. Ez a fogyasztás is olyan szó - gondoltam az utcára érve -, amelyet a körültekintő nyelvész a Péterhez hasonló alakok használatára agyalt ki. A közönséges halandó eszik, a kevésbé közönséges étkezik, a Péterek fogyasztanak.

Azt hiszem, Péterrel már a téstás teknő óta gyűlöltek egymást, de egyelőre csak lenn, a tudatunk sötét és mindenre kapható pincéjében. Nem lehet az egész világot szeretni.

Az Anna címe a kezemben volt, és száguldottam. Otthon, ha a környezetére gondoltam, valami könnyed és virágos kerti házat láttam, erkélyt, vasrácsos kaput, nagy ablakokat és jobb kézzől a napot. Kétemeletes, semmitmondó bérház előtt állottam meg. A napot sem jobb kézzől, sem bal kézzől nem láttam. A kapu alól gázszag áradt. Hosszú volt az út a második emeletig. De végre ott álltam Anna előtt, és lassan a keze után nyúlhattam.

- Kázmér - csodálkozott el Anna -, maga hogyan került ide?... Mi járatban van itt?...

Milyen tökéletlen a nyelv, gondoltam, azt kérdi, hogy mi járatban vagyok itt. Válasz helyett csendesen átfogtam a derekát.

- Vendégeim vannak - mondta nyugodtan -, ne feledkezzék meg magáról. Jöjjön...

Bevezetett a szobába, és bemutatott a vendégeinek.

- Miért nem írta meg, hogy jön? - kérdezte aztán az arcomat nézegetve. Mosolyogtam. Megírtam volna, de nem válaszolt a leveleimre. Válaszolt, mindkét levelemre válaszolt.

- Nyolcszor írtam, Anna. De talán nem is baj, hogy nem olvasta el őket. Szeretelen, összevissza dolgok voltak. És - ahogy így nézem a lakását és a vendégeit - alighanem untatták volna a leveleim.

Mentegetőzött, hogy bizonyára valami tévedés lesz a dologban, aztán konyakot töltött egy pohárkába, és átnyújtotta nekem. Láttam rózsaszínű könyökét, és úgy éreztem, hogy sürgősen rá kell térnem a kettőnk kialakulatlan ügyére. - Szeretném megcsókolni, Anna - mondtam, és égett a szám a vágtyól. Úgy tett, mintha nem hallotta volna.

- Szeretném, ha elmondaná, Kázmér, hogy miket írt azokban a levelekben.

- A lényeget elmondtam már. Hogy szeretném megcsókolni.

- Engem a részletek is érdekelnek - közölte mosolyogva.

Előadtam a leveleim tartalmát. Egy lélegzet alatt beszámoltam szívdobogásaimról, költői vértolulásaimról és szexuális hormonjaimnak arról a kettőzött szorgalmáról, amelyet szerelemnek neveznek. Hormonjaim elbeszélésemben természetesen illedelmes fickók voltak, bölcselkedtek, lantot pengettek, és semmi vad dolgot nem forgattak a fejükben. Anna elhalkult. Veszettül szerettem benne ezeket az indokolatlan elcsöndesedéseket, ezt a kósza szitakötő-mosolyt, amely áttetszően és tündökölve száll az események, dolgok, érzések rohanó vizei felett.

Úgy ült arcán a mosoly, mint költő nősténygalamb a fészken. Kedvesen megfogta a nyakkendőmet, és megigazította.

- Legyen okos, Kázmér. Semmi értelme annak, hogy feltűnést keltsünk.

A visszautasítás eme formájának már irodalma van, és én együgyű biztonságom Rozinantján ülve, mit sem akartam tudni arról, hogy nem vagyok már olyan kelendő portéka, mint odahaza.

- Anna - leheltem olyan gyönyörrel, amely nyilvánvalóvá tette, hogy azokra a percekre gondoltam, amelyekben szerettük egymást. Megfogta a kezemet, és szelídítően a szemembe nézett. - Legyen okos - mondta példamutatóan, és valami okos csevegésbe kezdett. Fél füllel hallottam, hogy a szobraimról és művészi pályafutásomról beszél. Megemlítette a barátait is, akik nagyszerűen nyilatkoznak rólam, és akik igen sokat tehetnek majd az érdekemben. A nyugalomban valami furcsát éreztem.

- Talajmenti fagyok - állapítottam meg. - És erős éjjeli lehűlés.

- Nem értek a meteorológiához, Kázmér. De a művészethez értek egy kicsit, magam is festegetek. Nem hiszem, hogy a művészi karrierjének sokat használna, ha - mondjuk - hozzám akarná kötni a sorsát...

Mosolygott, és megsimogatta a kezemet. Az emberi kapcsolatok mulandók. Valami maradandóbbra kell törekednem, tette hozzá. Jól ismeri a Képzőművészeti Főiskola egyik tanárát, annak a révén majd bejuttat az akadémiára.

Új vendége érkezett, akiben én a potrohost ismertem fel. Azt, aki a szivarvéget beleköpte a patakba. A potrohát mintha legyalulták volna. Nem ismert meg; amikor Anna emlékeztette rá, hogy ki, vagyok, olyan ferde fejtartással nézett belém, mint kíváncsi kutya a gramofonba.

Anna átadott három hölgyvendégnek, akiket szemel láthatólag valami buta gyönyörbe ejtett falusiasságom, szobrászkodásom és holló hajam. Gügyögve beszéltek hozzám, mint az ijedt gyermekhez, akit tisztába kell tenni, mert félelmében összenedvesítette magát. Kértek, hogy beszéljek valamit a faluról, a szobrokról és a nőkről. Az egyik azt is megkérdezte, hogy megszoktam-e már a nagyvárost, nem hiányzik-e nekem a reggeli kolompszó. Közöltem velük, hogy a nőkről semmiféle aranyköpésem nincsen raktáron, falusi kolompszükségletemet pedig teljesen fedezi reggelenként a szemetes csengője. Anna vacsorára is ott tartotta a társaságot, és az asztalnál szeretetre méltó falatokat és mosolyokat rakott a tányéromra. A potrohossal is hasonlóan bánt, amit azonban nem tartottam öröndetes dolognak. Talán az erdőt is magammal kellett volna hoznom háttérnek - gondoltam, a helyzetet mérlegelve. Anna azon a színpadon marcona hőstenornak látott. Színfalak nélkül, úgy látszik, állástalan színész vagyok.

A három hölgy nagy buzgalommal foglalkozott velem a vacsora alatt, de a fél szememmel mégis láttam, hogy a potrohos szerelmes Annába. Vastagon és kiállhatatlan édességgel dőlt belőle az imádat, mint a felborult szirup. Érdekelt, hogy Anna hogyan védekezik a vastag szirup ellen, amely a potrohos felől elborítással fenyegeti.

- Gyakran van együtt Annával ez az ember? - kérdeztem a szomszédnőmet.

Nevetett.

- Gyakran? A vőlegénye.

A tányéromra néztem. A tányéron kék- és pirosvonalú díszítések szaladtak körbe.

- Régen? - kérdeztem letéve a villát.

- Karácsony óta.

Anna élénken teljesítette háziasszonyi tisztét, és időnként engem is megdobott apró és édes pillantásának konfettijével. A vacsorának körülbelül a közepén tartottunk. Letettem a kést is, fölálltam, kimentem, felvettem a kabátomat, és továbbálltam.

Fölslegesnek tartom e pontnál boldogtalanságról lefetyelni. Nem voltam boldogtalan. Csak kiestem egy magas torony ablakán, és lepottyantam a mélybe, amely régebbi csalódásaim hulláival volt kipárnázva. Ennek köszönhettem, hogy csontjaim épek maradtak, és meg sem ütöttem magam különösebben.

Az Alagúton mentem keresztül, és hallgattam, hogy súrlódnak, döfködik egymást a Dunán a jégtáblák. Egy ember jött felém az Akadémia előtt, és tüzet kért. Remegett a keze, és viasz-sárga volt az orra. Lelki sárgaság volt, amennyire a cigaretta tüzésénél észrevettem, úgy terjedt át az orrára. Ez is leesett valami toronyból. A baj az, hogy mindig a magasba kívánczunk, mint a buborék, és lehullunk a feneketlenségbe, mint a kő. Különben semmi panaszunk nem lehetne az élet ellen, amely csikorgó teleivel meg remek tavaszaival eléggé igyekszik, hogy változatossá tegye napjainkat,

Egy sarkon szerény kis lotyó csipogott utánam. Olyan volt, mint egy lefagyott lábú veréb, bágyadtan, fel-felbukva ugrándozott a vágyak jeges trágyahulladékai között, amelyekből alig tudott egy-egy nyomorult zabszemet kipiszkálni.

A magasságok és mélységek tömör gumibotja egy kicsit fejbe vert ezen a napon. Ezért betértem egy kocsmába, és szilvapálinkát rendeltem.

2/ Be foglak nyomni a rendőrségre, mondja Péter. De én megmaradok a szobrászat mellett

A lakótársam zálogba csapta a tavaszi ruhámat, és kereket oldott. Azt mondta, hogy az öccse temetésére utazik. A háziasszony biztosított róla, hogy sohasem volt öccse, és már több lakótársától vett fel temetési célokra ilyen kényszerkölcsönt. Egészségi állapotom kielégítő volt, szív működésem rendes, kezdtem magam túrhetően érezni az egymillió ember zajában. Annát néhányszor még sajogva előhúztam magamból, mint a megállott zsebórát. Az ember kezébe veszi az óráját, kinyitja hátsó fedelét, és piszkálgatni kezdi, hogy vajon mitől állott meg. Így vettem Annát én is a kezembe, és így vizsgálgattam én is a szerkezetét. A rugója kékes fényben zizzent, a fogai ragyogtak, de hiába ráztam, nem indult meg, nem mutatta nekem többé az időt. Minden óra elpatkol egyszer, gondoltam aztán, legjobb, ha nem bíbelődöm vele. A város kezdett kinyitni, és sok vigasztalást ígért. Vannak magamfajta fiatalemberek, akik egész nap a pörköltszag után szaladgálnak, más nem érdekli őket. Vannak, akiket csak a könyvek izgatnak, és meglógnak az élet elől. Én nem tartoztam sem az éhesek, sem az élet sarkában meglapulók csoportjába. Kitapasztaltam minden szükségeset, és beledugtam az orrom minden érdemes dologba. Beálltam az utcai verekedésekbe is, nem mindig az igazság, hanem olykor a muri kedvéért. Segédkeztem az elesett lovaknak, és egyszer falaztam egy rongyos asszonynak, aki zsemlét csórt egy kenyérgyáros szalutó kocsijáról. Azért az összes figyelembe jöhető szobrokat szemügyre vettem a múzeumokban, és egy dohánytőzsdében kellő eredménnyel puhítottam a takaros kiszolgálóleányt, akit aztán színházba is elvittem. A gumibot ütéséből hamar magamhoz tértem, és frissen éltem tovább, mint a kaktusz, amelynek semmi sem árt meg.

Egyszer eszembe jutott, hogy az Automata Sörözőbe is el kéne mennem, hogy Péterrel találkozjam. Szerencsésen ott találtam, szűkkörűen sörözött a barátaival, helyesebben szólva ő csak ásványvizet ivott. Azért felhevültnek látszott, és az újabb háború szükségességét hangoztatta. Meglepett mondatainak keménysége, és az, hogy címeres pecsétgyűrűt viselt a mutatóujján. Jól emlékeztem még hebegő mondataira és apjára, aki hetivásárokon töltött hurkát árult egy sátorban. Mellettem egy fisztulás fiatalember folyton többes számban beszélt. Később láttam, hogy enni is többes számban eszik. Nagyon megdicsérték Angliát, és megkérdezték tőlem, hogy mit tartok Lengyelországról. Rosszallóan néztek rám, amikor bevallottam, hogy még nem gondolkoztam rajta. Erre kifejezésre juttatták azt a reményüket, hogy a jövőben jobban a szívemen fogom viselni a társaság célkitűzéseit, amelyek, amint láttam, abban jegecesedtek ki, hogy az ember mindig az alkalomhoz illő legnagyobb ostobaságokat mondja. Láttam, hogy az igazságot keresik, de igen sokszor mellé csúsznak. Az ember, amíg fiatal, mindig az igazságot keresi. A fisztulás fiatalember felszólított éjjél felé, hogy álljak fel, és fejtsem ki „az igazságról vallott nézeteim”-et. Felállottam, és azt mondtam, hogy a divatban levő igazságok körül kétségtelenül bajok vannak, de résen kell lennünk, nehogy valami odvas, rövid életű igazságot ültessenek a helyükre, mert az hamar elpatkol, és megint csak igazság nélkül maradunk. A népeknek maradandó igazságra van szükségük.

Néhány más okos közhelyet is mondtam, de úgy láttam, nem beszéltem a szájuk íze szerint, mert az egyik megjegyezte, hogy álnok görény vagyok, akit az eszme ellenségei pénzelnék, és azért csempésztem be magam közéjük, hogy pimasz nézetek konkolyát hintsem el tisztos és lelkes társaságukban. Letettem a kabátomat, feltúrtem az ingem ujját, és odanyomtam egyet az illető állkapcsára. Hátul valaki elgáncsolt, és végigestem a padlón. Minthogy amúgy is közeledett a záróra, a szűk körű társaság eloszlott, és én Péterrel maradtam.

Péter fel volt háborodva. Hogy alapján véve ki és mi háborította fel, azt nem sikerült megtudnom. Azt mondta, hogy ilyen botrány még nem fordult elő, és szabad szellemű magatartásom igen kárhozatos. Úgy látja, hogy veszedelmes úton haladok, és ezért, mint egykori osztálytársam, kötelességet vél teljesíteni, amidőn javulásra int. Társaságuknak egyik célja az elvbarátok kölcsönös támogatása, mondotta aztán, amikor lecsillapodott a haragja, amiért is ajánlja, hogy tanuljak meg írógépen írni, mert ha jól viselem magam, és megtanultam írógépelni, esetleg benyom a rendőrségre.

Fülelni kezdtem.

- Mit akarsz velem csinálni?

- Benyomlak esetleg a rendőrségre, kisegítőapidíjasnak - jelezte nagylelkűen. - De tisztességesen kell ám viselkedned. Óvakodnod kell a világboldogítóktól meg a zsidóktól.

Láttam is, amint már nyúl utánam, hogy benyomjon valami poros irattári lyukba rendőrségi segédmolynak. Sőt láttam a poros lyukat is, amelyben kétezer rizsma fogalmazványi papirost kellett finom porrá őrölnöm. Sietve kimásztam az irattári lyukból, és megráztam magam.

- Végtelen köszönet, drága barátom - szavaltam meghatottan -, de úgy rémlik, egy kicsit melléhibáztál. Én ugyanis nem kisegítő rendőrírnok, hanem szobrász szeretnék lenni.

- Van itt, barátom, annyi szobrász, mint égen a csillag, és mindenik éhezik.

- Ez megbízható statisztikai adat? - kérdeztem. Aztán megnyugtattam, hogy a statisztika nem akadály. Ahol annyi szobrász éhezik, ott éhezhet még egy.

Péter rám nézett, és könnyedén köhintett egyet. A köhintésének semmi köze nem volt holmi légszűrőhuruthoz. Világnézeti köhintés volt.

- Elfelejtettem - tette hozzá mélységes, éspedig több ezer méter mélységű lenézéssel -, hogy mindig rendbontó, megbízhatatlan alak voltál.

- Nem - mondtam -, csak sohasem éreztem kedvet arra, hogy olyan rendes porszem legyek az élet homoksivatagjában, mint te. - Ez a múltra vonatkozó eszmecsere alkalmat adott arra, hogy felkérőzzem emlékeim megráogatlan szénáját, és diákkori gáztetteinkről kezdjek beszélni. Pétert nem érdekelték a diákévek. Néhány ragyogó rendőrírnoki esetét mondotta el, és ahogy beszélt, szabályos, rövid mondatokban, kirajzolódott a képe, amint ül egy szörnyű íróasztal előtt, belemártja tollát egy óriási kalamárisba, miközben az ablak üvegén vastag legyek zümmögnek.

- Az íróasztalod mellett van egy köpöcsésze is, nemde? - vettem fel a kérdést, belátom, minden kézenfekvő megokolás nélkül. Péter rám meredt. Ádámcsutkája fennakadt a gallérja párkányán.

- Tulajdonképpen nem tartozik ide - nyugtattam meg sietve, és újra diákkori élményeinkkel hozakodtam elő. - Emlékszel, Péter, hogy kiröhögtek mindig a lányok? Milyen szeplős, mérges pofa voltál? Hát az ágyunkra emlékszel?

A szobában, ahol együtt laktunk, helyszűke miatt az ágyak egymás felett voltak, mint valami pékségben. Szutykos kis kamaszkaszárnya volt, sötét és öreg kenyerekkel, fűrészpörizű kolbászokkal, rossz és büdös petróleumlámpával és gyakori paráználkodással. Úgy csíráztunk, mint a krumpli a pincében, színtelenül, karunk, lábunk hosszúra nyúlt és elvékonyodott. El is száradt közülünk kettő. Péter fölöttem aludt az emeleti ágyban. Lámpaoltás után többször bakalódtunk, fel is jelentett az osztályfőnöknél, mire aztán reggel, amikor álmosan lelógatta lábát az emeletről, lenyisszantottam ollóval alsónadrágja csüngő madzagjait. Egy kicsit

rokonok is voltunk, de ő a családfának valamelyik ellenkező ágáról pottyant le, nyilván arról, amelyik északnak nézett, mert fanyar maradt, és valami alattomos fényéhség jellemezte, amíg én valószínűleg a déli ágak valamelyikén pirultam ilyen röhögő gyümölcsé.

A részleteknél kiderült, hogy valójában semmire sem emlékezett, és különösen semmi mulatságosra. A rendőrírnokoknak nincsenek emlékeik - véltem rosszallóan. - És általában, a rendőrírnokság mint földi misszió kutyagumit ér, s ha szobrász nem lehetek, inkább elmegyek kisegítő kofának a vásárcsarnokba.

Péter erre üzembe helyezte mosolyát. Ritkán és mindig csak ötven százalékosan mosolygott.

- Hetyke ember vagy, Felméri. Figyelmeztetlek, hogy itt nem vagyunk az erdőben. Itt hamar beverik a fogadat.

Ezenkívül figyelmeztetett arra is, hogy ne nagyon pofázzak nyilvános helyen humanizmusról meg az emberi szellem függetlenségéről és hasonló hitványságokról, mert könnyen kihúzhatom a lutrit. Aztán fölállott, és begombolta a kabátját. Megkérdeztem tőle, hogy van-e valami jó meleg nője. Meleg nője nincs, utasította vissza a tiszteletlen gondolatot, csak menyasszonya. Szótlanul léptünk ki az Automata Söröző szuszogó forgóajtóján.

- A sör nem volt rossz - jegyeztem meg még záradékol -, de az automatát sehol sem láttam. Miért hívják ezt Automata Sörözőnek? Miért nem az Automata Ifjak Temetkezési Klubjának?

- Merre mégy? - kérdezte Péter.

Jobb felé mutattam.

- Akkor én bal felé megyek - intett hidegen. - És majd ha behoznak valami disznóságért a rendőrségre, légy szíves megfedekezni róla, hogy osztálytársak voltunk.

- Bízd csak rám, rendőrírnokom - váltam el tőle könnyedén. - Le foglak tagadni...

Nem árt, ha az embernek van valami fogantyúja ebben a centrifugális körforgásban, gondoltam. De az ilyen Péterekbe nem óhajtok megkapaszkodni.

3/ A nőkből nem kell nagy dolgot csinálni - mondja egy barátom

Sokáig járkáltam lakás után. Egy ablakból portörő rongyot ráztak a fejemre. A portörő végén valaki dalolt, s miután a kapun tábla fityegett egy kiadó szobáról, felmásztam a negyedik emeletre, és kivettem a szobát. Keskeny szardíniásdoboz volt, s ámbár én voltam benne az egyetlen szardínia, mégis úgy megtelt velem a szoba, hogy a háziasszonynak reggel villával kellett kipiszkálnia belőle.

- Csak egy kis citromlé hiányzik még rólam - mondtam a hajcsigás, erősen beliszteztetett hölgynek, aki a rend kedvéért nyolc órákor már kizavart az ágyból. - S azonkívül némi szagokat is érzek. - A szagok egyetlen ismert illatszergyár parfümjeihez sem hasonlítottak. Este, amikor hazatértem, hét macskát találtam a szobámban, a hozzávaló szagokkal. Később még kettőt az ágyban is felfedeztem. Másnap vettem a kéregkofferemet, és odébbálltam. Valahol az Iparművészeti Iskola tájékán kötöttem ki. Egy kávémérésben néhány fiatal szobrásznövendék savanyú tej mellett hangosan vitázott, és súlyos kalapácsütéseket mért néhány előkelő szoborra. Közelébb toltam hozzájuk a széket, és én is belemártottam magam a társaságukba.

- Bagdi vagyok - mondta a szomszédom -, ne hidd, hogy mindig savanyú tejet iszom. Csak olyankor fanyalodom rá, ha otthonról késik a töltött káposzta. Te miféle szerzet vagy?

Megmondtam, hogy olyan vidéki halász-vadász-madarász-üreszsebben-kotorász-féle vagyok, és éppen lakásnézőben járok.

- Mutatok egyet - mondtotta, és nyomban el is indultunk. - A keresztnévedet nem mondtad meg - figyelmeztetett az utcán. - Engem Jánosnak hívnak. Remélem, téged is.

- Sajnos, engem Kázmérnak kereszteltek. De azért azt hiszem, vagyok olyan János, mint te.

- Igyunk egyet, aztán megmondom - indítványozta Bagdi.

Kivettük a szobát, leraktam a cókmókomat, és beültünk egy kiskocsmába borozni. Hamarosan megkedveltük egymást, és sokáig szorongattuk egymás mancsát. Keményfejű, asztalra könyöklő parasztfajzat volt ez a Bagdi, jó napsütötte aszú, aki kárörömmel és megvetéssel nézte azt a kényszerű és hangos együttlétet, amelynek nagyváros volt a neve. Havonta kétszer egy cserépfazékban töltött káposztát kapogatott otthonról, valami akácos, kútgémes tanyáról, ahol nyáron búzavirágot legel a borjú, télen csepűgatyát foldoz az anyai szív. Egyidősek voltunk, hamar összeemelegedtünk.

A kávémérésbe fiatalabb szobrásznövendékek jártak, legtöbbje hengegő kis csimasz volt, engem huszonhat évemmel már maradi öreg legénynek címeztek, aki lehet, hogy értek egy kicsit a vályogvetéshez, de ami a szobrászatot illeti, alighanem lemaradtam az átszállónál.

Az ifjúság rosszul foncsorozott tükrében rettentő zseniknek látták magukat. Én is ilyen üdezöld spenót voltam még nemrég. Mindenki, aki idősebb volt náluk, hülyeségre és gyávaságra volt gyanús. A kor, amely régen szakállával és alkotásaival sok tiszteletet söpört be magának, valahol útközben elfürészelte maga alatt a fát; az évek nem érdekelték ezt a társaságot, csak annyiban, hogy megvetették az öregeket.

És én azt hittem, hogy fiatal vagyok még, és kaján bölcselmeket ereszthetek el az öregek terhére. S ezek a kis csipások most engem neveznek öreg téglavetőnek.

- Belefeküdtetek a művészet zavarosába - figyelmeztettem őket -, mint bivalyok a híg sárba, és csak nedves orrotok látszik ki belőle. Ez, barátaim, csak pocsolya, még nem művészet.

- Ez a mondat a bivalyokról egészen jó volt - lépett hozzám egy szőke, jóképű alak. - Szervusz, öreg, ezennel barátommá ütlek. Egyik kezével megszorította a kezemet, a másikkal meg összeborzolta hajamat.

- Kadarkuti vagyok - mondotta aztán nevetve.

- Badarkúti? Láttalak már, komám. Csúnyán be voltál akkor állítva.

- Vagy úgy - mosolygott Kadarkuti. - Te vagy az? A kapucinusok sírboltjában volt szerencsénk, nemde?

Rosszul emlékezett rá. Bécsben találkoztunk, de nem a sírboltban, hanem valami vendéglőben. Akkor fűjták le a világháborút, szedett-vedett bandánk a Piave felől jövet kikötött egy kicsit a bécsi pályaudvaron. Néhányadmagammal teleettük magunkat valami szörnyű Gemüseschnitzellel, aztán volt, aki elment az operába, volt, aki megnézte a kapucinusok sírboltját, én meg Kadarkun, akivel a Gemüseschnitzel kapcsán kerültem össze, eltűntünk valami mellékutca ködében. Éjfél felé egy mosdótál előtt találtam magam, és bőségesen hánytam. A rossz bortól meg a rossz nőtől, akit a pincér mért ki nekünk. Mégis azt hiszem, inkább az utóbbi felszolgálásától fordult ki a gyomrom.

Kadarkuti emlékezett rá, és sajnálkozva veregette a vállam. Sok baja volt a nőkkel, és utálta is őket egy kicsit. Pedig azok nagyon bomlottak utána. A nők - magyarázta - hajlandók minden csinos képű alakból előnyös tulajdonságokat kiolvasni.

A többivel rossz volt kezét fogni a hosszú oroszláncok miatt, ez a Kadarkuti értelmes fickónak látszott, olyan magamfajta széltolónak, aki nem heveskedett oktalanul múltó számárságokért, és nem tulajdonított fontosságot a körülöttünk bugyborékoló világnézeti toroköblögetésnek. Művész volt, és a művészetén kívül csak az élet érdekelte. Ami azt illeti, nekem sem volt muzikális érzékem az iránt a mesterséges zenebona iránt, amelyet a különböző jelszavak fejlesztettek, és amelybe minden nagyhangú legény belebőffentette valamelyik divatos elmélet bombardonját. Az ember eldobott és elejtett elméletek hulladékai között gázolt, úgy tele volt velük az utca. Mert útszéli hulladékokban rég nem volt olyan nagy a termés világszerte, mint ezekben az esztendőkből.

Az estét Bagdival és Kadarkutival együtt füstölögtük át egy olcsó művészkávéházban. Bagdi csak koppantott körmével az asztalon, nem sokat beszélt. Kadarkuti ártatlan mosollyal avatott be a nők és az élet változatos romlottságaiba. Sok furcsa dolgon esett már keresztül, és tapasztalataiból ügyes kis bölcsélet-csomagocskákat hozott forgalomba.

- Mi alapján véve valamennyien kellemetlen kis tetvek vagyunk - zárta le életbölcséletét egy hajnalban, amikor a vízállásmérő több liter bor jelenlétét mutatta ki a hasunkban.

- Mondasz valamit - hagytam rá elgondolkozva. - Te szép szőke tetű vagy, én meg fekete.

Azzal a kifogással, hogy nem tudok anatómiát, és hogy ő megtanítt rá, mindennap feljött hozzám, és nagyokat aludt a keskeny heverőn, amíg én szobraimmal vackolódtam. A művészet azoknál a garasoknál kezdődik, amiket az ember kibúvészkedik portékáival a honpolgárok zsebéből. Veszett szorgalommal dolgoztam. Kadarkuti meg csak szuszogott. Unom Michelangelót - jelentette ki rendszerint, amikor felébredt. Én meg gyúrtam az agyagot. Így jött el a tavasz, és vele valami nagyhangú, levitézlett alak, aki valami kiállításfélét akart szervezni. Nagy felhajtást, meleg sajtót és egy sapka pénzt helyezett kilátásba. Mindössze csak arról van szó, hogy én meg Bagdi aláírjunk valami papirost, mondotta.

- A pénzekből, édes öcsém, leadtok nekem is harminc százalékot - hunyorított igen kedvesen. - Ezt a férfiaktot itt a sarokban most magammal viszem, természetesen csak reklámcélokra. - Le is porolta az aktot, és körülnézett, hogy mi módon szállíthatná el.

- Hopsz - pattintott Kadarkun az ujjával, fölemelkedve a díványról -, bátyámuram elfelejtett bemutatkozni. Ennyit minden jól nevelt szélhámostól elvárhat az ember, nem igaz?

- Kovács - mondta öblös hangú látogatónk fájdalmasan. - A nemzet leépített napszámosa. És ön, uram?

- Alfonz, spanyol exkirály - mutatkozott be Kadarkun is. - De azt az aktot tegye még le egy kicsit. Előbb halljuk a mókát.

- Egyetlen cikk van ma, amiért még pénzt lehet kiolvasztani az emberekből - magyarázta menedzserünk -, s ez ti vagytok, gyermekeim: a paraszt. Ti fogjátok megmenteni ezt a beteg társadalmat... Úgy fogják kapkodni a szobraitokat, mint a cukrot. - Aztán megkérdezte, hogy van-e megfelelő ködmönünk, mert a kiállításra azzal kell elmennünk.

- Gondolja, hogy nagy hossz van most bűdös parasztokban? - tudakoltam én reménykedve. Kadarkuti meg azt szerette volna tudni, hogy ki szállítja majd a trágyaszagot. Menedzserünk méltatlankodva utasította vissza a komolytalan gúnyt, és legjobb szobrommal a karján sértődötten távozott. A kiállításból azonban semmi sem lett, mert az emberünk két hét múlva beleszaladt valami kelepcebe, és a rendőrség lefűlelte.

- A dolgaim egyre-másra kezdenek vízbe esni - gondoltam. Kezdttem kényelmetlenül érezni magam. A fülem megszokta már a döngések, zúgások, csikorgások és reccsenések légióját, a szemem a füstbe, ködbe és ismeretlenségbe vesző utcák képét, a talpam a végtelen aszfalt fájó laposságát, a lépcsők ezreit, szám az ízek lármás, fagyús szegénységét, de amit belső használatra nyújtott nekem a nagyváros, azt igen gyakran kiköptem, mint a rossz ízű orvosságot. Kadarkuti kajánul röhögött rajtam, hogy bedőltem az öreg ripacsnak, már amennyire bájgödreivel és piros macskaszájával röhögni tudott.

- Nekünk, buta vidékieknek össze kell tartanunk - fújta meg a toborzót Bagdi.

- Helyes - gyűltem testvériesen a zászlaja alá. - Ha nem tartunk össze, ez a sok undok patkány leharapja a fejünket. - Elmeséltem neki - elismerem, minden logikus összefüggés nélkül - az Annával való kegyetlen tündérmesémet is. - A nők hűtlen tehenek - biztosított Kadarkuti könnyedén -, nem kell nagy dolgot csinálni belőlük. A nőnek némely szerve nem egyezik a miénkével, s ez sok galibát csinál. - Ami pedig Annát illeti, menjek csak el szépen a főpostára, ahová poste restante leveleimet címeztem, és kérjem ki őket. Egészen bizonyos, hogy hiánytalanul megkapom valamennyit.

Valóban ott voltak, másnap, legelső levelem kivételével, valamennyit visszakaptam.

(Hej, Dukics kisasszony, de gyanútlan pincsikutyád voltam, hogy szaporáztam utánad a lábam, és te milyen alaposan kiejtettél magadból! Sohasem tudtam, hányadán is vagyok veled, és ebből gyászos butaságok származtak... De ha olvasod ezt a balesetet, ne nyugtalankodj: a sebeket nyomban leragasztottam antiszeptikus angoltapasszal, nem történt semmi komplikáció.)

- Látjátok ezt az üzlethelyiséget? - kérdezte Kadarkuti egy éjszaka, amikor Bagdival hármasban hazafelé ballagtunk. - A bérlőt a múlt héten elárverezték. Holnap kibérlitek ezt a butikot, és ki fogjátok állítani a vacakjaitokat. Tudjátok ti, milyen kincs rejlik abban, hogy bűdös parasztnak nevez titeket a szájhagyomány? Annak az alaknak igaza volt. A sok hülye között akad néhány, aki bedől a trágyaszagotoknak, és elhiszi, hogy tehetségesek vagytok.

A kiállítás gondolata nem rossz, bólintottam a fejemmel, mert otthonról hozott hamuban sült pogácsám végképp elfogyott, részint az átváltásnál, valutakülönbözet címén, részint a salad de boeufök miatt. Az igazat megvallva, a parasztságom körül is baj van egy kissé. Merthogy sosem hordtam trágáját. Kadarkuti azt kérdezte, hogy a tehenünk talán műtrágáját termelt?

- Nem, mert sohasem volt tehenünk. Csak kecskénk volt. A kecske, amint köztudomású, igen elenyészőket trágázik. Olyan, mint a gyógyszerész, aki füveket gyűjt, és labdacsokat készít belőlük.

Elhatározottam, hogy meg kell indulnom a hírnév lejtőjén. Kadarkuti másnap felkereste a háztulajdonost, és - hogy milyen lóditások segítségével, ma sem tudom - elintézte, hogy az üres helyiséget minden előzetes fizetség nélkül megkaptuk két hétre. A boltnak kissé csödszaga volt, előttünk egy linóleumüzlet bukott meg, de az orrom megszokta már a legvéresebb szagokat is, nem sokat törődtem a kellemetlen előjelekkel. Néhány állványt és szegényes drapériát szereztünk, és az ócskaságokkal bedíszleteztük a csödszagú helyiséget. A falak így is sivarak és piszkosak voltak, a régi üzleti állványok porból és sötét pókhálóból vízszintes és függőleges vonalakat rajzoltak a tapétákra. De Kadarkuti megoldotta a piszokkérdést is azzal, hogy Szentendrén felhajszolt egy festőt is, zömöket, kurta lábút, amolyan bajuszpedrő mozdulatokkal, aki a lovakat és juhászokat jó egyiptomi szokás szerint mindig valami meglepő helyzetben és profilban ábrázolta. A képeivel aztán betakartuk a piszokvonalakat, és a helyiség kezdett valami kiállításféléhez hasonlítani. A képeket különben sok gusztálgatással és tanakodással maga a festő akasztotta a falakra. - Ehun - mondotta néhányszor, pedrő mozdulatot végezve. A képeket én is szemügyre vettem, és úgy találtam, hogy a kicsi lovacskákkal valami baj van, a lábuk valahonnan a hasuk közepe tájáról ágazott szét, mint a fiatal zöldhagyma gyökere, és volt olyan lovacska is, amelyik öt lábon ügetett a salátaszínű legelőn.

- Itt elszámítottad magad, kisöcsém - figyelmeztettem vadonatúj cégtársunkat -, itt ennek a két lónak összesen tíz lába van. Nem lesz sok?

Bagdi megvetően szegezte kurta orrát a képeknek.

- Ha már paraszt vagy - mondotta rosszállóan -, miért nem maradtál otthon. Itt úgy fognak mutogatni, mint a kétfejű bornyút. Mert Bagdi művésznak érezte magát, nem Szent István-napi mutatványnak. Rajta csókolta legnagyobbat a művészet múzsája. Különben nem nagyon hitt a múzsa csókjában, hiába magyaráztam neki, hogy engem is egy Dukics nevű vidéki múzsa csókolta szobrásszá. Valami feslett fehérnép járt volt egyszer nála éjnek idején - emlékezett vissza ő is valami művészi fajtalankodásra -, de lehet, hogy csak kávéházi felíró volt az illető.

A zömök fiú, miután végzett ötlábú állatainak amputálásával, oldalra hajtotta a fejét, és gyerekes elégedettséggel nézte munkájának eredményét. A mezők és a legelők is gyerekes zöldek voltak, a méneselek egykedvű falovacsák módjára vágattak a kép bal oldaláról a jobb oldalára. Volt olyan képe, amelyen jobbról balra vágattak. - Ehun - mondotta elégedetten, és a zsebéből elővett egy csomó számmal ellátott papírnégyszöget, amiket aztán gondos válogatással odaszúrt a képek alá.

- Te Bagdi - ütöttem a fejemre -, látod ezt a parasztot, ez érti a dörgést. Már az árcédulákat is magával hozta. Mi meg teljesen megfélemedtünk róla.

Egy félreeső helyiségben néhány árcédulát találtam, a kirakatban nyilván ezek jelezték a linóleum szőnyegek árait, találomra minden szobor alá odaakasztottam egyet, és ezzel a kiállítás kezdetét vette. Kurta combú festőkollégánk a pénztárnál foglalt helyet, én és Bagdi a háttérben malmoztunk. Kadarkuti pedig ezalatt a városban dolgozott, fellármázta az újságírókat és ismerőseit, sőt egy fotoriportert is a nyakunkra hozott. Az újságírók mindenféle

badarságokat kérdeztek, Bagdi dühösen hallgatott, a festő zamatos butaságokat fecsegett sok ehunna és nyelvtani hibával, s így én állottam ki, hogy megfelelő mennyiségű lódítással biztosítsam az olvasók érdeklődését. A fickók nem hitték el ezeket a lódításokat, de leírták, mert éppen azt kapták, amit akartak: jól olajozott blöfföket a közönség hazugságszomjának csillapítására. A lapok a képmásunkat is lehozták, engem egy agyonlőtt bankrabló és egy újszülött gorilla arcképe között. A sajtóra nem fizettünk rá, szép számmal jöttek a kíváncsiak, akik szobrászkodó béreslegényt meg festegető napszámost akartak látni. A kartonlapok, amelyeket találomra raktam a szobraimra, máshol talán zavart okoztak volna, nálam nem vezettek semmi bonyodalomra. Tiszta haszon volt, amit a portékámért adtak, s így tökéletesen egyre ment, hogy a *Szénahordó munkás*-omért adnak-e kevesebbet vagy *Szántás traktorral* című féldomborművemért. A festőnek rosszabbul ment a dolga, ürge és soklábú lovacskáira nem akadt vevő.

- Ehun - panaszkodott kissé irigyen -, maguk mindennap lebonyolítanak egy-két üzletet, hozzám még ide sem szagol a kuncsaft.

Atyailag türelemre intettem. Majd csak betéved egyszer egy igazi műértő is a butikunkba, meglátja, fényes boltot fog azzal csinálni. Alig hangzott el a biztatásom, máris betévedt egy vidéki alak a boltba, és erősen kezdte nézegetni a festményeket. Két képet szótlanul leakasztott, és kövér pénztárcát húzott elő bricsesz nadrágja hátsó zsebéből.

- Melyik a mester? - tudakolta széles szívéllyességgel és biztatóan. Aztán a képekre kacsintva, be is mutatkozott. - Nagy lószakértő vagyok - jelezte -, a gyermekeim is folyton lovakat pingálnak. A nagyobbikból luxusló-kereskedőt csinállok, hadd folytassa az apja mesterségét. - Aztán még egyszer megnézte a lovakat, mint a lópiacra, és letette a pénzt az asztalra. - Gyöngye kis állatok - mondotta -, de azért becsületes árat fizetek.

Ehun nagyot ugrott örömeiben. A zsebéből kiesett egy munkakönyv, Bagdi felvette, és belenézett.

- Mindjárt gondoltam, hogy nem paraszt - mondta, és visszaadta Ehunnak a munkakönyvet.

Ehunról így derült ki, hogy kaptafakészítő. Szerencsére éppen letelt a két hét, megmaradt szobrainkat hazaszállítottuk, kifizettem a tartozásaimat, és a maradék pénzt szépen elosztottam hatvan zacskóba, és betettem a koffereimbe. Minden zacskóba egynapi üzemköltséget raktam. Úgy számítottam, ha mindennap csak egy zacskót emelek ki a bőröndből, a pénzem kereken hatvan napra fogja futni.

De, amint már említettem, gyöngye számtantudós voltam, s így ezúttal is elszámítottam magam.

4/ Könnyed nyári idill

Amióta a Maros mellől megérkeztem, többször cseréltem lakást. Úgy forogtam a városban, mint kutya a szénában, amikor fekvőhelyet tapos magának. Hat hónap alatt a hatodik háziasszonyt jubiláltam. Bármennyire különböztek is termetre, vallásra, emeletre, két dologban közös lelki vonást mutattak. Sajnálták a villanyt, és letagadták a férgeket. Az egyik azt ajánlotta, hogy csak nappal olvassak, mert az nem rontja a szemet. Egy másik, arra az esetre, ha éjjel jönne rám az olvasás, azt javasolta, hogy olvassak sötétben. A vakok is igen szépen olvasnak sötétben. Volt, aki Gutenberget szidta a könyvnyomtatás feltalálásáért, végül akadt olyan is, aki a közvetlen módszert alkalmazta: egyszerűen kicsavarta a villanykörtét. A poloskákkal úgy voltam, hogy egy ideig állatoknak néztem őket, és a természetkedvelő bogarász élénk érdeklődésével figyeltem városi életük furcsa elfajzását, párhuzamot vonva éltrendjük és vidéki rokonaik vegetáriánus életmódja között. Kadarkuti szerint annyi ideje éltek az emberekkel közös háztartásban, hogy átvették szokásaikat, és teljesen polgári életmódra rendezkedtek be. Ágyban aludtak, este elindultak, és leitták magukat, sőt trafikban is találkozott már velük, valószínűleg rövid szivart vásároltak. Egyszer egy kávémérésben le akarta akasztani az újságot a szögről, hát látja, hogy egy öreg bogár éppen a lap legfrissebb híreit olvassa.

A nyár folyamán valami jóságos hangú, derék dámához kerültem. Igen finom és nemes matrónának látszott. Megkérdeztem tőle, hogyan állunk az állatokkal.

- Az én házam tiszta, mint a patyolat - jelentette ki mélyen megbántva, és gyöngéd matróna-arca elborult.

Ahol ő van - közölte jóságosan, miután sikerült lecsillapítanom -, a poloska ismeretlen intézmény. Kissé dicsekvő előadásából úgy láttam, hogy műlovaglásban sok bámulatot vívhatott ki magának, de igazán nagy csak a poloskairtás terén lehetett. Két napig csakugyan nem mutatkozott semmi vitorla a láthatáron, de harmadnap reggel egész bogárcsapat úszkált a mosdótálban.

- Éppen vízipólót játszanak - jeleztem az öreg műlovarnőnek barátságosan. Megnézte a hevesen úszkáló rozsdabarna állatkákat, és kijelentette, hogy azok nem az ő poloskái, én hoztam őket oda, mert az ő lakása mindig olyan volt, mint a patyolat. Régen furkált a kíváncsiság, hogy megtudjam, milyen is igazában a patyolat, mert mindig valami olyan dologgal kapcsolatban említették, amelyről utólag sok pizsokság derült ki.

- Tisztázzuk ezt a patyolatkérdést - indítványoztam nyájasan. - Látott már patyolatot?

Valami túrós lepényt eszegetett. A lepény mögül sötét és érdes morajlást hallottam, amiből arra lehetett következtetnem, hogy a patyolatkérdés tisztázására irányuló indítványomat pimaszságnak minősíti. Ebben a feltevésemben megerősített az is, hogy orgyilkosnak nevezett, és váratlan vastag hangon bejelentette, hogy ifjabb éveiben műlovarnő volt, aki igen sok hozzám hasonló csirkefogót lerúgott már a lépcsőn. Régi nyájassága és matrónai finomsága valami vastag szitokká szélesedett, mint ahogy ártatlan patak dagad a végén piszok-tengerré.

- Az orgyilkos nem érdekel - közöltem vele barátságosan, és a bőröndöm után nyúltam -, a bogarakat azonban sokallom, és ezért elmegyek. - El akarta állni az utamat, mire figyelmeztettem, hogy magasugrásban díjat nyertem, s ha nem áll félre az útból, átugrom rajta.

Alig léptem át azonban a küszöböt, megint bátorságra kapott, és most már trafikfosztogatónak nevezett. Azt állította, hogy látta is egy újságban a képet. A túró a pártomra állott, és megakadt az öreg műlovarnő torkán, amitől hangos fuldoklásba kezdett.

- Kár volna magáért - folytattam a párbeszédnek rám eső részét a folyosóról -, még egészen fiatalon fulladna meg. Köhögjön csak jól fel - biztattam aztán jóságosan. - Ha jól felköhög, nem lesz semmi baj.

A három emelet folyosói megteltek érdeklődő közönséggel, és élvezettel hallgatták fordulatos eszmecsereinket. Egy öregasszonyt tolokocsin gördítettek ki a folyosóra, egy süket vásár-csarnoki felügyelőnek meg tölcseren adagolták a fülébe a nagy ütközet történelmibb kijelentéseit. Szavaimat a lánya kiabálta bele a fülébe, s hogy az öreg, akit szemmel láthatólag boldog izgalommal töltöttek el a szép küzdelem legapróbb mozzanatai is, el ne mulasszon valamit az érdekesítő dialógból, mindig bevártam, amíg a lánya végzett a helyszíni közvetítéssel, s csak azután folytattam esedékes mondókámat. Udvariasságom, úgy láttam, jó hatást tett a hallgatóság tömött soraira. A hangulat egyébként megoszlott. Voltak, akik nem hittek a fent említett rovarok létezésében, sőt határozottan tagadták, hogy Brehmben ilyenfajta állat előfordulna. Ez a makacs szekta a bérbeadók szektája volt. Voltak aztán, akik az ellenkezőjét állították, ezek az albérlők voltak. Mindent összevéve, a túró és köhögés kapcsán könnyelhettem el legnagyobb sikeremet. Egy sárga hajú fűzőkészítő lány, akit az udvari fűzőszalonból vasalószénért szalasztottak a boltba, lassított, amikor a lépcsőházban elhaladtam mellette. Felém forduló tekintetében annyi rajongás volt, mintha egymagam három gólt rúgtam volna Trója kapujába.

- Mi? - néztem rá nevetve. - Sikerült kis előadás volt, nemde?

- Nagyon jó volt - bólintott a lány hevesen. - Jókat mondogatott annak az öreg madárijesztőnek.

- Magának is jókat tudnék mondani - dörgölődtem mellé szelíden.

- Már régen spórolok rá - közölte a lány, és ragyogva húzódott odább a simulásom elől. Odább, mind odább, amíg a homályos lépcsőaljba értünk.

- Maga nagyon kedves pofa lehet - mondta itt, a hajamat nézegetve.

- Attól függ. Nincs valami fiúja?

- Nincs - rázta a fejét. - Bizony isten.

Ügyesen hajlítottam a szót, mint bútorgyár a pácolt székeket. A lány nagyokat nevetett. Jó egészséges fogak, gondoltam. A száj ugyanis nagyon fontos. Az egész lánynak kedvemre való szabása volt. Valaki erősen megérlelte - csináltam meg gyorsan a mérleget -, és én éppen akkor haladok el a fája alatt, amikor lepotyog.

- Estére találkozhatnánk - nyújtottam ki kezem, hogy abba potyogjon.

Azt mondta, hogy nem lehet, a néne megtépi a haját, rémesen erkölcsös fehérnép. Aztán elfordította a fejét, és halkán megkérdezte, hogy hol találkozunk.

A közérzetem ebben az időben savanykás volt, mint a megtört bor, sok zavaros üledék úszkált bennem. Esti találkozásunkkor szívesen vettem hát a szőke lány indítványát, hogy menjünk ki a ligetbe nevetgélni egy kicsit. Célba löttem kifűjt tojásokra és galuskát faló svábok galuskájára, felültünk a körhinta zsiráfjára, és különböző közderültségekben vettünk részt. A hatvan kis zacskó, amelynek mindegyikébe kiadagoltam egy napi megélhetésemet, egyszerre tíz zacskóval apadt meg ezen az estén. Hiába mértem ki őket olyan gondosan. Nagyvárosokban az ember számológéppé fejlődik, nikkalgombjai, kerekei nőnek, kopog, csenget, és mindig valami szám esik ki belőle. Aztán közbejön egy ilyen fűzőkészítő lány, be akar menni az elvárásolt kastélyba, vagy sört akar inni, és az egész matematikáról kiderül, hogy megbízhatatlan talál-mány. A lány kitűnőnek találta a zacskók dolgát, és nevetve adta értésemre, hogy már régen

spórol egy olyan jópofára, mint amilyen én vagyok. Célba is dobáltunk, táncoltunk és énekeltünk is. A lány remek kis portékának bizonyult, néha ugyan eszébe jutott a nénje, de aztán vigasztalódva simult hozzám.

- A fontos, hogy az embernek örömei legyenek, nem igaz?

- Igen - feleltem a derekát fogva a ligeti vendéglő bokrai mögött-, fontosak az örömök. De veszettül keveset adnak belőle az örömkimérő hivatalban. A szegény ember, amíg él, csak harmadosztályú örömöket kap, harmadosztályú jeggyel utazik át az életen, és harmadosztályú koporsóban távozik. Szegény embernek csalán nő a kertjében.

- Ha egyszer nyerne a sorsjegyem - mondta a lány -, vennék egy fél kiló legfinomabb csokoládét, és télen mindig fizetnék valakinek, hogy melegítse meg az ágyamat, mielőtt befekszem.

- Az ágymelegítés terén - magyaráztam szakszerűen - Edison egészen új módszereket vezetett be. Nem kell senkit befektetni az ágyba, az ember csak bekapcsolja az áramot, és kész.

- Pazar lehet - vélte a lány ábrándosan. Nagyon hideg volt a télen az ágya, le kellett írnom a készülék működését, amit ő odaadón hallgatott.

- Milyen szép haja van magának - jegyezte meg közbevetőleg a vállamra simulva.

- Most nem erről van szó.

- Tudom, a szegénységről beszéltünk. Pedig butaság beszélni róla, nem igaz?... Rém jó dolog lehet gazdagnak lenni.

Nem biztos, ráztam a fejem. Egyszer álmomban gazdag ember voltam, egy asztalnál ültem, folyton a kamatokat számítottam, és erősen fáj a hasam. Megkérdeztem tőle, hogy sohasem lázadt-e még fel. Nem, jelentette ki, ő nem lázadt fel, bár a főnöknőjét irtóan utálja, mert „mindig levon”.

- A főnöknő mindig levonnak - separtem egy rakásra tapasztalataim szemetjét. - Kétmillió főnöknő levon kétszázmillió szegény bogárnak. Ez ellen kéne kitalálni valamit. Felfeszítenek és kiszűröcsölnek bennünket, mintha osztrigák volnánk. Örvidenünk kell, ha előbb nem csavarnak ránk még egy kis citromlevet is.

- Milyen jó erős fogai vannak - jegyezte meg a kis szőke. A kezemet fogta, és ez neki tökéletesen elég volt, oda sem figyelt szociális prűszköléseimre. Megkért, hogy mutassam meg az alsó fogsoromat is, s így abba kellett hagynom világszemléleti kirándulásomat, hogy bemutassam neki valamennyi fogamat. Nagyon hízelgő dolgokat mondott róluk.

- Szükségem is van rájuk - világosítottam fel. - Most rágom át magam valami öreg kásafalon.

- Jó isten, mit akar azzal a kásafallal?

- Be akarok jutni. Tudnia kell, hogy most még kívül vagyok a kásafalon. Belül sokkal érdekesebb. És azonkívül többet is falhat fel az ember. Aztán vannak más előnyök is...

- Remek alak maga - kacagta a lány hálás hangulatban. - Nem akar táncolni?

Táncoltunk, és konfettivel dobálóztunk. Tánc közben hozzám simult, mint egy rózsaszínű angoltapas, és beborította sajgó sebemet, amelyet egy Dukics nevű előző nőtől kaptam. Sok sör volt már bennem, elfelejtettem régi sebesülésemet, és vidáman zengtem én is a táncdal szövegét. Ahogy tenyerem rápuhult gyöngye kis gerinccsigolyáira, vékony bordáira, fejletlen medencéjére, szinte féltettem magamtól, olyan gyöngének és porcogósnak találtam. Kicsit még fejlődnie kell - figyelmeztettem lemondóan. De nem akarta, hogy lemondjak róla. - A szerelem nem a hátgerinctől függ - jelentette ki -, nem igaz, drágám?

Később egy ligeti színházba is benéztünk, mert maradt még három zacskó pénzem. A kicsi színpadon víg ugránczolás folyt, zenés vígjátékot adtak. Éppen akkor érkeztünk, amikor a grófnő meglátogatta az ügyvédet a válás miatt, és elénekelt neki, hogy mennyi tartásdíjat követel. Az ügyvéd sokallta a tartásdíjat, mire a grófnő sértődötten és előkelő göggel táncolni kezdett. Majd amikor látta, hogy az ügyvéd még mindig sokallja a tartásdíjat, gögösen átbukfencezett a színpadon. Az ügyvéd erre a polgári perrendtartásból elénekelt egy paragrafust, aztán felmásztak mindketten az íróasztalra, és eltáncoltak egy újabb, áthidaló paragrafust. A nézőtéren általános agylágyulás vett erőt, a közönség izgult és lelkesedett, úgyhogy a válópörös grófnőnek meg kellett ismételnie gögös bukfenceit, miközben az ügyvéd fejére húzta a papírkosarat, és kotkodácsolni kezdett. Remek dolog volt, a közönség, amely szerette a gögös grófnőket, a bukfenceket és az operettszerzői agyvelő mindenfajta szomorú izzadmányát, vonított örömeiben. Mi is követtük az általános példát, és elhülyülve dübörögtünk a padlón, miközben a primadonna vad gyönyörrel hajlongott a lámpák előtt. Harminc év múlva, a szegényházban majd könnyezve fogja mondani valami kósza újságírónak, hogy művészi pályafutásának ez volt egyik legragyogóbb állomása. Ez a hülye dübörgés, ezek a bukfencek, ez a rosszízű zenének, primadonnai nadrágocskának, fejre húzott papírkosárnak és a magunk sivárságának szóló lelkes vonítás. Ha most azt mondtam volna a kis szökének, hogy ezeket a nekidühödött színpadi szegénylegényeket, ezeket az operettszöveg-kiagyalókat mint a butaság bacilushordozóit szurokba és tollba kéne hempergetni, nagyot nézett volna. S ha ezt az indítványomat olyan hangosan mondtam volna el, hogy a körülülők is meghallották volna, nem másztam volna ki ép bőrrel ebből a ketrecből. Így beértem azzal a tudattal, hogy három-négyezer év múlva nem lesznek operettszerzők.

Később valami megindító dolog történt a színpadon, amit abból következtettem, hogy a gyöngye gerincű fűzőkészítő lány kiskörmével néhány könnyecseppet piszkált ki a szeme zugából. Az este fénypontja azonban az volt, amikor előpergett a szubrett, a szívére tette a kezét, és addig ugránczolt, hajladozott ide-oda, amíg kettérepedt a trikója. Ezek a szűk trikók már suhanc koromban is nyugtalanítottak. Az évek során annyi aggodalom gyűlt fel bennem e trikók kapcsán abbéli félelmemben, hogy a legszebb lélektani pillanatban fog egyszer valamelyik elrepedni, hogy most, amikor a kettérepedés valóban bekövetkezett, hirtelen megszűnt a szorongásom, és hangos megkönnyebbülés szakadt fel belőlem.

- Na végre, csakhogy kirepedt már...

Egy borízű úr áthajolt a páholyon, és általános népünnepély közben megkérdezte tőlem, honnan tudtam, hogy a trikó ki fog repedni. Vidáman legyintettem. Szőke kis angoltapaszm az azt mondta, hogy régen spórol már egy olyan jópofára, mint amilyen én vagyok. Tetszett nekem ez a spórolás, azt feleltem hát a borízűnek, hogy suhanc korom óta spórolok erre a trikórepedésre. Már csimasz korom óta tudtam és vártam, hogy egyszer csak bekövetkezik, minthogy minden lurkó gondol rá és várja. Nekem beütött...

A rendőrségnek nem tetszett a magyarázatom, közbotrányért felírtak. Erre kivonultunk a falatozók felé, mert a bódék között reszelt torma szagát éreztem.

- Szereti az akasztott virslit? - kérdeztem a bódé rúdján csüngő virslikre mutatva.

- Mindig virslit szoktunk enni télen - bólíntott a szőke. Láttam a tekintetén, ahogy végigzongorázott a tömzsi virsli-billentyűkön, hogy szívesen enne valami bécsi szeletet, körítve, uborkasalátával, de lovagi szolgálatomat nem akarta visszautasítani. - Azért rém szeretem - tette hozzá, és meleg vonzalommal fogta meg a karomat. Lehet, hogy a meleg vonzalom mégis a virsliknek szólott, az ember az ilyent sohasem tudhatja, mert nagyon hajlamos arra, hogy magát önhittén a virslivel tévessze össze. Beültünk a keskeny bódéba, és én elmeséltem, hogy

odahaza volt egy barátom (Tömzsi), aki egy ültében tizenöt párat tudott megenni. Ő tartotta otthon a virsli- és perecrekordot. Különböző jókedvű fickó volt, egyszer lóvá tett fényképezőgéppel egy egész majálisozó társaságot. Beadta a nőknek és férfiaknak, hogy egy ismert képes újság részére készíti a felvételeket. A hölgyek sebesen kimázolták magukat, az urak begombolták, majd újra kigombolták a kabátjukat, volt, aki a hangját is megköszönte, aztán izgatottan csoportba állottak. A barátom nagy szakértelemmel tologatta őket ide-oda, a hölgyeknek megigazította a szalagjaikat és lábaikat, az uraknak benyomta a hasukat, az egyiknek belepökölt a bajuszába, aztán nem tetszett neki a dolog, átcsoportosította az egész társaságot, s amikor kimerültek már az ácsorgástól meg átszellemült mosolygástól, nagy kegyesen elkattintotta a gépet. A felvételt háromszor is megismételte, más-más beállítással, és mi ezalatt nagyokat röhögtünk a bokrok mögött. Mert csak üres fekete doboz volt, amit a kezében tartott, nem valódi fényképezőgép. Különböző Csókainak hívták.

- Nem ismertem - közölte a lány egy kis gondolkodás után, tormaszálakat illesztve a pukkadózó virsli-re -, de egy Kacsóit ismertem, kéményseprő volt Veszprémben.

Én is gondolkodtam egy kicsit.

- Nem ismertem. Ha Kacsóinak hívták, és kéményseprő volt Veszprémben, akkor nem ismertem. De mondja csak, nem félt tőle? Azt hallom, a gyerekek félnek a kéményseprőtől. Ami engem illet, gyermekkoromban sohasem láttam kéményseprőt. A kéményt télvíz idején apám takarította ki... Alapjában véve azonban molnár volt.

A szőke letette a virslivéget, és nagyon meleg arcot vágott.

- Igazán? Az én apám szűcs volt. De elgázolta a vonat.

Egy ligeti padon töltöttük az éj hátralevő, használható részét. Halkan loccsantak szánkából a szavak, az s betűk falevél módjára zizegtek. A kis szőkének megjött a szava, hazudott is néhányat, néhány kedves dolgot, amik olyanok voltak, mintha egy játékbaba hazudta volna őket. Nem messze tőlünk gépkocsik surrantak tova, de nekem úgy rémlett, hogy valami ismerősebb hangokat is hallok.

- Hallgassa csak. Mintha tücsök cirpелne...

- Tücsök itt fiatal - világosított fel a lány. - Erre nincsenek tücskök... Legfeljebb svábbogarak.

A karjaimba vettem. A szorításomtól egy kicsit megreccsent, ijedten csináltam leltárt a csigolyáiról, hogy nem ugrott-e ki valamelyik a helyéből. De szerencsére minden a helyén volt, csigolyák, oldalbordák, medence, megcsókoltam, ő visszacsókolt, aztán hallgattuk a távoli villamosok kései cirpелését és a gépkocsik huhogását. A lámpák lassankint elaludtak, csak a fiatalságunk világított a sötétben. S ha a lány most azt kérdezte volna, hogy mire gondolok, azt feleltem volna: Annára, Dukics Annára...

5/ Lógunk az úrben, mint levágott borjak a kampón

Kifogytak a zacskók, éhes voltam, szobraimat nem tudtam eladni. Bagdinak is eltörött a cserépfazeka, amelyben töltött káposztát kapogattam. Meghalt az anyja. S a halál különféle szomorúságokkal jár. Bagdi nagyon lefogyott. Meg is mutatta a hasát, hogy milyen lapos az ürességtől. - Ide bandzsalíts - mutattam meg én is a hasamat -, az enyém olyan lapos, mint a Nagy Magyar Alföld, a Hortobágyot is beleértve. Salátalevelet eszem két nap óta, mint vidéken a házinyulak.

- Dög fészek a város - szögezte le Bagdi egy fejtelten gyufával vackolódva. - Most már gyufám sincs.

Figyelmeztettem, hogy a gyufahiányt nem lehet a városiak folyószámlájára írni. Ami pedig az üres hasat illeti, ott meg az a baj, hogy éhendöglés ellen nem hoznak valami paragrafust. Dehogynem - köpte Bagdi a falra a nedves cigarettaacutkát. - Próbáld csak meg éhen dögleni a Dunakorzón. Azonnal ott a rendőr, hogy szedje innen magát, jó ember, nem tudja, hogy itt tilos az éhendöglés?

A szomszéd konyhában valami törekvő vegyészmérnök lakott, hashártyagyulladását kapott, beszállították a kórházba, és ideadta nekem az ebédjegyeit. Nyolc ebédjegy volt a füzetben, csak az volt a kár, hogy másfél órát kellett talpalnom, amíg eljutottam a kifőzőbe, ahová a jegyek szólottak. Szeneslegényekkel szorongtam egy keskeny lócán, a kanálra és tányérra várni kellett, amíg néhányan felhörpölik a leveshez címzett langyos uszodát, amelyben különböző élő és kimúlt lények lubickoltak. - Megálljon! - szóltam az egyik ebéd alatt a szomszédomhoz - valami csüng itt a szája szélén. Egy darab cipőmadzagot húztam ki a szájából, amelyet a laskával együtt akart leszánkáztatni a torkán. A leves csak előítélet, gondoltam, nem fontos, hogy az ember levest is egyék, és úgy határoztam, hogy nem eszem több levest. A fogadalmat megtartottam, de másnap, amikor párologva a viaszosvászon abroszra rakták, az éhségtől szinte fejest ugrottam belé. A szomszédom apró papírsomagocskát vett elő a mellényéből, és köménymagot csurgatott belőle a vékony folyadékba. Ideadta nekem is a köménymagot. Jól felfűjja a hasat - magyarázta -, az ember egy darabig nem kívánja az ételt, mert azt hiszi, hogy jóllakott. Öreg fiú volt már, valamikor csatahajón szolgált, fel is lázadt, ahogy marcona matrózokhoz illik, a társai közül néhányat a másvilágra küldtek, ő szerencsére nem húzta ki a lutrit. Rakparti munkás volt, de ha befagyott a Duna, szemet fuvarozott.

- Evett már banánt? - kérdeztem tőle egy öregebb ökör inszalagján rágódva.

Nem evett banánt. Suhanc korában egyszer kidobtak Szegeden egy üzletből valami narancsot, mert puhák voltak és zöldesek, no, abból evett. Ez volt minden kapcsolata az élet magasabb örömeivel.

Vasárnaponként eljött hozzám, és lemintáztam. Aztán végképp elszakadtunk egymástól, mert a Kadarkuti ajánlatára egy belvárosi házba kerültem, ahol két kőszentet kellett kitataroznom. A ház mesternél laktam, és igyekeztem a tatározással minél később elkészülni. A házban vagyonszebb emberek laktak, a lépcsőház mindig tele volt nagy szivarok és ritka illatszerek szagával. Egy éjszaka én mentem kaput nyitni, mert a ház mester fülére húzta sportsapkáját, és belezuhant valami feneketlen hortyogásba, mit sem hallva a csengő hisztérikus lármájából. Úgy trombitált álmában, mint a kürt *A bívös vadász*-ban. Leakasztottam a kulcsot, és kimentem az udvarra. A kapuban, az udvar felől magas, jól öltözött nő várakozott. Kesztyűs, hosszú ujjai szórakozottan nyújtották felém a kapupénzt, de én mint gyakorlatlan cerberus, elfelejtettem előretolni a tenyeremet, csak belebámultam az arcába, amelyet a lámpa gyöngye fényénél is

finomnak és előkelőnek találtam. Minthogy a kezemet nem találta a megszokott helyen és megszokott magasságban, lenézett. Nem értette a dolgot, és fennhangon figyelmeztetett, hogy vegyem át a kapupénzt. - Tessék - mondta, és most ő is az arcomba nézett...

A hangja barnás színezetű volt, puha, mély és komoly. A markomba tette a pénzt és elsietett. Valami jó szagot hagyott a kapu alatt, a kémianak, a bőrnek és a léleknek valami illatos szintézisét. Szerettem az ilyen futó találkozásokat, amikből nem tapad az emberre semmi szomorú, csak egy kis illat, amit az ember úgy bonthat atomjaira, ahogy szépnek látja. Ezt is ilyen röpké találkozásnak hittem, és vidáman fütttyentettem, amikor néhány nap múlva újra megpillantottam. A lépcső alján állott, a sarokba húzódva, és a harisnyáját igazította. Jó lába volt: szakértően nézegettem nemes vonalzását, és sajnáltam, hogy e könnyed vonalak oly idő előtt tűnnek el a ruhaszegély dús felhőzetében. Észrevett ugyanis, és - minden sietség nélkül - leeresztette a függönyt anélkül, hogy tolakodó pillantásomat figyelemre vagy felháborodásra méltatta volna.

- A kezításkáját a párkányon felejtette - siettem utána, és átnyújtottam neki a táskát. Átvette, és szórakozott mosollyal köszönte meg.

- Egy kérdést még, ha nem haragszik érte. Nem adna nekem engedélyt arra, hogy megmintázzam?

Csodálkozva nézett rám.

- Nem értem - szólalt meg egy kis várakozás után tájékozatlanul. - Nem értem, mit akar megmintázni...

- Mit?

Nevettem. Azt mondtam, hogy nagyon inspirálónak találok, és csak az a kár, hogy nincs e pillanatban akkora darab márványom, amelyből életnagyságban kifaraghatnám.

Illedelmesen nyomultam előre, és örömmel láttam, hogy előnyomulásom nem vált ki belőle semmi ösztönszerű ellenérzést vagy védekezést. Ellenkezőleg, kíváncsian nézegetett. Magas alak volt, egyforma magasak voltunk. A szemünk egyenesen egymásba látott. Voltak nők, akiknek száján olyan meghajolva kellett legelnem, mint zsiráf a réten. Ezzel a nővel, azt hiszem, lehunytt szemmel is megtaláltuk volna egymást. Azt kérdezte, hogy miből akarom megmintázni, ha nincs márványom. Ez nem akadály, nyugtattam meg, valamelyik nap láttam egy remek filmszínésznőt birsalmasajtból. A művész ne ragaszkodjék az anyaghoz. Láttam már margarinból Napóleont, vattából Bernard Shaw-t, darált disznóhúsból Chaplint és nyakkendőből a walesi herceget.

- Darált disznóhúsból akar megmintázni? - kérdezte, és galambdúcának ajtaján most turbékoló mosoly röppent ki az estbe. Akkor már egy cipőüzlet kirakata előtt állottunk, kék, vörös és izzó fehér neonsövek fényében. Megráztam a fejem.

- Fájdalom, ilyen befektetésre nem telik. Egyelőre csak agyagot ígérhetek.

Rám nézett. Egy pillanatig látnivalóan komolyan mérlegelt valamit. És egyszerre igen derűs lett az arca. Én ezt a derűt a beleegyezés jelének tekintettem, és nyomban megnyitottam a főcsapot: zuhogott belőlem a szó, a nőt dús habok és aranyosan csillogó alkoholmámor vették körül, ő maga csak állott a szóözön közepén, nézte és hallgatta habzó, fodrozódó badarságaimat. Közben aztán a csuklójára pillantott, amelyen egy apró óra üvege csillogott.

- Adja ide a címét - szakított félbe, és hirtelen beszüntetett minden érdeklődést.

A címetet felfirkantottam arra a kis csomagra, amelyet a kezében tartott, aztán jött a villamos, és ő köszönés nélkül felszállott. Vártam, hátha kitekint az ablakon. Kinézett, de csak az utcai villamos órára, hogy hozzáigazítsa a maga óráját. Ott állottam az ablak alatt, de megszűntem a számára érdekes lenni. Nem vett többet észre.

A házmester sürgetett, be kellett fejeznem a köszönteket, és így hamarosan megint lakás nélkül állottam. A kis szőke kíváncsiskodott, hogy mikor teszek már szert valami rendesebb lakásra, ahol együtt lehetnénk. Ügyeltem rá, hogy a találkozásaink rendszertelenek és bizonytalanok legyenek, mert sem kellő érzelmi, sem kielégítő anyagi tőke nem állott rendelkezésemre a gyakori találkozások számára. Kedves, de sekélyes fehérnép volt, nem úszók részére. Azt hazudtam, hogy néhány remek megrendelést kaptam, és a megrendelők között felemlítettem a barodai gekwart is, mert úgy találtam, hogy jól hangzik.

Közben ősz lett, fáztak az ujjaim, keveset dolgoztam, és amit elkészítettem, abban sem volt köszönet. A háziasszonyom kézizálognak tartotta vissza a szobrokat, a házbér miatt. Pedig olyan megbízható arca volt, azt hittem, fogalma sincs arról, mi az a kézizálog. Szerencsémre Kadarkuti alatt egy nap valami rejtett pénzforrás bugyogott fel, nekem adta jó karban levő barna cipőjét és gyapjúpulóverét, és jelezte, hogy rövidesen Párizsba teszi át székhelyét. Valami női pártfogója akadt, akit azonban nem a Kadarkuti szobrászati tehetsége, hanem egyéb tulajdonságai érdekeltek.

A búcsúestén sokat ittunk és sokat fecsegtünk Párizsról, nőkről, Rodinról és a Balzac-szoborról, amelyért annyit szidták Rodint reumás kritikusai. Éjfél felé egy zenés kávéházba is benéztünk. Kadarkuti a szék- és asztaltorlaszok közül valami heringkülsejű nőt halászott ki, és belesodródott vele a táncolók közé. A terem közepe összecsomósodott, mint a rántás. Csak a fejek mozogtak szabadon, a testek valami rejtelmes és szimbolikus szertartással voltak elfoglalva, és fojtottan vonaglottak.

- Ez az igazi - magyarázta Bagdi -, amikor így össze vannak tapadva.

Ez a természetes, hagytam rá természettudományi alapon, mert az nem lehet, hogy az emberek egész nap olyan szörnyű pléhpopfával járjanak az orruk után, mintha az a másik dolog, az az igen fontos dolog, amelyet szerelemnek neveznek, nem is létezne.

A tömegből sapkával, vadonatúj egyenruhában Pétert láttam kiválni. A múlt arra kötelezett, hogy ismét örvendezzünk a találkozásnak, és elfelejtsük, hogy az elmúlt fél év alatt hitvány fickónak tartottuk egymást.

- Maguk olyanok, mint a dadák -, mondotta Bagdi Péternek, amikor összeismertettem őket -, folyton rendre akarnak szoktatni bennünket. Éjjeli edényre akarják ültetni az embert, mint a kiskorút, akkor is, ha nincsen rá szüksége. - Aztán minden szerves kapcsolat nélkül megjegyezte, hogy őt egyszer fejbe verte egy közrendőr, mert valami dolga akadt egy bokorban. Péteren vadonatújban feszült a rendőri blúz, nem akart újdonsült blúzával alul maradni a vitában, és a rendcsinálás emberfelettségéről kezdett beszélni. A háborút is szóvá tette, mint a rendcsinálás legmegbízhatóbb eszközét, és nyomban le is rajzolta, hogyan képzei el az új háború kibontakozását. Gyöngéje és mindennapi kenyere volt a háború.

- És a rendet ki fogja akkor fenntartani? - kérdeztem én tudatlanul. - Ha háború lesz, megint mindenki a gyepre fog lépni, és ki fog hajolni a vonat ablakán.

- A pacifizmus gonosz maszlag - figyelmeztetett Péter. - Az örök béke csak azoknak a fajoknak a vágya - idézte a legfrissebb bölcsészet egyik meteorjának sziporkáját -, amelyek letűnőben vannak már az emberiség színpadáról.

Megjegyeztem, hogy vannak gondolatok, amelyek úgy terjednek, mint némely növénynek a magvai. Állatok hurcolják szét az ürülékükkel. Bagdi velem tartott, és valami rendőrségi kihágást akart elkövetni, de Kadarkuti szivart dugott a szájába. Így siklott kedélyünk hullámvasútja hegyre föl, völgybe le. Összemandogattuk egymást buta fogdmegnek és tetves parasztnak, aztán tovább diskuráltunk. Péter megszokta a rendcsinálást, már diákkorában sem szerette a rendhagyó igéket, olyan gyűjtőfogházba terelő mozdulattal beszélt mindenről, hogy élvezet volt hallgatni. Egy őrizetlen pillanatban gumibotjával a művészetre is lecsapott, és kijelentette, hogy minden művész részben disznó, részben forradalmár, és ezért kettőzött figyelemmel kéne rájuk örködni. Bagdi nagy mozdulattal csapott az asztalra.

- Szeressük egymást - loholtam elő gyorsan a tűzoltófecsckendővel, hogy eloltsam a veszedelmes lángot. - Szeressük rendőrbarátainkat, mint tenmagunkat.

Kadarkuti fölemelte poharát, felköszöntötte Angliát, a nőket, a rendőrfogalmazói kart, aztán felsorolt harmincöt szobrászt, akiket megvetett, és kettőt, akiket méltóknak ítélt arra, hogy egy újabb özönvíz esetén helyet foglaljanak a Noé-féle Özönvízhajózási Társulat hajójának fedélzetén.

Künn az utcán, a járókelők ködében elvesztettük Pétert és Kadarkutit. Bagdinak az ital feloldotta mogorvaságát, elszomorodva fogta meg a vállam. A művészek reménytelen üressége csuklott fel a gyomrából. Valószínűleg az ő gondolatai is ott csavarogtak, ahol az enyéim szoktak, ha ilyen kietlen voltam: a végtelenben, az univerzum sötétjében.

- Itt lógunk az űrben - mondtam porszemmé szomorodva -, itt lógunk, mint levágott borjak a mészáros kampóján. Vajon hová esünk, ha inunk nem bírja tovább, és leszakadunk földi kampóinkról?

- A végtelen Isten ölébe - vélte Bagdi vallásosan.

Elváltunk, magányosan folytattam utamat az éjszakában. A kapuk, ablakok, szívek mind zárva voltak előttem.

6/ Párizs

Együtt léptem ki a földalatti villamos ajtaján egy nővel, akit igen ismerősnek találtam. Hollá - jutott eszembe, amikor a lépcsőn fölfelé lépegettünk, és a világosság egyre jobban előntött bennünket -, ez az a csinos lábú, alt hangú ismeretlen, akit meg akartam három hónap előtt mintázni.

- Úgy látszik - jegyeztem meg, ahogy egymás mellett haladtunk a lépcsőn -, elvesztette a címemet.

Felém fordította a fejét, és jó figyelmesen szemügyre vett. Láttam, hogyan keresgél emlékezetének polcán, és hogyan emeli le egyik sarokból dobozomat, amelybe találkozásunk futó élményét dobta bele.

- Maga az a szobrász, ugye, aki margarinból szokta mintázni modelljeit?

- Nem én vagyok. Összetéveszt valami fűszeressel.

- Vagy úgy - nézett meg még egyszer mosolyogva. - A neve, ha jól tudom, Felszegi...

Közöttem vele, hogy boldoggá tesz, s ezen semmit sem változtat az a mellékes körülmény, hogy a nevemet csak részben találta el. Egy nyilvános telefonállomás előtt megálltunk, a nő engedélyt kért, és belépett a fülkébe, hogy valami fontos ügyét elintézzé. Az élet színpadán a cselekmények jó részét manapság telefonon bonyolítják össze. Így szólalt meg az én színpadomon is egy közömbös telefon.

- Igen... igen... itt dr. Bajkó Júlia... Hogy van a betegünk?

Benéztem a fülkébe. A nő nyugodtan tartotta a kagylót a kezében. Hirtelen úgy éreztem, hogy lepottyantam valahonnan. Orvosnő!... Mindig úgy képzeltem, hogy az orvosnő nevetségesnek találja a férfi szerelmi bakugrásait, beleértve azokat az intellektuális erőfeszítéseket is, amelyeket a férfi szellemi téren fejt ki, hogy a nőt a maga szükségességéről meggyőzze. Az orvosnő, aki az egész dolog mulatságos biológiájával tisztában van, valahogy úgy nézi a felgyúlt hímet, mint valami berúgott állatot, aki a maga elhatározásától független dolgokat cselekszik. Hirtelen tele lettem alacsonyrendűségi kiütésekkel. Úgy állottam ott a fülke ajtajában, mint egy megszeppent házinyúl, és megadóan vártam, hogy a fehér köpenyes nőnemű tudós kilépjen a fülke ajtaján, és felboncoljon. Közben azonban olyant hallottam, ami praktikusabb irányba ragadta gondolataimat. Az orvosnő arról beszélt betegének hozzátartozójával, hogy a beteget néhány nap múlva nyugodtan útnak indíthatják. A kísérőnek nem kell hivatásos ápolónak lennie. Egyébként ő maga is utánanézhethet a dolognak. A beszélgetésből megtudtam azt is, hogy a beteget Párizsba kell kísérni.

Az orvosnő kilépett a fülkéből, és én engedélyt kértem, hogy tovább kísérhessem. Útközben megkérdezte, hogy fenn tudom-e magam tartani szobrászi jövedelmemből. Megnyugtattam, hogy igen, de csak úgy, mint a fuldokló, aki mindig egy-egy szalmaszálnak köszönheti, hogy nem merült el. Művészetben ugyanis sok a vízbefűlt, ez a pálya termi a legtöbb hullát. Láttam, hogy szívesen hallgatja a könnyed és kissé dús levű beszédet, közöltem hát vele azt is, hogy ami engem illet, nem a magam jószántából vágtam neki ennek a hajótöréses pályának, beértem volna egy levelezői állással is a Fedőcserép és Alagcsőműveknél, de jött a nő, nagy n-nel, és én, akárcsak a Városligetben a forgó padlóról, a centrifugális mozgás alapszabályai szerint leröpültem addig mozdulatlan és zajtalan létem sebes korongjáról.

- Mire feltápászkodtam - mondtam -, a centrifugális erő elsodort bennünket egymástól. Most aztán itt lábatlankodom gazdátlanul, és hogy ne unatkozzam, néha szobrokat csinállok. Szívesen elkísérném Párizsba azt a beteget, akiről előbb a telefonfülkében beszélt.

- Vállalkoznék rá? - kérdezte barátságosan felém fordulva.

- Hogyne. Sohasem lehet tudni. Párizs minden tökfilkónak nyújt valami véletlent.

- És hogy állunk a megbízhatóságával?

- Nem tudom, ezt sohasem kérdezték még tőlem. Úgy rémlik, vannak dolgok, amikben elég becsületes tudok lenni. Hiszen tudja, ez is csak olyan nyújtható, gumyszerű valami. Ha papírokra gondol, van belőle egy kazal.

- Hozza el a papírjait. Itt a címem...

Megkért, hogy ne sértődjem meg, de végre is nem ismer engem.

Délután, a rendelőórák után felmentem hozzá, és bemutattam az okmányaimat. Tárgyilagos figyelemmel átnézte őket, aztán mosolyogva biccentett. - Rendben van... Egy hét múlva indulhatnak... - A hangja most nagyon barátságosra fordult. - És mi lesz a szoborral, melyet rólam akar készíteni?

Átvezetett a szalonjába, és leültetett. Sokáig beszélgettünk, helyesebben csak én beszéltem, ő behúzódott a kerevet sarkába, és kérdezett.

- Néha olyan az arca, mintha diagnózist akarna csinálni rólam - mondtam, és most, hogy betegkísérő állást kaptam, szóval valami határozottat, valami kitapinthatót, visszanyertem régi biztonságomat.

Barátságosan váltunk el, sok szerencsét kívánt, átadta a beteg címét, és másnapra kitűztük az utazás időpontját.

Az állomáson, amikor indultunk, egy fiúcska utánunk kiáltotta, vigyázz, nagyapa, hogy a sínen menjen a vonat. Te is vigyázz, kisöcsém, szóltam magamhoz boldogan, hogy a vonatod mindig a sínen haladjon. Tele voltam a Párizsba induló, üres zsebű kalandorok elszántságával és egy halk adag szentimentalizmussal. Párizs mégsem kiskutya, nem szégyen miatta izgulni. A nagy Párizst fogom látni, a mély Párizst, a füstös falakat, tele hirdetésekkel, a furcsa nevű kabarékat, napóleoni obeliszkeket, szellemes kalaposleányokat, a metrót és az utcákat, az olvasmányaimat és mindent. „A Luxembourg fái sóhajtottak a lámpafényben, és a levelekről nehéz esőcseppek hullottak a homokba. A ködből egy autóbusz vált ki, megvilágított útjelzővel: Faubourg-Saint-Antoine...” Valami könyvben olvastam, szó szerint emlékeztem rá, és a vonaton, amíg az eltávozó városokat nézegettem, hangosan elmondtam magamnak. Ez a két mondat nagyon életre vulkanizálta bennem Párizst. Úgy határoztam, hogy annyit zabálok Párizsból, amennyit csak lehet, teletömöm magam vele, minden gerezdről csipegetek, mint a szüretelő, amíg meg nem pukkadok. És általános mámorom mögött az agyam kiadós gyakorlati programot dolgozott ki Párizs teljes és maradéktalan elfogyasztására.

A betegnek, akit kísértem, valami egyensúlyi baja volt, nem tudott a lábán megállni, mert elvesztette nyomban az egyensúlyát. Hatvanéves, rokonszenves beteg volt, egész úton német közgazdasági híreket olvasott, és nem sok vizet zavart. Tolókocsiját feladtuk személypoggyásznak, mindössze annyi bajom volt vele, hogy nekem kellett az étkezőkocsiig és W. C.-ig támogatni. Párizsban várt ránk a szanatórium betegszállító kocsija, végigrohant velünk Párizson, aztán elkanyarodott Passy felé. Ott elbúcsúztam a betegtől, és megígértem neki, hogy visszautazásom előtt felkeresem.

A pénzzel, amelyet kaptam - egy kis tiszteletdíj és másodosztályú vasúti költség hazafelé -, visszatértem Párizsba. Esett, havazott és köd fátyolozta a várost. A cipőmbé befolyt a víz, sovány papírkoffe rem elázott. Kadarkutit hasztalan kezdtem volna keresni ebben a nagyvásárban, önállóan kellett hát nekivágnom az élvezeteknek és nagy párizsi élményeknek. Délután a Quartière-ben kötöttem ki, és valami szerény külsejű szállodát kerestem. Az egyik hotel előtt, amelynek ötemeletes homlokzata emeletenként két-két ablakával olyan volt, mint egy felállított dominókő, azonkívül öreg is volt, kövér néger asszonyt láttam. A francia nyelvvel igen reménytelenül állottam. Tudtam, hogy vakmerő és engesztelhetetlen bűnben leledzem: a francia csodálatos és vad dolognak tartja, ha valaki rosszul beszéli a nyelvét. Úgy néz a rosszul hangsúlyozó idegenre, mint az olyan utolsó emberre, aki előkelő társaságban nagyot böfög. A Bogdán könyvkötészetében találtam egyszer egy francia társalgót, ebből illesztettem össze a magam számára valami mulatságos kis nyelvtant. A számát nemigen mertem eleinte kinyitni, s minthogy a szélesebb hadarások miatt a hozzám intézett szavakat sem értettem meg, gyakran kellett a fülemre mutatnom, hogy süket vagyok, s így aztán tagolva kiabálták a fülembé azt, amit meg akartam tudni. Tagolásnál mégis kibújnak a zsákból a szögek, muszáj kivonulni az összes szótagokkal, s minthogy így kicsaltam belőlük a teljes szöveget az összes megspórolt szótagokkal és betűkkel, könnyebben megértettem őket. Megegett, hogy még hónapok múlva is süketséghez kellett folyamodnom, hogy megértek valami rekordsebességű mondatot.

A néger asszony a piszkos hotelecske előtt locsogott valakivel, nagyon jólelkűnek láttam, főképpen a kövérsége miatt, s minthogy abban reménykedtem, hogy ő is csak törve beszéli a francia nyelvet, megkérdeztem, hogy a szállodához tartozik-e. Ráhibáztam, a hotelhez tartozott, helyesebben a hotel őhöz, minthogy férjével, a nyugalmazott gyarmati altiszttel együtt tulajdonosa volt a kopott és keskeny dominókőnek. Nyomban be is költöztem az egyik harmadik emeleti szobába, bár a tulajdonosnőről a második szó után kiderült, hogy otthonosan éneklir a franciát. Bal oldali szomszédom egy fehér szakállú vidéki francia volt, lakásadónóm közölte azt is, hogy hetvennégy éves, és keleti nyelveket tanul az egyetemen. Vannak még optimisták - bölintottam elragadtatva. - Ez is Párizs. Jobb oldali szomszédnőmről is kaptam egy hosszú életrajzot, de csak annyit értettem belőle, s ezt is csak süketségemhez folyamodva, hogy valami fogászati laboratóriumban dolgozik, és mindig csak este jön haza. A tulajdonosné hasas, tehén mellű asszonyság volt, sok vihart látott, afrikait és európaít vegyesen, sok szennyes fickóval lehetett dolga, de a nagyothallásom megindította. - Olyan fiatal, olyan csinos legény, és siket az istenadta - konferált be férjének, a gyarmati altisztnak, aki ferde gyanakvással pislogott rám. Rossignolnak, pacsirtának hívták. A fekete asszonyt zsíros bőrével és jóindulatú, széles orrával Madame Rossignolnak. Derék, öreg pacsirta volt, nem bántam meg, hogy keskeny kis disznóóljába kerültem, mert bár a szobámul szolgáló koromszagú, svábbogaras lyuknak volt néhány szépséghibája, és olcsónak sem volt túlságosan olcsó, a fekete pacsirta zsíros és langyos lelkével nemegyszer szolgált takaróul fagyponr alá süllyedt magányomban. Jó volt hozzám, amennyire a párizsi viszonyok megengedték, apró szívességeket tett, ha nagyon összefáztam a hidegben, egy üveg forró vizet küldött fel lánykájával az ágyamba, és férje határozott rosszallása ellenére nemegyszer behívott a kapu alatti fülkéjébe, hogy kesztyűtlen, megfagyott ujjaimat megmelegítsem a kályha mellett.

Az utcákkal és épületekkel hamar végeztem. Rájöttem arra, hogy nem olyan részegítő érzés Párizs csatakjában céltalanul csavarogni. A szobrokat is megnéztem, ezek legalább felmelegítettek. Közben szépen elköltöttem az útiköltségemet is, ezúttal azonban mérsékelt beosztással, mint egy családós könyvelő. A hotelem mellett volt egy fűszerüzlet, sötét és alacsony odú, úgy élt benne a tulajdonosa, mint százlábú bogár a kőrakás alatt. Este hosszú kenyeret vásároltam tőle, a túlsó soron, kerek utcai kályhán vékony burgonyaszeletek sísteregtek az olajban,

minden este megvettem a magam adagját, a kenyérrel, pomfrittes zacskóval és a friss esti lappal felkapaszkodtam a harmadik emeletre, és átadtam magam a magány és táplálkozás szertartásának. Lassan eszegettem a ropogós burgonyaszeletkéket, és nézegettem az újságot. A kisebb híreket már zavartalanul olvastam, de a művészi rovatban még úgy tévelyegtem, mint eltévedt kutya a nagyvásárban. Minden szembejövő szót megszagoltam, de egyikre sem ismertem rá. Lekushadt fejjel ténferegtem még egy darabig a sorok között, aztán eldobtam az újságot, és eloltottam a lámpát. Ócska, remegő ház volt a szálloda, éjszaka minden szóváltás, csámcsogás, nedves pelenkában kapálózó gyereksírás átszivárgott a falakon. A teherkocsik megrázták, a vízvezeték vize hosszan karattyolt kilyukadt csöveiben. A hetvennégy éves francia nyelvész forró lábvizet vett, és hangosan társalgott valami távoli hozzátartozójával, akit drága fülesbagolyomnak szólított. Jobb oldali szomszédnőm harisnyáit, ingét mosta, vagy ruháját alakította. Szobáját vékony ajtó választotta el az enyémtől, amelynek kétujjnyi alsó nyitásban glazékesztyűnek, fodormentának, pirított kenyérnek, fogcseppnek és valami lelki nyugtalanságnak a szaga áradt be hozzám. Hallottam a cérna, a fésű, a papucs, a hálóing és a takaró hangját, sőt néhányszor a nő terhes lélegzetvételét is. Szőke, gondoltan, az állán kis pattanások vannak, a pillái egy kicsit világosabbak a kelleténél, de azért csinos, mint a legtöbb francia lány, és természetesen szörnyen takarékos. Hetenként egyszer, szombaton este korábban érkezett haza a fogászati laboratóriumból, megmosakodott, és pokrócot akasztott az elválasztó ajtóra, hangfogónak. Éjfél felé aztán valaki lábujjhegyen távozott a szobájából, és a sötét folyosón nekiment az öreg, vaspántos ládának. Ismeretlen szomszédnőm a látogató távozása után, nyilván rendszeretből, leszedte a pokrócot az ajtóról, teát főzött, aztán lefeküdt és kettőt ásitott. Ez a kettős ásitás volt a jeladás, hogy a napnak vége, teste és lelke elvégezte aznapi feladatait, jöhet az álom és a csendes emésztés. És elkattant a lámpa gombja, az ajtó alatt eltűnt a kétujjnyi fényvonal, én is átadhattam magam a jól megérdemelt megsemmisülésnek.

Betegem könnyebb operáción esett keresztül, az orvos megengedte, hogy hetenként kétszer-háromszor kivigyem tolokocsiján az utcára. A tolatásért rendes tiszteletdíjat kaptam, és aznap mindig vajat is vettem százlábú fűszerezemnél a hosszú és ösztövére kenyérrúd mellé. Néha egy-egy bisztróba is benéztem, ahol bort és halat raktak elém. A francia nyelv vetkőzödni kezd előttem, állapítottam meg örömmel a bisztróban és az utcákon folytatott alkalmi társalgásaim során. Kigombolta ékszeres, uszályos ruháját, amely olyan hozzáférhetetlen márkinőnek mutatta. Látni véltem már testének meghitt, otthonos körvonalait is, amikor merész látomásaimat hirtelen megzavarta valami csekélység. Ez a csekélység a pacsirtáné asszonyosság legkisebb gyereke volt, a tizenkét éves Pomponne. Egy délután benyitottam a fülkékbe, és megkértem a gyereket, hogy szóljon az anyjának, tegyen új körtét a lámpámba, mert a régi kiégett. A kis mulatt lány figyelemre sem méltatott, fejét fel sem emelve a könyvből, azt mondta nekem:

- Maintenant maman ne veut pas être génée.¹⁰

Tízszer is elmondtam magamnak ezt a mondatot, ahogy lassan lesétáltam a Szajna felé. Az anyja nem óhajtja, hogy zavarják. A kis mulatt lány önkéntelenül is azt a mondatot használta, mint XIV. Lajos, amikor megunt kedvesének kiüzente, hogy le roi ne veut pas étre génée... A kislánynak már ez volt az anyanyelve, és nekem egy rakás invenció és még nagyobb rakás nyelvtan kellett volna hozzá, hogy ezzel a könnyedséggel és magától értetődő eleganciával tudjam kifejezni. Akkor tudtam meg, ebből a mondatocskából, hogy a márkinő sohasem lesz az enyém...

¹⁰ Mamát nem szabad most zavarni. (A szerk.)

Mire kitavaszkodott, és Párizs néhány díjtalan szépséget nyújthatott volna nekem, a gyenge táplálkozástól úgy eltompult az érdeklődésem, hogy egy kis füstölt disznóhúsért és babfőzelékért odaadtam volna a milói Vénuszt s ráadásul a Mona Lisa mosolyát is. A betegemet délvidékre küldték, s így ez a kereseti lehetőségem is bedugult. Egy sötét és koromszagú szállodai lyuknak voltam a foglya, s ha lementem az utcára, csak azért tettem, mert valami garasos véletlenben reménykedtem. A remények sohasem hagytak el, makacsul székeltek bennem, mint féreg az almában, s arcom ettől a konok reménykedéstől az elégedettség sugarait bocsátotta szét magából. Nem mondom, hogy Párizsban mindent rendben találtam; Párizsban is megterem a csalán, saját szememmel láttam, éspedig szép számmal. De a növénytan ezúttal nem érdekelt, nem azért jöttem, hogy a haszontalan dolgokat kigyomlájam. A francia nyelv ellen tanúsított vad tudatlanságom ellenére néhány barátságos ismeretséget kötöttem bennszülött franciákkal. A kis Pompone-nal is lassanként beszélgetési viszonyba keveredtem. Azzal puhítottam meg, hogy mulatságos szavakat mondogattam neki magyarul, amiket aztán ő francia hangjátékokkal vizsgálgatott. Mitpalatty a kispalatty? Pitipalatty! Ezen tele szájjal tudott nevetni. Mindennap elmondtam neki, s ha elfeledkeztem róla, figyelmeztetett.

- Qu'est-ce qu'il y a avec Pitipalati?¹¹

Meg kellett mutatnom neki a szobraimat, alaposan szemügyre vette őket, s aztán kijelentette, hogy egészen derék ember vagyok, s ezt sürgősen közölni fogja apjával is, aki éppen ellenkező véleményrel van rólam.

- Monsieur Pitipalati - szaladt egyszer utánam lábujjhegyen -, jöjjön csak. De hamar, hamar...

Becipelt a kapu alatti fülkébe, és felszólított, hogy egyem meg a levesét, mert az apja azt ígérte neki, hogy elveri, ha két perc múlva nem lesz üres a tányérja.

- Pardon, mademoiselle - feleltem zordonan -, én nem szeretem a levest.

- Lehetetlen - kiáltotta a kis Pompone, és erőszakosan lehúzott a székre -, a felnőtt emberek szeretik a levest.

- Pardon - kezdtem megint a tiltakozást, de nem jutottam tovább.

- Gyorsan, gyorsan - sürgetett a kis kölyök. A kanalat bemerítette a levesbe, és sietve bedugta a számba.

Engedtem kéréseinek, és a levest jóízűen felkanalaztam. Még ma is azt hiszem, hogy becsapott a kis ravasz, s az egész haditervet azért eszelte ki, hogy napok óta üres gyomromba egy kis meleg táplálékot csempésszen. Alaposan összebarátkoztunk, amiben mulatságos rajzaimnak is volt valami részük, úgyhogy rövid idő múlva már a leckéit is nekem mondta fel. S amikor egyszer két napig Párizs környékén csavarogtam, Rossignolné szuszogva csikorgott fel utánam a lépcsőn.

- Pompone-nak fáj a torka - adta tudtomra -, és folyton várta magát. Nem akar ágyban maradni.

Intett, hogy kövessem. Lementem a beteghez, és ettől kezdve elválhatatlanul összebarátkoztunk. Amikor felgyógyult, valahonnan agyagot szereztem, és hozzákezdtam kis mulatt fejének, vékony nyakának, kedves mosolyának a megmintázásához...

A fűszerest, akitől hórihorgas kenyereimet szoktam vásárolni, vasárnaponként az unokahúga helyettesítette. A fűszeres misére ment, és nem akarta, hogy a kiszolgálás fennakadást szen-

¹¹ Mi van Pitipalattival? (A szerk.)

vedjen. A lány nem volt szép, de úgy láttam, Párizsban be kell érnem kevésbé szép nők társaságával is. A francia nő az idegent rendszerint piszkosnak és ostobának képzei, aki amelletts valószínűleg bőrbetegségeket is terjeszt, és egy őrizetlen pillanatban elvágja a nők nyakát. Egy darabig nyilván ennek az álláspontnak a sáncai mögöl nézegetett engem is a fűszeres unokahúga. Nehezen bár, de sikerült megértetnem vele, hogy semmi bőrbajban nem szenvedek, és nyakvágó kést sem hordok magamnál. Hosszabb társalgást csak vasárnap folytathattunk, amíg nagybátyja misén volt. - Szép a keze - ilyeneket mondtam neki eleinte nyelvtani gyakorlat céljából. - És milyen rút ma az idő. - Nem merészkedtem ki tömondataim kapuján, nehogy valami bővített mondat tekervényeibe tévedjek, és tudományom elmerüljön a degeszben. A tömondatokba sok egyénit sűrítettem, amit abból láttam, hogy a lány mosolyogva nyújtotta át a szikár kenyérrudat, és hogylétem felöl kérdezősködött. Ahogy közelebbről szemügyre vettem, úgy láttam, hogy szépsége kimerítette a csúnyaság minden alkotó elemét. Mégis tartottam vele a barátságot, mert napjaim piszkos, de feneketlen állóvizében valamilyen szalmaszálat képviselt. A barátságunknak azonban hamar vége szakadt, mert egy vasárnap, amíg a lány a lakásban matatott, és rám bízta néhány percig az üzletet, az üvegbura alól kiszedtem valami ócska süteményt, és éppen akkor raktam a számba, amikor a fűszeres hazaérkezett a miséről. Patália lett a dologból, nem tudtam kifizetni, a lány sírt, és szemrehányásokkal halmozott el, én meg felajánlottam, hogy ledolgozom a süteményt, felsúroloim az üzletet, mindent megteszek, de nem fogadták el lovagi szolgálataimat, készpénzhez ragaszkodtak. Félttem, nehogy néger lakásadónóm is értesüljön a dologról, és elveszítse irántam bizalmát. Elvittem hát nekik zálogba egy szobromat. Egy kicsit támolyogtam már az éhségtől, amikor a Luxembourg-kertben megállottam. Tavaszí esőcseppek hulltak a fákról. Ott állottam a fűszeres, nagy Párizs közepén, és éhségnél egyebet nem éreztem.

Otthon a kis Pompone türelmetlenül várt rám. Az iskolában elhencegett a barátnőinek, hogy szobor készül róla, és én napokig nem néztem be hozzájuk. Fölpislogott rám, és azt kérdezte, hogy beteg vagyok-e. Nem tudom, mit láthatott rajtam a kis csokoládé, nagyon elkomolyodott, lassan megfogta a kezem, és halkan azt mondta:

- Monsieur Pitipalati, nem szereti már a kis Pompone-t?

Fölemeltem, és homlokon csókoltam. Ez a sovány kis gyermek volt az egyetlen élőlény, aki megajándékozott az érdeklődésével. Hálásan belemosolyogtam szomorúságra hajló szemeibe. Átfogta a fejem, és magához szorított.

- Levele érkezett, Monsieur Pitipalati - jutott aztán eszébe, és a fiókból kihúzott egy levelet.

A pesti szöke lánytól jött, akinek megígértem, hogy életjelt fogok adni magamról. Az életjelre hosszú és ostoba kis levélkék érkeztek, amelyekben igen sok szó esett az érzelmekről. Egyik hétről a másikra toltam a választ, végül úgy oldottam meg a dolgot, hogy az Annához írott leveleimet küldtem el neki, amelyeket Pesten a főpostán visszakaptam. Ezeket a leveleket érthetetlenül magammal hoztam Párizsba. Háború alatt hallottam, hogy menekülő nők ezüst evőeszközeik és prémjeik helyett tavalyi szalmakalapjukat és bádagedényeiket kapták fel és vitték magukkal. Ilyen értelmetlenül hoztam én is magammal az Annához írott leveleimet. Kivettem egyet borítékjából, új borítékot címeztem, és elküldtem a szöke lánynak. Érzelmekről, magányról, vágyról volt benne szó, úgy találtam, hogy végeredményben mindegy, hogy ki kapja meg.

Munka után néztem, egy otthoni fickó elcipelt egy autógyárba, hogy ott majd akad hely a számomra is; hosszú emberkígyó ácsorgott a felvételi iroda előtt. A gyár a nagy emberkígyó felét bekapta, s minthogy bendője egy időre tele volt, a kígyó másik felét velem együtt elzavarták. - Disznó dolog - pöktek az emberek. Sok kicserzett, fáradt pofa volt köztünk, de a

legfáradtabbak azok voltak, akik otthon valami politikába keveredtek, és a kormányzat pörölye akkorát csapott közéjük, hogy idáig freccsentek jobbról is, balról is. A sivár kis emberi perpatvarok során, amelyben mindenik fél a népek boldogításáért döngette keshedt mellkasát, még egyetlen népboldogító sem született meg. Ötletek igen, rogyásig, el is illantak rossz szagúan, mint a kámfor. De a nagy öklelődés tovább folyik az illanó kámforért, a múltó ötletekért, olyan szent dühvel és annyi kegyetlenséggel, mintha a düh és kegyetlenség egyeden eszköz volna ahhoz, hogy a népeknek általános, egyenlő és elronthatatlan örömet szállítsanak.

Többször ácsorogtam felvételi irodák előtt, s a kígyófarknak mindig abba a felébe osztott be a sorsom, amelyből az éhes gyárak nem akartak már bekapni. Abbahagytam a kísérleteket, és rávettem magam a kis Pompone szobrára. Egy délután egy fekete alak állított be, a kis mulatt lány Puknak nevezte, unokaöccse volt Rossignolnénak. Pompone kézen fogta, odavezette a félig kész agyagszoborhoz, leemelte róla a vizes rongyot, és mély pukedlit csinált.

- Látod, Puk, ez én vagyok.

Puk úr gépkocsivezető volt egy Párizs környéki gyárban, nem volt még alkalma a szobrászat alapfogalmaival összeismerkedni. A kis Pompone kedvesen elfecsegte neki, hogy a szobrot ki fogom állítani, ha készen lesz, és hogy nagyon mulatságos ember vagyok. Aztán hozzám fordult, és felszólított, hogy adjam elő nyelvészeti mókáimat, a pitipálátit meg a többit, amiken olyan remekeket lehet mulatni.

A gépkocsivezető bizalmatlanul pislogott rám oldalról.

- A barátod elmehetne fogpiszkálónak - mondotta Pompone-nak. - Nem lehet valami híres szobrász.

Pompone nem hagyta magát, és engem sem hagyott.

- Nem értesz hozzá, Puk bácsi. Monsieur Pitipalati külön ember, mint te.

A vita hevében kitudódott, hogy Puk úr ismer néhány kőfaragót, ott dolgoztak a szomszédságában, a Blancard-cégnél, mindeniknek nagyobb a hasa, mint nekem. Mert a Blancard-cég elég jól megfizette a munkát. - Rám férne egy kis könnyű kereset - mondtam én is -, csüngök a levegőben, mint a harangnyelv. - A gépkocsivezető megint rám pislogott. Úgy látszik, tűrhető látványnak talált, mert cigarettával kínált. Megkérdezte, hogy honnan jövök. Azután szedte a sátorfáját, és anélkül hogy lekezelt volna, felült a teherkocsijára, és elrobogott. Néhány nap múlva aztán megint beállított.

- Írd fel - cercintette oda futtában-, Blancard Frères, Vincennes. Rue St. Mande 17. Mondd a portásnak, hogy én küldtelek.

Így jutottam a Blancard Frères-hez. A Blancard-cég művészi elemeket szállított a párizsi kispolgároknak. Nagy keblű hölgyeket is gyártott meg munkabíró herkuleseket bődohányú megrendelőknek. A nagy keblű kőhölgyek és barom izmú herkulesek tudomást sem véve a változott társadalmi viszonyokról és nyolcórás munkaidőről, ókori fatalizmussal tartották oda vállukat és hátukat cukorbajos háziurak erkélyeinek és kapuboltíveinek. Párizs még szerette egy kicsit a mitológiát. A cég gyártott egyebet is, templomi frizeket és szökőkutakhoz való tritonokat is, engem azonban egy kis bemutatkozó próba után a hercules osztályhoz osztottak be, ahol dagadó izmokat és meztelen hátsó részeket kellett a kőből kikalapálnom. Segéd-munkás voltam, naponta nyolc órán át kalapáltam a haszontalan fenekeket. Fehér voltam megint, mint molnár koromban, csak hogy most párizsi kőpor harmatozta be sovány pofacsontjaimat és államot. És szombaton, amikor megfizettek egyheti kalapálásomért, Puk úr már ott állt a hátam megett, és a pénzt szépen átűritette tenyeremből a maga markába. A sógora, az öreg pacsirta bízta meg, hogy kifosszon, a szállodai bér miatt.

A munkát hatkor végeztük, aki nem lakott a környéken, futólépésben igyekezett a pálya-udvarra, hogy idejében a városba érjen, és kivehesse részét a lét mindennapi örömeiből, az asszonyok házsártos patáliáiból, a fél liter borból és valami kis mozi édes bűzéből. Semmi értelme nem volt annak, hogy ide-oda utazgassak mindennap Vincennes és Párizs között, mintha valami komoly gyökerem volna Párizsban, gyerek, kis nő vagy éves lakás. Semmi értelme nem volt annak, hogy megtartottam Madame Rossignolné előregedett butikjában a lakásomat. Egy kis beosztással gyűjthettem volna, mint ezek a takarékos francia hangyák, kis pénzeszacskóvá gömbölyödhettem volna. De az ég megóvott tőle, hogy pénzeszacskóvá hízzam. A szobámat megtartottam, mert nem akartam feladni azt a légnemű és túlságosan is elvont pozíciomat, hogy párizsi lakos vagyok.

Esténként jó fáradtan érkeztem haza, jólesett végignyúlni a rossz és tisztátalan ágyon. Abból a sok nagyszerűségből, amelyet Párizs távolból s a könyveken keresztül ígért az epekedőknek, nem sokat szűrcsöltem. Egy kőfaragóműhely és egy sötét zugszálloda közötti görbe vonalon bonyolódott le párizsi életem, s mondhatom: élvezetek szempontjából ez igen gyöngé forgalmat jelentett. A pénzek, amiket a haszontalan fenekekért kaptam, nyomtalanul eltűntek a Rossignolné zsebében. Tizenegy órakor már rendszerint lecsavartam a lámpát, és csajkámat odatartottam az álom kondérjához, mint ahogy rabok nyújtják csajkájukat a mindennapi köménymagos levesért. Sovány kis edényembe lassan csörgedezett az álom. A szomszéd szobában is elhangzott a két ásítás, pontosan és figyelmeztetően, akárcsak egy kakukkos óra. Zeneileg úgy értelmeztem őket, hogy az egyik a test, a másik a lélek ásítása volt. Jeladás volt a számomra is, hogy magamra csukhatom szemhéjam redőnyét, s visszavonulhatok homályos boltomba, mint öreg zálogházas, fantasztikus álomtárgyaim közé...

Tavaszi elején történt, hogy egy este hiába vártam a második ásításra. Megszoktam már, hiányzott, vártam egy darabig, aztán megkocogtattam az elválasztó ajtót. - Bocsásson meg - mondtam -, megfélelkezett a második ásításról. Remélem, nincs valami baja... A válasz késett, de mégis megérkezett. Hogy nem érti, miről van szó. Minthogy a hangja nem volt visszautasító, amennyire szókészletem megengedte, elmagyaráztam neki a dolgot. Megnyugtattam, hogy semmi baja nincs, és nem tudta, hogy kakukkos órának használok. Egyben megígérte, hogy máskor betartja a pontos menetrendet. Az első eszmecserét újabbak követték, bemutatkoztunk egymásnak az elzárt ajtón keresztül, később már személyesebb természetű közlések is következtek, és társalgásunkat egyre barátságosabb jó éjszakátok fejezték be. Az éjszakában, elválasztva egymástól, ismeretlenül, bizalmas dolgokat mondtunk egymásnak elmúlt életünkről és terveinkről. A kis Pompone-t ő is szerette, látta a készülő szobrot, és elmondta, hogy neki is van egy ismerőse, aki gipsz-Napóleonokat gyárt, és igen szép üzleteket bonyolít le. - Engem - szólottam egy halom nyelvtani hibában elbotolva - főképpen az állatok érdekelnék, mert az embereken nem találok semmi szobrászolni valót. Az emberekről lenyírtak nullásgéppel minden szépet és megörökíteni valót...

A kis Pompone szobrán dolgoztam éppen, amikor bejött Rossignolné, és nagyon felhevültnek látszott. Elmondta, hogy a szomszédnőnek heves jelenete volt a vőlegényével, azzal a parókás úrral, aki szombat esténként meg szokta látogatni. A paróka és a papagáj hasonlítanak egy kicsit a franciában, és így nem tudtam, hogyan kerül a papagáj a mártásba. Bejött az öreg Rossignol is, és azt mondta, hogy kidobja a nőt, nem akar károsodni. Az ilyen szerelmes kacsák nem törődnek a háziúrral, beszedik a pasztillákat, aztán az ember rájuk törheti az ajtót. És ki fizeti meg az asztalosmunkát?

Csörgedezve és dohogva vonult ki a keskeny udvarra, ferde irányból lövellve rám gyanakvó pillantását. Aznap későn vetődtem haza. Az elválasztó ajtó alatt még láttam a keskeny csíkot, megkoppantottam az ajtót, és megkérdeztem a nőtől, hogy jól érzi-e magát. A hangján elmúlt

zokogások mélységét éreztem, s nem volt nehéz kitalálni, hogy e bánatos mélység a papagájos, illetőleg amint másnap megtudtam, parókás úrral állott okozati kapcsolatban. Szóba hoztam a szerelmet, és mogyoróhéjban előadtam az Annával való esetemet, mintegy annak igazolásául, hogy az ember mindent kihever, de leginkább a szerelmet. Erre újra elfogta a zokogás, én meg átnyúltam a keskeny ajtónyíláson, és csitítgatni kezdtem, természetesen csak hangtanilag. Megkértem, hogy diktálja fel nekem az illető úr címét, hátha csak valami félreértést kell kiküszöbölni.

Másnap felkerestem az illető urat. Börügynöksége volt, és nem papagájt, hanem parókát viselt. Néhány vonással felvázoltam az eset körvonalait, és arra kértem, gondolja jól meg a dolgot, ne tegye a lányt szerencsétlenné.

- Hehehe - felelte a parókás feldühödve -, micsoda zsarolási kísérletek ezek? Ha nem megy, telefonálok a rendőrségnek.

Megnyugtattam, hogy nem pénzdologról van szó. Mindössze csak arról, hogy el kéne mennie Lisette-hez. Hátha csak valami félreértés forog fenn.

- Mi önnek egy éjszaka? - vetettem fel a költői kérdést. - Menjen el még egyszer hozzá, hazudjon neki valamit, ajándékozza neki ezt az éjszakát...

Én tudom, magyaráztam meg neki, főképpen néhány kézmozdulattal és mosollyal, hogy mi férfiak, virágról virágra járunk, mint a kutyák - *comme les chiens* -, mert a tudomány úgy döntött rólunk, hogy a férfi nem érheti be egy életen át egyetlen nővel, de azért vannak esetek, amikor nagylelkűeknek kell lennünk...

Börügynököm *voyons, voyons*¹² kiáltásokkal szivarra gyújtott. - Eszerint maga az az alak, akivel Lisette a hátam mögött disznólkodott. - A hűtlenséget nevezte így, s egyben értésemre adta, hogy piszkos idegennek tart, és nem engedi magát megfajni. Ha nem pucolok, azonnal átad a rendőrségnek. És már nyúlt is a telefonkagyló után.

- Ronda kis alak maga - mondtam. - Örvidenie kéne, hogy vannak még könnyek, amelyek magáért hullanak. De magáról, úgy látom, lekopott a bőrfesték.

Egy könnyed mozdulattal lesimítottam a parókát a fejről, és kiléptem az ajtón. Utanamrohant, és tele torokból ordítani kezdte, hogy fogják meg, fogják meg! A nyavalyás pondró rám csődítette volna az utcát, ha át nem váltok harmadik sebességre, és fel nem ugrom egy autóbuszra. Boldogságmentő akcióim így mondott csütörtököt, és így mondtam le egyszer s mindenkorra hasonló apostoli cselekedetekről. Mellesleg a lány sem örvendett túlságosan annak, hogy ilyen messzemenően beledugtam az orromat az ügyükbe.

A Blancard Fréres-től a májusi bérmozgalmak után szó nélkül kivágtak. Naponként eljártam egy délutáni lap kiadóhivatala elé, állást kínáló hirdetéseket olvasni. Néha várnom kellett, amíg kiakasztják a lapot. Nagy csoport ácsorgott mindig az aszfalton, egy rakás kiégett ember, akik nemigen hittek már semmiben és senkiben, de várták, hogy az élet szerződés értelmében kiossza nekik azt a minimumot, ami felfordulás ellen szükséges. Sötét salak voltunk, beborítottuk az úttestet, s csak arra voltunk jók, hogy eltüntessük a gödröket, és megjavítsuk a forgalmat. A kiadóhivatal szomszédságában kis kávéházacska rossz kávé és silány italok szagát lehelte. A kirakatban mókus alakú ember üldögélt délutánonként, egy csomó napilap és folyóirat között, félig lehunytt szemekkel. Úgy szunyókált az újságdombon napihírek és versek hamuja alatt, mint zsarátnok. Néha megpiszkálta valaki, és akkor újra élni kezdett.

¹² Lássuk, lássuk. (A szerk.)

- Ide hallgasson - szólt rám egy délután -, ez a dolog ezzel az ácsorgással engem a régi Konstantinápoly kutyáira emlékeztet. Falkákban jártak, megrohanták a piszkos koncokat, és mielőtt megdöglöttek volna, megrühesedtek.

Megkérdeztem, hogy volt-e Konstantinápolyban. Mutatóujjával kört írt le a levegőben.

- Körüljárta a földet?

- Igen. És ha tapasztalataimra kíváncsi, örömmel szolgálok velük. A tetük egyformán csipnek Kalkuttában is, Hobokenben is. De nézze csak, mit ácsorog maga itt, minek várja, hogy a telehasúak valami ronda koncot dobjanak ki az utcára. Fizesse ki az aperitifemet, és adok magának egy tippet.

- Téves kapcsolat - vontam a vállam, és kifordítottam a zsebemet.

- Sajnálom. Ingyen nem dolgozom. Állásközvetítő vagyok - közölte.

- Nem hiszek magának - világosítottam fel. - Tegnap láttam, hogy verset olvasott.

- A verseket szeretem - bólintott elmélázva. - Magának mi a véleménye a versekről? Különb, minek tagadjam, nem érdekel a véleménye. Öt órára egy nővel van találkozóm, és nem tudok meglógni innen. Tényleg nem tudja kifizetni ezt a lötytyöt?

- Nem.

- Akkor hát mindegy. Ide hallgasson. Hallott már valamit a kutyasétáltatásról? Új iparág. Még nem feküdtek rá. Tegyen közzé egy hirdetést, hogy kiváló kutyapedagógus ebek sétáltatását vállalja... A viszontlátásra, fiatal barátom... Ami pedig a verseket illeti... nos... hallgassa meg, hogyan csinál őszt néhány barna o betű: Le violon de l'automne blesse mon coeur d'une langueur monotone...¹³

Mialatt megfordultam, két polgári rendőr állott meg az asztala előtt, és mint régi jó ismerőst üdvözölték. Előre, tanár úr, biztatta az egyik kedélyesen. És hármában szépen elindultak a rendőrprefektúra felé.

Néhányszor belebotlottam ilyen oszlásnak indult hullákba, olykor, mint most is, lehajoltam, hogy megnézzem őket. Általános szepszisben patkoltak el, csak a dögbogarak késtek meg, hogy elássák őket.

Szomszédnőm ezen az éjszakán elmulasztotta mind a két ásítást. Reggel Madame Rossignol hiába dörömbölt az ajtaján. Magamra kaptam a ruhámat, és egyesült erővel benyomtuk az öreg ajtót. Ismeretlen barátnőm akkor már mozdulatlanul feküdt az ágyán, beszüntette deficit üzemét, az Élethez címzett táplálék-beszerzési és feldolgozási vállalatát. Ragacsos vér vette körül, s a szívéből barna nyelű konyhakés állott ki. Az arca természetesen egészen más volt, mint amilyennek elképzeltem. Rossignolné óbégatott, a szomszédok izgatottan kiáltoztak, és heves érdeklődéssel hallgatták a halál szerelmi előzményeit. Párizst szerfölött érdekli még a szerelem. Csak a gyarmati altiszt nem mutatott semmi kíváncsiságot, őt a benyomott ajtózár érdekelte, és csendesen káromkodott. Künn esett, az ázott esernyők fekete kígyókat csurgattak a padlóra. Néztem ismeretlen barátnőm fanyar hulláját, körülötte a szürke párizsi reggelt, piszkos árnyékaival, a rozoga szállodai szobát, az asztalon a púderpamacsot, a földön a két kusza harisnyát, aztán megint a lányra tévedt a pillantásom, Lisette-re, aki az ajtórésen át több

¹³ Helyesen: Les sanglots longs / Des violons / De l'automne / Blessent mon coeur / D'une langueur / Monotone... Idézet Verlaine Őszi chanson-jából. A vszk. Tóth Árpád fordításában: „Ősz húrja zsong, / jajong, busong / a tájon, / s ont monoton / bút konokon / és fájón.” (A szerk.)

éjszakámat bánatosan átzokogta, néztem ezt a sivár párizsi közhelyet, ezt a jól ismert zugszállodai tájképet a nőről, szállodáról és halálról, és mindent összegezve úgy találtam, hogy émelyítően ostoba világba kerültem. Nem - gondoltam -, a barna nyelvű konyhakés sehogy sem illik ismeretlen barátnőm szívébe. A szívet nem szabad bántani, és legkevésbé konyhakéssel.

Minthogy nem volt egyéb dolgom, elmentem a temetésére is. A kis Pompone is ott volt, és sovány, csokoládébarna kezét megrémülve rejtette el a tenyerembe, amikor a fakoporsón sötétén dörömböltek a göröngyök.

- Monsieur Pitipalati - súgta remegő szájjal. - Ugye, én sokáig fogok még élni?

Megszorítottam a kezét, és biztatóan mosolyogtam rá.

- Kétszáz évig, kis Pompone...

Akkor nem sejtettem, hogy rövidesen az ő temetésére is eljövök.

7/ Séták Old Peachem ükunokájával

A szobor agyagmintájával hamar elkészültem. Sokáig borogattuk vizes lepedőkkel, hogy össze ne száradjon, mert a gépkocsivezető egyre késett a beígért márvánnyal. Májusban végre elhozhatta, és én hozzáfélkezhettem a kifaragásához. Rossignolné büszkén mutogatta a szobrot ismerőseinek. Egyszer éppen akkor haladtam el az ajtajuk előtt, amikor valami sáska fejű nő azt kérdezte, hogy mit fizettem a gyerekeknek, amiért modellt ült. A nyugalmazott gyarmati altiszt helyeselte a gondolatot, és úgy döntött, hogy fizetnem kell, amiért a gyereket lemintáztam. A kis Pompone is ott volt, és hevesen ellenezte az ötletet, mire az öreg meghúzta a haját, és kizavarta a szobából.

- Ne fizessen semmit, Monsieur Pitipalati - mondta nekem halkan és szégyenkezve, amikor az udvaron meglátott. - Papa nem finom ember, hogy pénzt kér magától... Hát nem elég, hogy ilyen szép szobrot csinált rólam?... A papa mindig megver, ha megmondom az igazat... Ne adjon neki pénzt...

- Nem adhatok, Pompone, még ha akarnék is. Egy vasam sincs. Másnap munka közben Madame Rossignol megemlítette, hogy jó volna, ha a házbért ezután előre fizetném. Sokkal régebben élt már Párizsban, hogysem megmaradhatott volna annak a jóságos falat fekete kenyérnek, akinek a természet megteremtette.

- Akkor elmegyek - bólintottam a fejemmel. - Nem tudok fizetni...

- Elmegy - nézett rá a kis Pompone az anyjára. - Hallottad?... És akkor ki segít nekem a számtant megcsinálni?

- Nem maradhatok - ráztam a fejem, és valami jó kerekded hazugságot adtam elő, amelynek horizontján nagy pénzek dugták ki vitorláikat. Pompone félrevonta az anyját, és addig pusmogott a fülébe, amíg Rossignolné néhány heves kitörés után ellankadva kellenlül belenyúlt a zsebébe, és előkotorta a pénzét. Keservesen leszámolt valami összegecskét az asztalra, és megfenyegetett az ujjával.

- De aztán megadja. És a férjem egy kukkot se tudjon róla...

Remek kis teremtés volt az a Pompone, nem tudom, mit pusmoghatott az anyjának, tény az, hogy pénz volt a zsebemben és elmehettem ebédelni. Ránevettem a gyerekekre, és elsiettem. Az egyetlen szív volt Párizsban, amelybe belebotlottam. Ebédhez egy egész kenyeret elfogyasztottam. Úgy határoztam, hogy megfogadom annak az ismeretlen kávéházi alaknak a tanácsát, és még aznap leadtam kutyasétáltatói hirdetemnyemet.

Másnap két megkeresést is kaptam, az egyik pláne csőpostán érkezett. Sebesen jelentkeztem. Az első helyen nem volt szerencsém, valami vizsgálóbíró külsejű hölgy fogadott, aki rossz kiejtésemet hallva azt kérdezte, hogy tudok-e óvadékat adni. Mert - vetette fel a kérdést - mi történik akkor, ha megugrom a kutyával és eladom? - Ön nem francia - tette hozzá magyarázatképpen.

Elgyalogoltam a másik címre. Itt is egy nő fogadott, de ez alacsony és széles volt, erősen rügyezett a szakálla. Kitaró és erélyes fajtának látszott, azok közül való, akik mukkanás nélkül vetették magukra két ízben is az özvegyi fátylat, s a legjobb formában vannak hozzá, hogy néhány férjet még meggyászoljanak. A pokolba is - adtam át magam személyes tünődéseimnek -, micsoda rossz tréfa az, hogy a férjek rendszerint előbb patkolnak el, mint a nők? A férfit jobban megviseli az élet és a szerelem? Ezt a kutyatulajdonos hölgyet se a szerelem, se az élet nem nyűtte el, nagy étvággyal nézett lornyonján át a szemembe, hogy szinte émelegni

kezdtém. Aztán az alakomat is tetőtől talpig szemügyre vette. Viszketett a bőröm a tekintetétől. A terepszemle, úgy látszik, kellemes benyomással zárult, mert a hölgy helytel kínált, és nyájasan megkérdezte, hogy vannak-e bizonyítványaim kutyapedagógiai működésemre vonatkozólag. Vannak, bólintottam, Németországban hagytam őket, de ha óhajtja, írok majd értük. Mielőtt azonban elszegődnék, látni akarom leendő tanítványomat, mert nem minden fajtát vállalom. Egy szobalány erre elővezette a kérdéses dögöt, és láttára homlokomon szakértő ráncok képződtek. Ilyen ronda állatot még nemigen láttam. Olyan volt, mintha rongyból és gyapotból állították volna össze, házilag. Valami unatkozó és ostoba bárányhoz hasonlított. Bágyadtan szétnézett a szobában, aztán szétterpesztette hátsó lábait, és megöntözte a földön heverő bokhara szőnyeg fonnyadt virágait.

- Haszontalan - korholta a hölgy némi gyönyörűséggel. - Semmit sem respektál...

Elismerően integettem a fejemmel. A szakállas nőnek jólesett integetésem, és félórás előadásban ismertette a kis dög ritka faji tulajdonságait. Bedlington-terrier - jelentette ki büszkén -, valódi northumberlandi származás. Az ősapának Old Peachem volt a neve, amit hiteles anyakönyvi és egyéb okiratok igazolnak. A szobalány előhozta az angol nyelvű okmányokat, és én figyelmes bólogatások közben átolvastam őket, noha egy szót sem értettem belőlük.

- Két év előtt egy Bedlington-tenyésztőben dolgoztam - mondtam fölényesen.

- Vraiment?¹⁴ - örvendezett a nő. - Akkor hát vállalja az én kicsikémet?

Nagyjában rókázhatnékam volt a nőtől, kutyájától és attól a haszontalan gazdagságtól, amely körülvette, de dögrováson voltam már, mindennapi kenyerem forgott szóban, hát kegyesen belementem a dologba.

- Nem bánom - mondtam. - A kicsike spleenes egy kicsit, keményebb életmódhoz kell szoktatni... A tanfolyam hat hónapig fog tartani - tettem hozzá szakértően.

Az asszony örvendezve egyezett bele. Szemérmesen elárulta azt is, hogy a kicsikét a múlt hónapban összeismertette egy társaságbeli kutyával, természetesen Bedlington-terrier volt az is, northumberlandi származású, de Old Peachem ükunokája hallani sem akart a házasságról. A dolog szerfelett aggasztó. A kicsike idegenkedik a férfikutyáktól!

- Bízsa csak rám, madame - mondtam.

Rémülten nézett rám. Ó... csak nehogy valami szörnyűség történjék. Nehogy összeadja magát a kicsike valami idegen fajtával! Igazán borzasztó lenne! Leghelyesebb lesz, ha a kicsikével nem távozom el a Monceau-parkból, ott nem történhetik semmi baj.

Tudtam, hogy azért ragaszkodik a Monceau-parkhoz, mert a lakása ablakából távcsövével minden lépésünket figyelemmel kísérheti. Elfogadtam a feltételeit, és délután már együtt sétáltam Old Peachem ükunokájával a Monceau-park kavicsos útjain. Old Peachem ükunokája unatkozva ballagott mellettem. Kis kabátka volt rajta, afféle tavaszi felöltő, néha megállott, ásított egyet, aztán továbbtotyogott. Unta Párizst és a Monceau-parkot, unta az egész létet fontoskodva szaladgáló ebeivel és rossz szagú embereivel. A világ határozottan nem érdekelte, és a fákat s utcasarkokat sem szagolta meg. A többi, sétáló vagy dolga után siető kutya meg-hökkenve állott meg, ha szembetalálkoztunk. Nem tudták, hogy valami kimosott gyapjúkutyával van-e dolguk, amelynek mását kirakatokban látták, vagy valami előregedett, göndör fejű buta bárányal. Old Peachem ükunokája elképesztette őket nevetséges vonalaival, rongyszerű

¹⁴ Valóban? (A szerk.)

anyagával és totyogó mozdulataival. Egyszer meg akartam igazítani ezüst nyakláncát, és erre unatkozva a hüvelykujjamba harapott. Aztán, mint aki dolgát jól végezte, továbbtotyogott.

Két órát sétálgattam vele naponként a Monceau-parkban. Közben nevelésügyi előadásokat kellett neki tartanom, és főképpen arra törekedtem, hogy unatkozó ásításairól leszoktassam, és vitorabb életszemléletre oktassam. A nő távcsövével nézegetett olykor lakásának ablakából.

- Pompone, szereti a kutyát? - kérdeztem egy este a kis mulatt lánytól.

Nagyon szereti, nekik is volt kutyájuk, egy lakójuk hagyta itt, de a papa elkergette, mert sokat evett. Elmondtam Pompone-nak, hogy egy furcsa kutyával kötöttem ismeretséget, soha ilyen ostoba és mulatságos ebet még nem láttam. Néhány mozdulattal és ceruzavonással bemutattam Old Peachem ükunokáját, és Pompone vidám kuncogással hallgatta előadásomat. Ettől kezdve mindennap el kellett mondanom Old Peachem ükunokájának viselt dolgait, szigorú titoktartás mellett természetesen, mert sem a papának, sem a mamának nem volt szabad tudni arról, hogy közönséges kutyasétáltatónak állottam be. Kutyapedagógiai tevékenységemről a szállodában még csak Odüsszeusz tudott, az a fiatalember, aki nemrég költözött a szomszédságomba, a Lisette szobájába. Amolyan vegyes alak volt, álmok és valóságok tűrhető keveréke. Egy csomó fölösleges dologhoz értett, légpuska-gépfegyveren törte a fejét, meg más nagy horderejű dolgokon, alapjában véve azonban zenével kereste kenyerét egy homályos kocsmában. Görög volt vagy mexikói, nem tudom, engem nagyon a pártfogásába vett, és azt ajánlotta, hogy üssük együttesen agyon Old Peachem ükunokáját. Azt mondta, hogy Afrikában sok vadkutyát látott, és be is mutatta, hogyan csaholnak a dél-afrikai bozótokban. Old Peachem ükunokája buta egy jószág volt, de mégis belőle éltem, sőt kezdtem is megbarátkozni vele, visszautasítottam tehát Odüsszeusz gyilkossági szándékait.

Sétálgattunk a Monceau-parkban, a kutya és én, és hogy pártfogoltam ismereteit hasznos dolgokkal bővítsem, megtanítottam rá, hogyan ugasson, ha gonosz külsejű embereket lát. Egyszer egy szemüveges kutyával találkoztunk, amin aztán Old Peachem ükunokája is elcsodálkozott. Néha kiszöktünk a Monceau-parkból, de csak rövid időre, nehogy úrnőnk rajtakapjon. Aztán egyre nagyobb sétákat tettünk a parkon kívül, és így történt meg, hogy gyanútlan baktatásunk közben váratlanul szembetalálkoztunk Rossignollal, a házigazdával. A nyugalmazott gyarmati altiszt meghökkenve állott meg, és csodálkozva fürta előre hosszú tapírorrát. A gyarmatokon, úgy látszik, megtanulta a többi fenevadaktól, hogy szaglász útján sok mindenre rájön az ember. Megdöbbsent, amikor látnia kellett, hogy harmadik emeleti lakója hivatásszerűleg űzi a kutyasétáltatást. Biccetés nélkül farolt tovább, nem is fogadta a köszöntésemet. Noha új foglalkozásom óta elég pontosan fizettem lakbéretem, este mégis keményen felkopogott a lépcsőn, hogy közölje velem felmondását.

- Kutyasétáltató még nem lakott a hotelemben - csattogta sértődötten. - Jó lesz, ha nem rontja tovább a hírnevünket, és elvitorlázik innen.

- Annyi bánat legyen, Rossignol apó. Ilyen egérhombárt még kapok vagy kétezret Párizsban, mint a maga piszkos butikja. De azért korántse higgye, hogy valami rühes alak vagyok, mert kutyát sétáltatok. Tudok én ennél alávalóbb mesterséget is. És vegye tudomásul, kutyával szívesebben vagyok együtt, mint gyarmati altisztekkel.

Az elköltözésemet Pompone akadályozta meg, aki fellopózott a szobámba, és kérlelt, hogy ne menjek el. Könyörgött, hogy ne hallgassak az apjára. Ő nagyon szereti a kutyákat, engem is nagyon kedves embernek tart, és bánatot okoznék neki, ha elmennék. Közben csomagoltam, és amikor látta, hogy mégsem hagyom abba, átfogta a nyakamat, és nedves száját, szemét az arcomhoz kente.

- Maradjon, Monsieur Pitipalati - kérlelt csendesen.

Ott maradtam, és meg kellett ígérnem neki, hogy a gondjaimra bízott ezzel egyszer megszököm, és elhozom a hotelbe.

A séták már a könyökömön nőttek ki. A nagy Párizsból, a mély Párizsból, amelyre oly kótyagosan vágyakoztam, félévi vendégszereplésem ellenére jóformán semmit sem ismertem meg. Egy buta fajkutyán, egy kis mulatt lányon és néhány bulváron kívül semmit sem nyújtott nekem Párizs. Sovány, szegény és kilátástalan kutyasétáltató voltam, ez volt minden, amit mérlegem mutatott. Az utak, bulvárok bekaptak, lenyeltek, egy morzsa sem maradt belőlem. No, Spornyák János, mélyen tisztelt számtantanárom, kinek volt igaza? Nekem, aki sehogy sem akartam beszédni a sinustételt, vagy Önnek, aki azt tartotta, hogy sinustétel nélkül egy fabatkát sem ér az ember? Ott állottam Párizs közepén a sinustételemmel, és egy fabatkát sem értem. Ha elütött volna egy teherkocsi, ismeretlenebb halottat az Ismeretlen Katona sírjában sem találtak volna, mint amilyen én lettem volna a párizsi utca kövezetén. Egyszer elsétáltam a kutyával egy nyitott ablak előtt. A szoba mennyezete fekete, tükröző lakk volt, a szobában két hölgy és két úr csevegett. Ez az - gondoltam. Ez az a Párizs, amelyben szerelmes férfiak házasságtörésre akarják rábírní a szédülő nőket, ez az a Párizs, amelyről a Bogdáné könyvkötészetében olvastam. A longchamps-i versenyek, bemutatók a Comédie Françaiseban, és reggeli lovaglások a Bois-ban...

Nagy gyönyöröket és nagy disznóságokat sejtettem a csinos barokk paloták falai mögött. A gyönyöröket nem láttam, de a disznóságokkal találkoztam. Odüsszeusz is sokat mesélt. Állítólag több polgári nővel volt dolga, szerelemre éhes, igen tisztos lányokkal és asszonyokkal, akik otthonukba is bevezették. A párizsi nő - jelentette ki - szereti a csókot, és a szerelmet sokkal jobban megbecsüli, mint más nők. Füleltem, mert a szerelem mindig érdekfeszítő téma, még akkor is, ha színültig hazugság, mint az Odüsszeusz meséje. Azt hiszem, lebujok mélyén szedte össze viharos tapasztalatait, beteg és szomjas kis nők köréből, akik, mint a bogarak, természetesnek találták, hogy nyilvánosan is áldozzanak a szerelem szertartásának. Odüsszeusz sokat mesélt, ha délután nem aludt, ájtott a szobámba, leült az ágy szélére, és egész panorámát fecsegett össze. Az Óperencián remek jachtja volt az öreg fiúnak, de a gazdasági válság fenékbe fúrta, és elsüllyesztette. Elmondta, hogy Borneo szigetén a nőknek gombaszaguk van, Hondurasban a szél halakat sodor az ültetvényekre, hogy nekem olyan szemem van, mint az antilopoknak, és hogy Párizs már egy misét sem ér meg.

- Ez a szobor - vetette oda csak úgy mellékesen -, ez a kis mulatt lány pénzt fog hozni a házhoz.

- Nem túlságosan izgat a dolog, Odüsszeusz.

Sütött a nap, egyenesben voltam. A kis Pomponé-nal nagyokat táncoltunk a folyosón, Odüsszeusz a remek dzsiggelésre kidugta fejét a kalitkájából, és úgy találta, hogy hosszú lábaimmal nyugodtan elszerződhetnék egy bárba táncakrobatának.

- Gyűjtöm a ritka foglalkozásokat - feleltem neki -, de hogy kiálljak rugdalózni, az nagyon ronda dolog volna.

És folytattam a kis Pomponé-nal az ugrádozást, aki remekül szedte apró lábait, és tele szívből nevetett szögletes mozdulataimon. Odüsszeusz kiállt az ajtóba, és onnan nézte vidámságomat.

- Mi lelte, apám? - röhögött ő is kedélyesen.

- Semmi, Odüsszeusz. Tavasz van, nem látja? Süt a nap. Én mindig elkuncogom magam jókedvemben, ha rám süt a nap.

Vállat vont, és értelmetlenül levackolódott a rozoga lépcsőn. Alulról aztán integetni kezdett, hogy hagyjam abba, mert mondani akar valamit.

- Ide hallgasson. Ha a szobor készen lesz, bízva rám, én elsütöm... Tegnap leszerződtem a Vidám Nyulacskához éneklő fűrésznek...

Old Peachem ükunokája változatlanul ásítózott. Beszéltem hozzá, magyarázgattam neki, de kutyába sem vette, amit mondtam neki. Illemtani leckéim falra hányt borsók voltak. Old Peachem ükunokája a Monceau-park bokrai helyett továbbra is a bokharai szőnyeg virágait tüntette ki látogatásaival. Néha, ha nagyon unatkozott, odasétált egy olvasgató öregúrhoz vagy horgoló nevelőnőhöz, és közömbösen beléharapott a lábába. Valaki egyszer belerúgott, mire a kutya megdöbbenve nézett rám. Hogyan? - jelentette a pillantása. - Ez is lehet? Hát miért vagy te kutyanevelő, ha nem azért, hogy megóvj engem az ilyen pimasz rúgásoktól?

Pompone egyre sürgette, hogy vigyem már el egyszer tanítványomat. Egy délután aztán ügyesen meglógtam Old Peachem ükunokájával, és elvittem a szállodába. A gyerek hangos ujjongásban tört ki, dédelgette, simogatta az unatkozó ebet, és megkért, hogy ő is sétálgathasson egy kicsit vele. A látogatást azonban rövidre kellett szabnom a szakállas hölgy miatt, aki már nyugtalanul kutatta át a Monceau-parkot látcsövével. Hazamenet, nem messze a szállodától egy bűdös kis síkatorból háromlábú korcskutya rúgattott elő, és orrával egyenesen Old Peachem ükunokájának tartott, mit sem törődve a jelenlétemmel. Mocskos bundájú, hetyke csavargó volt, mindenfajta anyák és elvetemült apák meg ükapák leszármazottja. A kanálisszag és a laza erkölcs már messziről illatozott lényéből. Egyik hátsó lábát megszokásból mindig a magasban tartotta, s csak akkor bocsátotta le, ha valami érdekes szagolni valóra bukkant. Ilyen érdekes szagolni valónak ígérkezett Old Peachem ükunokája is. Vártam, hogy tanítványom, akiről a szakállas hölgy különböző szűzies történeteket regélt a kutyakérőivel kapcsolatban, unatkozva nekiesik a sánta és mocskos csavargónak. De nem ez történt. Old Peachem ükunokája legnagyobb csodálkozásomra nem bántotta külvárosi gavallérját. Álmos pofája hirtelen megélénkült, és néhány apró, hisztériás szökelléssel meg kedvtelt szűküléssel jelezte, hogy a szerelmes közeledés nincs ízlése ellenére. Kacér bakugrásai és érzéki hangjai szöges ellentétben állottak múltjával és származásának előkelő követelményeivel. Sajnálkozva nézte, hogyan zavarom el a piszkos betyárt a közeléből, aki már azon volt, hogy minden késedelem mellőzésével beavassa Old Peachem ükunokáját a szerelem áldásaiba.

Védencemet a váratlan ismeretség egészen kihozta sodrából, másnap ő kezdeményezte a Monceau-parkból való szökésünket, és lépteit egyenesen a szálloda felé irányította. Pompone-t látogatásunk nagyon megörvendezettte, elkérte a kutya pórázát, és megsétáltatta egy kicsit az utcán. Old Peachem ükunokája szívesen vette a lányka barátságát, egyszer meg is nyalta a Pompone csokoládészínű fülét, ami hálás kitörésekre adott alkalmat. Ettől kezdve, hacsak lehetett, megszöktünk a Monceau-parkból, hogy hármásban együtt sétálhassunk a kis mulatt lánnyal, aki boldogan fogta a mulatságos eb pórázát. Két hét múlva aztán beütött a baj. Amíg egy dohánytőzsdében cigarettát vásároltam, Old Peachem ükunokája összetalálkozott az utcán háromlábú, mocskos gavallérjával, és pillanatok alatt megadta magát a heves ostromnak. A kis mulatt lány egyáltalában nem értette a dolgot, eleresztette a pórázt, és izgatottan sietett hozzám, hogy beszámoljon az idegen kutya vad támadásáról. Mire a helyszínre értem, késő volt. Old Peachem ükunokája egy külvárosi söpredék ebnek lett a kedvese.

A kis Pompone mit sem sejtett a történetekből. Néhány hét múlva kitudódik a dolog, és vége könnyű keresetemnek, kutyasétáltatói méltóságomnak, gondoltam nagyot fütytyentve. Nem tévedtem. A szakállas hölgy egy szép napon gyanúsra találta kutyáját, elvitte a kutyaklinikára, ahol mosolyogva közölte vele, hogy nincs semmi baj, a kicsike teherbe esett. Néhány kicsiny és előkelő sikoly után, amelyeknek szerencsére nem voltam fültanúja, csak elképzeltem őket, a hölgy a szállodához rohant, hogy dühének és keserűségének színültig telt edényével nyakon

öntsön. Idejében megugrottam előle, és ez más okból is szerencse volt, mert ahogy szedtem hosszú lábamat, egyszerre csak Kadarkutiba ütköztem.

Néhány tagolatlan hangot váltottunk. A felismerés és az öröm rövid jelei voltak. Nem volt azonban időm túlságosan örvendezni a viszontlátásnak, mert a hölgy végzett a rikácsolással, és éppen kocsira szállott. Kadarkutit behúztam egy kapu alá, s a veszély elmúltával megindultam, hogy felvigyem a szobámba, ahol jól kibeszélhettük magunkat. A kis Pomponne minden tagjában reszketett még, mert a kutya úrnője rendőrséggel fenyegette meg az egész szállodát. A nyugalmazott gyarmati altiszt nagy patáliát csapott, és kijelentette, hogy késedelem nélkül kiröpít a hodályából. Nem törődtem vele, intettem a csodálkozó Kadarkutinak, hogy ő se vegye szívére a nyugalmazott fenevad kaffogásait.

Kadarkunnak mogoróhéjban előadtam az esetet.

- Te is olyan ember vagy, Felméri - vigyorgott a balszerencsém -, akinek a vajás kenyere mindig a vajás felére esik.

- Nem vettem észre - ráztam a fejem. - Egész jól megvoltam eddig. Igaz, néha felkopott az állam, de ez mit sem jelent.

Megmagyaráztam neki, hogy én az életet baleseteim ellenére is igen üdítő és tanulságos panorámának találom, s sehogy sem tudok kisdéd számárságokért kétségbeesni. Igaz, nem megy olyan ragyogóan a dolgom, mint teszem azt, Morgannak, de ördög vigye, egyhangú tészta volna, ha ezt a gyönyörű földet csak pénztől bőfögő jóllakottak népesítenék be. A leltárhoz mi is hozzátartozunk...

Ettől kezdve együtt nyaltuk az üvegen keresztül Párizs aranyszínű mézét. Együtt csavarogtunk, s a szobámat kineveztük közös műteremnek. Kadarkutinak volt lakása, de egy nő jóvoltából, s minthogy ilyen körülmények között otthon csak veszekednie és szeretkeznie lehetett, holmiját átköltöztette hozzám, és munka ürügyével nagyokat hortyogott.

- Szeretném a nőt lekapcsolni - közölte. - De nem tudok szabadulni tőle. Azt ígéri, hogy lelő, ha megugrom. Egész nap görög drapériákban mászkál, és hárfázik. Ezt nem lehet kibírni.

Csókolózás után rendszerint veszekedtek az ágyban, éspedig jó kiadósan, erőteljes szitkokat váltva egymással. Magam is úgy találtam, hogy ez a tény szöges ellentétben áll a görög drapériákkal és a hárfával. Aztán Annát is szóba hoztam, nem párhuzam okából, inkább lelki okokból. Mert az orromban állandóan benne volt az Anna szaga, mint a náthabacilusok, melyek mindig csak kedvező légköri viszonyokra várnak, hogy üzembe jöjjenek. A női rovat kis forgalmi könyvecskémben hónapok óta betöltetlenül állott. Tele voltam az Anna iránt való vágyakkal, és a szerelem, mint szükséges testgyakorlat, nem érdekelt ezekben a hónapokban. Érzékeim és agyam titokban ugyanis az Annával való ábrándos találkozásra készültek.

Kadarkuti elvitt egy kiállításra. Sétálgattunk a vörös kókuszszőnyegen, és Kadarkuti megjegyzéseket tett a szobrokra és képekre. Romlott, céltalan lélek volt, de az arca bájt fejezett ki, a megjegyzéseiből tehetség vigyorgott elő. A művészet lajhárjaiban és hétalvíóban mindig van valami szeretetreméltóság. Volt ott egy terem, amelyben az új művészet előfutárjai pihenték ki futári fáradalmaikat. A női alakok elnyúltak, mint a szivarfüst, az egyik hajlított csőbútorról meg kiderült, hogy labdarúgó bajnok. Láttunk néhány új *Apám*-at és *Merengés*-t, de én úgy találtam, hogy a merengőt valami egyéb gyöttri, valószínűleg hasmenése van. (Azóta rájöttem, hogy sokan vagyunk az életben, akik merengőnek látszunk, holott csak diarénk van.) Kadarkuti mosolygott a megjegyzésemen. És mindaz, amit elmondtam neki magamról és másokról, ellenállhatatlanul vigyorgásra kényszerítette. Nem hitt semmiben, úgy dülöngött át a fedélzeten, mint aki most jött el a korláttól, ahol belerókázott a tengerbe.

- Nem tudnók elviselni magunkat, Felméri, ha a mások szemével látnók szennyos kis lelkünk üzelmeit.

Ez az ember már csömörrel jött a világra. Én meg szívesen kurjantottam olykor, afeletti örömben, hogy élek, s a hegyek zöldek, a vizek kanyarognak, és a szívem olyan remekül ketyeg, mint egy svájci zsebóra.

Később sorra vettük a régi képtárakat is. Kadarkuti figyelmeztetett, hogy az öreg mesterek képein mindig talál az ember félreeső helyen valami malacságot.

- Rodint szeretném látni - mondtam egy nap, mert valami maró vágy kapott belém, hogy szobrász, igazi szobrász legyek én is, ne csak ilyen felemás kentaur. Mert az embert elfogja olykor a vad kívánság, szeretne egy kicsit isten lenni, és valami igazit, maradandót alkotni. A hentes is halhatatlanságra törekszik tudata mélyén, amikor disznózsírból Bonaparte Napóleonokat mintáz. A tömegek túlságosan is kihangsúlyozzák az egyén semmiségét. A semmiség olykor maga a megsemmisülés, és én ösztönszerűleg védekeztem: vágyak nőttek bennem, hogy kimondjam vagy megmintázzam a szót, amely megnyitja menekülésem szezámkapuját a megsemmisítő tömegből...

Kadarkutival végignéztük az összes felhajszolható Rodinokat. Ez még jobban feltüzeltelte vágyaimat, egy hét alatt megmintáztam szomszédomat, az optimista aggastyánt, aki a felavatási ünnepélyre meghívta családját is, feleségét és két lányát, akik az öreg kandúrt valami női bonyodalmak miatt száműzték a családi hajlék melegéből. A hotelszámlát azonban pontosan fizették érte, és szennyos fehérneműjét is mindig pontosan elvitték. A hamis öreget olyan megindító pátriárkává mintáztam, hogy a család lehunyta egyik szemét száműzöttjének fiatalos erkölcei előtt, és megvette a szobrot, igaz, több napos alku és üzenetváltás után. Az öreg így könnyített rajtam egy kicsit, rendesebb ruhát szereztem, és kifizettem Rossignolékat is.

Puk úr, a gépkocsivezető néhányszor benézett még a szállodába. Jó ruhám átalakítólag hatott rá, nem ütögetett már leereszkedőleg a vállamra. Tisztos távolból pislogott felém, egyszer aztán hozzám lépett, és felszólított, hogy tartsak vele az átelleni ivóba, hajtsunk fel néhány üdítő pohárkát. Eleget tettem a felszólításának, és barátságosan megittam vele néhány pohár pálinkát. Italozás közben megkérdezte, hogy micsoda szerzet vagyok, és merre laknak a magyarok. A falon gyűrött, mocskos térképet láttam, rajta volt Európa és Afrika egyvégtében. Kis pontra mutattam, és ahogy odaért az ujjam az apró foltocsákra, egyszerre meglódultak bennem a vágyak és gondolatok. A gépkocsivezető úgy találta, hogy igen kicsik vagyunk a térképen, s rajtam kitört a szomorúság. Hogy meggyőzzem fekete barátomat tévedéséről, Kossuth Lajosról és Rákóczi-ról kezdtem beszélni, harcaikról, száműzetésükről, idegenben bekövetkezett halálukról.

Nagy szónoklatokat vágtam ki, s bár érzelmeim súlya alatt gyöngye francia nyelvtudásom szinte összeroppan, Puk úr a nedves kis kocsmaszobában csodálkozva hegyezte fülét, nehogy egy szót is elszalasszon két kiváló ősom életrajzából.

Mondhatom, nagy sikerem volt, s a gyarmati néger alattvaló megindultan rázogatta a kezem, amikor elbúcsúztunk egymástól. Kadarkuti egy reggel sápadtan és tántorogva botorkált fel a lépcsőn. Olyan volt, mint egy sárgatök, és ráadásul még gázszagot lehelt.

- Hallod-e, te Badarkuti, csak nem ittad le magad világítógázzal?

Bájjödrei vigyorgásra mélyültek, és erőtlenül lehullott a dívány szélére. Kiderült, hogy a gázba valóban alaposan belekóstolt. A drapériás nő féltékenységi rohamában nyitva hagyta a gázcsapot.

- Tudod - mosolyogta -, a fejébe vette, hogy együtt evezzünk át a pokolba. Ha a sürgönyhordó el nem téveszti az ajtót, és be nem kopog hozzánk, már a pokolban sétálnánk.

Úgy véltem, hogy ilyen esetben faképnél kell hagyni a nőt.

- Nem sokat használ - rázta a fejét. - Ettől a nőtől nem lehet szabadulni. Ha egyszer sikerül mégis eltennie láb alól, neked hagyom összes vacakjaimat, beleértve a cipőimet is...

Aztán megkérdezte, hogy láttam-e karácsonyi disznóölést. A disznó ordítózik, és menekül a mészáros elől.

- Szeretném tudni - vont a vállát lemondóan -, hogy százalékban kifejezve hány disznónak sikerült megugrani a kés előtt... Hát látod, komám, én is ilyen menekülő malac vagyok, visítozom, eszeveszetten menekülök, és a végén egyszer mégis bekapom a kést... Nagyon odaadtam magam a nőnek...

Kétszer szökött meg a drapériás nőtől, de a nőnek pénze volt, és kopóival hamar utolérte menekülő malacát...

A díványon elnyomta lassan az álom. Az eső sokáig mosta a szoba piszkos ablakát, mégsem tudta tisztára nyalni. Kadarkutit a díványon felejtettem, és elindultam a latyakban örvendezni a céltalan lödörgéseknek. Éjfél felé eszembe jutott, hogy Odüsszeusz meghívott a Vidám Nyulacskába. Rozoga és áporodott kocsmaféle volt ez a Vidám Nyulacska, brácsa hangú nőkkel, öreg művészekkel és pénzes idegenekkel, akik ide-oda mozgatták az orrukat, Párizs regényes csatornáinak szagát kutatva. Mindenki valami aljas dologra vágyakozott itt. Nagy részük, úgy láttam, meg is kapta. A levegőben romlott pástétom büze terjengett, amit áporodott alkohollal locsolt a zene, s eközben női combok villantak a háttérben. Odüsszeusz ott volt a zenekarban, a dobot kezelte, s a szájával a megpengetett fűrészhangját utánozta. Dobverőjével vidáman integetett a fal felé. A falon képek csüngtek, fojtott és nem is tehetségtelen mázolmányok, és alattuk egy állványon megláttam a kis Pompone fekete márványszobrát. Olyan kiállításféle volt, furcsaságok kis gyűjteménye jópénzű és ravasz ízlésű idegenek számára, akik nem sajnálták hajnal felé kiüríteni egész zsebüket egy-egy képért vagy szoborért.

- Jöjjön - intett szállodai szomszédom, amikor végeztek a zenével -, Barbara kíváncsi magára... A szobrának nagy sikere van... Egy társasághoz vezetett, és lenyomott valami nevető nő mellé, aki mindjárt poharat nyomott a kezembe.

- Még egészen fiatal - állapította meg a nő meztelen pillantással nézve belém. Az arca zöldesbarna volt, a szeme kecskeszürke, a mosolya elemző és desztilláló, mint egy laboratóriumi lombik. A poharamhoz koccintotta poharát, és mielőtt felhajtotta volna, oldalról még egyszer és ezúttal igen erősen rám nézett.

- Az a kis néger kölyök nem rossz - mondotta. - Ugye, szerette? Nekem csak akkor sikerül valami igazán, ha közöm van a modellemhez.

- Eltalálta - intettem a fejemmel. - Azt hiszem, én is így vagyok vele. Ez a kis mulatt lány nagyon a szívemhez nőtt. - És eszembe jutott, hogy a Veronka szobrának is azért lehetett sikere, mert lénye nem volt közömbös a számomra.

Barbara szobrásznő volt, portable stúdióval, hordozható műteremmel. A hordozható műterem azt jelentette, hogy Barbara maga kereste fel megrendelőit, akik rendszerint átutazó idegenek voltak, s a föld túlsó oldalán gyapotot vagy cukornádat termeltek, esetleg vasutat építettek. A vacsorájáról ítélve nem lehetett utolsó mesterség az ilyen házaló szobrászat. Barbara mutatóujja hegyével megemelte az államát, és oldalról is szemügyre vett. Aztán a hajamat is megtapogatta, mint valami ritka kelmét, s rám mosolygott.

- Spanyol?

Nem, nem, ráztam a fejem. Egy fél óráig azzal szórakoztunk, hogy ő próbálta eltalálni a nemzetiségemet, én meg csak rázogattam a fejem, hogy no, no, madame. Közben ittunk is, és Odüsszeusz a háttérben egy fűrészs-zólót adott elő. Sok ital és sok bizsergés volt bennünk, a Vidám Nyulacska szerencsére rosszul lett tőlünk, és kiakadt az utcára.

- Kísérjen haza, barátom - indítványozta Barbara a karomba kapaszkodva. A kocsi idegen szavakat suttogott nekem, és mozdulataival rokonszenvéről biztosított. A lakása előtt azonban hirtelen eszébe jutott, hogy van egy kopasz kedvese, Pierre nevű, építész, aki alighanem egy karosszékekben vár rá fenn az utcai szobában.

- Azért megcsókolhat, drágám - figyelmeztetett, amikor szedni akartam a sátorfámat.

- Pierre egy hét múlva Kairóba utazik - fordult még vissza a kapuból, és vidám mámorában még egy búcsúcsókot utalt ki a tenyerével.

Odüsszeusz a következő héten beszéd közben megemlítette, hogy Barbara megint ott járt a Vidám Nyulacskaiban, és felőlem kérdezősködött. Másnap, amikor hazaértem, a kis Pomponel a szobámban találtam. Szörnyen elegáns volt. Pomponé mély áhítattal nézegette, és majd elolvadt a csodálattól. A finom cipőktől és ruhájának meg kalapjának egyszerű derűjétől a szoba még mocskosabbnak látszott, mint máskor.

- Vevőt találtam a mulatt lányka szobrára - újságolta Barbara, s mosolyából úgy láttam, hogy futó csókunk emlékét napirenden tartotta.

Átüzentem Odüsszeuszért, és közöltem vele, hogy Barbara vevőt talált a szobromra.

- Elkésett - mondotta Odüsszeusz, és megvakarta magát. A szobrot én már két nappal ezelőtt eladtam.

Eladta, s azt hiszem, tökrészeg lehetett, aki megvette, mert a lehető legnagyobb bankjeggyel fizetett, s nem is eggyel. Odüsszeusz a pénzzel értékpapírokat vásárolt, mert azt mondták neki, hogy két héten belül kitűnő üzlet lesz ezekből a papírokból. Úgy gondolta, hogy erre a két hétre szívesen odakölcsönzöm neki az összeget.

Megindultunk Barbarával, hogy sétáljunk egyet, de az utcán váratlanul megszólaltak a vészt jelző szirénák, az öreg Rossignol gyorsan bezárta a kaput, és a szobájába sietett, hogy a zord alkalomra felöltse régi egyenruháját. Nagy zúgás és bűgás támadt a levegőben, s röviddel rá Párizst ellenséges repülők kezdték bombázni. Egyelőre persze csak próbatámadás volt, de házigazdám, a nyugalmazott gyarmati altiszt egészen megörült a riadó szirénák hangjától.

- Hé, nem hallották? Gáztaadást jeleztek. Le az egész bandával a pincébe!

Barbara semmi hajlandóságot nem mutatott arra, hogy a pókhálós, patkányos pincébe húzódjon, de Rossignol régi altiszt hangján ellentmondást nem tűrő vezényszavakkal rikácsolta tele a folyosót.

- Idegen disznók, most francia kommandó alatt állotok! Előre, ha mondom...

Kegyetlenül letessékelt a pincébe, és én átfogtam Barbarát, hogy a rozoga lépcsőkről ne zuhanjon valami meszes vagy kátrányos tartályba. Lenn a pincében aztán nagyot ölelkeztünk a sötétség ürügye alatt. A szép selyemruhát elvitte az ördög, mire kimáztunk a napvilágra, tele volt valami ragacos piszokkal.

Barbarához mentünk, átöltözködött, aztán hűsítő italokat szopogattunk, és megszokásból szerelemről beszéltünk. Magasan és kecsesen lebegtünk az érdekes probléma fölött, mint dögkeselyű a zsákmánya felett. Barbara nem érdekelt különösebben, vérképlete vagy lelki

alkata vagy túl rövid haja lehetett az ok, nemigen kutattam. Jó hűsítőket kaptam tőle, jó nyelvleckéket a francia nyelvből, és néhány jó megfigyelést szerelmi téren, s ezért szívesen kötöttem vele barátságot.

A próbatámadás, amint a reggeli lapokból megtudtam, fényesen sikerült. Párizst egy félóra alatt csúnyán összebombázták az ellenséges repülők. Néhány epilepszia és idegroham is előfordult, anyák és régi frontharcosok oldalán, akiket a robbanások és kopogó gépfegyverek fekete éveikre emlékeztettek. Az arcokon ijedten ült a háború víziója, amely erősen kattogott már az Eiffel-torony felett, és dörrent künn, az erődítmények között. Pincékben és lyukakban kotoltak az emberek, és a mulatozók között akadt egy rakás, akiknek elsötétült a képük. Mert hosszú és sötét lyuk ez, amiben valamennyien botorkálunk, fenyegető alagút, Európának talán leghosszabb és legeredménytelenebb alagútja. Ha egy kis balszerencsénk lesz, szépen összeomlik, és rossz szagú palacsintává lapít, mielőtt kimászhatnánk belőle...

Barbaránál tett második látogatásom már nem végződött olyan eseménytelenül. Egy kerek és torta alakú kereveten nyúltunk végig, és megint szerelemről beszélgettünk. Ezúttal is jó magasan lebegtünk az érdekesítő kérdés felett, egyszer aztán abbahagytuk a légies lebegést, és lecsaptunk rá. Kadarkuti gyors sikeremet annak tulajdonította, hogy hosszú szempilláim vannak, és vonzó tulajdonságaimat szemérmetlenül a kirakatban tartom, mint hentes a szalámiját. Odüsszeusz viszont arra figyelmeztetett, hogy ne nagyon melegedjem bele a dologba, mert Barbara igen feledékeny, egy szép napon elfelejti, hogy a világon vagyok, és előlről kezdi majd a játékot, persze egy másik alakkal. Belemelegedésről szó sem lehetett. Csókjaink alatt nemegyszer Anna kódorgott a képzeletemben. Anna volt kis gyalogjárómon a síkos dinnyehéj, amelyen érzelmileg olyan döntő módon elcsúsztam, és orra buktam. A Barbarák keveset jelentettek belső világom számára.

Minden ment a rendes kerékvágásban, ahogy ilyenkor történni szokott. Barbara erősen drámai felfogásban játszotta le szerelmi műsorszámait, s tőlem is azt követelte, hogy ne fütyörésszek. Szerelemben, amint ebből látnivaló, a totalitás elvét vallotta.

Odüsszeusz valahogy visszaizzadta a pénz nagyobb részét, a többit elengedtem neki. Fene sok bankjegy volt a zsebemben, szinte megmagyarázhatatlan, hogyan tévedtek hozzám. A korszakalkotó esemény megünneplése céljából valami finom kis kirándulást vettünk tervbe Párizs környékére, jó ennivalóval és sok itallal. Párizsban beleragadt az ember cipője az aszfaltba. A hőségtől bűzlöttek a halak az üzletekben. Pompone értesült a tervünkről, s szemrehányóan figyelmeztetett, hogy egyszer valami szép kiruccanást ígértem neki.

- Rendben van, Csokoládé kisasszony, velünk jön.

Végre is neki köszönhettem, hogy a zsebemben olyan előkelő bankjegyek ropogtak. Barbarára orvul akartunk rátörni, hogy magunkkal raboljuk, illően a kirándulás címéhez, amelyet Kadarkuti *A szabin nők második elrablása*-nak nevezett el. Pompone-t lábujjhegyen loptuk ki a szállodából, mert a gyarmati altiszt bizonyára megakadályozta volna, hogy a gyerek velünk tartson. Az autót mindenféle falnivalóval és üveggel tömtük meg, aztán elmentünk Barbaráért. A kis mulatt lány boldogan ugrált örömeiben. Soha még kiránduláson nem vett részt. Barbaránál azonban hiába zörgettünk, a házmester azt mondta, hogy reggel váratlanul elutazott.

- Üzenetet nem hagyott hátra?

Nem, semmiféle üzenetet nem hagyott. Odüsszeusz vigyorgott, engem azonban hidegen hagyott a dolog. Elmentünk az Odüsszeusz két nőismerőseért is, és aztán egy erdőig meg sem állottunk. Az ételeket és italokat vidáman elfogyasztottuk, a közelben volt a Szajna, meg is fűrödtünk, és a kis Pompone-nak hátralevő rövid életére feledhetetlen, kedves napot szereztünk.

Mert Pompone-t röviddel a kirándulás után elvitte egy kegyetlen betegség. Falun szedte fel, roncsoló toroklobnak mondták, mire hazahozták, nemigen lehetett már rajta segíteni. Az orvos befecskendezéssel próbálkozott, Pompone megijedt a tűtől, és kiáltozni kezdett. Belopóztam az ágyához, és mosolyogva fogtam meg a kezét.

- Jövő héten újra kirándulunk, Pompone. Ha velünk akar jönni, akkor sürgősen meg kell gyógyulnia.

Észre sem vette, hogy az orvos belészúrta a fecskendő tűjét. Ujjai lázasan játszottak a kezemen. Eltorzult arca az injekciótól megenyhült egy kicsit.

- Monsieur Pitipalati - súgta erőtlenül -, olyan jó volt az a kirándulás...

- És milyen remekül táncoltunk...

Elismételtem neki azokat a mulatságos nyelvtani hibákat, amelyekkel az első időkben akaratlanul is annyiszor megnevettettem. Mosolyogni próbált, de nem sokra ment vele. A halál szorongatta már a torkát, estére aztán meg is fojtotta.

Itt állok egy francia temetőben - tűnődtem, ahogy szállott felettünk a tömjénfüst és a pap fakó éneke -, egy távoli temetőben, Franciaországban, egy tizenkét éves mulatt lányka koporsója előtt. Tavaly ilyenkor még a hírért sem hallottam... Repkedünk ezen a földabroszon, mint a vak bogarak... Most itt állok sósan néhány könnycsepptől, és nem tudom, hogyan is csöppentem ide, ebbe a temetőbe, ebbe a fehér virágos családi szomorúságba... Az idegen kis mulatt lányka egy kicsit az én halottam is, mosolyok és baráti szavak kötöttek össze bennünket... A sorsban ezek azok a veszedelmes precedensek. Az ember ma még ott áll feltűrt ingujjal a malom garatja mellett, őrli a Ferenc kukoricáját, kimegy a kaszálóra, suhintja a kaszát, hallgatja a pacsirtát vagy az őszi hordók dörömbölését a hegyoldalon, és aztán minden ésszerűség és összefüggés nélkül ott áll egy idegen ország temetőjében, egy idegen gyermek sírja mellett, és keresi a zsebkendőjét, hogy szomorúan kifűjja az orrát... Nagy pőfögve kanyargunk leszegzett síneinken, és úgy teszünk, mintha magunk szabnók meg vonatunk irányát. A vonat pedig csak megy, kattog a régen leszegzett síneken...

Barbara Normandiába utazott, állítólag azért, hogy egyik előkelő megrendelőjének szobrát elkészítse. Megírtam neki, hogy a kis Pompone meghalt, s irgalmatlan párizsi göröngyök borítják barna és édes mosolyát. A szívemet is szóba hoztam, hogy mennyire sajog a kis elköltözöttért. Ha sok ilyen rokonszenves teremtest ismernék, talán igazi szobrász válhatna belőlem. Megemlítettem azt is, hogy most kissé magányosan lötyögök Párizsban, elmennék én is Normandiába, ha lehetséges.

Lélekszakadva futott be a válasza. Hogy eszembe ne jusson odamenni, mert unalmas és lehetetlen hely, mindennek halszaga van, a szappannak, az ágynak, nem lehet kibírni, maradjak csak nyugodtan Párizsban, és nézzek szét valami könnyű műsorszám irányában. Mert egyelőre az a helyzet, hogy összekeveredett valami igen vad festővel, aki szakállt visel, és szabad idejében vagy fagottozik, vagy azzal fenyegetőzik, hogy kifejezetten e célra kifent görbe késével mindenkinek kiontja a belét és egyéb belső részeit, akiről megtudja, hogy Barbarával valami kapcsolatot tartott fenn.

Egy favágó nem lehet olyan éhes, mint ezek a némberek, gondoltam. Bár kapcsolatom Barbarával a csekélynél is csekélyebb volt, lemondtam a vad festővel való ismeretségről, lemondtam a kies Normandiáról is, és Barbarát egy könnyed ceruzavonással végleg töröltem nyilvántartásomból. A csókjának koktélice volt, amilyent bármelyik bárban beszerezhettem volna. De nem érdekelték a bárok, és nem andalítottak a koktélszagú ölelések...

Odüsszeusz elhozta a Vidám Nyulacskából műgyűjtő ismerősét, aki ötleteim és munkaterveim iránt érdeklődött. Azt mondta, hogy venne tőlem még néhány dolgot. De igyekeznem kell, mert ősz végén elhagyja Franciaországot. Dolgozgattam, de nem nagy lelkesedéssel. Kadarkuti is faképnél hagyott, kinyomoztam a lakását, de nyomtalanul eltűnt, és hetek óta nem adott életjelt magáról. Egyedül csavarogtam a szemetelő őszi esőben. Egy este, ahogy bandukoltam valami csúnya, búnszagú utcán át, a sötét síkatorból vágyak támadtak rám, vágyak, amilyeneket addig még nem éreztem. A magány és a förtelmes lassú eső hozta őket. Vágyódtam valamire, s minthogy nem tudtam, mire vágyom, addig kotortam magamban, amíg a ligeti szőke lányon akadtak meg a gondolataim. Volt még egy levelem, az Annához írott levélcsomó utolsó példánya, a keltezést kijavítottam, elébe írtam, hogy kelt Párizsban, és postára adtam.

Nem tudom, okosabb és arravalóbb fickó lettem-e attól, hogy tizenhárom hónapig a Szajna partján kódorogtam - ez csak sokkal később fog kiderülni, minthogy a tanulságok lappangási ideje a leghosszabb valamennyi betegség között -, de ahogy járkáltam a nyirkos, céltalan éjszakában, úgy találtam, nem sok értelme van tovább kavarogni ebben a szent latyakban és romantikus áporodottságban, amit Quartière-nek neveznek. A hajam ismeretlen oknál vagy okok csoportjánál fogva hullani kezdett.

Szivacsnak éreztem magam, amely rogyásig teleszívta magát Párizs nedveivel. Egy reggel valami kávébehozatali vállalat üzleti térképén vörös nyílvevesszőket láttam. Az egyik nyílvevessző Budapest felé mutatott. Hazamentem, összekaptam a holmijaimat, és egy menetjegyirodában megváltottam harmadosztályú jegyemet. A nyílvevessző irányába.

Keshedt, szegényes hó feküdt az utcákon. Valahonnan, egy térről, futó alakok freccsentek fel a járdára. Nyomukban hadonászó alakok rohantak. Verekedő gomolyag támadt, amely verte, rúgta magát az úttesten, vérrel és vad lábnyomokkal sötétítette be a vékony havat. Elvi verekedés volt, amennyire a verekedők ruhájából és szitkaiból megítélhettem; világnézeti harc vérrel és átokkal. Az emberiséget akarták boldogítani egymás kiirtásával. Nem sokáig lehettem bölcs szemlélője ennek az eszmei tájtékozásnak, egy jól öltözött fiatalember halántékon vágott, egy másik bottal vert a fejemre. Védekeznem kellett, egy tolókovács rúdjaival én is bevertem néhány fejet, a jobb külsejűek közül. A sportsapkás táborból senki sem bántott, s ebből arra következtettem, hogy én is a sportsapkásokhoz tartozom.

A sportsapkások mind szegények voltak. Fakó pamutkendő volt a nyakukon, és az általános, egyenlő boldogságot éltették.

Dagadt fejjel igyekeztem a pályaudvar felé.

8/ Értekezés a föníciaiakról

A telet és tavaszt kemény munkában töltöttem el Pesten. Bagdival sokat üldögtünk régi kocsmák füstös szobáiban. A földalatti villamos tükröző ablakában egyszer ismerős arcot pillantottam meg. Júlia volt, ott állott ő is a tömött kocsiban két méternyire tőlem, s a tükörképemet vizsgálta. Tavasz volt, a végállomáson ibolyát vettem, és átnyújtottam neki.

- Nem tudja, ki vagyok? - nevettem felfrissülve a látásától. - A betegkísérő...

- A szobrász! - mosolygott vidáman. - De hát hova tűnt el, az istenért?

Mindenről hűségesen beszámoltam. A beszámolómon nagyon lekötötte a figyelmét, csinos, kesztyűs kezével szórakozott vonalakat húzogatót a ligeti padra.

- Nos, és mikor fogja a szobromat megcsinálni? - nézett fel rám tárgyilagosan.

- Holnap hozzákezdhetünk - feleltem ugyanúgy.

Két hónapig dolgoztam a szobrán, de barátságunk inkább vízszintes irányban fejlődött tovább, mint függőlegesen. Szélesebb, határozottabb lett, de nem mélyült le érzelmi rétegekig.

- Az orvost - próbáltam magyarázni tartózkodását - oktan előítélet a semleges lény hazug pózába kényszeríti. Ez az előítélet az a hit, hogy az orvos felsőbbrendű lény. Csak vad népek kívánják még, hogy kuruzslóik emberfeletti legyenek - figyelmeztettem. - Két aszpirin felírásához vagy egy vakbél eltávolításához ma már nem kell semmi emberfelettség.

- Nem vagyok emberfeletti - háritotta el nyugodtan tapogatózásaimat -, s ha orvos vagyok is, nem érzem szükségét hazug pózoknak. Az okot máshol kellett volna keresnie.

Talán a válóperére vagy a gyermekére gondolt, aki távol élt tőle. Nem beszéltem többet erről a dologról. Aznap szótlanul ittuk ki teánkat, és mintha érzelmileg egyszer s mindenkorra búcsút mondtunk volna egymásnak, távozásomkor sajnálkozva és hallgatagon szorítottuk meg egymás kezét.

A Bagdi révén egy műkereskedővel kerültem üzleti összeköttetésbe. Minthogy párizsi keregetem elfogyott, hallgattam a kereskedőre, aki „Kisplasztikát a vitrinekbe!” felkiáltással szinte vagonszámra helyezte el vevőinél a gyári eredetiségeket - és kisplasztikát szállítottam neki. Szapora munka volt, gyárilag lehetett termelni a vidám kis állatkákat és táncoló aktokat, de mégis úgy, hogy az egyéni alkotás hamis bensőségei is rajta legyenek. A pénz nem volt lényeges számomra, csak abban a mértékben, amilyen mértékben szükségem volt cipőre, lakásra és táplálékra. De a műkereskedő kihasználta, mint egy vízfordó szamarat, és ez a szerep kezdett elviselhetetlen lenni számomra.

- Csak ne legyen, kérem, elbizakodott - intett meg jövődöbeli hasznait féltve. - Maguknak az a szépséghibájuk, hogy mindjárt aranybányának képzelik magukat.

Minthogy előző nap észrevettem, hogy a zsebeim teljesen üresek, figyelmeztettem, hogy nem atyai intelmekre, hanem pénzre van szükségem. Az öreg gombóc, nyakán, hasán azokkal az antiszociális zsiradékokkal, amelyeket állástalan alakok mint másoktól zsákmányolt fehérjét és széndioxidot annyira megrónak, egy kicsit nyögve és boldogtalanul, de kifizette járandóságaim egy részét. Panaszkodott a gyomorhajára és arra, hogy a művészek lenézik a kereskedelem érdemeit, holott az a bőre kockáztatásával viszi piacra a művészet élnélhetlen portékáit. Ebben kételkedtem, mire megsértődött, és a történelemre hivatkozott.

- A kereskedelem - magyarázta - olyan hősi foglalkozás volt, mint a gladiátoroké. Gondoljon a föníciaiakra. Vagy a normann hajósokra. Nem vitték a bőrüket vásárra? Nem küzdöttek viharral és rablókkal? Kérem, jusson eszébe például Ali baba és a negyven rabló...

- Én azt hiszem - mondtam neki -, hogy maga nem Ali baba, hanem a negyven rabló.

A szobraimat ötszörös áron adta el. Elvittem a még nála levő dolgaimat, és máshol próbáltam szerencsét. Júlia megemlítette, hogy van egy ismerőse, aki tehet valamit az érdekemben. Egy este ősz hajú, elegáns urat láttam a szalonjában.

- Faburkolatos szobában angol hangulat, idősebb úrral és fehér mellénnyel - határoztam meg a helyzetet. Júlia mosolyogva vezetett be a szalonba. Bemutatott vendégének. - Palotai - mondta, amikor látta, hogy nem ismerem fel az idegent.

- Rendkívül örvendek - szólottam meghajtván magam. - A könyveit nagyon sokra becsülöm.

Zavartan és rokonszenvesen bólintott, megdicsérte a Júlia szobrát, és megemlítette, hogy van egy műkereskedő barátja, aki szívesen fogja majd vállalni a munkáim elhelyezését. Teáztunk, és irodalomról beszélgettünk. Palotai mosolyogva nézte füstölgő szivarját. A mosolya nem volt fölény, inkább valami szerény csodálkozás. Az olvasó és kritikus sok ostobaságot magyaráz bele az íróba és a szándékaiba, mondta ez a mosoly.

- Az író művészi gonddal válogatja össze az élet közhelyeit... Nem tudunk semmit megoldani, és semmit nem tudunk maradéktalanul kifejezni. Az igazi író tudja ezt, s úgy megy át az életen, mint az az ember, akinek légy szállott az orrára: egész életén át kapkod, húzza az orrát, de a legyet sohasem tudja elhessegetni. Ez a szemtelen és elzavarhatatlan légy az író rossz lelkiismerete...

Az írásait még a Bogdán-könyvkötészetből ismertem. Derűs legény volt. A tollából nem édes málnalé csurgott. Maró váladékot eresztett. Ami talmi fém volt, az alaposan megzöldült választóvízének érintésétől. Bírálóinak egy része elképedt csodálkozással nézte, s hagyomány-tiprásért feljelentette az akadémián. Nevetett, és nevette az irodalomtörténet elképedt tanárait, akik regényein a műfaj szerkezetét és szabályos bélműködését igyekeztek kitapogatni. Rokonszenves volt, hogy mennyi hibát és szabálytalanságot tudott regényeiben felhalmozni. Innen volt aztán az, hogy az ember egy félórára sem hunyta le a szemét olvasás közben. Leírásai engem különösen szórakoztattak. Ha leírt egy pálcát, az ember a szavak mélyén a sétatálca tulajdonosát is megkapta. Ha valakiről azt mondta, hogy az illetőnek vaj van a fején, az ember minden képzelőtehetség nélkül is látta a szóban forgó fejet és rajta a fél tábla vaját.

Nem tudtam, milyen szálak fűzik őt Júliához. A szavaik, amiket váltottak, kellemesek és melegek voltak, de bárhogyan figyeltem is, nem találtam bennük utalásokat vagy reflexeket, amelyek másfajta kapcsolat jelenlétét gyanították. Úgy látszott, hogy nincsenek titkaik. Barátság volna? - vizsgálgattam a helyzetet. Túlontúl jól ismertem már az efféle barátságokat, hogysen az első szóra higgyek bennük. Nincs mit beszélni róluk. Az ilyen barátságok alatt mindig rothad valami. Ami Júliát illeti, szívélyességen kívül semmi egyebet nem láttam benne. Teáztak és kötődtek, de az ember sohasem lehet biztos a mások dolgaiban. És Júlia sokkal kellemesebb volt számomra, hogysen közömbösen hagyott volna a kettőjük viszonya.

A megérkezésemkor is éppen valami színházi kérdésről vitáztak. Palotai hallani sem akart arról, hogy egyik külföldi bemutatójának sikereiről beszéljen. Nem irodalmi sikereire volt hiú, hanem arra, hogy neki volt a legszebb kagylógyűjteménye.

Júlia bosszankodott és nevetett.

- Írók és uralkodónők - mondotta - olykor egészen ostoba dolgokra büszkék. Nemrég olvastam, hogy Katalin cárnő arra volt büszke, hogy mozgatni tudta a jobb fülét...

Később megemlítette, hogy Palotai meg volt elégedve a mellszoborral.

- Ő is azt ajánlja, hogy jelentkeznie kell néhány munkával az Őszi Tárlaton.

Nem szerettem a tárlat szót, igen előkelően hangzott, de az ajánlat felett elgondolkoztam. Nem bánom, mondtam. De van egy kikötésem. Szeretnék a magam könyökével befurakodni oda, tehát közbenjárások mellőzése kéretik. Ehhez ragaszkodom.

- Ez természetes - bólintott az író meggyőződéssel és igen komolyan.

(Meggyőződése fiatalos és együgyű elképzeléseimnek szólt, amint később megtudtam, és nem annak a hitnek, hogy egyedül is bejutok dolgaimmel a kiállításra. Más szóval, csak heves tapasztalatlanságomról volt meggyőződve, és nem minden gátat szétnyomó képességeimről. Júliával már el is intézték, hogy nem várják be, amíg visszautasítanak, hanem működésbe lépnek, még mielőtt jelentkeztem volna. S mindezt én csak évek múlva tudtam meg.)

Palotai elkészönt, s Júliával magunkra maradtunk. Egy ideig még szobrokról és sikerekről beszélgettünk. A művészi dolgokat untam, és másról szerettem volna beszélni. Bele is kezdtem, de alig jutottam el a bejáratig, Júlia mosolyogva állotta el utamat. Mert róla volt szó és természetesen magamról.

- Helyénvalóbb, ha nem kalandozunk el, Felméri - figyelmeztetett okosan.

- A Júlia - közöltem vele - mindig hosszú glaszékesztyűt és két könnyecseppet juttat eszembe. - Nem engedte, hogy lírai hasonlatomat befejezzem.

- Menjen - szólott bágyadtan. - Egy betegemhez kell most sietnem.

Így zárta el az utamat, hogy kellemes elképzeléseimet valóra váltsam. Még nevetett is, amikor a kezét a számhoz emeltem.

- Jól van ez így, Felméri - mosolygott megnyugtatóan.

Bagdi várt rám, derűs este volt, kimentünk a ligetbe. Női dolgokkal hozakodtam elő útközben, de ő makacs szótlansággal szívta kemény angol pipáját. A szerelem nem volt számára probléma. A lelki komplikációkat lenézte, csak az egészen világos és gépies eseteket kedvelte, amelyeknek esélyeit a kis egyszeregy biztonságával és gyorsaságával kiszámíthatta. Ahol a nagy egyszeregyet kellett volna elővennie, ott elutasítóan legyintett a kezével. A nők meg valami pompás falatot sejtettek benne, megállottak előtte, mint tanakodó egerek az egérfogó előtt, és keresték a bejáratot.

- Valami bábaasszonnyal ismerkedtem meg - jelezte közömbösen. - Német, egy szót sem tud magyarul...

Megkérdeztem, hogyan beszélnek, ha nem tud magyarul. Legyintett.

- A beszéd nem fontos. Angol szavakat mondogatok neki.

Tekintettel arra, tette hozzá, hogy az angolszász és germán rokon nyelvcsalád. A mutatványos bódé felé mentünk, mert valami népviseletet akart tanulmányozni. Az egyik körhinta mellett megpillantottam a kis fűzőkészítő lányt.

- Tücsök fiatal - szólaltam meg a háta mögött, és hirtelen Bagdi felé fordultam. Hátrafordult, oldalról nézegetett, de én elmélyedve beszéltem Bagdival.

- Tán idenézne már - figyelmeztetett türelmetlenül, és megütögette a karomat. - Szépen rászedett a leveleivel.

- Ugyan - hárítottam el sértődötten a gyanúsítást, és barátságosan nevettem. - Hát nem voltak szépek azok a levelek? Szívem leglilább tintájával írtam őket.

- Menjen a tintájával! Szép kis tinta volt, mondhatom. Hogy hívnak engem, halljuk.

Némi tétova kóválygás után azt mondtam, hogy Anna. Erre aztán azt is tudni akarta, hogy milyen Anna.

- Ha ilyen szigorúan vizsgáztat, nem mondom meg. Pedig tudom.

- Pedig nem tudja - jegyezte meg egy kissé bánatosan.

Ebben igaza volt. Elfelejtettem. A bajt, amint a későbbi torzsalkodások során kiderült, az okozta, hogy a legutolsó levelemből kitűnt, hogy az eredetileg nem Fűzőkészítő Annának, hanem Dukics Annának szólott. Különben úgy találta, hogy nagyon szépen kispekuláltam őket, csak éppen nem az ő számára. És ha még fel akarom használni őket, szívesen rendelkezésemre bocsátja az egész csomagot. - Maga komisz - tette hozzá őszinte sajnálkozással, és az arcán meghatottság tükröződött. A körhinta felől megjelent egy fiatalember, és karon fogta.

- Menjen csak, Gazsi - küldte el a fiatalembert -, ezzel az úrral egy kis elszámolásom van.

Elszámolása van! Igazán semmiről sem tehettem. A kis szőke úgy esett ki vágyaim ablakán, mint egy cserép begónia. Eltörött, és megszűnt a számomra.

- Ne sírjon - szólottam hozzá, és megsimogattam a kezét. - Ne sírjon. Látja, a természet tudja, hogy minden lyukas zsáknak meg kell találnia a maga foltját, mert íme, kijelölt egy friss foltot a maga zsákocskája számára is. Annyit azonban mondhatok, hogy a női kebel nem akkor szép, ha mellszorítóba gyömöszölik, hanem ha hűség lakik benne. Üdvözlje nevemben utódomat, ezt a derék és ifjú zsákfoltot, és figyelmeztesse, hogy egyék több zöldfőzeléket, mert úgy látom, elhanyagolta a vitaminokat...

- Mondja meg maga, ha olyan jó dumája van - fűjt rám a kis szőke egy vadmacska dühével.

Eleget tettem óhajának, és atyai hangon felhívtam a fiatalember figyelmét a sóska és martilapu vitamintartalmára. A lány hátulról sarkallta, hogy ne hagyja magát, a fiatalember azonban nem értette a dolgot, és elfogadta szerencsekívánó kézszorításomat...

- Az alsónadrágjaimat már ki is javította - jegyezte meg később Bagdi, a bábaasszonynál folytatva a beszélgetést. - Félig-meddig összeköltöztem vele.

- Egy bábaasszonnyal.

Bagdi bólintott. - S akinek nem tetszik, az forduljon fel - tette hozzá gyöngéd célzással.

Egy ember papírkígyót fűjt, az előreugró kígyó tollai az orromat csiklandozták. Rekedt, fáradt kiáltozása, tele kosara arra vallott, hogy trombitáló papírkígyókban gyöngé volt a kereslet. Megfogtam a karját.

- És a kalitka, Zsigmondi?

Rám nézett, és lassan letette kosarát. A feje is a kosár után hajolt csendesesen. S amikor újra felemelte, elnyűtt, városi arca a régi borbély vonásait öltötte magára.

- A kalitka - bólogatott keserűen. - Amitől gazdag és híres akartam lenni... Azt kérdi, ugye?... Hol van az már, Felméri úr... Összetörtem és bedobtam a Dunába.

- Beletalált? - vettem fel a kérdést szakszerűen.
- Császárvasdász voltam - hangzott a válasz fanyar derűvel.
- Itt a címem, Zsigmondi úr - monddttam, és átnyújtottam neki lapos tárcámat. - Vegye ki belőle.

Megértette, hogy elveheti az egész pénzemet. A névjegyet is kivette, elolvasta, és remegve, sírós motyogással a zsebébe tette. Öreg hulladék volt, az álmok és a művészet halottja.

9/ Anna! Anna!

Úgy festett a helyzet, hogy kezdek hozzátartozni az emberek, dolgok és imponderábilák bizonyos csoportjához, hogy belefűrtam magam, mint nyű a tornába, a létnek egy bizonyos, földrajzilag és szellemileg körülkerített talajába. Tulajdonképpen nem nagyon kerestem és nem is nagyon tiszteltem ezt a kapcsolatot. De az ember körül, ha mozdulatait és szokásait rendszeresen ismétli, akárcsak a nyirettyűvel megrezegtetett üveglap homokja, idővel kialakul valami csoport, férfiaknak, eszméknek, rokonszenveknek, nőknek és házaknak egy megszokott köre helyezkedik el centrikusan körülötte, amely rezgésszámainak pontosan megfelel. Nem sokat törődtem ezzel a különben nem kellemetlen szociális képződménnyel. Az emberek, a dolgok és barátok gondokat és ráncokat okoznak, én pedig nem rajongtam a gondokért és ráncokért. Szerettem a napos oldalon járni. A rendszer azonban nem kérdezte tőlem, hogy mit szeretek, szabályszerűen kiképződött körülöttem. Ismeretlen cégektől árjegyzékeket kaptam, egy özvegyasszony havonta egyszer elvitte egy távoli utcába a fehérneműmet, a nevemre kis könyvecskéket állítottak ki gázzól, villanyról, adóról, a kávéházban tudták, hogy teához a pirított kenyeret kedvelem, s a barátaim, akikkel esténként egy hosszú asztal körül helyezkedtem el, tudták, hogy egy kis derű mindig van raktáromon, elvárták hát, hogy nekik is juttassak belőle valamit. Pénzem nem volt, de ez is hozzátartozott a rendszerhez. Néhányszor tolakodóan közelített hozzám, de elijesztettem magam mellől. Megátalkodott fickó voltam, a pénzt sem tiszteltem. Igaz, nem aludtam már kétes tisztaságú pléhágyakban, amelyeknek döngött a háta, ha kinyújtottam hosszú lábaimat, mint régebben a hajnali ágyúk Ferenc József születésnapján. Valami műteremfélém is volt, ha a szót nem vesszük szigorúan. A szoba mintázó sarkát virágos kartonfüggönnyel elválasztottam hálóhelyemtől, s ezzel az egyszerű számtani osztással két helyiséget kaptam, kényesebb látogatókat is fogadhattam. Beethoven halotti maszkját nem vettem meg, s mandolint sem akasztottam a falra.

Júliát többször felkerestem. Egy délután várószobájában valaki akkor nyomta le belülről a kilincset, amikor én kívülről nyúltam utána.

- Anna! - nyitottam ki a szímet boldog elképedéssel. - Anna! - akartam kiáltani teli torokból. De fékrendszerem kifogástalanul működön, nem szóltam semmit. Csak néztem a fiatal nőt, aki ott állt egy fél arasznyira tőlem, és fesztelenül bámult az arcomba.

- Kienged? - kérdezte aztán elnéző mosollyal.

A hasonlóság olyan rendkívüli volt, hogy csak fogtam a kilincset, és nem álltam földre az útjából. A kérdést meg kellett ismételnie, hogy elérjem a kilincset.

Így ismerkedtem meg a Júlia rendelőjében Kernbach Ilonával, az Anna tökéletes hasonmásával. Még a hangja sem rontott semmit a romantikus hasonlóság illúzióján. Úgy tettem, mint ahogy az elszakadt filmekkel szokták. Levágtam az elszakadt végeket, az elromlott esztendőket, és sorsunk két végét összeragasztottam. Az érzéseim tovább peregtek, mintha ugyanaz a film forogna tovább.

- Ha így van - adta tudtomra a fiatal hölgy a legközelebbi sétánk alkalmával -, s ha örömet szerzek magának, nem bánom, folytassuk ott, ahol három év előtt abbahagytuk...

- Hogyan? - dadogtam vidáman, és a keze után nyúltam. - Belemenne abba, hogy szeressem magát?

A biztonság okáért még egyszer szemügyre vettem.

- Igen - intett a fejével.

- És beleegyezne abba, hogy...

Félbeszakított, és közölte, hogy semmi megengedhetetlen dologba nem egyezik bele. De a játék őt is érdekli, Júlia igen figyelemreméltó megjegyzést tett személyemmel kapcsolatban. Kíváncsi hát az előzményekre, s hogy átvehesse az Anna szerepét, beszéljek el sorban mindent Annáról, és ha lehet, magamról is. Tehát, hogyan kezdődött, meddig jutottunk, hol, miért és mikor hagytuk abba.

Dolgoztam, mint egy zeneautomata, valamennyi szép lemezemet lejátszottam, sőt volt egy-egy részlet, amelyet közkívánatra meg kellett ismételnem. A nők számára nincs ragyogóbb téma, mint a szerelem. Ezt mindig vadonatújnak találják. Költőien az erdei találkozóval kezdtem, s olyan remek színnyomatot mázoltam belőle, hogy az összes borbélyok előfizettek volna rá, ha művemet forgalomba hoztam volna. A szerelem körül még van az embernek esélye! A legbutább szavak is rózsaszínűek és édesek lesznek, mint a töltött csokoládé. Semmi sem olyan szükséges életünk egy bizonyos pontján, mint a szerelem. Vannak, akik pótszerekkel csapják be magukat, de ez nem ajánlatos. Az ember fogyassza el egészséggel a neki kiutalt fejadagot.

Anna és Ilona egy darabig egy személlyé olvadtak. Voltak párbeszédeink, amik tíz oldalt is megtöltöttek volna, és nem volt semmi értelmük. A szavak, amiket kap az ember, néha a lábába szállnak, kénytelen leülni, ha nem akar édesen összeroggyanni a gyönyörök kibírhatatlan súlya alatt. Éreztem, hogyan dübörgök ki homályos éveim alagútjából a legszebb napsütésbe. Ilona a legtökéletesebb Anna-pótlónak bizonyult. Minden érdekelte, legfőképpen a szobrászat, és habozás nélkül elfogadta meghívásomat, hogy készülő és raktáron levő alkotásaimat (amik a kutyának sem kellett) megismerhesse.

Bagdi ott ült az ablakpárkányon, és mély borzadállyal nézte előkészületeimet.

- Bekaptad? - szánta rá magát a kérdésre, amikor egy viharos futamot eresztettem ki a torkomon. Aztán benyúlt a zsebébe, és megvetően egy újságlapot rakott elé.

- Ebből te is tanulhatnál - morogta megvetően. - Belőled is paprikajancsit csinálnak ezek a kitanult fehérnépek. Mindenik a te számládra és rovásodra akar boldog lenni... Nézd ezt a Kadarkutit... A nője szépen leszúrta, mint egy disznót...

Főlemeltem az újságot, és belenéztem. Beértem a címekkel is, elég bőbeszédűen elmondták, amire kíváncsi voltam. A hárfázó nő beváltotta ígétét, és egy francia faluban leszúrta hűtlen barátját. Egymás véreben feküdtek egy középkori fogadói ágyon. A fényképük is ott volt az újságban, először mint mosolygó kiránduló pár, lejjebb mint felhasított hullák. Mert a nő azután magát is lemészárolta.

Ördög vigye, véltem, mert semmi okosabb gondolat nem jutott az eszembe. Sohasem szerettem, ha a szép érzelmek ilyen mészárosi mozdulattal fejezik be pályafutásukat. Kadarkuti rokonszenves volt romlottságában is, hülye dolog volt, hogy elpazarolta magát, mint valami csapszéki figura.

- A hárfá sohasem volt kedvelt hangszerem - mondtam Bagdinak.

- Csókolózás után mindig veszekedtek az ágyban - búcsúztatta Bagdi kajánul. Volt a hangsúlyában valami olyan figyelmeztetés, hogy jó lesz, ha résen leszek. Az ember sohasem tudhatja.

- Kernbach Ilona nem azonos eset. A nőt erősen érdekli a szobrászat.

- A szobrászat? - vigyorintotta Bagdi, és már nyúlt is a kalapja után. - Ez a legveszedelmesebb, barátom! Amikor a falhoz állít azzal, hogy fenemód odavan a szobrászatért.

- Mégy már? - tudakoltam nyájasan, s az ajtó felé tuszkoltam.

- Megyek! S neked az Isten legyen irgalmas...

Növekvő érdeklődéssel vártam Ilonát. Bagdi megszokásból káromkodott, ha nőkről hallott, anélkül hogy személyes tapasztalatok igazolták volna előítéleteit. Félt tőlük, s már a szagukat is gyűlölte. Nem sokat hallgattam komondori morgásaira, és feszült figyelemmel vártam Ilonát. A magasztosan gondolkodó embereket gyermekkoromban lebegő angyaloknak képzeltem, akik mezítláb, kezükben tollszárral vagy papírtekerccsel freskófelhőkön lebegnek. Szundikálásaimban Ilonát mindig ilyen angyali szerepben láttam, helyes kis kerubszárnyakkal, amint teniszre vagy a szabónőjéhez röpült.

- Biztosan szárnyalva érkezett hozzám is - mondtam elragadtatással. - Vesse le ezt a selyemkabátot. Ne szégyellje a szárnyait.

- Nincsenek is szárnyaim - jelentette ki nyugodtan. - És semmi tehetségem ahhoz, hogy angyal legyek... Az angyalok nagyon unalmasok lehetnek... És most térjünk a tárgyra.

Hozzáléptem, hogy megfogjam a kezét, de közölte, hogy nem ezt értette a tárgyra térés alatt. A szobraimat akarja látni...

A kis Pompone szobrát, amelynek másolatát szép mahagóni állványon őriztem, sokáig elnézegette. A kritikák is érdekelték, de nem szolgálhattam velük, mert még olvasni sem szerettem őket, nemhogy összegyűjteni. Mindent összegezve, úgy láttam, hogy meg van elégedve velem. Megelégedését meleg kis pillantásokban hozta tudomásomra. Amikor lementünk a lépcsőn, csak úgy könnyedén még az iránt is érdeklődött, hogy van-e valami jövedelmem is.

Jövedelmem? Nem, nem tudom. Ezt még sohasem kérdezték tőlem. Nem tartottam fontosnak felvetni ez a kérdést. Azt hiszem, valami kevés jövedelmem talán van, de sohasem ültem neki, hogy kiszámítsam.

Ilona rosszállóan csóválta a fejét.

- Hallatlan ember - állapította meg, és a szemembe mosolygott. - Pedig...

Sejtelmem sem volt, mit akart mondani. Hirtelen abbahagyta, és másról kezdett csevegni. Friss volt és kedves, sehogy sem tudtam elszakadni tőle. A villamos szűk ülésén a combunk egymáshoz szorult.

- Milyen remek dolog volt ettől az Edisontól, hogy feltalálta a villamost - mondtam kitűnő hangulatban.

Már negyedik hete ismertük egymást, hazáig kísértem. Útközben meghívott, hogy vacsorázzam náluk, amit természetesen örömmel fogadtam.

Budán laktak, egy földszintes, hosszú házban, amelynek hátsó felében torony alakú emeletet láttam. Úgy találtam, hogy a toronyszobában kitűnően festene egy műterem. Anna bemutatott egy óvatos arcú, apró nőnek, aztán hozzátette, hogy ez az anyja, másképpen a mapu. Később egy ugyanolyan arcú és nagyságú férfi lépett a szobába, ez meg a papu volt, az Ilona apja. A papu bizalmatlanul szaglászott, aztán rosszállóan nyújtotta felém néhány ujját. Láttam, nem szereti a magas embereket, ezért igyekeztem mielőbb helyet foglalni, hogy visszaadjam megszokott biztonságát és apai fölényét. Ilona előadta, hogy régi jóbarátok vagyunk, én vagyok az a bizonyos Felméri, akiről ő annyi érdekeset mesélt. A papu és mapu udvariasan gondolkoztak, majd kijelentették, hogy nem vagyok-e azonos azzal a Károllyal, akivel Ilona a

múlt héten együtt kocsizott le a Balatonra. Mert arról a Károlyról igen rossz értesüléseik vannak.

Ilona arra kért pillantásával, hogy legyen elnéző a mapu és papu fecsegésével szemben, amit szívesen megtettem. Hálából megszorította az abrosz alatt a kezem, a búcsúzásnál meg felém emelte a száját, bágyadt mosollyal jelezve, hogy a csóknak sem volna - a jelenlevő mapun kívül - semmi akadálya.

Júliával csak az őszi kiállítás után találkoztam, amikor hazaszállítottam a mellszobrát. Kedvesen fogadott, de a szemében valami halk, bántott mosolyt láttam. Valami csalódottságot. Tájékoztatlanul kérdeztem, hogy nem ért meg talán valamit?

Intett, hogy üljek le.

- Nem értem azt, hogy miért titkolózik, Felméri... A menyasszonya tegnap nálam járt...

- Úgy - mondtam, és füttyentettem egyet. - A nevét nem mondaná meg?

Az ujjai szórakozottan játszadoztak a karosszék ráncjaival. Mosolyának összetételéből hiányzott a régi közvetlenség. Elmondta, hogy Ilona nála járt, beszélt a kiállítás sikeréről, és mellékesen megemlítette, hogy a menyasszonyom.

Befűtve dohogtam, rezegtem, mint egy türelmetlen mozdony, százkilométeres sebesség izzott és türelmetlenkedett a kazánomban. - Ne haragudjon, Júlia, most ostobán viselkedtem. Fogalmam sem volt róla, hogy vőlegény vagyok. De ha így van, és semmi tévedés nincs a dologban, akkor most rohanok... Veszettül kellemes érzés ilyen váratlanul vőlegénynek lenni.

Valami köszönésfélét is hadartam, de hogy mit köszöntem meg, azt magam sem tudom. Talán a napot és a csillagokat, vagy a huszadik századot, vagy Ilonát, nem tudom, kotyogott a fejem a jó érzésektől, s azt hiszem, kézállásban, fejjel lefelé hagytam el a szalont. Júlia elnézően és pasztell-lágy léptekkel kísért az előszobába, felírt valami port a hörghurutom ellen, és nyugodtan mondta:

- Ne legyen könnyelmű, Felméri. Magának gyöngye a tüdeje...

Valami tévedés lehetett a dologban. A mellbőszégem kétszeresre nőtt egy negyedóra alatt. Az öröm tökfilkót csinált belőlem, berontottam a műkereskedőhöz, hízelegve megveregettem a hátát, pénzt kértem tőle jegygyűrűkre, és nagyon összeszólalkoztam vele, amikor hidegen közölte, hogy azért az összegért, amelyet kérek, pontosan két tucat jegygyűrűt lehet vásárolni, tizenhét karátosat. Lélegzétvétel nélkül száguldottam a lealkudott összeggel az ékszerészhez, innen villámcsapás módjára, cikázó törtvonalban rohantam tovább a virágcsarnokba. Végre csurgó vizesen megérkeztem Ilonához. Hidegen elkaptam a kezét.

- Hallja csak, Kernbach kisasszony, a rendőrség eljárást indított maga ellen címbitorlás miatt. Maga a menyasszonyomnak adta ki magát. Beismeri?

- Én? - csodálkozott Ilona inkább óvatosságból, mint meggyőződésből.

- Ne dadogjon. Persze hogy maga. Elment az orvosnőhöz, és azt mondta, hogy a menyasszonyom. Tagadja?

- Nem tagadom...

- Ha nem tagadja, ez annyit jelent, hogy a vőlegénye vagyok. S ez esetben nyújtsa ki az ujjait. Valamennyit kérem. A választék miatt.

Aztán kiválasztottam valamelyik alkalmasnak vélt ujját, és ráhúztam a gyűrűt.

- Eljegyzési vacsora lesz? - kérdeztem praktikusán.

Ilona beleegyezett abba, hogy körültangózzuk a szobát, de az eljegyzési vacsorával egy kis nehézség támadt, mert a szakácsnőnek kimenője volt, csak hideg ételek jöhettek szóba. Egy kis sonka, egy kis trappista sajt.

- Legyen hát trappista sajt - egyeztem bele némi megfontolás után -, a fő, hogy boldogok legyünk.

A papu és mapu ijedten húzták be fejüket örömünk forgószele elől. Kissé örültek és kissé nevetlennek találtak. Különbösen veszélytelen lények voltak. Ilona úgy sétáltatta őket zsinórvégen a napos budai utcákon, mint két görbe lábú dakszlit. Mert - hogy el ne felejtsem megemlíteni - Ilona okos nő volt, a szónak mindenféle gyanús értelmében is. Mint a sakkozók, négy-öt lépését előre ki szokta számítani. Nem tudom, hogyan intézte el a mapunál és papunál, az öregek, ha nehezen is, bevettek. Vőlegény voltam, a családalapítás lejtőjére léptem, amelyen már annyi ügyetlen szíó borult fel idő előtt. Ilona gyöngéd ujjai melegen túrtak bele a hajamba, és a pillantása sok forróságot ígérve mélyedt a szemembe. E túrások és mélyedések, úgy képzeltem, egy tartós szerelemnek a zálogai. S e zálogokra nagy szükségem volt, mert a szerelemben való hitem néhányszor alaposan orra bukott, akárcsak azok a ligeti bábok, amelyeket labdaütések terítenek le. A szerelem mögött nagy és döntő dolgokat sejtettem. Felolvadva, megsemmisülve, testben, lélekben megnőve és boldoggá dagadva hagytam el Ilonát. El kell mennem Bagdihoz - gondoltam az utcán, irányvesztetten megállva -, hadd közöljem vele, hogy kihúzták a sorsjegyemet. Mert elborított az öröm, a kihúzott nyeremények öröme. Egy kirakat előtt az ujjamra pillantottam. Sokszor néztem meghatározhatatlan érzésekkel az ilyen jegygyűrűs ujjakra, amint percentik a tollat valami komoly papiros felett, vagy tömzsin és bedagadva valami sertéskotlettet raknak a tányérjukra. Később gyakran néztem le erre a gyűrűre az érett vackor minden fanyarságával, egy napon aztán nevetségesnek találtam, és a szappanos tálcskában felejtettem. De akkor nem volt már számomra a házasság egyéb, mint a leves közös szűrősele, a közös törülköző és az a rossz szokás, hogy a házastársak egyike mindig későbbben vagy korábban oltja el éjszaka a villanyt, mint ahogy a másik szeretné. De ezen az estén, amint említettem, rettentő jó érzések vettek birtokukba. Az ember ritkán virágzik, akárcsak az agavé, de akkor bohó és pazar virágot hajt. Mindenáron el kell mondanom a dolgot Bagdinak - határoztam el -, és szaporán megindultam a kopott kávéház felé, amelyben ekkortájt tanyázott. Pipázva nyúlt el a szőrehullott bársonyülésen, és valami könyvet tartott a kezében.

- Egy falusi emberre évenként három kiló hús esik - mondotta, oda sem figyelve gondos bevezetésemre -, a városi ember bendőnként harminckilenc kiló húst fogyaszt. Érted?... Hát így állunk... Ideje volna már farba rúgni ezt az egész mindenséget... Egy eposzt fogok mintázni... a falu eposzát...

- Helyes - hagytam rá -, magam is gondolkoztam már ezen. Most azonban azért jöttem...

Suhintott egyet a pipájával, és én megálltam.

- Mindegy, hogy miért jöttél - fricskázott félre tervei útjából -, én azért jöttem, hogy egy nagy műben vádat emeljek a városi kultúra hitványságai ellen... Látom, Felméri, te is behódoltál a selyemnyakkendőnek... Lágy kis alkotmány vagy, mondhatom... Mikor feljöttél Pestre, még olyan jó nyers szagod volt, mint jégverés után a letaposott fünek. De becsaptál. Beállottál városinak, köpsz a falura, mintha ez valami emelkedést jelentene... Mondok neked valamit: nekem senki se illesse a hátulját a magasabb városi kultúra jegyében...

- Helyes - bólintottam abban a reményben, hogy most már én beszélhetek.

- Ne helyeselj. Ez most nem hasbeszélés. Nincs jogod helyeselni, mert nem értünk egyet. Te, komám, berúgtál a városi örömöktől, és nem látod, milyen ragados, nagy lucsok ez az egész...

Most aztán előperdültem én is a háttérből.

- Nem látok semmit, most vak vagyok, öreg cimbora, és azért jöttem, hogy a boldogságról csevegjek veled. Én ugyanis...

- Boldogság? Városi találmány, mint a jegeskávé. Értsd meg, tökfilkó, nem erről van szó... A falu problémájáról van szó... Ki törődik itt a faluval?... Senki... A falu az anyánk, a mi ráncos, együgyű, ködmönszagú anyánk, a kutya se törődik vele... Pedig nagy pimaszság, én mondom neked. A falu még műsorra kerül egyszer. S akkor könnyen meglehet, hogy vége lesz annak a ronda szemfényvesztésnek, ami itt történik... Azt hiszed, a város előbbre vitte magát?... Kutyaagumit...

Hosszmetszetben bemutatta az egész problémát, mint hentes a disznót, és kijelentette, hogy amíg egymilliárd paraszt és kuli négykézlábra görnyedve kapálja a krumplit, rizst, kukoricát, ananászt, addig ő sercint minden Pantheonra és Louvre-ra...

Valóban sercintett is egyet, lelke mélyéből, tüntető szertartásossággal.

- Én ugyanis jegybe léptem - folytattam a félórával előbb megkezdett mondatot.

- Magánügy - intézte el a kérdést - És nem is érdekel. Ma különben is rossz az emésztésem...

Elindultam, hogy örömeim számára valami más lerakódóhelyet keressek. A rendőrírnokhoz kéne mennem, jutott az eszembe. Egyike volt ez azoknak a megbocsátó gondolatoknak, amiket az öröm szül, el is vetettem, mint a ferges körtét, és egy festő ismerősömet kerestem fel, aki ügyet sem vetve arra, hogy éjjel felé jár már az idő, az arcát szappanozta, hogy megborotválkozzék. Elmondtam, hogy valami rendkívüli kellemes dolog ért, és a kellemes dolgokat, ha nem kerülnek pénzbe, az ember szívesen megosztja felebarátaival.

- Csak kíméletesen add elő - figyelmeztetett szappanhabos pamacsával a szívére utalva. - Billentyűelég telenség. Minden kis izgalom megáráthat nekem. Ha nem késő, esetleg várhatnánk vele jövő keddig...

Addig ki fog derülni - gondolta -, hogy valóban örömhír-e, amit közölni akarok. Ez nem szokta elsietni a dolgait, állapítottam meg, és boldogságom nyugtalan terhével továbbállottam. Nem hittem volna, hogy ilyen nehéz túladni rajta. Egy kávéház forgóajtájában szerencsére újabb ismerősre találtam.

- Mi a teendő akkor - kérdeztem megfogva a vállát -, ha az ember tele van boldogsággal, és könnyíteni szeretne egy kicsit magán?

- Én kigombolnám a mellényemet - javasolta ismerősöm szakszerűen. Összetévesztette a boldogságot a disznótorral. A Duna-parton végre összeakadtam valakivel, aki nagy figyelemmel és sűrű helyesléssel hallgatott végig. Kis növésű ember volt, és kancsalított is egy keveset. Nagy odaadással osztozott örömeiben, vidáman nevetgélt, még a nyelvével is csettintett, és többször elismételte, hogy igen kitűnő, kolosszális. Gyanút fogtam, és megkérdeztem tőle, hogy mit tart olyan kitűnőnek, hiszen most éppen olyan részletet mondtam el, amelyet távolról sem lehet kitűnőnek nevezni.

Rám nézett kancsal szemével, aztán hirtelen elkedvetlenedett.

- Igaza van... Mindig túllövök a célon... Tudja, mi ez nálam? Ez a buta szolgálatkészség? Gyerekkori gátlás... Elárulom magának, én mindenkinek nyájasan helyeslek, aki magasabb, mint én, és nem állanak keresztbe a szemei, mint nekem.

Fel akartam emelni boldogságom elejtett fonálát, de nem juthattam szóhoz.

- Ha nem volnék ilyen lehetetlenül alacsony - vegyelemezte magát keserűen -, ha például olyan magas alak volnék, mint maga, azt hiszi, végighallgattam volna? Ne vegye rossznéven, Felméri úr, nem hallgattam volna végig... És ami a kancsalságomat illeti, azt hiszi, valóban olyan kitűnő dolognak tartom, hogy ön most boldog?... Ellenkezőleg, Felméri úr... Nem szeretem, ha mások boldogok... A tudat küszöbe alatt ugyanis...

Tovább akarta fejtegetni gyermekkori gátlásait, de közöltem vele, hogy most sürgős örvendeznivalóm van, nem érek rá, keresek valakit, aki velem örvendezik, és nem pimaszkodik a tudat küszöbe alatt. A tudat küszöbét általában elhibázott intézménynek tartottam. A küszöbünk alja tele van aljas csimaszokkal és százlábúakkal...

Ott állottam az éjszakában, magányosan. A véletlen megtöltött örömmel, és nem akadt senki, akivel megoszthattam volna. A társas élet közönyös emberek harmóniája. Csak az egymás iránt közönyös emberek között van harmónia. Azt is megállapítottam, hogy az öröm magánügy. Úgy jártam, mint Feketics, a Fapofa, aki gyermekkorában látta a Halley-üstököszt, húsz év óta szerette volna elmesélni valakinek nagyszerű élményét, de sohasem hallgatták meg.

Egy hirdetőoszlop mögül figyelemre méltó dialógot hallottam. - A szerelem a legfontosabb teendőnk - állította egy ismeretlen férfihang.

- A legfontosabb az, hogy megoldjuk a házbérkérdést - utasította rendre a derülátó hang gazdáját egy tárgyilagos női hang. Előléptem, és tüzet kértem a férfitől.

- Ha jól hallottam - szólottam, miután cigarettám tüzet fogott -, önagysága házbérpárti. Uram, engedje meg, hogy beleavatkozzam a vitájukba, és önnek adjak igazat. Én is szerelempárti vagyok. Négy órával ezelőtt eljegyeztem egy fiatal hölgyet.

- Hurrá - mondta az idegen férfi, és nagyon lelkesnek látszott. - Ennek igazán örvendek.

- Köszönöm - folytattam szertartásosan. - Két órája mászkálok itt azzal a céllal, hogy valakinek kiöntsem érzéseimet. Már azon voltam, hogy átölelem ezt a hirdetőoszlopot, és neki rebegem el az örömhírt.

- Fölösleges, kérem. Mi vállaljuk. Mi igazi felebarátok vagyunk.

Megkértem őket, hogy fogadják el a meghívásomat, és térjünk be a közeli étterembe egy pohár fröccsre.

- Csak sört iszom - adta tudtomra vadonatúj felebarátom kedvesen. Szertartásos mondataim az asszonyra jó hatással voltak, a ruhámat is bizalomgerjesztőnek találhatta, betértünk az étterembe, és sört rendeltünk. A férfi jóízűen kiürítette poharát, tenyerével megtörölte a száját, és nyájasan felszólított, hogy rúgtassak neki a dolognak. Az asszony berizsporozta az orrát, és biztatóan mosolygott rám.

- Kezddhetjük - mondotta, és jól elfészkelődött a székén. Hozzákezdtem, és a két idegen hajnalig hallgatta szerelmem tündérmeséjét. A férfi egyszer elszundított, de a felesége felébresztette, hogy figyeljen, mire sietve magához tért, és friss lelkesedéssel bólintott kiváló szerencsémhez.

10/ Miért váltunk ki az ősködből?

- Szerelmes beléd ez a fehérnép? - kérdezte Bagdi, amikor egyszer történetesen jelen volt az Ilonával való találkozásomon. Ez még az esküvőnk előtt történt, és szöget ütött a fejembe. Igen, sokkal sebesebben bomlottunk egymásba, mint amilyen az efféle egymásba bomlásnak jó polgári átlagsebessége. Ilonának az Annával való hasonlósága csak percekig tartott. Az ismerős vonásokból aztán egy új nő bontakozott ki, vadonatúj vonásokkal és másfajta csókokkal. Minthogy az volt az első komplikáltabb nő, akivel tartósabban együtt voltam, és akit mindenképpen ízlésemre valónak találtam, szerelmi fellángolásom nem lehetett kétséges. Ilonát illetőleg nem volt ilyen sima és magától értetődő az eset. Szegény voltam és gyökértelen. Gondolkozni próbáltam, de a szöget, amelyet Bagdi a fejembe vert, nem tudtam kihúzni. Erre aztán előadtam Ilonának a Bagdi aggályait, hozzáfűztem azt a sovány kis mondatot a szegénységről, és vártam, hogy közölje velem szerelmének elfogadható magyarázatát.

- Elfogadható magyarázatot akar? - nevetett, és jókedvében végigdőlt a heverőn. - Magyarázatot... Ilyen mulatságos csacsiságot még sohasem hallottam... Édes fiú maga, hallja. Azt már hallottam, hogy hűtlenségért felelősségre vonják az embert... De hogy igazolnom kelljen, miért szerettem magába... Jöjjön ide, üljön le, nézzen rám, és mosolyogjon... Úgy látszik, maga nem is tudja, milyen kedves pofa...

Elsorolta összes testi kiválóságaimat, és amikor végzett velük, ünnepélyesen fölemelte a kezét, elhallgattatta a láthatatlan zenekart, mint a cirkuszi karmester a nagy ugrás előtt, és a nagy csendben kecsesen kivágta érveinek legdöntőbbikét:

- ...és végül a művészete. Úgy látszik, arról sem tud, hogy magából rövidesen híres ember lesz...

Nem, erre vonatkozólag csakugyan semmiféle értesítést nem kaptam. De Ilona átfogta a nyakamat, és hallani sem akart semmiféle ellenvetésről. Neki jobb értesülései vannak - biztosított fölényesen, és felszólított, hogy lássak hozzá én is a csókolózáshoz.

A mapu és papu nem vették jó néven betolakodásomat. Ha visszagondolok rájuk, sajnálom, hogy azok az édes és szívet melegítő kombinációk, amiket lányuk házasságához fűztek, miattam olyan közönségesen véget értek. Az esküvő után a papu morogva jelentette ki, hogy utána kell nézmem, mi történt a malommal és tizenkét hold földemmel. Azt is kijelentette, hogy beszélt egy igen tájékozott lapszerkesztővel, de az semmit sem hallott még rólam, s így valószínűleg félrevezettem őket. Ilona azért lett a feleségem, mert úgy látta, hogy igen híres ember leszek. Ezért jól tenném, ha sürgősen hozzálátnék, hogy híres ember legyek. Természetesen megígértem, és Ilonával beköltözködtünk a budai ház emeleti szárnyába. A papu kegyesen átengedte nekem műterem céljaira a lakásunk felett azt a toronyszobát, amelyet első látogatásom alkalmával kiszemeltem. Ilonával mézeskalács volt az életünk; reggelenként énekeltünk az ágyban, a nagy kohézió arra készítetett, hogy minduntalan egymáshoz nyúljunk, és keressük az összeolvadás legtökéletesebb lehetőségét. A kiflivéget egymás ajkáról haraptuk le, bújócskát játszottunk a szerelem őserdejében, és heves öleléssel ünnepeltük minden találkozásunkat. Ilona az élettől játékszerajándékokat várt, a lelke napos gyermekszoba volt, szőrös mackókkal és kitépett lábú babákkal.

Egy reggel korábban másztam ki az ágyból, mint máskor, s elindultam a műterem felé, hogy híres ember legyek.

Egy este meg színház után betértünk a közeli bárba, ahol Ilonának kedve támadt táncolni. Egy izmos, szőke fiatalember is felkérte, de alig kerülték meg a parkettet, Ilonát rosszullett fogta el.

Az orvos közölte velünk, hogy a hányingert korántsem a fiatal szőke ember idézte elő, hanem a méhmagzat. Szótlanul sétáltunk haza a hírrel. A pillanatot egyáltalában nem találtam világtörténelminek.

- Kérem, ne lépjen olyan nagyokat - figyelmeztetett az utcán Ilona kedvetlenül. - Lehetne magában annyi tapintat, hogy az én lépteimhez igazodjék.

- Azt hiszem - jegyeztem meg -, hogy az orvos kedvesebb definíciót is használhatott volna. Mondhatta volna azt is, hogy gyermek, nem azt, hogy méhmagzat. Maga persze most valami uborkafejű embriót lát egy szesszel megtöltött üvegedényben.

Ilona bosszús volt.

- Nem, én csak annyit látok, hogy jobban is vigyázhatott volna rám.

Kis villongások voltak, elmúltak és újra fellobbantak.

- Azt olvastam, hogy ilyenkor minden tisztességes apajelölt körültáncolja a szobát - figyelmeztettem másnap, amikor megint elfogta a rosszkedv.

- Apajelölt? Kiállhatatlan szó... Maga csak ne táncolja körül a szobát. Nem találom a dolgot olyan mulatságosnak.

Az apajelölti örömtánc így önhibámon kívül elmaradt, és minden erőmet az Ilona megvigasztalására kellett fordítanom. Látszólag megnyugodott, és aznap több vidám dolgot kezdeményezett. Estefelé, amikor úgy találta, hogy túlságosan sokat maszatólok a műteremben, és házaspári kedvességeinkről megfélekedezem, zsörtölődve ráncigált le a lépcsőn. Ebben az időtájban néhányszor szenvedélyesen összevissza csókoltuk egymást, s Ilona ragaszkodott a bevett szokásokhoz. De a viták nemsokára újra fellobbantak.

- Végre is nem azért váltunk ki az ösködből - figyelmeztettem természettudományi fontoskodással -, hogy bérmentve és ingyenjeggyel körülvesszük az életet, hanem hogy szaporodjunk.

Ilona kijelentette, hogy nincs olyan hangulatban, hogy szaporodjék. A barátnői minden félévben elmennek az orvoshoz. Egészen szabályszerű és veszélytelen dolog.

Kértem, hogy fontolja meg az elhatározását. Úgy beszéltem, mint egy methodista püspök, mire kinevetett.

- Nem értem, Kázmér - bámult rám aztán csodálkozva -, maga komolyan hiszi, hogy apának született?

Nem, ezt még én sem hittem komolyan. Apának lenni állott tőlem a legtávolabb. Ez ismeretlen vidék volt számomra. Rossz és hasznavehetetlen apa volnék. Nem veszem magam és az életet komolyan. Vannak szabályok és szokások, amikre fűtyülök, mint egy országúti csavargó. A külsőm sem apai. Sovány és magas vagyok, tekintélyképző bájjaim hiányzanak. Vad felelőtlenség jellemez, állapította meg Júlia.

- No, látja - zárta le az eszmecserét Ilona megnyugodva. - És mondja csak, semmi sem volt maga és Júlia között? A mellszobra nagyon gyanús.

- Gyanús? Mire gyanús?

- Nagyon jól sikerült. Nagyon átszellemült. Szerelmes volt belé? Mondja meg. Nem szeretem a részvénytársaságot.

- Tetszett nekem.

- Szóval a szeretője volt. Mindjárt gondoltam. Szép nő. Szép nyaka van. Láttam, ezt a szobron is kihozta. Egy kicsit el is túlozta, ahogy szerelmesek szokták. Félméteres nyakat csinált neki, mint egy hattyúnak. Szégyellje magát...

A szégyellje magát után a három pont nem valami szokásos írásjel. Könnyek pergését jelzi. Hogy milyen összefüggésben voltak a félméteres hattyúnyakkal, azt csak azért nem tudtam eldönteni, mert akkor még nem ismertem a női hajszálcsovesség törvényét. Nagy lendülettel belefeküdtem abba, hogy a Júliához való - valóban érthetetlen - viszonyomat fehérre mossam. Ilona azonban nem volt olyan nő, akiből a gyanút és féltékenységet könnyűszerrel ki lehetett szedni.

Néhány nap múlva megint napirendre tűzte a szaporodás kérdését. Megemlítette két barátnőjének a nevét, akik fél éves előfizetői egy ügyes és rokonszenves méhkaparónak. Az orvos címét is megmutatta. Benne volt már az aranyszélű apró jegyzőkönyvecskében, amelybe szabónők, sportegyletek, barátnők és más ismeretlen intézmények távbeszélő számait szokta felírni.

- Hallott valamit a fukszia nevű braziliai virágról? - vettem fel a kérdést azzal a szándékkal, hogy növénytaniilag világítsak rá tervének természetellenes jelentőségére.

És elmondtam, hogy erről a fuksziáról különös dolgokat hallottam egyszer egy Éberlein nevű falusi körorvostól. Ez a virág Braziliában észrevette, hogy a közelében kolibrik szúnyogokra vadásznak. Minthogy a fajfenntartással nehézségei voltak, a rovarok nemigen állottak kötélnek, hogy belemássanak, és elvégezzék rajta a beporzást, az a gondolata támadt, hogy a kolibriket fogja erre a célra igénybe venni. Hosszú bibeszárát növesztett magának, amely jó messzire kinyúlt a kehelyből, megérintette a vadászgató kolibriket, és a beporzás annak rendje és módja szerint megtörtént. Kell legyen valami értelme annak, hogy a természet annyi ravaszsággal és annyi leleménnyel igyekszik szaporító munkaprogramját keresztülhajszolni. Vannak növények például - magyaráztam bölcs képet öltve -, amelyek csak akkor kezdenek virágzni, amikor házasságközvetítő rovaruk vagy lepkéjük kimászik az álcából...

Ilona mulatságosnak találta, hogy ilyeneket beszélek.

- Végre is nem vagyunk az erdőben - mondotta. - A szaporodást illetőleg a dolog szerencsére nem olyan sürgős, mint a fuksziánál. Az embernek szerencsére önrendelkezési joga van.

- Az embernek nincs önrendelkezési joga. Az ember csak becsapja a természetet. Mert a legnyavalyásabb is azért van, hogy utódja legyen. Maga azért kapott életet, hogy továbbadja, és nem azért, hogy megtartsa magának.

- Remek - lelkesedett Ilona, és kacagva végiggurította magát a heverőn. - Tud még ilyen tanulságos dolgokat?

Közöltem vele, hogy hallottam még egyet-mást. Például van egy bogárfajta, amely a juh fejében helyezi el a petéit. A réti bükkönynek van egy utánozhatatlan rugószerkezete, amelynek segítségével az érett magokat a szélrózsa minden irányába szétlövi. A bojtortján juhokra, női szoknyákra és férfínadrágokra alapozza a létét. Horgokat növesztett a termésére, azok beleakadnak az arra legelésző állat szőrébe vagy arra járó ember ruhájába, és az utódok postai szétküldése így fennakadás nélkül biztosítva van. Megemlítettem a kapotnyakot, a kecskerágót és az ökörfarkkórót is, mire azt kérdezte, hogy nem én találom-e ki ezeket a neveket. Ami pedig az embert illeti, fejtegettem tovább, miután megnyugtattam, hogy nem én találtam ki az említett neveket, a természet, úgy látszik, számított rá, hogy hetvenkedő alakok vagyunk, akik magunktól nem állanánk kötélnek. Vágyakat csempészett tehát belénk, hogy kedvvel végezzük szaporító munkánkat, sőt megjutalmaz a kék forróságával is, hogy tüzelje szorgalmunkat.

Kemény munka volt, amíg kitalálta számunkra ezt a kelepécét. Amikor a férfi alapos megfontolás után belép a virágcsarnokba, hogy megrendelje az első szegfűcsokrot, és amikor a nő az orrához emeli ezt a csokrot, akkor a természet vidáman vihog a markába. Az első sakkhúzás sikerült. A férfi és a nő Paul Valéryről és az amerikai irodalomról beszél. A természet újfent röhög. Egyenesben van, csak a két magasröptű pupák nem tud róla. Mert a virágházba lépő férfi és a csokrot szagoló nő mozdulatai mögött a hímsejtek és petesejtek tették meg egymás felé első lépésüket. A második lépést Paul Valéry és az amerikai irodalom volt szíves közvetíteni. Így haladnak ezek a sejtek lassan, de biztosan egymás felé, mialatt gazdáik az irodalommal és szabónővel vannak elfoglalva, zártam le élvezetes kis értekezésemet könnyed meghajlással.

- Egyre lebilincselőbb - nevetett Ilona. - És honnan tudja ezeket?

- Éberleintől - adtam meg a választ.

- És ki az az Éberlein?

- Elfelejtette? Egy orvos... Akit megcsalt a petesejtje...

A szobába éppen akkor lépett be Károly, az Ilona unokabátyja, a család régi barátjának, Macskássynak a társaságában. Károly foglalkozására nézve motorbiciklista volt, Macskássy politikus. Ilona felvidulva ismertette velük előadásom anyagát a kolibriről és kapotnyakról, aztán értésükre adta azt is, hogy a szaporodásról vitáztunk. Hogy legyen-e gyermekünk vagy sem?

- Ellene szavazok - jelentette ki az Ilona unokabátyja, a motorbiciklista. - Sportszempontról semmi értelme a dolognak.

Kilométereken és karburátorokon kívül semmi más nem érdekelt, természetesen leendő gyermekem sem, amelyet Ilona most szavazás alá bocsátott. Macskássy nemzet- és egyházellenes tetteinek bélyegezte a terhesség indokolatlan megszakítását, de ahol nyomatékos okok forognak fenn, jelentette ki, az természetesen más elbírálás alá esik. A jelen esetben a szükségelt indokok határozottan fennforognak. Főképpen, ami a leendő apa erkölcsi, szellemi és társadalomszemléleti beállítottságát illeti. Veszélyes túlzások és elkanyarodások légkörében a gyermek bekapná a mételyt, zavaró elemmé serdülne idővel, társadalmi kelevény lesz, ennél fogva ő, Macskássy, csatlakozik az előtte szóló álláspontjához.

Nevetséges borbélymunka volt ez a Macskássy, leendő államtitkárrá fésülve és pödörve. Néhányszor felkereste Ilonát, de én ilyenkor nem tudtam a szobában maradni, és látható csömörkiütésekkel távoztam. Ilonának szörnyen tetszett a lármás kappan leendő államtitkársága. Eredetileg Makovecznek hívták, aztán Macskási lett belőle, hogy Macskássyvá és végül Macskássyvá tökéletesedjék. Az idők folyamán annyira meg fog nemesedni, mondtam Ilonának, hogy az ábécé összes betűit magára fogja szedni. Ilona a védelmébe vette. Hajlamos volt rá, hogy nagyra becsülje az ilyen alakokat.

Pótlólag még befutott egy szavazat. Dorothy hozta, az Ilona barátnője, egy erősen pattanásos újságíró. Ő is a gyermek ellen szavazott.

Szerencsére a papu is értesült az ügyről, s minthogy lámpással keresett valakit, aki tisztelni tudná, mellém állott, abban a reményben, hogy mint nagyapát végre mégiscsak tisztelni fogja valaki.

Ilonát, mint az emberek javát, nem érdekelték a külszín mögött végbemenő dolgok. Ő az életet akarta, és semmit abból, ami az élet mögött lappang és laboratórium szagát árasztja. Szerepemet azonban átvette a papu, és nagy áldozatok árán kiverkedte, hogy a gyermekünk

egy szép napon megszülethessék. A ruhák, ajándékok, ígéretek levették Ilonát a lábáról, s minthogy rosszulétei is elmaradtak, megbocsátotta nekem, hogy eltorzítottam, és újra kinyitotta felém kedvességének festői szirmait. Nagyon jól éltünk, és aggodalmak nélkül szerettük egymást. Mohón és kiéhezetten dolgoztam, nagyokat falva a munka egészséges barna kenyeréből. A mapu szép kezű nők fényképeit hozta Ilonának, hogy naponként egy-egy félóraig azokat bámulja, mert hátha a gyerek nőnemű lesz, és akkor szüksége lesz szép kezekre. Ami a homlokot és a haját illeti, a mapu beleegyezett abba, hogy a gyerek engem utánozzon le.

- Félek - figyelmeztettem -, hogy más dolgokban is utánozni fog. Mert volt okom félni: átkozottul beleütköztem az emberek ízlésébe, anyagi elképzeléseibe és nemegyszer erkölcsi fogalmaikba is. A virgonc kis csíra, amely nemrég még csak sokszoros nagyító alatt is alig lett volna látható, huszonöt év múlva valószínűleg olyan magas és barna lesz, mint én, éppúgy fogja utálni az elszaporodott álprófétákat, nagy hazugságokat, kis gazságokat, vásári kikiáltókat s az egész viaszpanoptikumot, mint én. Mert a mikroszkopikus csírában együtt van már teljes utazókészletünk, amellyel körülutazzuk az életet; anyajegyek, korai kopaszság, apánk rossz fejtartása, gyémántszíve (a gyémánt a legkeményebb drágakő); benne van anyánk mosolya és gyakori fejfájása, nagyapánk álla és kalandvágya, ükapánk gutaütéses dühe és a könnyű nőkkel szemben való lovagias hódolata. Nem panaszkodhatunk: a népes család összeadta, amije volt, hogy legyen mivel nekirugaszkodnunk a hosszú utazásnak...

Dorothy, az Ilona barátnője, szemtelenül vihogott, amikor Ilonát néhány hónap múlva viszontlátta. Kijelentette, Ilona olyan, mint egy pórul járt gömböc, akit, míg elővigyázatlanul dézsmálta a mézet, egy méh dagadtra csípett. Rólam is nyilatkozott, de csak akkor, amikor négyszemközt maradtunk a műteremben. Azt mondta, hogy kár értem, egészen rokonszenves alak volnék, ha nem vettem volna fejembe azt az ostobaságot, hogy jó férj és kiváló apa legyek.

- S a felelősség? - kérdeztem. - Felelősség nehezedik a vállamra. A felelősség olyan, mint a timsó, összehúzza az embert.

Eszembe jutott Macskássy és mind a két s betűje. A fejébe vette, hogy életre kelti bennem lustán szundikáló öntudatomat, és teleszavalta az estéimet a felelősséggel. Ő persze más felelősségről fecsegett. Abból indult ki, hogy az egyénnek és egyéninek nincs létjogosultsága. Az egyén meggebedt a világháborúban, és helyébe lépett az összesség. Az összesség, a nagy összesség. Ismerős volt ez az összesség, más oldalról is hallottam róla, ott is agyba-főbe dicsérték, és agyba-főbe verték az egyént. Amikor később gondolkozni kezdtem rajta, egy hordó sózott hering jutott eszembe: a sózott heringek összessége. Ahol az összesség az úr, ott valóban baj lehet az egyesekkel. Beleszaladnak szépen a hálóba, hogy aztán fej nélkül egyesüljenek a hordóban, amelyet az élelmes gazda vásárra gurít...

- Ne felejtse el - figyelmeztetett Dorothy, akivel közöltem mogyoróhéjban Macskássy szónoklatait -, ez az ember abból él, hogy divatos jelszavakon nyargalászik.

- Sokan élnek belőle. De legalább békét hagynának az embernek, hogy elvégezze a maga kis házi feladatait. A baj az, hogy nem engedik. Maholnap úgy fogok járni közöttük, mint egy megrögzött bűnös, aki elköveti azt a pizok hibát, hogy sokkal közelebbi és sokkal távolabbi dolgokra gondol, mint ők. Mit gondol, Dorothy, csakugyan az az igazi, ha az ember akkorákat csahol, hogy a szomszédjai is meghallják, és azt mondhatják róla: lám, ez aztán derék házőrző kuvasz, ez valamennyiünk érdekében ugat...

Dorothy búbájosan mosolygott rám számtalan pattanása mögül. Udvariasan visszamosolygott rám, és visszatértem a munkámhoz. Egy este a mapu kizavart a házból, mert Ilonát

szülési fájdalmak fogták el. Telefonálni akartam Júliának, de Ilona hevesen ellenezte. Nem szerette Júliát, mert mellszobrát igen szépre faragtam. A műteremben töltöttem az éjszakát, délelőtt néhányszor bekopogtam Ilonához, de Ilona nem kívánt látni. Harmadnap még mindig rosszul volt, anélkül hogy a gyermek jelentkezett volna. Azt hallottam, hogy nagyon sápadt, szerettem volna néhány szót váltani vele, de megint elutasított. Egy darabig megzavarodva lábatlankodtam az ajtaja előtt, aztán elmentem Júliához. Talán egy fél éve nem voltam nála. Karcsún, finomra szűrt mosollyal fogadott, sokat és semmitmondó kedvességgel beszélt, egy barátnő bájjával és egy megcsalt szerető hidegségével. A szobor ott állott az ablak mellett. Csüggedt voltam, és ellenségesen nézegettem a márványalak mosolyát.

- Ma rossz napja van - állapította meg Júlia, anélkül hogy Ilonáról kérdezősködött volna. - Nem akar inni valamit?

Közöltem vele, hogy nem hiszek az italban, aztán engedélyt kértem, hogy telefonálhassak. Sokáig tartott, amíg megtudtam, hogy otthon még semmi újság.

- Ilonának szülési nehézségei vannak - vallottam be később egészen váratlanul.

Alkonyodott, és arra a gondolatra, hogy Ilonát valami végzetes dolog érheti, a gyomrom táján ismeretlen émelygést kezdtem érezni. Hallgattam Júliát, aki az orvos könnyed fölényével bátorított. Tudta már, hogy Ilonát féltékenység bántotta, és nem utasította el a gondolat lehetőségét. Megérintette a karomat.

- Menjen, Felméri, magának most az előszobában van a helye. Nagyon kényelmes álláspont így megszökni egy asszony szenvedései elől... Itt a kalapja, és vigyen neki virágot...

Átvettem a kalapomat, és megfogtam a kezét. Nyugodtan és kedvesen mosolygott. A nyugalma csupa tiltakozás volt. Tűrhetetlenül szépnek, tűrhetetlenül biztosnak találtam, magamhoz szorítottam, és szájon csókoltam. Másodszor is megcsókoltam. Zavaros, kusza dolgok fortyogtak bennem, együgyűen vigyorogtam hősi teljesítményemen.

- Most aztán nem tudom - mondtam magam is meglepődve -, nem vagyok-e valami szörnyeteg?

Júlia egy könnyed mozdulattal általános amnesztiát adott.

- Majd kellő helyre fogom elkönyvelni...

Sokáig néztem, és ő visszanézett rám. Mély iszap vagyunk, senki sem láthat a mélyünkre. Mi magunk sem. Nem vagyunk megbízhatók, nincs az életünkben semmi abszolút. S talán vigasztalásunkra szolgálhat az, hogy az abszolút szesz is csak kilencvenhat fokos...

Ilona éjszakára megszülte a gyermeket. Reggel már tűrhetően érezte magát, és amikor a takaró fölött végigsimította testét, elmosolyodott. Ott, ahol azelőtt a terhesség kegyetlen nagy gumóját cipelte, most kellemes síkságot érzett.

Egy este, hetek múltán, hirtelen rám nézett, és azt kérdezte, hogy közben nem barátkoztam-e össze Júliával.

Nyugodtan a szemébe néztem, és azt mondtam, hogy nem. Később egyebet is hazudtam neki, és ő is nekem.

11/ Ikarusz fölemelkedik, és leesik. Aztán újra fölemelkedik, és újra leesik.

Most, hogy itt ülök újra a malom előtt, és emlékezéseim távcsövén át mászkálok elmúlt dolgok avarjában, kopasz fák között, úgy találom, nem illik igazságtalannak lennem Ilonához. Kissé zavaros legény voltam, s nem mindig rokonszenves. Azt sem állíthatom, hogy valami rendkívüliségnek lettem volna a birtokában. Ostobaságot is eleget fecsegttem össze, s makacsul kötöttem az ebet a karóhoz, hogy fölötte állok a többi fecsegőnek mennyiségben és minőségben egyaránt. Félműveltségem kirakatversenyében nemegyszer éreztem magam győztesnek, rendszerint olyankor, amikor a legeggyűgyűbb bölcselmek pöffeszkedtek kirakott portékáim között. Ilona átlátott a szitán, és egyre türelmetlenebbül, egyre jobban párolgó meggyőződéssel várta a beígért hírnevet. A fejemben összezavarodtak a dolgok, nem tudtam, valóban megígértem-e Ilonának, hogy felviszem a hírnév csúcsára, kutyaszorítóba kerültem, muszáj volt nyaktörő meredeken kapaszkodnom fölfelé. Ilona mindennap elvárta tőlem, hogy meglepjem a dicsőség ajándékával. Házasságunk elmúlt öt éve így jórészen azzal telt el, hogy bűnösnek éreztem magam, ő meg csalódottnak a be nem váltott ígértért. Lehet, hogy voltak pillanatai, amikor nem izgatta az elmaradt dicsőség, és őszintén vágyott arra, hogy szeressük egymást. Ilyenkor hevesen megcsókolt, szememre vetette, hogy nem szeretem elég szenvedéllyel, Júliához járok titokban, és esküt követelt, hogy nem szűröm össze a levelet az orvosnővel. Készségesen megesküdtem, mire jutalmul hagymás rostélyost készített számomra, sok burgonyával, mert azt hitte, hogy Rodin és Dickens után nálam sorrendben mindjárt a hagymás rostélyos következik. Ezekben a langyos időszakokban közel voltunk egymáshoz, könyvekről vitatkoztunk, kinyomtuk egymás pattanásait, az éjszaka sötétjében, mielőtt a függöny legördült volna az avatatlan olvasóközönség előtt, terveket dolgoztunk ki arra vonatkozólag, hogyan tudnék jobban boldogulni. A gyermekkel, Kiskázmérral hármásban fagyaltot szopogattunk egy ligeti kávéházban, s este az összetartozásnak végleges és meleg ösztönével kiáltoztuk egymás nevét a földalatti villamosállomás tolongásában. De ezek a jó érzések, ezek a meghitt időszakok és az utánuk következő tisztátlan napok külön éltek, mint a felaprított giliszta darabkái. A pénzünk kevés volt, amit a papu úgy fejezett ki, hogy nem vagyok hozadékképes, gazdasági egyenértékem, vagyis tőkeértékem körülbelül a fagypontra áll. A régi férfi elment nyilával vadászni, és gondoskodott róla, hogy az asszonyának és gyermekeinek megfelelő táplálékot és ruházatot lőjön. Medvehúst, rókabőrt satöbbit, jelentette ki a papu. Igazat adtam a kis öregnek, aki szerette volna lakásunkat jövedelmezőbben bérbe adni. A mai férfi is elmegy vadászni, és harisnyát, kalapot, konzervet lő, olykor hitelbe. Nekem lejárt a hitelem, bizony édeskeveset lőttem. A szobrászattal is baj volt, nem estek hasra az emberek, ha valamelyik szobromat látták, a kritikák is csak néhány híg jelzővel intézték el, amit nem is vettem szegény kuliktól rossz néven. Életük derekán ott tartottak már, hogy egész jelzőkészletükön túladtak, szabószámlát, ebédbérletet, barátságot és szerelmet mind jelzőkkel fizették. Ilona valami rosszul borotvált alakokkal került össze a Dorothy jóvoltából, akik ragyogó kegyetlenséggel ütötték le mindenkinek a fejét. Ilonát kioktatták, kiábrándították és beszennyezték szellemes fecsegésükkel. És Ilona megértette, hogy sohasem voltam és sohasem leszek az, aminek hitt, aminek várt. Ma is látom lázas és ijedt pillantását, amint macskaléptekkel felosonva a lépcsőn, szótlanul megállt a hátam megett, és gyorsan, hitetlenül, szinte fuldokolva kereste szobraimon a jelt, a zseni titkos kézjegyet. A szája remegett, és én mindent megértettem.

- Ne siessük el a dolgot - mondtam szinte személytelenül, orákulumszerűen. - Lehet még belőlem gállickó...

- Ezek az emberek rettenetes dolgot mondtak magáról - szólalt meg Ilona halkan. - Nem is akarom, hogy tudja...

- Tudom, Ilona. Ledorongoltak. Azt mondták: a maga férje derék kőfaragó. Sírköüzletet kéne nyitnia a Kerepesi úton... Ezt mondták?

- Ezt...

- A Pompone szobrát Párizs legművészebb folyóirata lehozta...

Ilona leült a kerevetre, és kétkedően nézett rám.

- Nem tudom, Kázmér - sóhajtotta boldogtalanul -, szörnyű volna, ha az... amit ezek az emberek mondanak, igaz volna...

Leültem melléje a kerevetre, és a szemébe bámultam.

- Nem kell félnie - mondtam. - Nem kell szavaknak olyan döntő jelentőséget tulajdonítani. És én akkor sem vagyok eldobni való, ha nem kapok egy tucat aranyérmét a nemzetközi kiállításon. Maga szépen be fogja érni egy fél tucattal is. Ugye?

- Igen - bólintott egy kicsit megnyugodva -, de olyan nehéz kívárni.

Így állottunk házasságunk ötödik évében. Volt két kompozícióm, villanyfény mellett is dolgoztam, hogy Ilonának mielőbb valami kézzelfogható művészi sikert szállíthassak. Szépen elgondoltam őket, ha okosan nyélbe ütöm, pénzt hoznak a házhoz. Erre pedig kivételesen nagy szükség volt a háznál, mert a papu egyre faragatlanabbul beszélt pénztelenségéről és az Ilona bedugult álmairól. És ráadásul Kiskázmért is valósággal elrabolta tőlem. Valami néprajzi múzeumnak öltöztetett dada oltalma alá helyezte, aki egész nap parkokban tanyázott vele, este meg pontosan beszolgáltatta a papunak, aki semmi hajlandóságot nem mutatott arra, hogy apai jogaimat elismerje. Levegő voltam a számára, és ezt az álláspontját igyekezett a gyerekkel is elfogadtatni. Néhányszor azon a ponton voltam, hogy szabályszerűen betörök a papuhoz, és a gyereket elrabolom, de a dada, a papu bérence és cinkosa, útját állta minden kísérletnek. Ilona szívesen vette, hogy anyai gondjaitól megszabadították.

- A papu lakást ad nekünk, és a költségeket is ő viseli - érvelt Ilona, amikor felhívtam figyelmét a papu jogellenes magatartására.

Untam már ezeket a költségeket. Ilona egy reggel valami fanyar szűkszavúságba és fészülködő köpenyébe burkolózva figyelmeztetett, hogy ne fészülködjem az ő fésűjével. Tudom, hogy a világtörténelem ennél döntőbb dátumokat is ismer. Például a waterlooi ütközetet. De a mi Waterloonk az idő előtti hajhullás, s ezen a ponton mi is elveszíthetjük az ütközetet. Szó szót követett, mire Ilona úgy vélte, hogy sokat engedek meg magamnak, és jobban tenném, ha egy kis úri modorhoz szoknék. Felmentem a műterembe, mert attól tartottam, hogy elhajítom kissé a súlykot, és igen nagyot találok mondani. A műteremben hideg volt, aznap nem fűtöttek be, szobraim fagyosan és reménytelenül ácsorogtak az ablak mellett.

- Szinte kifecamítják a tagjaikat - jegyezte meg Bagdi, aki felnézett hozzám, mert hónapok óta nem látott. - Nézd csak, hogy hajlanak az ablak felé, hogy valami napot kapjanak... Szabad itt köpni?

Nagyon illetudó volt, biztosítottam, hogy nálam ez higiénia és nem illem kérdése. De ha akar...

Lementünk, hogy betérjünk egy kávéházba egy kicsit felmelegedni. Az udvaron Ilonával találkoztunk, aki a hangversenyirodába tartott. Egy négykezes zongorakoncertre akart jegyet váltani. Magának és a barátnőjének, Dorothynak.

Bagdi, aki megszagolta a családi villámlások perzsszagát, vigyorogva rakta be fogai közé a pipáját.

- Hát ez az, gyermekem. Ilyen a ti házasságotok. Ha nincs pénz, lóttak a szerelemnek.

Elváltunk Ilonától, és elkullogtunk a szomszédos kocsiskávéházba. A kocsisok már régebben kifogytak belőle, de a lópokróc és fiáker szagát még megőrizte. Ittunk, és a szobrászatról beszélünk, figyelni azonban egyikünk sem figyelt oda. Én a házasságomra gondoltam, Bagdi meg egészséges, meleg bábaasszonyára, akivel már hetek óta nem volt együtt. A bábaasszony alapján véve nem is volt bábaasszony, a fogamzási és szaporodási viszonyok technikai változása arra készítette, hogy szakítson a szüléssel, és beteg öregurak meg madárfejű matrónák nappali ápolását vállalja. Bagdival jól megértették egymást, és azt a kevés kis szerelmet, amit az élet népkonyháján kiadagoltak nekik, szépen megosztották egymással. Nekem azonban nem volt kivel osztanom. A házasság, ha nem kevergeti az ember szorgalmasan, megvastagszik, mint az állott mártás. Ilona nem kért már belőle, láttam abból, ahogyan a vállát vonogatta közös étkezéseink alatt.

Bagdi magamra hagyott, és odaállt a biliárd mellé. Egyedül biliárdozott órákig, én meg ezalatt addig iszogattam, amíg szépen leszoptam magam. A gondolatok lesütött fejjel ácsorogtak a fejemben, mint embriók a múzeumi üvegekben. Szégyelltem magam, hogy így lecsúsztam az Ilona szemében. A széles szárnyú, lebegő sas most közönséges szarka módjára billegett az ecetfán. A szobraimat nem tudtam eladni, megrendeléseim meg nemigen voltak már.

- Menj el Bertalanhoz - ajánlotta Bagdi -, segítőt keres néhány síremlékhez. Szólott nekem...

Sok szeszt kortyintottam, Ilona megrökönyödve fordított hátat, amikor éjfél felé bemásztam az ágyamba. Ostobán és állati mosollyal menekültem előle, és belezuhantam egy zavaros, mély álom pocsolójába.

Macskássy egyre sűrűbben szerepelt az újságokban, és ehhez képest az Ilona megjegyzéseiben is. A kijelentéseit idézte, és orrom alá dörzsölte a sikereit. Intettem, és könnyedén azt mondtam, hogy szélkakas, semmi keresnivalója egy okos században. Közhelyeket kukorékolni még nem tudomány és nem művészet. Az emberek a közhelyeket hamar beveszik, mert hiszen arra nevelték őket, hogy tiszteljék a közhelyeket. Ilona mosolygott a haragomon, mert ezt biztos jelnek vette, perdöntő bizonyítéknak arra, hogy Macskássy nagy ember. Rólam pedig megjegyezte, hogy túlságosan is magasról nézem a dolgokat, holott semmi keresnivalóm a magasban.

Elismerőleg nevettem, másnap felkerestem Bertalant a műtermében, és elszegődtem hozzá. Ilonának azt mondtam, hogy néhány megrendelőm mellszobrát mintázom, s hogy összeállottam Bertalannal, a műterem miatt, hogy az enyémet visszaadhassuk a papunak. A papu örvendett, és Ilonában is felpislogott egy kis melegség, amikor hazahoztam a pénzeket, amelyekről azt hazudtam, hogy csak előlegek. Látni akarta, hol tartok a munkáimmal, de erről határozottan lebeszéltem. Közönséges segédszobrász voltam fizetett alkalmazott, fene bábész képet vágott volna, ha rajtakap. Így múlt el a tél és a tavasz, szorongások, hazudozások és reménykedések között. Becsaptam Ilonát, hogy tartsam a pozíciomat nála. Nem volt érdemes, általában nem érdemes csalónak lenni, már tudniillik olyan kis, házi csalónak, mint amilyen én voltam. Ilonát fúrta valami, egy szép napon feljött a műterembe, és akkor kisült a turpisság. Leestem a magasból, és Ilona nem sok sajnálkozással nézte lepottyanásomat. Az öreg Bertalan annál boldogabb volt, hogy megismerhette Ilonát. Finomkodva simogatta szürkülő francia szakállát, és gálánsokat ugrott Ilona körül, akárcsak egy dürgő süketfajd. Úgy találta, hogy Ilona remek modell a számára, és egy félóráig áradozott a szemgödrről, az arccsontjáról és szemének nosztalgikus villanásáról. Engedélyt is kért nyomban, hogy a kifejező szemgödörket, epikusan beszédes homlokot és az Ilona egyéb csodáit megmintázhassa. Ilona, aki nem mulasztotta el a Bertalan életrajzi adatait a lexikonból kikeresni, örömmel adta beleegyezését a megtisztelő

ajánlathoz. Megemlítette, hogy én is készítettem róla egy mellszobrot, de arról jobb nem beszélni. Csakugyan nem volt műremek, de arról nem tett említést, hogy amikor mintáztam, nosztalgikus villanásait és arcának egyéb csodáit elfelejtette üzembe hozni, és legtöbbször úgy ült a széken, mintha valami avas krémestésztával elrontotta volna a gyomrát.

- Mondja - kérdeztem tőle, amikor este magunkra maradtunk otthon -, emlékszik még az esküvőnkre?

Valami ijedt gyöngédség vett erőt rajtam, ostoba mozdulattal kaptam az emlékeink után. Valami meghittséget akartam belevinni hálószobánk száraz légkörébe.

- Az esküvőnkre? - csodálkozott Ilona. - Emlékszem rá, nagyon szorított a cipő.

Szerelmünkben már csak szűk cipőjének szorítására emlékezett. Szép teljesítmény ez is, ha meggondoljuk, hogy vannak nők, akik végképpen elveszítik a nagy kánkánban minden emléküket, és úgy élnek tovább vígan, hetykén és elhasználatlanul, mintha az életet akkor kezdték volna. Én meg, mint egy derék rongyszedő, pontosan kijárok az emlékek szemétdombjához, hogy botommal ócska rongyokat piszkáljak ki belőle. Nem veszekedtünk, mint Kadarkuti és hárfázó nője az ölelések után, de hideg közömbösséggel ásítottunk, mint akik megszokott feladatukon túlestek. A férce, amely összefogta életünk két szegélyét, kioldódott. Bizonyos, hogy én sem voltam hibátlan benne. Önző kis vadak vagyunk, szutykosak, és egy kis gonoszságért egyikünknek sem kell a szomszédba menni. Az igazság az, hogy nem sokáig bírjuk egymást, s ha megkaptuk egymástól, amit akarunk, talán helyénvalóbb volna, ha békésen szétmennénk, mint a bogarak. De agyfodraink törvényeket izzadnak, és a célszerűség a sírig prolongálja kifakult gyönyöreinket. Magasabbrendűségünk nem tudott jobbat kitalálni. S mi, akik alapjában véve semmiben sem hiszünk igazán és maradéktalanul, természetesen becsapjuk saját magasabbrendűségünket is.

Az öreg Bertalan vakító bokavédőjével, kedélyes, szinte elegáns hasával és zajos síremlékeivel úgy láttam, megfogta az Ilona képzeletét is. A lexikon harminc sort áldozott neki, képeit és törzsasztalának anekdotáit gyakran hozták a lapok. Szabályszerűen híres ember volt, s ez bőven elégségesnek bizonyult, hogy az Ilona érdeklődés-kiválasztó mirigyeit gyorsabb tevékenységre serkentse. Ami a művészetet illeti, az öreg utcai limonádéárus volt, aki garasos gyönyöröket árusított az utca közönségének. Ilonának aprólékos szertartással csókolt kezét, szinte vallásosan, papucsát levetve, imaszőnyegét kiterítve. Ilona persze átszellemülten ragyogott. Felsőcsőrtés lett volna rosszat mondani az öreg limonádéárusról, aki annyi méltósággal tudta lerakni aranyfüstös papírkoronáját az Ilona lábai elé. Mindezt persze akkoriban még nem éreztem ilyen kategorikusan. Sértődöttség, megbékülés, reménykedés hétköznapijai jöttek, múltak, mint ahogy múlik a hétfő, a kedd, a szerda, s itt van már a vasárnap is, s egy kis unalmon kívül semmit a világon nem hoz. Emberek bukkantak fel, és emberek merültek el a szürke folyóban. Edzettem és gyakoroltam magam rajtuk, hogy ha majd meghalok, sokat tudjak, és egy nagy tétel tapasztalatot vigyek a másvilágra, a dögbogarak lárváinak...

A papu nyár elején pénzt adott Ilonának, hogy vigye el a gyermeket két hónapra a Tátrába. Elutazásuk után Dorothy egy délután felkeresett a műteremben. A háta tele volt a nyugtalanság és kielégítetlen vágyak kiütéseivel. Valóságos égbolt volt, csillagok helyett tűzpiros pattanásokkal. Azt mondta, azért jött, hogy az öreg Bertalannal a lapja számára kéthasábos beszélgetést folytasson. Közöltem vele, hogy Bertalan Ausztriában nyaral.

- Gondoltam - jegyezte meg. - Nem tart velem?... Vacsorázzunk ma együtt, Felméri.

A ligetben vacsoráztunk, kívánságára egy olcsó és igen közönséges vendéglőben.

- Ma tudniillik közönséges napom van, Kázmér... És azt hiszem, én magam is közönséges leszek ma... Előre is elnézését kérem...

Úgy ült a rosszul festett széken, mint egy gyanútlan csomag, amelyből lassanként finom kis dolgok bontakoznak ki. Azzal kezdte, hogy Ilonát dicsérte. Jó nyaka van, szép melle és szép önző orra, mondotta. Kár, hogy nem adminisztráltam jobban.

- A maga Ilonája, bizonyára észrevette már, a nagyság mániákusa. Mindegy, hogy miben nagy az illető, szobrászatban, kardvívásban, kórbonctanban, a fő, hogy egy fejjel nagyobb legyen a többinél. Maga, Kázmér, ott követte el a hibát, hogy elfelejtett megnőni.

Figyelmeztettem, hogy százhetvennyolc centiméter magas vagyok.

- Nem elég. Ezt a nagyságot akármelyik asztalossegéd is eléri. Ilona az a nő, aki nem bírná elviselni, hogy ne mint egy híres ember özvegye haljon meg... Kázmér, tennie kéne valamit...

Értésére adtam, hogy semmiféle növesztőszert nem ismerek, amelytől nagyobb lehetnék.

- Kár - mondotta -, Ilonát tulajdonképpen én vezettem félre, és nem maga. Az eljegyzésük előtt azt találtam mondani, hogy maga igen sokra fogja vinni. Beígértem neki a maga halhatatlanságát. Erre úgy döntött, hogy a felesége lesz... Ilona bájos, de egy kicsit romlott teremtés. Nem ellenszenvesen romlott, csak korszerűen... Megfogta a kezemet.

- Jöjjön táncolni, Kázmér.

Rám dőlt, és tisztátalan arcán valami ártatlan, szinte matrózbúzós mosoly bontakozott ki. Azt mondta, hogy jól táncolok, és irigyel Ilonától. Nyitott kis mézesbödön voltam, a nők az utóbbi időkben sűrűn szálltak rám.

- Ugye, nem kellek magának? - vetette fel a kérdést tánc közben.

- Mondjuk úgy, hogy nem az ízlésem...

Dorothy hősiesen bólintott.

- Gondoltam... Azért ne hagyjuk abba, jó?... Legalább ez a kis táncom legyen...

Megbánta, hogy ellágyult, fölvette a keményebb arcát.

- Üljünk le, elég volt. És koszorúk mellőzése kéretik... Ilonáról még mondani akartam valamit... Azt hiszem, sok mindent megpróbált, hogy a siker és hírnév kátyúba jutott szekerét előbbre tolja... A tisztességét talán nem áldozta fel, de sokfelé járt, sok emberre rámosolygott. Tudhatja, hogy az ilyen mosolyokban mindig van valami ígéret, ha az, aki ígéri, nem is gondolja komolyan. Egy kicsit harcolt magáért, hogy úgy mondjam... Most aztán feladta a játékot...

Hazafelé mentünk, és megkért, hogy karon foghasson. A villamosok elhaltak, éjszaka volt, szemerkélt az eső.

- Ilona - szólaltam meg, és igyekeztem könnyed hangot használni - eszerint úgy látja, hogy kijátszott kártya vagyok. És semmit sem hozhatok többet a konyhára.

- Körülbelül - mondotta Dorothy.

- Ilonát homályos tejüveg választja el a művészet lényegétől. Csak elmosódott körvonalakban látja.

- Nem érdemes róla beszélni - búgta a lány a fülembe. - Szeretnék magával maradni... - tette hozzá, és éreztem, hogy görcsösen fogja a karomat.

Émelyegtem. Nem tőle. Úgy általában. Talán az olcsó és rossz ételektől, amelyet elfogyasztottunk. Közöltem is vele alkalmatlan közérzetemet, de nem adott hitelt a szavaimnak. Néhány percnyi mély boldogtalanság után gúnyosan nézett az arcomba, és eleresztette a karomat.

- Azt hiszem - mondotta figyelmeztetőleg -, hogy maga tartja a gorombasági világrekordot.

Szerényen helyreigazítottam.

- Sajnos nem. Essex grófról feljegyezték, hogy Erzsébet angol királynőt vén dögnek nevezte.

- Remélem, lefejezték.

- Le. De nem mindjárt. Előbb Erzsébet is megmondta neki a véleményét. Sertésnek nevezte egykori lovagját, és annak az óhajának adott kifejezést, hogy az istennyila csapjon az Essex úr fejébe...

- Akkor hát jó éjszakát, Felméri - nyújtotta a kezét Dorothy. - És szép álmokat... S hogy el ne felejtsem, azt hallottam, hogy Bertalan nem Ausztriában, hanem a Tátrában nyaral...

Nyirkos voltam, mint az éjszaka. Mit látnék vajon - gondoltam, ahogy úszott magános árnyékom a házalt falán -, ha ezek a házsorok lehullatnák homlokzati falaikat, mint egy földrengésnél? Pőre kis négyszögeket, amelyekbe a sok vadméh összegyűjtötte fanyar mézecskejét. Házak haladtak el mellettem nyitott hassal, kettős családi ágyakkal, hangulatlámpákkal és tompa tragédiákkal. A Dorothy locsogása olyan volt, mint egy kabaré vörös fényszórója, ledér szavakat lövellt Ilonára, aki e szavak ocsmány fényében egy hastáncosnő meztelen mozdulataival emelgette végtagjait és más testrészeit... Hogy kerülök én ide, ebbe a nyirkos, vörös kabaréba, ebbe a ronda összeomlásba?... Itt valami tévedés lesz, eltévesztettem az utat... A malomba akartam menni, és ebbe az esős utcába kerültem, ahol szennyes víz és valami undok nyálka csepeg a nyakamba. Hideg gondolatok locsogtak körülöttem...

Augusztus végén Ilona megérkezett a gyerekekkel. Néhány nap múlva Bertalan is megjött. Az Ilona szeme közömbös és lélektelen volt, mint egy üvegszem a látszerész kirakatában. A holmijai között, miközben bőröndjeiből behordta őket a szekrénybe, egy csoportfényképet láttam. Idegen társaság, a kép bal szélén Ilonával és Bertalannal. Beverjem az öreg gavallér orrát? Hülyeség volna. Olyan szépvonalú orra van.

Az ágyunk szerencsére nem volt kettős családi ágy, nem kellett közös takaró alatt sötét és nem mindig tiszta gondolatokat forralnunk egymás ellen. Ilona régebben nevetve adott elő egy tanulságokban bővelkedő bájos malacságot. Házastársakról szólott, akik néha hetekig haragban voltak, üzeneteiket a szobalány közvetítette, de azért közös takaró alatt aludtak, és az éjszaka meg a takaró kettős leple alatt menetrendszerű pontossággal végezték el azokat a feladatokat, amelyeket a házassági jog minden habozás nélkül házastársi kötelességnek nevez. Bútoraink elosztása elszigeteltebb földrajzi fekvést biztosított mindkettőnk számára... Ilona egy este csodálkozó pillantással állt meg az ágyam előtt. - Történt valami? - kérdezte szemrehányóan. Mit tehettem volna? Utána nyújtottam a kezemet, és helyet szorítottam neki magam mellett. Idegen izgalmakkal telt meg az éjszaka, suttoztunk, és gyöngédek voltunk egymáshoz. Ilona egyszer megkérdezte:

- Szeret még, Kázmér?

Mással voltam elfoglalva, s azt mondtam: igen. S a dolog valóban úgy festett, hogy szeretjük egymást.

12/ Találkozások

Megidéztek a rendőrségre, és egy karbolszagú szobában viszontláttam Pétert. Ősz szálak voltak a halántékán, intett, hogy fojtsam el a cigarettámat, mert hivatalos ügyben szeretne velem értekezni. Le is ültetett, szemben az ablakkal, hogy az arcomat jól láthassa.

- Mikor találkoztál utoljára Asztalos Verával? - kérdezte erőlködő könnyedséggel. Nem tudom, ráztam a fejem. Nem tudom, ki az az Asztalos Vera. Péter a nehezen emlékező jómadaraknak kijáró gyöngédséggel biztatott.

- Asztalos Verona. Nem ismered? No, gondolkozz csak, fiam... Tegnap fogtuk le... Nos?... Hát lássuk csak... Nem volt véletlenül viszonyod az elmúlt évben egy szőke lánnyal, aki egy fehérneműgyárban dolgozott? Gondolkozz, fiam... Gondolkozz, kérlek... És egy lélegzet alatt mindjárt azt is megmondhatnád, mi lett a gyerekekkel?

Csöpögött a jóakarattól, mint a disznóháj. De még mindig nem tudtam, hová akar kilyukadni. Közöltem vele, hogy tudtommal jó ideje senkivel sem volt viszonyom, szőke fehérneműgyári lányokkal legkevesbé. Erre fölállott, és a barátságáról biztosítva, nagy szeretettel kezdte veregetni a vállam.

- No, Kázmér, fölösleges ez az óvatosság. Segítségedre leszek. Arról az Asztalos Veronáról van szó, aki a Dunába dobta a gyerekét. Engem mindössze csak az érdekel, hogy mikor beszéltél a nevezett nővel utoljára...

A cirkusz mulatságosnak ígérkezett. Nem volt nehéz a Péter rosszul kiagyalt kérdéseiből és rendőri nyájasságából megértenem, hogy félig-meddig cinkossággal és felbujtással gyanúsít. Mindenesetre kedves tőled, mosolyogtam, hogy ennyire a segítségemre akarsz lenni. Szívesen beismerném a kedvedért, hogy nevezett nőt én bujtottam fel arra, hogy nevezett gyermekét a Duna habjaiba ölje, de nem tehetem. Nevezett nőt én egyáltalában nem ismerem. Mulattattott a Péter együgyűsége, és hogy a multság teljesebb legyen, megjátszottam a fölényesen tagadó gonosztevőt. Megengedtem, hogy Péter néhányszor sarokba szorítson, és megmutassa boldogan vigyorgó vadkanfogait. Játszottam vele jókedvemben és haragomban, a sarokból aztán hirtelen kisiklottam, és elináltam. Péter megnyergelte ösztövére, pókos logikáját, és üldözőbe vett. Kérdései és bizonyítékai egyre sűrűbben pufogtak mögöttem. Kifárasztalak, piszok - nevettem magamban. Menekülést színleltem, és a lódítások gyanús mellékutcain csalogattam magam után. Közben segélycsapatokat is kapott, hárman voltak már, nagyokat püföltek rozzant gebéjükön, és csurgott róluk a derék verejték. Megsajnáltam őket, hirtelen megállottam, és megadtam magam. Boldogan feküdtek neki a jegyzőkönyvnek, s mikor már majdnem elkészültek vele, eszembe jutott, hogy a szóban forgó Asztalos nevű hölgyet összetévesztettem egy Lakatos nevűvel, és így nem gílt az egész beismerésem. Ez a Lakatos nevű nő is szőke volt, de hivatásos modell volt, nem gyári munkásnő. Péternek megcsikorultak a fogai, mintha cseresznyemagokat ropogtatott volna.

- Vezessék be a nőt! - adta ki a parancsot csípőre rakott kézzel, és szemlencsáját merev figyelemmel rám irányozta. Egy vak lóért nem adta volna, ha belemárthat egy kis gyermekgyilkosságba.

Vékony, egyszerű nő lépett a szobába. Rám meresztette a szemét, aztán ijedt vinnyogással lekapta a fejét, és eltakarta az arcát. Péter szótlanul elhúzta a kezét.

- Emelje fel a fejét. Ismeri ezt az urat?

A nő rám emelte a szemét. Forró és rémült volt a pillantása. Valami régi napsütés barnára cserzette a bőrét, de a régi egészséges cserzést sápadt városi bársony vonta be. Inkább tragikus volt, mint szép. Nem ismertem, nem emlékeztem rá. De ahogy nézett s rémületének örvényei lassan elsodródtak, s gondolatai visszanyerték egyensúlyukat, úgy rémlett, hogy szemeinek mélyéből valaki, talán egy régi szomszédom, talán a fürdői postamesternő lánya, ismerős zsebkendőt lobogtat felém.

Péter rárivallt, hogy nyissa ki a száját, és mondja meg, ismer-e. Ki vagyok?

- Felméri Kázmér - súgta engedelmesen.

Péter diadalmasan kapta fel a fejét. Nem értette, hogy én miért nem ismerem.

- Amikor először kihallgattuk - fordult a nőhöz -, azt mondta, hogy ezért az úrért történt a dolog. Felméri Kázmérért. Fenntartja?

A nő lehajtotta a fejét. A válla megrándult, mereven nézte a padlót, és nem felelt. Mintha nem is hallotta volna a Péter kérdését. Péter felrezzentette.

- Talán kinyitná a száját? Lesz kegyes?

A nő ijedten emelte fel a fejét.

- Kérem - mondta halkán és készségesen.

- Hajlandó megismételni, amit tegnapelőtt mondott?

- Igen... Mit mondjak...

Péter rikácsolt. Elismételte a lány vallomását. Mérges volt, mint a fényképész, akinek leghatásosabb pillanatfelvételét rontották el. A meglepetés, a frappírozás, ez kellett volna neki. Hogy a nő rögtön a szemembe mondja cinkosságunk bizonyítékait, és én jó mozsian leroskadjak a székre az igazság kólintása alatt.

- Mit mondjak... - ismételte a lány, és szomorúan nézett rám.

A Péter hangja most hirtelen beleütött, mint a mennykő.

- Nyissa ki a száját - sisteregte, s aztán hirtelen megint lágy arcot vágott. Csúnya hangszer volt, úgy hangversenyezett magán, ahogy akart. - Tegnap azt mondta, hogy Felméri úrért történt a dolog...

- Azt mondtam, hogy Felméri úr... Ha Felméri úr... Ha találkozhattam volna Felméri úrral... s elmondhattam volna, hogy milyen rossz helyzetbe kerültem... akkor Felméri úr bizonyára lebeszélte volna, hogy megtegyem... Felméri úr nem engedte volna, hogy a Dunába öljem magam a gyermekkel. Azért mondtam, hogy érette történt... Hogy nem találkozhattam Felméri úrral...

- Ezt a mesét az óvodában mondja el - vigyorogta Péter.

- Nem mese... Felméri úr semmit sem tud a dologról...

Szánalmasan ingadozott. Hozzáléptem, belenéztem a szemébe.

- Ki maga? - kérdeztem.

Lehunyta a szemét.

- Veronka - mondta halkán és bocsánatkérően. - Ne tessék rám haragudni... Nem tudtam, hogy Kázmér úrnak kellemetlenséget okozok...

Sovány volt, az arca beesett, egy csöppet sem hasonlított a régi Veronkához.

- Ne tessék rám haragudni, Kázmér úr - tette hozzá kérlelően, amikor látta, hogy elgondolkozik.

Nem haragszom - nyugtattam meg.

Péter úgy érezte, hogy szent kötelessége ezt az egyszerű nyomorúságot úgy összegubancolni, ahogy csak lehet. Valami dús büntett-komplexummal akarta aznapi kenyerét megszolgálni. Olyan lelkesedéssel csinálta, hogy kőből is tudott volna olajat préselni, ha a szolgálat érdekei úgy kívánták volna.

- Gyerünk, Péter - biztattam mosolyogva -, lássam, mit tudsz belőlem kibolházni.

Felvette legbősebb arcát, és jelezte, hogy ha kihívóan viselkedem, letartóztat. Csupa düh volt, hogy a hurkot sehogy sem tudta a nyakamba illeszteni. Régi tökéletlenségi gátlásai sikertelenül összeomló kirohanásai után újra erőt vettek rajta, már csak szolgálati frázisaiba kapaszkodott, ezekben bízott meg. Végül is kénytelen volt a sovány jegyzőkönyvet lezárni. Vidáman intettem neki búcsút.

Kevés zöldséget ettél, Péter. Megint alulmaradtál.

...Potyogtak a körúti levelek. Ahogy lépegettem, a régi vakarcs lépegetett mellettem. A kecskével huzakodó, málét hintő szeplős kis Veronka, nevető recés fogaival. Az évek jó kozmetikusnak bizonyultak. Elmulasztották a szeplőit és vele együtt a mosolyát is. Ölt volna? Azt mondta, hogy a gyermekkel együtt akarta magát a vízbe vetni. A gyerek azonban idő előtt kicsúszott a kezéből, mire utánakapott, már késő volt...

Lassan ballagtam az aszfalton. A körúti fákat nézegettem. A zsebemben egy levél volt. Bertalannak írtam, közöltem vele, hogy nem dolgozom tovább nála. A levelet betoltam a postaláda nyílásán. Veronkára gondoltam. Rásóznak vagy másfél évet. Felmentem egy ügyvédhez, fehervári ismerősöm volt. Komolói Bélának hívták. Emlékeztem rá, tanító volt az apja, ő meg kitűnően tornázott.

- Fizetni egyelőre nem tudlak - figyelmeztettem, miután előadtam a tényállást -, de valami csekélységgel majd kárpótollak. - Másnap két márványalakot küldtem fel neki előlegbe. Úgy beszéltük meg, hogy ő azon fog dolgozni, hogy a „cselekményt” valami erős lelki depresszió okozta beszámíthatatlanságnak tudják be, vagy legalábbis ne minősítsék szándékosnak. A fogalmakat, úgy láttam, itt hajszálak választják el egymástól, s e hajszálnyi eltérések időben kifejezve éveket jelenthetnek.

Két hét múlva felkerestem Veronkát. Hamarább nem lehetett. Az ügyészégi fogházban volt már. Az irodában vártam rá. Öreg állami íróasztal - vettem fel a leltárt -, üres faláda, köpöcsésze, rostélyok az ablakon és tintacseppek. Mindenütt tintacseppek. A nap a szemközti háztető felett járt, és belövellt a rostélyon egy sovány, sárga nyalábot. Veronka ott állott előttem, a nap elhervadt pesti cipőjére hullott.

- Jól érzi magát, Veronka?

- Kázmér úr - dadogta, és én intettem, hogy jól van, nem kell semmiért hálálkodnia. Az a kis ennivaló, amit beküldtem neki, semmit sem számít. Az ügyvédért meg fölösleges hálálkodnia, egy fabatkát sem fizetek neki, és azért se vágjon olyan hálálkodó képet, hogy megtiszteltem a látogatásommal. Úgysem volt egyéb dolgom. Az a kérdés, hogy jól érzi-e magát? Van-e valamire szüksége?

- Nincs, Kázmér úr - köszönte meghatótan.

- És a fogság? Nem szenved nagyon miatta?

- Nem, Kázmér úr - rázta fejét. - Legalább ülhetek és gondolkozhatom.

- És min gondolkozik?

Az orra körül, most vettem észre, kijöttek a régi, otthoni szeplők, és ettől visszakapta tíz év előtti szemeit és gyerekes száját.

- Mindenfélén elgondolkozom... Néha az otthoni dolgok is eszembe jutnak.

Megkérdeztem tőle, hogy mikor járt otthon. Három év előtt. Látogatóban volt az anyjánál.

- A malmot nem ejtette útba? - tudakoltam felpislogó kíváncsisággal. - Amióta eljöttem otthonról, jóformán semmit sem hallottam róla.

Intett, hogy a malomnál is járt. Ferenc kezeli, a földeket meg bérbe adta. Ferenc éppen új tengelyt ácsolt a régi helyébe. Füleltem. Új tengelyt? És a kertet is bérbe adta?

- Azt is - bólintott Veronka. Aztán halványan elmosolyodott. - Az eperfát, tetszik rá emlékezni, ott a zsilip fölött... egyszer leszakadt alattam egy ág, és én beleestem a patakba... a vihar kidöntötte.

Emlékeztem rá. Fekete epreket termett. Szerettem volna még egyet-mást megtudni, mert úgy kiesett minden az emlékezetemből, mint lyukas zsákból a liszt, de az őr szedelőzködött, lejárt a látogatási idő. Kezet fogtunk.

- Még elnézek - mondtam.

Veronka sápadtan nézte az olajjal beeresztett hajópadlót. - Köszönöm, hogy meglátogatott, Kázmér úr...

Nem volt ezen semmi köszönnivaló. Az érdeklődés vitt hozzá, nem valami kegyes jóakarát. Csapzott kis romantika volt így találkozni régi éveimmel. Hervadt romantika ez, mint a Veronka cipője. De nincs mit csinálni, a múltunk mégis a miénk, ha bekocogtat hozzánk, mégiscsak ajtót nyitunk neki. Van, aki úgy tartja a kapcsolatot eltávozott éveivel, mint valami szegény rokonnal. Én derűsen üdvözöltem őket. A Veronka látása sok nevető emléket hozott nekem. S minthogy a keret, amelyben tenyésztem és múltam, nem volt éppen a hajlamaimnak megfelelő, Veronkát és a vele érkező régi évek látogatását igen szívélyesen fogadtam.

Többször bementem a fogházba, s már úgy volt, hogy rendszeres vendég leszek ott, amikor Kiskázmér hirtelen megbetegedett. Vörhenyt kapott, és az orvos utasítására a lakás egy részét le kellett zárni. Ilona megijedt, és nem mert a gyerek ágyához lépni. Láttam rajta, hogy attól fél, ő is megkapja a betegséget. S így, amikor arról volt szó, hogy a gyereket vagy járványkórházba viszik, vagy valakinek el kell zárkóznia hat-nyolc hétre az elkülönített szobában, Ilona szívesen és gyorsan lemondott a javamra anyai jogairól. Ilyen volt. Óvakodott minden kellemetlenségtől és önfeláldozástól. Az önfeláldozásra külön elméletei voltak.

Kiskázmér eddig nemigen vett tudomást arról, hogy az apja vagyok. Elvonták és elszigetelték tőlem, amit Ilona közömbösen nézett. A gyerek odaát lakott a mapunál és papunál, s minthogy nem örömet tettem be hozzájuk a lábam, a Kiskázmérral való rokoni kapcsolatom alaposan meglazult az idők folyamán. Tettem ugyan néhány hódítási kísérletet, de nem nagy eredménnyel. A papu résen volt, s közeledéseimet rögtön megfelelő rágalmakkal ellensúlyozta. A meséimmal mégis sikerült valami gyöngye alagutacsát építenem a gyerek érzelmeihez. Szívesen vette, ha meséltem neki. Ebben, úgy látszik, kiválóbbnak bizonyultam, mint a papu, aki azon volt, hogy engem teljesen fölöslegessé tegyen, és a Kiskázmér meseszükségletét is személyesen fedezze. Persze, nem tetszett neki, hogy a gyerek elismerően emlegeti a meséimet. Kijelentette Ilonának, hogy megzavarom és elrontom a gyerek fogalmait, s hogy a meséimről

bántó tanulságok fityegnek. A mesékben legyen üveghegy - érvelt a papu -, legyen kacsaláb és fekete királyság, és ha már szegény gyerekről van szó, akit szakadt fenekű nadrágban járatok, a mese végén legalább nyerje el a szegénység jutalmát, kapja meg a neki járó királylányt és fele királyságot.

- De Felméri úr - dohogta a papu ide-oda mozogva kurta lábain, mint egy öreg dakszli -, Felméri úr, mint mindenben, ebben is eltér a szabályoktól, és teletömködi a gyerek fejét zavaros ostobaságokkal.

- Valóban - közölte Ilona kelletlenül -, miért fecseg annyi értelmetlenséget a gyereknek. Szegény nem tudja megemészteni.

- Úgy gondolja? - tettem fel a kérdést. - A papu hülyeségeit talán könnyebben meg tudja emészteni?

- Mérsékelje magát...

- Nem vettem észre, hogy egyetlenegyszer is végighallgatta volna, amit Kiskázmérnak meséltem.

Nem, csakugyan nem hallgatta végig, felelte vállvonogatva. Igen komplikált dolgokat agyalok ki. Regényeket kéne írnom.

A hiba az volt, hogy elhanyagoltam a régi költői igazságszolgáltatás perrendi szabályait, a nadrágok likait nyitva felejtettem, és elmulasztottam a hercegkisasszonyt összeházasítani a juhászbojtárral. A hercegkisasszony és a juhászbojtár, a pórleány és a herceg hozzátartozik lelki eledelünkhöz. A mozik ma úgy potyogtatják nekünk az égből, mint a mannát. Ezek a pórleányok és bojtárok az együgyű idők rekorderei, óriási távolságot futnak be aránylag rövid idő alatt a hercegi célkarikáig. Innen a népszerűségük. A bojtár-hercegnő együtttest, de még inkább a pórleány-herceg duót Ilona is a mese tisztos hagyományainak tekintette, és nem értette, miért makacsokodom. A vitába Macskássy is beledugta az orrát, és osztotta a papu pedagógiai kifakadásait. Álláspontját úgy fogalmazta, hogy a mese andalítson. A gyerek költői szépségeket kapjon, képzeletbeli gyönyöröket és ne társadalmi helyzetképeket.

- Komoly, de egészséges képzeletű nemzedékre van szükségünk - lépett fel gépiesen és kissé merész fordulattal a népgyűlési hordóra, hogy aztán minden összefüggés nélkül az új korszellem kialakulásáról beszéljen.

Az új korszellem kedvelt gebéje volt. Le sem szállt róla egész nap, fáradhatatlanul hajszolta. Az új nemzedék komoly tegyen - adta ki a parancsot, s a komolyság alatt valami beteg fanatizmust értett, valami végzetes kancsalságot, a derű és a bibliai erények száműzését, egyszóval valami mord ostobaságot. Rögtönzött népgyűlési szónoklata során természetesen útba ejtette a harci vitézséget is. Az orrlikai szétnyíltak a gyönyörtől, és szódárdája vadul szúrta le a megértés lágy szófecsérlőit. A művészetet és irodalmat is felnyársalta.

- Az irodalom - emelte fel csöpögő dárdáját - a butaság lejtőjére sodorta az embert. Megtönte elméjét fölösleges gondolatokkal, és kifejlesztette benne a kritikai szellemet, amely teljesen megengedhetetlen ott, ahol a tömegek sorsát nem maga a tömeg, hanem az egyéni rátermettség kormányozza.

Általánossá vált plakátszövegek voltak a gondolatai. Az arca közepe előugrott, ahogy beszélt, fogai megnöttek és csattogtak. Az ablakhoz húzódtam ösztönszerűleg, hogy egy kis napot kapjak ennyi árnyék után. Macskássy tovább beszélt, mert nem járt még le a lemeze. Úgy találta, hogy az irodalom és művészet meddő dolgokkal bútorozza be a mai ember életét. Nem ösztönöz cselekvésre, sőt megállásra és zavaros tétlenségre vezet, mint a rosszul irányított

utcai forgalom. Cselekvésre, tettek özönére van szükség, rakéták süvöltésére és robbanására, és nem a művészet emberszerető papolására. A templomi prédikációk műfaja lejárt...

- Európa térképén - mondtam kihűlt kis pipámat nézegetve - most sok ilyen farkas csatangol. Hangos minden országút a csikorgásuktól. A békés utasnak még a kalapját is felfalják...

Macskássy megállott, és megvetően legyintett.

- Milyen ember vagy te, hogy mosolyogsz, és jól érzed magad ebben a galád században? - kérdezte.

Úgy nézett rám, mint egy nagy rakás szemétre. Mert nem üvöltöttem vele. Mert elmaradtam a rohanó, csikorgó falkától. Mert nem tudtam ordas lenni. Te jó Isten, nem tévedtél? Ordaszívet raktál az emberi bőrbe? És egy évtized alatt csirkeagyvelővel cserélted ki kétezer grammos, szépen fodrozott, értelmes agyvelőnket?

Semmi okosat nem tudtam a Macskássy szónoki kérdésére felelni. Nem is várt feleletet. Undorodva elhagyta lakásunkat. És Ilona, aki a mások iránt való szolidaritásban nem ismert határt, fanyalogva jelentette ki, hogy olykor egy műveletlen vadember benyomását keltem. Mintha csak az erdőből jöttem volna.

Ilyen előzmények után szinte megnyugtató volt, hogy Kiskázmérral magunkra maradtunk. A betegség nem ígérkezett súlyos lefolyásúnak. Néhány nap múlva már alább is hagyott a láza, és mesét akart hallgatni. Az időről és madarokról kezdtem neki beszélni. Egy őrgébicset, amelyik ott fészkel a malom közelében, egyszer csúnyán megtréfáltam. A tojás helyett fatojást csempészttem a fészkébe. Ezt a mesét ügyesen felhígítottam, és párbeszédes formába öntöttem. A dologba bevontam régi rigónkat is. Az öreg kujon nagyokat lódított hőstetteiről, s főként ifjúkori kalandjairól. Egy szarkát is szerepeltettem; perlekedő, pimasz alak volt, felbiztatta az őrgébicset, hogy tegyen ellenem jelentést az állatvédő egyesületnél. Az őrgébics megfogadta a tanácsát; el is indult a városba, a szarka mutatta neki az utat, de a nyuszt kihallgatta őket a háztetőről, és besúgta nekem a dolgot. Nagy ramazuri keletkezett, később a többi állat is belekeveredett az ügybe, és Kiskázmér csillogva hallgatta a ritka kalandot. Atyáskodva elhintettem belé egy kis erkölcsi oktatást is, mint mazsolát a rétesbe. Kiskázmér csak a kitömött mackókat ismerte eddig, meg a rossz szagú és örökké prédikáló állatkerti rókákat. A vidám mesékből lassan megismerkedett a többi állattal is. Persze az erdőt is bemutattam neki. Nem unta, egyre unszolt, hogy folytassam. Kísértésbe jöttem, hogy valami vitéz dologgal csaljam ki magam iránt az elismerését. Elkottyantotta, hogy a papu egy cseppel sem tart bátor legénynek, sőt amennyire a töredékes körülírásból megállapíthattam, gyámoltalan és semmirekellő alaknak nevezett. Kirukkoltam hát a stüzi vadász-mesével. Az úgy történt, adtam elő ravaszul, hogy Kosztántyin, a félfülű csebres, fenyődeszkából egyszer remek nyilat faragott nekem ajándékba. Gyönyörű szerszám volt, a falusi fiúknak majd kiesett a szemük a bámulattól. Ügyes faravasa volt és hosszú vályúja a kiröppenő nyílvevő számára. A nyílvevőket kemény bükkfából készítette, kis bádoghegyet kalapált rájuk, csak úgy füttyentettek, ha kilőttem őket. Kosztántyin sokat beszélt arról, hogy fenn a sziklák között sasok laknak, még a bárányt is elrabolják. Az egyik egyszer lecsapott, és elvitte legszebb récénket. No, megállj, zsvány, mondtam, ezt megkeserülöd. Szőrös nyúllábból tokot készítettem a konyhakésnek, azt a derekamra erősítettem, vállamra akasztottam a nyilat, és megindultam az erdőbe. A rigók vészkiáltásokkal figyelmeztették az erdő lakóit, hogy jövök, a mókusok elsurrantak, a harkályok abbahagyták kopácsolásukat, és minden állat hanyatt-homlok menekült előlem. Sokáig mendegéltem, és pedig igen elszánt léptekkel a sűrű erdőben. Órák múltak el, végre valami sziklás tisztásra értem. A magasból nyúlsírás hangja ütötte meg a fülem. Fölpillantok. A nagy rabló ott keringett a fejem felett, karmai között egy szegény tapsifülessel. Hirtelen egy

cserje ágai közé rejtőztem. A sas széles körökben ereszkedett zsákmányával lefelé. Fölemeltem a nyilamat, céloztam, elpattantottam a ravaszt, a nyílvevő nagyot füttyent, a következő pillanatban a sas megállott a levegőben, aztán puff, törött szárnyal zuhant a földre. Karmai között ott volt még a síró tapsifüles, az istennek sem engedte volna el. Odamentem, sértetlen szárnyával hatalmasat vágott felém. Fejbe akartam ütni, nekem ugrik a csőrével, s mire magamhoz tértem, már véresre tépte a fületem. Hátráltam, horgas csőrét vijjogva tartotta készenlétben.

- Féltél? - tudakolta Kiskázmér fojtott hangon.

- Egy csöppet sem. Vitéz tökmag voltam, újra támadtam. - És bő részletességgel előadtam, hogy milyen élethalálharc kezdődött köztem és a vérengző rabló között. A tapsifüles elvérzett a vad körmök között, a sas el is engedte, hogy teljes dühével ellenem forduljon. Végre sikerült föbbe kólintanom, és csőrét, lábait megkötöznöm. A kabátom akkor már rongyokban csüngött, s arcomból, kezeimből bőségesen csurgott a vér. A nagy erdei viaskodásnak hamar híre futott, a báró is eljött a kastélyból a lányával, hogy megbámulják remek zsákmányomat. A faluból is sokan kijöttek, és én aznap este büszkén írtam be a noteszembe: Felméri Kázmér stüsi vadász. A stüsi vadászt az apám játékkártyáján láttam, s attól fogva a faluban mindenki stüsi vadásznak nevezett.

Kiskázmér csodálkozva bámult rám. Aztán óvatosan a kezem után nyúlt. Fogta, és sokáig hallgatott. Ez igaz volt - gondoltam -, ez a mese, de ha kell, kieszelek ennél hősibb mesét is. Ördög tudja, nagyon akartam, hogy ne tartson gyáva semmirekellőnek. Szerencsére nem volt szükségem lódításokra. Kiskázmérnek őszinte csodálat parázslott szemében.

- Apu - mondta halkán -, én nem akarok többet papuéknál lakni. Én mindig veled akarok maradni.

- Velem? - kérdeztem, és az ádámcsutka megindultan ide-oda csúszkált a nyakamban.

- Igen - súgta Kiskázmér el nem eresztve a kezemet -, ezentúl a te fiad akarok lenni...

- Helyes - bólintottam, és szokatlan nagyokat lélegzettem. Ravasz fondorlattal dolgoztam, de az ilyesmit meg lehet bocsátani a magamfajta alakoknak, akik ügyefogyottan elfelejtettek élelmesek lenni, és kiengedték kezükből az apai gyeplőket. Most megkapirgált a vágy, hogy a gyermekem elismerjen vér szerinti apjának, s puha kis orrát, meleg kis lelkét hozzám dörgölje néha. Jó, pihetollas takaró az, ha szeretnek, ha gyermeked, ez a lüktető és talányos ösztöncsomó váratlanul elkezd ragaszkodni hozzád. Azon vettem magam észre, hogy céltudatosan dolgoztam a gyermek meghódításán. Állatokat rajzolgattam neki. Nadrágos, szoknyás négy-lábúakat, két lábon járó, labdarúgó cserebogárcsapatot, kapussal, hátvéddel és középcsatárral. Közben egy-egy erdőparcellácskát is odavázoltam, s egy szép napon a malom körvonalai is kibontakoztak. No, otthon vagyunk - gondoltam. Kiskázmér érdeklődéssel tanulmányozta a nyomorúságos kis vityillót. - Megvan még? - kérdezte aztán. - Szeretném látni...

A betűket is megmutattam neki. Elvette a ceruzát, és lemásolta őket. Betűit valami kedélyesség és valami könnyed ecsetkezelés jellemezte. Egyik-másik teremtménye nagyzási hóbortnak örvendett. Eleinte kétségbe vonta kritikáimnak jogosságát, de aztán hamar megadta magát, és maga mulatott legjobban a fölényes elrajzolási hibákon. Kíméletlen és vidám megjegyzésekkel hagyta cserben vízfejű alkotásait. Valami semleges és tárgyilagos madártávlatból elemezte őket, mintha semmi rokonság nem fűzné hozzájuk.

- Nem igaz, apu?... Ez nem betű, nem szokott az e betűnek ilyen vastag vízfeje lenni... Ronda egy tákolmány, nem igaz?... És ez meg olyan, mint egy görögdinnye... Aztán ez is i betű?...

Nézd csak, hát ilyennek kell lennie egy rendes i betűnek?... A buta összecuska a lábait, ahelyett hogy szétterpesztette volna...

Amikor felgyógyult, és először sétáltam ki vele az Állatkertbe, már igen szoros volt köztünk a barátság. Folyton karattyoltunk. Rengeteg sok volt a mondanivalónk.

- Ugye, apum, egyszer elviszel a te erdődbe? - kérdezte élénk érdeklődéssel.

Apum, ez a birtokviszony fene szépen hangzott. Szinte melegem lett tőle. Milyen ravasz, milyen ügyes a természet. Hogy belénk rakta ezt a kis mágnesvasat. Hogy tudunk vonzani, és hogy tudunk vonzódni. S hogy eltaszítjuk mindazt, ami alkalmatlan előjellel közeledik hozzánk...

Veronkát közben másfél évre ítélték. Azt hittem, boldogtalanul találom. Nagy könnyzáporra készültem, valami füledt hangulatra meg szerencsétlenségre. Ehelyett igen nyugodtan fogadott. Az ítélet és a főtárgyalás nemigen izgatta, minden zaj nélkül adta elő annak lefolyását. A barátom, az ügyvéd mindent megtett az érdekében. Ahol cserbenhagyták a paragrafusok, ott bekapcsolta a fantáziáját, és gőzerővel hazudott. Lelkes, de meddő hazugságok voltak. A másfél évet szépen kimérték a részére. Úgy láttam, nem is várt enyhébb ítéletet.

- Fellebbezett?

- Nem - rázta a fejét. Úgysem tudta volna igazolni, hogy ő maga is öngyilkosságot akart elkövetni. Most hát mindegy. Az ügy befejeződött, s most már csak attól retteg, hogy tanító sógora, aki két év előtt vette el a húgát, meg ne tudja a dolgot. - Azt írta egyszer, hogy ő nagyon sokat ad a becsületére, jól vigyázzak itt Pesten magamra, nehogy szégyenfoltot ejtsek a családra és az ő hírnevére...

Attól tartott, hogy a tanító a bekövetkezett szégyenfolt miatt hazatessékeli a feleségét.

A hangsúlya, a testtartása, mondatainak szabatosága sokkal több értelmet árult el, hogysem egyenes folytatása lehetett volna a tökéletlen kis vakarcsnak. Áadtam neki az ajándékaimat, melyeket eddig szórakozottan szorongattam a hónom alatt. Könnyed kis legyintés volt a válasz.

- Köszönöm, Kázmér úr... Miért fárad velem?... Nem arravaló vagyok én...

Megkérdeztem, hogy miért akarta magát a Dunába ölni. Nem érdekes, vonta közömbösen a vállát, igazán nem érdemes róla beszélni, Kázmér úr. Talán megzavarodott egy kicsit. Maga sem tudja. Akkoriban nagyon összegyűltek a dolgok. Rosszul ment a sora. A gyárba nem vették vissza. A mérnök... tudniillik az az ember, akivel együtt volt, biztatta, hogy majd beteszi valahová. De aztán elhelyeztette magát vidékre, és sohasem írt többet. Ő meg nem szaladt utána. Mi értelme lett volna? A mérnök unta, és bánta már a dolgot. Nem volt rossz ember, de a gyerek nagyon elvette a kedvét. A férfiak rögtön mindent elfelejtenek, ha gyerekről esik szó. Aztán még reménykedett egy kicsit, de nem volt mihez kezdenie, s egy szép napon rájött, hogy a legjobb volna, ha nem élne sem ő, sem a gyermeke, és akkor kiment a hídra.

Elhallgatott, és bátortalan mosollyal emelte rám a szemét.

- Nem is hiszek a szememnek, Kázmér úr, amikor meglátogat engem... Nem mintha nem láttam volna azelőtt is...

Megkérdeztem, hogy gyakrabban várt-e rám. Igen, intett szinte elfulladva a nagy megindultságtól, többször is megvárt a sarkon. De nem mert megszólítani. Úgy gondolta, hogy a mérnökkel való dolga miatt lenézem majd.

- A fiát is láttam, Kázmér úr - tette hozzá elhalkulva. - Úgy szerettem volna megcsókolni a kezecskéjét...

Megemlítette, hogy Ilonát is látta. Beszért is vele. Mielőtt a szerencsétlenség megtörtént, összeszedte bátorságát, és eljött hozzám. De a ruhája nagyon viseltes volt, Ilona elzavarta.

- A nagyságos asszony félreértett. A cselédnek odaszólt, hogy kísérjen ki, nehogy elemeljek valamit a folyosóról... Életemben csak egyszer vettem el idegen holmit... A Kázmér úr régi harisnyakötője volt...

Megadóan mosolygott, és csendesen mondta:

- Olyan szép fiacskája van, Kázmér úr...

Ilonának semmit sem említettem Veronkáról. Heves társadalmi életet kezdett élni, s nem volt abban a hangulatban, hogy egy gyanús és rosszul öltözött gyári lány látogatásáról beszámoljon, és a maga könnyed kis komiszságáról magyarázatot adjon. A lopás különben rögeszméje volt, mindenkit hajlandó volt meggyanúsítani azzal, hogy valami rongydarabját akarta elemelni. Unokaöccse, a motorkerékpáros, valami kozmikus nyomásnak engedve, minden holdtöltekor szerelemre gyulladt Ilona iránt, és elvitte táncolni egy Duna-parti szállodába. Kis papírszeletkéken jelentette be távozását, egy idő múlva csak szóbeli üzenet formájában. „Ha a férjem azt kérdezi, hol vagyok, mondja meg neki, hogy táncolni mentem.” Az öreg szobrász hódolata is meggondolkoztató arányokat öltött. Az Ilona kedvéért leborotváltatta ízléses francia szakállát.

- Ezt nem kellett volna bántania - figyelmeztettem Ilonát az utókor nevében. - Ez a szakáll már a történelemé volt. Megtalálhatja minden lexikonban.

Megnyugtató, hogy a szóban forgó szakállhoz érzelmileg semmi köze, ő az öreg kappanban csak a hírneves nagy alkotót látja. Gyűjtötte a hírneveket és a hozzájuk tartozó nagy alkotókat; egy este a lakásunk előtt valami hírnévre gyanús férfit mutatott be nekem.

- Kartali... ismered, ugye... a hősszerelmes.

Összetett szemem volt ebben az időben, mint a légynek, ezer síkból állott, ha nem mozdultam is, minden irányba elláttam. A valóság az volt, hogy Ilona nem hősszerelmest, hanem színészt mondott, de a mélyebb valóság az volt, hogy hősszerelmest érzett, és ez az érzése mosolyba öltözve ott izgett-mozgott a szemében, ott állt az ajkán, mint a kapuban a kábult cseléd lányok. Rizses borjómáját ettünk aznap. Borjómáj közben azt mondtam, hogy mulatságosnak találom ezeket a mindig szexuális elfoglaltságú alakokat. Ilona gúnyosan összerakta kését és villáját. Úgy találta, hogy a nevetséges jelzőt nem kéne használnom, mert ami a nevetségességet illeti, nekem sincs okom panaszkodni. A tehetség és hírnév vörös posztó a szememben. Behozták a tojásfelfűjtőt, és én közöltem Ilonával, hogy a vörös posztók nem hatnak egyáltalában izgatólapon a recehártyámra. Kartalit egyszerűen üres és ostoba fajdkakasnak találom. A felfűjtővel együtt eszmecezerék is véget ért. Ilona bejelentette, hogy terhére vagyok. Alantas irigység s a holtvágányra szaladt emberek dühe beszél belőlem. Ennél fogva nem állhat velem oda vitatkozni. Fölkelt, és sajnálkozó mosollyal elhagyta a szobát.

Olcsó pénzért kezdtem árusítani a szobraimat. Mindenféle munkát vállaltam. Bagdi nagyokat köpött. Kocsonyának és züllött kőfaragónak nevezett. Undorodva hajhásztam a pénzt, minden hitvány lyukba belemásztam érte. Kellott egy kis anyagi eredmény, hogy megmutassam Ilonának, vagyok én is olyan remek pénzcsináló készülék, mint a többi. Műtermet béreltem Bagdival, és mindenféle vásári ötlettel igyekeztem fellendíteni műhelyem forgalmát. Ebbe az alávaló igyekezetbe röppent bele, mint egy telitalálat, a lólábú Bodza levele. Ortopéd cipője,

kancsalító mosolygása, gyöngyöző hajpíhéi váratlanul ott állottak előttem, mint egy deus ex machina.

Valami régi képes újság tévedt a kezébe, s minthogy én is benne voltam, nagy népünnepélyt csapott a tiszteletemre. Azt hitte az együgyű, hogy az újságba került arckép számít valamit. Magasan lebegsz - szavalta -, mint egy pacsirta. Mondd csak, szeretett barátom, eszedbe jut még néha a Felméri-kvartett?

Tömzsi családot alapított, Feketics, a Fapofa beállott hátramoszdítónak a Doktor Utriusque irodájába. És ami Miss Mabelt illeti, még mindig ott van változatlanul, csüng a harisnyája, és készül haza, Birminghambe. A magyar nyelvet tűrhetően megtanulta az elmúlt tizenegy év alatt, csak a zúzmarát keveri össze a rozsmaringgal. Zuzmaringot és rozsmarát mond. Más újság nincs. Ő maga cikkeket és verseket ír az erdélyi folyóiratokba.

„Tegnap nálam járt Ferenc, aki a malmodat bérli. A címedért jött, mert meg akarja írni neked, hogy a tavaszi áradás elvitte a zsilipet, és behorpasztotta a malmot. Csak a fele áll még lábon, a többi ott fekszik romokban a patak mellett... Téged, Kázmér, aligha érdekelnek már ezek a dolgok. Faképnél hagytál bennünket, annyi szent. Sohasem jut eszedbe, hogy hazakukkants egy kicsit, számba vedd a barátaidat, erdőidet, hegyeidet és azt a sok mindent, amit múltnak és otthonnak neveznek. Kutya kemény szíved volt mindig, nem szeretted az érzékenyülést. No, nem rólad meg érte; azt tartottad mindig, hogy az ember igyekezzék vidám pofát vágni. Hát kívánok továbbra is vidám pofát és sok szerencsét. Élj boldogul, öreg fiú, szívünk olykor visszasírja a tüneményes napokat, amikor te kilencet ütöttél, én meg csak egy leghorn kakast a vasúti tekepályán. S ha egyszer még eszedbe jut élvezényelni kurta angol pipáddal nekünk a Kislány, kislány-t, kvartetted minden tagja mély zenei odaadással pengeti majd el a dalt szíve húrjain.”

A levelet lefekvés előtt még egyszer elolvastam. Ilona azt kérdezte, mit olvasok olyan mosolyogva. Odaadtam neki a levelet. Végigfutotta, aztán szótlanul adta vissza. A múltamat és barátaimat, úgy látszik, nem sokra becsülte. A szeméből megbotránkozva nézett rám egy idegen nő.

- Főlemelő társasága lehetett - jegyezte meg később valahol a fagyponthoz.

- Nem panaszkodhatom - mondtam felderülve.

Nem érdekelték elmúlt éveim, csak a jelenem, még inkább azonban a jövőm. A jövő, az ő jövője, amelyet sikerrel, pénzzel, úgynevezett hírnévvel nekem kellett volna pihenést nem ismerő munka árán megalapoznom, de amelyben nekem nem sok szerepet szánt.

13/ Csírázik a tökmag

Bagdival egy sötét budai kávéházban üldögtünk délutánként. Ha elunta a hallgatást, fölállott, és egymagában vagy valami ismeretlen hivatalnokemberrel elbillárdozgatott. Álmos csend és homály töltötte meg az elsárgult kávéházat. A biliárdgolyók összekoccanása is hozzátartozott a csendhez, kiegészítette és kihangsúlyozta a hangtalan nyugalom költészetét. Néha bejött valami kucséber képű alak, megnézett, és elenyészett a háttérben. Egy faedénybe valaki tökmagot dobott, s a tökmag a szomorú, erőtlén kávéházi földben úgy határozott, hogy életre kel. Körülötte szivaroztak, köpködtek, és olcsó pohár tejeket ittak, a tökmag ezalatt kinyitotta óvatosan hegyes végét, és kidugta nyelvét. Egy darabig tanakodott, hogy célravezető lesz-e ebben a budai bagószagú kávéházban gyökeret verni, és hirdetni a lét törvényeit, az élet mindenekfelettségét. Úgy döntött, hogy nemcsak célravezető lesz, de szükségszerű is. Minden rongyos kis alkalmat meg kell ragadni, gondolhatta. Sok millió év előtt Valaki ránk parancsolt, hogy egyetlen kínálkozó alkalmat se mulasszunk el. A tökmag nyelvecskáját, amellyel körültekintően tájékozódott a kávéház füstjében, rövid habozás után lenyomta a földbe. Ott aztán kidugta hajszálvékony gyökerecskéit, és elindult velük nedvességet, levegőcsatornát és támasztékot keresni. Fenn pedig ezalatt kihúzta fejét a maghéjból, megrázta egy kicsit magát, és felemelkedett. Egyenesen állott, a földbe gyökerezve. A fején levő két sziklevelet szétnyitotta, és sietve nőni kezdett. Nem volt már elhajított, élettelen tökmag, hanem növekvő, terebélyes növény, megindult a nagyüzem, a lét a maga komplikált munkabeosztásával. Az üres maghéj egy darabig elhagyottan tátogatta a száját, aztán jött a takarítónő, és lesöpörte a kis virágdézsáról...

Bagdi azt tartotta, hogy megint belém ütött valami hóbot, hogy a tökmag életét tanulmányozom. Nincs egyéb dolgod? - mordult rám. Dolgom? Ugyan mi egyéb dolgunk lehet, mint hogy példát vegyünk a tökmagtól, és éljünk. Mert ezek a zavaros kis dolgok, amikbe a fejünk búbjaig belemásztunk, csak igen nagy jóakarattal nevezhetők életnek. Mellékvágányokon járunk - közöltem Bagdival.

Nem értettem a Bodza levelét. Hogyan dölhetett össze a malom hátsó része, amikor az áradatot előlről kapta. S hogy Ferenc semmit sem írt a földekről! Ördög vigye, pedig elég ideje lett volna hozzá. Igaz, én is nagy mihaszna vagyok, nekem is volt elég ráérő időm érdeklődni az otthoni dolgok felől. Legközelebbi látogatásom alkalmával szóvá tettem Veronka előtt a dolgot. Eladott-e valamit Ferenc a földekből? A külső pászmára volt vevő több is - világosított fel Veronka -, de Ferenc nem adta oda, mert a fűrésztelep felől új utat nyitottak, közvetlenül a tag mellett, s Ferenc úgy vélte, hogy most már sokkal nagyobb árat is el lehet érte kérni. Az új út a kastély mögött vezet el, nem kell most már olyan nagy kerülőt tenni.

- Ez mindennel így van, Veronka - adtam a méléző bölcset. - Utóbb mindig rájövünk, hogy kerülő nélkül is megy a dolog.

Mert két pont között az egyenes a legrövidebb vonal.

- És az alagút füstölög-e még, Veronka?

- Ha vonat jár benne, Kázmér úr, bizony még füstölög - adta vissza a tréfát Veronka.

S a pályaoír terebélyes felesége ott állt a sínek mellett, kezében a kormos vasúti zászlócskával. A töltés mellett zöld vadvizetekbe fejeseltek a békák. Valaki egy boglya mellől nagyokat integetett felém, még a hangját is hallottam: Hó, Felméri úr, de régen nem járt mifelénk. Visszamosolyogtam rá. Régen? Ne túlozzunk, öreg. Tegnap óta.

Igen, tegnap óta. Amióta eljöttem, alig múlt el huszonnégy óra. Régi napjaim összeolvadnak a mával, s szökellnek videran megint, mint egy gleccserbolha. A jégben nem rongálódik az ember, a fagy megőrzi épségét.

- Nem tudom, barátom - szólottam Bagdinak, amikor fizettünk, és elhagytuk a sötét budai kávéházat -, mostanában egyre a malom körül kószálok.

- Baj van a nővel, mi? - nézett rám kárörömmel. - Ilyenkor veszi el az ember azt a kevés kis okosságát, amivel ellátták.

Dorothy mosolyogva integetett egy villamosból. Elváltam Bagditól, hogy megvárjam a lányt, aki élénken sietett felém.

- Jó, hogy találkozunk, Felméri - mondta. - Olvassa el ezt az újságot... Ezt az emlékművet maga is megpályázhatná...

- Nem pályázom - ráztam a fejem.

Nekem esett. Hogy hallottak-e még ilyen nemtörődömséget, ilyen bűnös könnyelműséget. Itt az alkalom, hogy egy kicsit zöld ágra vergődjem, és én buta vigyorral rázom a fejem, hogy nem óhajtok zöld ágra vergődni. Nevettem. Pénzem hál' istennek nincs - magyaráztam neki -, minek törjem hát magam, hogy legyen?

- Nem érti, Kázmér? A felesége miatt.

- Hogy Ilona miatt pályázom?

- Nem érzi a szükségét annak, hogy meggyőzze őt?

- Miről? Miről kéne őt meggyőznöm?

- Hogy tévedett magában...

Á, nevettem kedélyesen, és nem minden hamisság nélkül. (Mert hiszen egyebet sem csináltam ezekben a rút hónapokban, mint azért izzadtam, hogy meggyőzzem Ilonát tévedéseiről.)

- A mi dolgunk, tisztelt Dorothy, úgy megromlott már, mint egy láda alma. Ilona úgy látja, hogy olyan beteg vagyok, akin már nem lehet segíteni. Sajnál...

Dorothy legyintett. Hogy tegyem csak azt, amit mondott. Ilona rövidlátó. Pályáznom kell. Ki kell másznom ebből a ronda zsákutcából, amelybe beleszorultam. Ha nem igyekszem sürgősen kifelé, végleg elkészülök. - Maga tudja, hogy én gyűlölöm Ilonát... Túlságosan is önző, hogy szeretni lehessen...

A kezét nyújtotta.

- És most minden jót, Kázmér. Többet nem fogom üldözni a szerelmemmel. Valami tűrhető alak megkért, hogy ha nincs más dolgom, legyek a felesége...

Úgy nézett a szemembe, mintha készülne belém vetni magát, mint egy mély vízbe, hogy belém fulladjon. Ez volt a búcsúpillantása, búcsúja tőlem, aki semmibe sem vettem.

- És én a felesége leszek - fejezte be aztán a mondatot, gyorsan összeszedve magát.

Elsietett. És a kezemben hagyta az újságot.

Gyűlölte Ilonát, és szerette volna, ha valamilyen magasztos formában megalázom.

Taplót dugott a fülembe. Az abroszra és a lapok szélére formátlan gomolyagokat kezdtem rajzolni. Az ösköd volt, amelyből aztán egy napon kupolák, mellkasok, emberi combok kezdtek kiizmosodni. S ha egy-két hétre meg is feledkeztem ezekről a gomolyokról, paradicsomi

kígyóm a fülemhez hajolt, és naponként elismételte az indítványát: pályázni, Kázmér! Undo-rodva dobáltam el a telefirkált papírlapokat. Lesújtó volt, hogy mennyire nem értettem az ilyen pályatervek kidolgozásához. Bagdi hideglelősen nézte makacs kínlódásomat. Azt kérdezte, hogy mikor lesz már vége ennek a sarokköiparnak.

Valóban, gondoltam megkönnyebbülten, minek az unalmat és bárgyúságot köbe faragni? Hetek múlva egy este betértem Bagdival valami harmadrangú moziba. Sok volt benne a bolha és a szerelmespár. Bagdit az olcsó álomvilág gyorsan elaltatta. Én meg figyelni kezdtem. Meg sem néztük a színlapot, valami simán pergő együgyűsége ajzottam fel az érdeklődésemet, amelyre néha szüksége van a szemünknek és érzékeinknek. Ehelyett valami amerikai alvilági történetet adtak. A fiú aznap szabadult a Sing-Singből, és karján a régi nővel vidáman nézegette a kivilágított kirakatokat. - Idesüss, Malemute - lökte meg könyökével a nő -, látod itt ezt a döglött csincsillabundát? El tudnálak hagyni egy ilyen stramm kis patkánykabátért. - Malemute kedveskedve visszalökte, amitől a nő a falnak esett. - Eridj, te heprecsoré - jelezte a fiú -, nem vagy te olyan nagy szajha, hogy patkánybundád legyen. - Később, úgy emlékszem, sört ittak, és félbemaradt cigarettát emeltek le a fülük mellől, mint ahogy az már az ilyen alvilági filmeknél szokás. Malemute, hogy ingadozó nőjét, aki valami pénzes külsejű alak felé kezdte fűjni a füstöt, visszatérítse a maga és az erényes hűség útjára, leakasztott neki egy pofont, aztán feltörte a szörmeüzletet, és elhozta a csincsillabundát.

Felköltöttem Bagdit, és elhagytuk a pállott, rossz szagú álomvilágot.

- Mi a véleményed a lopásról, Bagdi? - tettem fel a kérdést.

- Vannak tisztességes tolvajok is - vont a vállát.

Elváltunk, és én nekifeküdtem a lopás problémájának. Ridéliné szerint a lelkünk mélyén egy kicsit valamennyien tolvajok vagyunk. Nem lehet tehát olyan végzetes dolog, mint ahogy a büntetőkódexek állítják. Kadarkuti Párizsban nálam hagyta néhány rajzát, közöttük néhány emlékmű tervét is. A tervek között ott volt a pályázat terve is, amelyet már két évtized óta készültek minden évben kiírni. Csak a méreteket kéne átrajzolni - gondoltam később, amikor Ilonával és Kartalival, a híres hősszerelmessel együtt ültem az asztalnál.

A távozó nő jelentősége a távolság négyzetével növekszik. Ilona, ahogy enyhe kis izgalommal sütkérezett ennek a nyilvános férfinak a napsütésében, kétségbeejtően fontos lett számomra. Egész gyűjteménye volt már közismert emberekből, mindenfajta hírességekből, s minthogy én mit sem tudtam neki nyújtani abból, amire életének szenvedélyét beállította, velem jóformán alig törődött már. Egy csöppet sem titkolta, hogy alaposan lecsúszott embernek tart. Még nem tudta, hogy csalónak vagy egyszerűen csak balsikerű alaknak nevezzen. Kárpótlásra volt szüksége. S úgy láttam, a színész népszerűsége, sziklákat robbantó pillantása, délszaki forrósága és a szerepeiből eltulajdonított remek mondatai Ilonát sugárzó elégedettséggel töltötték el. Mi tagadás, engem ez a sugárzás alantas gondolatokkal töltött el. Kisurrantam, mint egy rút patkány a szobából. Előkerestem a Kadarkuti terveit, és sokáig nézegettem őket. Tehetséges fickó volt ez a Kadarkuti, gondoltam, magamhoz véve a terveket, kár, hogy olyan hamar indult rothadásnak.

Egy darabig még haboztam. Napok múltak el. Vártam valamire. Valami fordulatra, amely megakasztja szándékaimat. De semmi sem jött. Jó piszkos dolog volt, amit csináltam. Éjszaka dolgoztam, titokban és nesz nélkül, mint a svábbogarak. Nappal becsületes ember voltam, pénzt kerestem, és sétálgattam Kiskázmérral. Amikor a sétákról hazatértünk, a papu már a kapuban várt ránk, órával a kezében. Attól tartott, hogy megszöktetem az unokáját. Ilona nem sokat törődött velünk.

14/ Gyász méterszámra. Lassan tisztázódnak a dolgok

Kiskázmérral sokat beszélgettünk az erdőről és malomról. Szerette, ha villamoson vagy valamelyik helyi érdekű vonaton kirándultunk a fák közé vagy a mezőkre. A fiatal gyümölcsfák még viselték névjegyüket, amelyeket a faiskolában akasztottak a nyakukba, hogy tulajdonosuk majd össze ne tévessze a körtefát a csipkebokorral. A pesti erdők hivatalos fegyelme Kiskázmért nem zavarta. Csupa áhítat volt. A taplógombákba szerelmes kezdőbetűket faricskált a szórakozott körömrészelő. Mert nagyvárosi ember rendszerint nem hord bicskot magánál. Egy magaslatról elnéztünk a fák fölé. A háttérben a város egészségtelen párán próbált átszivárogni a nap, de nemigen sikerült neki. Kora tavasz volt, felettünk gólyacsapat úszott el. Kiskázmért érdekelte, hogy honnan tudják a gólyák és a többi vonuló madarak, mikor kell útra kelniük. Ki figyelmezteti őket? Van egy madár-naptár, amelyen piros betűvel rajta van az indulás napja? És miért költöznek el?

- Nem tudom, komám - vallottam be vidáman. A madárvonulás oka, olvastam valahol, hogy a föld tengelye nem merőleges a nap körül leírt pályájának síkjával. Ezzel a sűrű mártással nemigen hozakodhattam elő. Arról meséltem hát neki, hogy milyen más hangot hallatnak a madarak, amikor éjszakai vándorlás közben figyelmeztető jelt adnak le egymásnak, s milyen mást, ha barátaikkal vagy házastársukkal egy fán ülnek és békésen társalognak. Más a hangjuk veszély idején, és megint más, ha valami jó falatért perlekednek egymással. Amikor a hím madár szerelmet vall a nősténynek, egészen más hangot hallat, mint akkor, amikor valami váratlan kövér lakmároznivalóra bukkanva odaszólítja társait is. A fiókák édes kis csipogást csapnak, amikor eledelt koldulnak az anyjuktól. Százféle hangjuk is van, nem csak egy...

Kiskázmér hálásan szorongatta a kezemet. Különösen nagy sikerem volt akkor, amikor a vonuló madarak óránkénti sebességéről beszéltem, és összehasonlítottam a villamosok vagy gépkocsik sebességével. Ezek a sebességek és távolságok szenvedélyesen érdekelték.

A fürjnek - magyaráztam - csak akkora a feje, mint egy közepes dió, és mégis benne van Európa hegy- és vízrajzi térképe. Sohasem téveszti el az utat, ismeri az összes mezőket, vizeket, erdőfoltokat, amelyek felett útjában elrepült egyszer. S a lepke is visszatalál a maga bokrára, ha ötven kilométernyire is elkalandozik tőle...

Egyszer este érkeztünk haza. A papu röviden és határozottan gonosztevőnek nevezett, hogy a gyermeket annyira kifárasztottam. Bejelentette, hogy szigorított rendszabályokat fog életbe léptetni a Kiskázmér testi és szellemi épségének biztosítására.

- Nem érdekelnék a rendszabályai - mosolyogtam könnyedén, a gyermek kezét fogva.

Ilona sápadtan állott az ajtóban. Hozzám lépett, és az arcomba kiáltotta, hogy nincs jogom így beszélni. Az erdei séta szelíd fickót csinált belőlem, folytattam könnyed mosolyomat, és nem törődtem a papu kurta kaffogásaival és az Ilona felháborodásával. Valami régi derűt éreztem magamban, valami emelkedett léhaságot. Röviden: kutyába sem vettem nagyrabecsült családomat. Veronka, akit minden lehető alkalommal meglátogattam, kinyitotta felelőtlen, könnyű életem ablakát, nagytakarítást csinált benne, portörölő rongyával letörölgette a vastag pókhálót, és vidám csillogást varázsolt mindenre. Kisöcsém, mondtam magamnak, kisöcsém, lám csak, de kutyagumivá száradtál ebben a dicső életben. Hogy elmúlt szádról a fütyülés meg a sok kisöcsém, meg a sok szép majálisi röhej. Elő van írva az valahol, hogy harminchat éves korodban odvasodni és lötyögni kezdjél, mint a likas zápfogak? Másszál ki, kisöcsém, az évek degeszéből. Húzd ki a lábad. Szerelmesen belefeledkeztél a gondokba és ráncokba. Hidd el, nem azért jöttünk. Itt vagyunk a jól megrakott asztalnál, s ahelyett, hogy a kiadós, kellemes

dolgokat fogyasztanak, mindig csak az előételet tömjük a bendőnkbe. Mindig csak a rossz ízű zúrzavart, az étvágycsinálót, s amikor végre a lényegre kerülhetne sor, az élet ropogós pulykacombjára, csóré és ronda az ínyünk, nem tudunk rágni, és emészteni sem nagyon. Rúgd, szívem, fenéken a haszontalan előkészületeket. A lét ajándékok és nem büntetések sorozata...

Tavaszi eső esett. A lámpák és reklámok fényei kerevetrugó módjára kígyóztak az aszfalt tükrében. Veronka a tavaszi esőről beszélt s arról, hogyan hordta le a patakról a két szál gerendát, amikor látta, hogy mindig azon kelek át Ágneshez menet... A nyusztot is szóba hozta és a tavaszi ásást a kertben...

Írnom kell Ferencnek, gondoltam.

A kirakatokban nagy, szinte emberfeletti nyakkendők szárai hömpölyögtek. Egy sétabotot is láttam, ahogy szórakozottan elhaladtam egy kirakat előtt. Magánosan, hidegen állott, mint egy műemlék. Egy kivilágított forgó hengeren a Macskássy arcképe ötlött a szemembe, címeivel, rangjával, előneveivel, amik elől-hátul úgy csüngtek rajta, mint kerékpárbajnokon a győzelmi tallérok, ki sem látszott belőlük a hajdani Makovecz.

Mit szólna Éberlein ehhez az alakhoz? - jutott az eszembe.

Láttam külső zsebében a hőmérőt, bicskot, szivarszipkát, ceruzát, fegyvertöltényt és az apró dióhéj-szótárt. Lassan tolta a kerékpárját. A nyaka soványabb volt, mint valaha. De a cigarettát most is olyan bogosra sodorta, mint régen.

- Jól van, Éberlein doktor?

Rám mosolygott. Jól? Igen. Mint a gleccserbolha.

- Bizonyára hallott már a gleccserbolháról, Kázmér. A gleccserbolha minden éjszaka odafagy a jéghez, de délben, ha a nap süt, folytatja eleven bolhaéletét, és tovább ugrándozik... Hát így ugrándozom én is. Egyszer aztán ott fenn eloltják a gyertyámat, és én itt lenn elalszom... Nem jön egy kis zenét hallgatni?... Öt harminckor a kilencedik szimfóniát adják Stockholmban...

Megnyálazta lyukas cigarettáját, kopott sportsapkáját a szemére húzta, és megindult az erdőszegélyen. Este volt, kis lámpájának fénye ide-oda táncolt a lombokon.

Mosolyogva néztem utána. Aztán hirtelen eltűnt a Vörösmarty-szobor mögött a kirakatok fényében.

Csipogtak és sokasodtak körülöttem az elmúlt dolgok, néha szinte nem láttam miattuk az utcát és a villamoskocsikat. Úgy jöttek utánam, mint a gyermekek a hamelni patkányfogó után... Veronkának elmondtam, hogy Ferencről levelet kaptam. Ferenc kitett magáért, két árkus papirost sűrűn telepetyegtetett mindenfajta malaccal, kicsivel, naggyal, hogy egész kondára rúgtak. Közül némi értelmes macskakaparást is találtam. A kaparások arról szóltak, hogy ő hála istennek még felülről szagolja az ibolyát, s reméli, én is. Aztán, hogy cudar tél volt, s utána bőséges olvadás. A malom fele elment belé, s már csak egy fél maradt, inkább csak hírmondónak. A Birtalan veje, az ács, akinek kocsmában verték volt ki az egyik szemét az Úrnak valamelyik régebbi esztendejében, megszemlélte a maradványokat, és azt mondta, hogy a malomnak végképp löttek, nem lehet már talpra állítani... Todor nyájasan üdvözöltet, s üzeni, ha haza találnék tévedni, néhány kovakövet hozzak neki, mert elfogyott a gyújtójából. Ami a falut illeti, a helyén van még mind a kettő, a hegyi is meg az alsó falu is. Az öreg pap is megvan. A fiatal ügyes fogyasztási szövetkezetet csinált... A rigók is megérkeztek, a vízi-madarak is, egyéb újság aztán nincs, Isten megáldja, Ferenc...

Veronka némán nézegetett. A fogház levegője finom lelki foltokat mázolt az arcára. A keze, a tenyere bőre is finomodásnak indult, éreztem, amikor beletette kezét a tenyerembe. Nagyon szűkösen élt a szóval, inkább csak a szemével mondta el a mondókáit.

- Kázmér úr - bátorodott neki egyszer igen sápadtan -, talán jobb volna, ha nem jönne többet...

- A fenét - nevettem. - Talán terhére vagyok?

- Nem, dehogyis... Meg sem érdemlem a jóságát... De annyi mindent összebeszélnek... Félek, nehogy Kázmér úr megbánja, hogy annyit törődött velem...

Szóval pletyka, lefetyelés. Még itt a fogházban is. Legyintettem, és valami vidám s meleg szóval barátságosan hátra veregettem. Sose izgassa magát. Miattam tizenkét kötetet locsoghatnak össze, nem veszem rossz néven. Az árnyékban élő emberek hajlamosabbak a gonoszságokra.

A kezében valami papírrózsát tartott, mosolyogva mutatta felém.

- Látott már ilyet, Kázmér úr?

A papírrózsa vékony dróttal vékony fűzfavesszőcskére volt erősítve. Veronka csinálta. A papírvirágot beállította vízbe, és a fűzfaszár negyednapra rügyezni kezdett. A csinált virág élő leveleket kapott...

Jó anyagocská valami szimbólum számára. Ha egyszer majd irkálni kezdek, gondoltam (mert mindenkire rájön egyszer), ügyes szóvirágot fogok fodorítani belőle. Néhányszor rám jött már, Ilonával kapcsolatban, de úgy találtam, hogy a fogalmazásom tiszteletlen és túlságosan is fesztelen, ami az irodalmi követelményeket illeti. Könnyed és lényegtelen dolgokon nyargalásom, és hiányzik írásaimból a zord szabályszerűség, a drámaiság. Nyilván az is súlyos hiba lehetett, hogy nem kötöttem nagyobb szabású eszmék záptojásain, nem ültem neki, hogy kiköltsem őket. Az irodalom ma tele van ilyen törekvő kötőkkel, akik komor elhatározással és fejezeteken át üldögelnek pompás záptojásaikon. Minthogy módszerem nem felelt meg az általános szokásoknak, gyufát gyújtottam, és a telefirkált papírlapok alá tartottam...

A fogház ablakának nekirepült érthetetlenül egy orrszarvú bogár. Veronka nekem adta, hogy vigyem el Kiskázmérnak. Kiskázmér megörvendett az ajándéknak, és megkérte a paput, hogy névnapjára vegyen neki egy olyan bogár- vagy lepkegyűjteményt, amilyent egyik kirakatban látott. A papu azonban hallani sem akart róla. - Hallottak ilyet? - kezdett izgalomba jönni. - Ahelyett, hogy egy doboz katonát kérne, egy doboz bogarat kér. Ezt is az apja verte a fejébe.

Most már mindennek én voltam az oka. A haragjuk és utálatuk tökéletes volt irántam. Nem akartam megjavulni és rátérni a rendes kerékvágásra, amelyet a társadalom érdemesebb polgárai számára kijelölt: a meggazdagodás és tekintélyszerzés útjára. Kalandos és kiszámíthatatlan fickónak tartott az egész család, valami megfoghatatlan, dühítő irrealitásnak, amit főképpen rövid angol pipámnak, alacsony jövedelmemnek és indokolatlan derűmnek köszönhettem. Ez az utóbbi olykor egész váratlanul ütött ki rajtam, mint egy titkos betegség. Nem ütöttem meg az általános mértéket, ez volt a baj. Pedig, bevallom, fészkelődtem, igyekeztem, hogy mindenkihez hasonlítsak, akit ők jónak láttak. Nem sikerült, mindig kifityegett a sorból valami pimasz tulajdonságom. Ezt Macskássy több ízben értésemre adta. Kártékony és fölösleges voltam. Ha azonban pénzt hoztam a házhoz, ami nemegyszer megtörtént, olykor egészen szándéktalanul is, vagy ha valamelyik munkámról néhány kiszolgált, öreg dicsérő jelzőt sütött el a kritika, ez úgy hatott, a pénz meg a kritikusok siket dörrenése, mint a viharágyú. A fellegek elkotródtak. Kormányozható felhők voltak.

A mapu, aki szintén nem nézett jó szemmel, és egy ihletett pillanatában vejét „egy száznyolcvan centiméteres parasztnak” nevezte, a tízezer betegség közül, amely az emberiség rendelkezésére áll, felszedett vagy fél tucatot, és meghalt. Furcsák és rejtelmesek voltak a szálak, amelyek Ilonát hozzátartozóihoz fűzték. A halálesetet valami zenei sikollyal vette tudomásul. Engem sikolyai határozottan egy operaária részleteire emlékeztettek. Zokogva gombolta be a kesztyűjét, elsietett a szanatóriumba, de egy óra múlva már újra otthon volt. Közben, valószínűleg a szanatóriumból, telefonált a szabónőhöz, aki már várakozott rá. Leültek, és hatvannégy percig elmélyedve tárgyaltak a szabásról és főképpen a gyászfátyol hosszáról. Divatlapok és különböző aggasztó szempontok megvitatása után megállapodtak két és fél méterben. Az előszobában azonban mégis úgy döntöttek, hogy a gyászfátyol három és fél méter legyen. A szabónő után a gyászjelentés megfogalmazása következett. Ilona, aki minden valamirevaló gyászjelentést elolvasott (ugyanilyen szenvedéllyel olvasta el a királyok és hercegek esküvőjéről szóló leírásokat is), könnyedén és gondolkodás nélkül emlékezett vissza a nagy lelki megrázkódtatás kifejezéseire. Nem került tehát semmi fáradságába összeállítani az anyja hagyta pótolhatatlan úrról, a mérhetetlen veszteségről, az anyai, hitvesi és nagyanai érdemeiről szóló szomorú jelentést. Amikor a mélyen lesújtott családtagok névsorának összeállítására került sor, néhány pillanatig habozott, hogy felvegyen-e engem is a megtört szívűek listájára. Szó sincs róla, a szívem valóban nem volt megtörve. Az igazság tehát úgy hozta magával, hogy engem szépen kifelejtsem a névsorból. Nem felejtett ki. De úgy érezte, hogy nem vagyok méltó erre a nyilvános szereplésre. Alig fejezte be ezt a kegyeletes irodalmat, jelentkezett egy államtitkár külsejű, kifogástalan úr, akivel a gyertyák mennyiségét és nagyságát, a koszorúk számát és milyenségét, a szalagok színét és anyagát beszélte meg. Az államtitkárszerű, kifogástalan jelenség a hagyományokra, Ilona viszont az ízlésre hivatkozott. A gyászpródok számát is megfontolás tárgyává tették, végül a gyászbeszéd személyi adatait is egy papírlapra csoportosították. Megtudtam, hogy az elhunyt négy jótékony egyletnek volt választmányi tagja. Vártam, hogy Ilona mikor kezdi már gyászolni az elköltözöttet, hogy hozzáléphessek, és résztvevően megszoríthassam a kezét, de éjfél is elmúlt, és a gyászüzem még mindig nem fejezte be előkészítő munkálatait. A várt pillanat végre elérkezett másnap: a szabónő hazaszállította a ruhát. Ilona a bejáratnál szemben odaállított egy karosszéket, a többi bútordarabot elhordatta onnan, hogy az egész világos falsíkot csak a karosszék uralja, trónszerűen, filmrendezői ízlés szerint, aztán leült, és zokogni kezdett. A barátai, barátnői és lazább ismerősei úgy tettek, mintha sajnálnák, lehalkították hangjukat, és elmondták esetlen ostobaságaikat. Amikor elkotródtak, elérkezettnek láttam a pillanatot, hogy Ilonához lépjek, és én is megvigasztaljam. Erre azonban nem került sor, Ilona felállott, és miután közölte velem, hogy nem tiszteltem az anyját, s szegény most halott, s hibámat sohasem fogja megbocsátani - ő vagy a halott, nem tudom -, fején a fájdalom szép pléhkoronájával elhagyta a szobát. A következő hetek az Ilona részéről azzal teltek el, hogy pótlátogatókat fogadott, köszönőleveleket írt, és felháborodott pillantásokat lövellt rám, mintha anyját az a bizonyos tisztelethiány vitte volna a sírba - az én részemről meg azzal, hogy orvsétákat rendeztünk Kiskázmérral, és amikor jó messzire jártunk otthonról, nevetgélünk, és meggondolatlanul örvendtünk a létnek, amely színeivel, hangjaival, ízeivel és formáival mindennap frissen bontakozott ki körülöttünk.

- Az apám eladta a házat - jelentette be egy nap Ilona. - Négy hét múlva ki kell költöznünk.

Segédkeztem a csomagolásnál, aztán félrevontam Kiskázmért, elmagyaráztam neki a tényállást. A tényállást, amely szerint nem sok értelme van annak, hogy az anyjával tovább folytassam a közös céget, holott érzelmi raktárunk polcai olyan csódszerűen ürültek. A szavak talán meghaladták a gyerek értelmét, de a hang megértésre talált. Vizsgálódva felnézett rám. - Hajolj le - kért megnyugodva. Megcsókolt, és szavamat vette, hogy nem hagyom el, és minden lehető

alkalmat megragadok a találkozásunkra. Aztán kezet fogtunk egymással, és amíg Ilona a csillárok lehordását ellenőrizte a lépcsőházban, én kisdéd csomagommal búcsút vettem attól a téves kapcsolástól, amelynek házasság, és attól a téves házszámtól, amelynek édes otthon volt a neve. Kiskázmér lengette a zsebkendőjét, görbe szájjal, gyerekes bájjal küszködve a rút fájdalom ellen. Visszasiettem hozzá.

- Nemsokára érted jövök - mondtam neki. Átfogta a nyakam, és mayához szorított.

Így hagytam el, fölöslegessé válva, mint egy vakbél, Ilonát. Rien, semmi - írta a naplójába XVI. Lajos a forradalom napján. Ha naplót vezettem volna, alighanem én is ezt jegyeztem volna be ennek a napnak fontos eseményeképpen: semmi!

15/ Éberlein úgy véli, hogy az emberek túlságosan nagy zsákokat emelnek

A műteremben ott állt készen, gipszbe öntve a pályaterv. Voltak pillanatok, amikor kissé undorított a dolog, és a kalapács után nyúltam, hogy a lopott holmit egy erkölcsös sújtással agyonüssöm. De az erkölcs elnyúlt nadrágtartó már, nem tartja a nadrágot. A gipszmodellt a Bagdi kárörvendő vigyorgásától kísérve beküldtem a bizottságnak. És én is elvigyorogtam magam.

A szigeten egy női ernyő fogója érintette a karomat. Megfordultam, és Júlia szemrehányó mosolyával találtam magam szemközt. Nyaka, enyhe csípője, kellemes keblei, hosszúkás combjai megint rendre üzembe hozták érzékeimet, mint lámpagyújtogató a gázlámpákat. Takaros lámpa voltam, világoltam, és szavakat sercegetem, amiket ő megbocsátással hallgatott. Megértő nő volt, felhevülésem biológiai tünet volt számára, vidáman integetett, hogy úgy, úgy, aztán azt kérdezte, hogy mitől vagyok úgy berekedve. Szépen megfogta a csuklóm, megtapogatott, egy férfi meg is fordult utánunk, de ő nem törődött vele.

- Magának láza van, Felméri.

- Igen, melegem volt, és hideg sört ittunk Bagdival. De ez nem lényeges. Lényeges az, hogy mi tulajdonképpen nagyon régen nem láttuk egymást.

- Szeptemberben lesz két éve - bólintott Júlia. - Menjen haza, feküdjön le, és ha holnap is láza lesz, hívasson orvost.

- Tudja, hogy elváltam Ilonától?

- Hogyne. Megtelefonálták még akkor. Nem ártana, ha három darab húsz centigrammos kinint venne be. Kétóránként.

- És hívassak orvost?

- Feltétlenül.

- Szabad a telefonszámát?

Mindjárt tárcsáztam is, és ott helyben felhívtam. Halló, a nagyságos asszony otthon van? Személyesen? Igen, akkor kérem, szíveskedjék sürgősen elfáradni hozzám. Igen, nagyon beteg vagyok. Nagyon. Nem találom a helyemet, félrebeszélék. Egy kicsit valamennyien félrebeszélünk. S ezen az alapon engedje meg, hogy az érzelmeimről beszéljek...

Szép altharagján leszidott, de meghallgatott.

- Nem simább és kellemesebb az, ha barátok maradunk? - kérdezte könnyed mosollyal. - Látja, egyszer már megégette az ujját.

Nem mondom, egy kicsit égett szagú voltam, de már új vágyakat hajtottam. Júlia künn lakott a nyaralójában, egy Pest környéki községben. Másnap néhány sornyi írást kaptam, hogy ha jobban érzem magam, menjek ki hozzá. A kicsi hajóállomáson várni fog rám vasárnap. Vannak háborúk és vannak kinevezések, vannak művészi sikerek, és megesik, hogy az ember kitöri a lábát. De ezek csak kis állomások. Az igazi, nagy állomások azok, amelyeken a szerelem vár ránk. Ezt majd kifejtem Ilonának, gondoltam, ha találkozunk.

Vasárnap lekéstem a hajóról, a hét végén mentem ki hozzá. A kis hajóállomástól akácok és jegenyék között vezetett az út: Meleg párok táncoltak a kertekben. Aztán rét következett. Olyan csattogás folyt ott, mintha ezer olló dolgozott volna a gyep között. Elszoktam a verőfénytől, megálltam, hogy kitöröljem nyakamból a verítéket. Tőlem húsz lépésnyire egy

kockás nadrágú fiatalember golfozott. Ahogy jobban odanéztem, láttam, hogy a fiatalember téved, nem golfozott, hanem kaszált. Aztán rögtön abba is hagyta, és elővette a fenőkövet. Jó tíz percig kezegette, cirógatta vele a kaszát.

- Gyerünk már, uram - nevettem rá barátságosan.

Ő is nevetett, és jó műkedvelősen megmarkolta a kasza szarvát. All right - kiáltotta, és megemelte a szerszámot. A kasza nagyot lendült, aztán mint egy rossz borbély, borotválni, faricskálni, vakargatni kezdte a vadmuhart, az inas ökörfarkkórót, zsályát, a lókörmfűt, a lenvirágot és a pásztortáskát, de a szénafű aljában nem sok kárt tett. Fűrj tilinkózott a közeli bokor alatt, és barázdabillegető sétált az úton.

- Hallja csak - szóltam oda a kockás nadrágúnak -, az élet megkovácsolta egy kicsit?

Felhúzta a homloka bőrét, hogy minek az, és nekilendült a fünek. A kasza elsuhant a virágok felett, és a kockás nadrágú megfordult a saját tengelye körül.

- Köszönöm, miszter, levizsgázott - kacsintottam derűsen.

- Ön jobban tudja?

Ledobtam a kabátomat, beléptem a tagba, és kivettem a kaszát a fiatalember kezéből. Gyerünk előbb azzal a kalapáccsal. Leültem az út szélére, a jelzőkő mellé, és a sima kőlapon kalapálni kezdtem az acél szélét. Egy szöcske a fülemnek ugrott, és egy gyilkos csomorika ernyője megcsiklandozta az orromat. A fiatalember a fűvet nézegette.

- Disznók - jelentette ki -, még itt is mindent teleköpködnek.

A kirándulókat gondolta, és cipője orrával megbökte az egyik szironták szárát. A növény vékony szárán valami köpésféle csüngött. Megkérdeztem tőle, hogy melyik bankban dolgozik?

- A postatakaréknál vagyok - jelezte könnyedén. - Miért érdekli?

- Mert amit maga itt köpésnek nézett, az kabóca petéje. A kabóca habbuborékkal védi petéit a hangyák ellen.

- Jó tipp - nevetett a fiatalember.

Egy óra alatt lekaszáltam az egész tagocskát. Sajgott a karom és vállam. Szomjas voltam, és reméltem, hogy valami rendes fehérnépre találok az úton, akitől elkérhetem a vizes korsót. De csak pesti lányokkal találkoztam, labdaütőt vittek a hónuk alatt, és telenevették a mezőt színház környéki ürességekkel...

Júliánál zajos társaságot találtam. Javarészt a szomszéd nyaralókból jöttek át a Palotai tiszteletére, aki a hétvégét rendszerint egy élemedett, irodalombarát grófnő vendégeként a nyaralótelepen töltötte, és szívesen ellustálkodott egy-két órát a Júlia tornácán is. Évek óta nem láttam. Arcán, a füle alatt fenyegető zsiradékok gyülekeztek. A jó és bőséges ételek lomha henteskirakattá változtatták az arcát. Régi előkelősége a szemek környékére húzódott vissza védelmi állásba. Ha a természetnek nincs ránk többé szüksége, alaposan elbánik velünk.

Köszöntöttük egymást. Júlia is előkerült, és elragadó volt. Palotait néztem, erősen kiábrándulva. Nem az arca miatt. Egy cikkét olvastam, a közlgő nagy átalakulásról, a változásról, amely lassan, tompa morajlással jön, és egy kicsit át fogja alakítani a világ képmását. Az író, amennyire megfigyelhettem, egész életén és egész munkásságán át egyetlen gondolattal gyötrődik, ezt fűrja, faragja a rögeszmések makacsságával. Néha kifordítja, mint a bundát. Néha úgy tesz, mintha másról akarna beszélni, de ez csak szemfényvesztés, valami olyan, mint az udvarias szakács receptjei az ötvenkétféleképpen elkészíthető tojásról. Mindenik más, és mindeniknek mégis tojásíze van. A Palotai tojásreceptjeinek szociális ízük volt. A meg-

nyomorított gondolat és az elesett igazság volt a művészi rögeszméje, amit én nagyon helyénvalónak találtam. Megbocsátó lágyág nélkül volt humanista, és ez is megfelelt az ízlésemnek. Egyébként azt tartottam, hogy a világot senki sem fogja szebbé tenni, nincs is rá szükség, csak magunkat öntsük egy kicsit elviselhetőbb formába... Palotai a lélek szabadságának és méltóságának törvényeit igyekezett olvasóival megértetni. Emberi szabadság és emberi méltóság erősen időszerű figyelmeztetések voltak. Közben az történt, hogy a sajtó, Európa sajtója szervezni kezdte az átalakulás gondolatát, és ügyesen megmagyarázta mindenkinek, hogy milyen elvetendő dolog a háború és a szabad lélegzés korlátozása. Természetesen csak adott körülmények között. De vannak okok és lappangó érdekek - magyarázta a sajtó -, amelyek egy bizonyos ponton arra készítetnek minden távolba látó és helyesen mérlegelő embert, hogy szögre akassza addig használt elveit, és elutasítsa azt a gondolatot, mintha a háború fölösleges vérengzés, a szabad lélegzés korlátozása meg hibás kormányzási módszer volna. Mert minden alól van kivétel. És ilyen okfejtéssel szépen megértették a halandók tájékozatlan millióival, hogy nem vagyunk még dominók, nem ülhetünk még le a farkcsigolyánkra kipihenni régebbi ostobaságaink fáradságait, még jönni fog valami, tartsa tehát mindenki szárazon a puskaporát. A lét harc, kiáltották. Örök nyugalanság, strófák és antistrófák, támadások és ellentámadások végtelen füzére. És Európa különböző helyein embereket tessékelt be egy keskeny rácsos cellába, akik nem hittek a strófák és antistrófák törvényszerűségében és a gyűlölet szükségességében. A sajtó az irodalmat is felvonultatta. Az írók nagy része zavartan köhécselt, kifújta az orrát, és e műveletek spanyolfala mögött hirtelen eldadozta bátortalan mondókáit. A köhécseléstől és orrfúvástól a nyájas olvasók szerencsére semmit sem hallottak, és a spanyolfal így feltűnés nélkül eltakarta a nyilatkozatok erkölcsi ürességét. Mások meg igyekeztek a jót a rosszal, a szépet a visszataszítóval összekeverni. Nyaktörő légtornászati mutatványok is voltak, de aztán mindenik simán ért földet, egyiknek sem lett semmi baja.

Horatius nagyobb hős volt - gondoltam, amikor ezeket a nyilatkozatokat olvastam. - Ő legalább szépen bevallotta, hogy gyáva. És azt sem tagadta, hogy a háborúban szépen eldobta a pajzsát, és megfutott.

- Ön megfutott - mondtam Palotainak a tornác párkányán egy darazsat nézegetve. - Egyszerűen cserbenhagyta a híveit.

Palotai gúnyosan nézegette a szivarját, aztán rám mosolygott.

- Ne legyünk patetikusak, Felméri... Mit tehettem volna... Élni csak kell. A kiadóm visszaadta legutóbbi regényem kéziratát. Mert, mondjuk úgy, nem osztottam az általános felfogást... Én már nem tudok lemondani a jó szivarokról és a könnyű francia kosztról, átdolgoztam hát a regényt. Higgye el, szerettem volna az átdolgozott kézirat utolsó oldalán csillag alatt megjegyezni, hogy: hölgyeim és uraim, kedvem lett volna önöknek valami mást is mondani, például az igazságról közölni egy-két szerény észrevételemet, de kiadóm úgy véli, hogy igazságokból nem lehet megélni. Csak az igazságról való lemondás biztosítja számunkra a mindennapi szivart...

Fanyar mosollyal nézegette drága szivarjának felszálló füstjét. Kétségtelen: túlságosan is kiélezte árulását, és öngúnyba menekült a következmények elől. Valamikor sokra becsültem nyíltságát és határozottságát. Most undorított minden szava. Öreg csepürágó - gondoltam -, csúnyán becsaptál. Pedig erősen hittem papírra kent prédikációidban, és úgynevezett írói világszemléletről sokat tartottam egykor. Hókuszpókusz volt minden. A fakír terebélyes fát növesztett a kicsi magból, most aztán továbbállott, és kiderült, hogy nyoma sincs a sátrában semmi fának és semmi terebélynek.

Észrevette alapos kiábrándultságomat, s zavartan próbált lendíteni valamit magán.

- Sokszor kérdeztem magamtól, Felméri, ha már írni tudunk, miért nem adatott meg nekünk, hogy bátrak és kitartóak is legyünk, teszem azt, mint a gladiátorok. De hát, mi tagadás, nem vagyunk gladiátorok. És az emberekért, a tömegekért - tette hozzá kissé sértődötten, amikor látta, hogy nem érdekel a mentegetőzése - sohase fájjon a feje. A nagy tömegek még a tengeri szivacs lelki életét élik...

Szerettem volna már Júliával kettesben maradni. Újabb vendégei érkeztek, két fiatalember, akik hírét sem hallották irodalomnak és szobrászatnak. Közvetlenek és igen nyájasak voltak. Gyönyörű barna bőrük és gyerekes tudatlanságuk úszó- vagy evezősportra vallott.

A tornác párkányán a darázs mozdulatlanul figyelt. A fáról egy hernyó pottyant le, és lomhán végigmászott a párkányon. A darázs mereven nézte, aztán hirtelen megrohanta. A hernyó vadul dobálta magát, menekülni próbált, néhányszor le is vetette támadóját. Heves ricsaj támadt, a darásznak végül is sikerült áldozatát fejen harapni. Halálos seb volt, a hernyó elnyúlt, a darázs meg tojócsövével gondosan végigtapogatta a hullát, és alkalmas helyen beleeresztette a petéit. Rövid pihenés után rendbe szedte magát, és elrepült.

Júlia fölém hajolt, hogy megnézzem, mi foglalkoztat.

- Valami baja van, Kázmér? - kérdezte igen gyöngéden.

Eszébe sem jutott, hogy a természet e pillanatban jobban érdekelt, mint az általános locsogás, amit a két rokonszenves fiatalember indított meg. A község orvosa beköszönt az erkélyre, és Júliának eszébe jutottak azok a furcsaságok, amiket Éberleinről meséltem. El is mondta gyorsan és igen vidáman. Úgy láttam, hogy csak a kerékpárra, rosszul megkötött nyakkendőre, buggyos nadrágra és Goethe-idézetekre emlékezett vissza. Csak a külsőségekre. Pedig az orvos magányáról is sokat beszéltem egyszer, életének tompa színeiről és meneküléséről. Felületesnek találtam tehát, hogy Júlia említést sem tesz ezekről a dolgokról.

Enyhült a nap, lementünk a fák közé sétálni. Az író az egyik színház igazgatója sürgősen a telefonhoz hívta. A társaság elszéledt, Júlia megkérdezte, hogy nem volna-e kedvem megfürdeni. Lekanyarodtunk a vízhez, és belevetettük magunkat a hullámok közé. A part sekélyében egy nő feküdt, és keblei fehér tömlők módjára himbálóztak a vízen. Júlia nyugodtan és kissé méltóságteljesen úszott mellém. Hamar megelégedte, kiment a partra, és megszáritotta magát. Magára akarta kapni a ruháját, de én megkértem, hogy üljünk le egy keveset a parti harasztban. Idegenkedve és óvatosan ereszkedett le.

- Nagyon kényelmetlen itt - jelentette ki rosszállóan.

- Nézze az eget - figyelmeztettem jókedvűen -, nézze a fákat...

- Köszönöm - rázta a fejét. - S majd addig valami bogár mászik végig rajtam.

A combján hirtelen valami hosszú fejű bogár mászott végig. Lefricskázta magáról, és fölállott. Én is fölöltözködtem.

- Elárulná nekem, hogy miért olyan szórakozott? - szólalt meg később, amikor visszafelé indultunk.

- Szereti a falut, Júlia? - kérdeztem válasz helyett.

- Azt hiszem, nincs érzékem hozzá - mondta nyugodtan. - A Múzeum körúton születtem.

- Tudja, én most, úgy rémlik, kettős életet élek. Valami furcsa párhuzam van bennem... Néha órákat töltök egy távoli erdőben, egy malom körül... És ne higgye, hogy ez csak pusztán emlékezés, vagy, ami még rosszabb volna: ábránd... Szó sincs semmiféle ábrándról. Egyszerűen ott vagyok a malom körül, és dolgozom... Mondja, tudna maga vidéken élni?

Nem érezte meg, hová nyúlnak a gondolataim, és könnyedén rázta a fejét. Nem. Nem bírja a falu szagát, a kezdetleges egészségügyi viszonyokat, a nyomasztó csendet és egy csomó más dolgot.

- Lánykoromban egyszer megcsömöröltem a sok légytől... - fordult felém nevetve. S a vidéki életformák alsóbbrendűségéről kezdett beszélni.

Fütttyentettem egyet. S én még homályosan valami olyant képzeltem, hogy nemcsak a testünk közeledik egymáshoz, hanem a gondolatainknak is van valami közössége. S most láttam, hogy tulajdonképpen semmi közösség nincsen közöttünk. A karunk összesimul, a testi vágyaink fojtottan mosolyognak egymásra, de egyéb aztán aligha köt még össze bennünket.

- A lélek mély - érveltem másodszor is csalódottan -, sohasem fogunk egymás tárnáiba leereszkedni. Amíg az ember csak csinos és fiatal eszköz a szaporodás kezében, a testi örömek mellé a lelket csak úgy kapja, mint kávéhoz a habot, külön csészében. Később a belső dolgok is fontosakká válnak. S én ott tartok már, hogy elkezdődött számomra a belső dolgok fontossága is. Nem, gondoltam, Júlia estére nem érné be aludttejtel és csillagokkal. Két külön éghajlat vagyunk. Amit én szeretek, az idegen a számára. A tölgyfa csak mint kész gyártmány érdekli, mint pohárszék vagy szekrény, az állat csak mint szőrmebunda vagy laboratóriumi kísérleti nyúl...

Sebesen búcsút mondtam gyerekes terveimnek, és mosolyogva szorítottam meg a Júlia kezét.

- Képzelse csak, Júlia, az előbb valami furcsa ajánlat volt a nyelvem hegyén. Azt akartam indítványozni, hogy legyen a feleségem.

Vizsgálódva és némi izgalommal nézegetett. Szép volt, és a szemében meleg lángocskákat láttam, amelyek az én tiszteletemre gyulladtak ki. Néhány elmosódott, általános szóval sebesen előadtam kecses ötletem kevésbé kecses folytatását is. Értelmes nő volt, megértette, hogy nem volnánk egymás számára jó útitársak. Meleg sajnálkozás fátyolozta a hangját, de már nevetett is, bár inkább csak a maga megnyugtatóására. Alkonyodott, visszasétáltunk a nyaralóba, Júlia azt kívánta, hogy maradjak még. A vendégszobából kizavarta egyik fiatalember rokonát, és én az éjszakát is ott töltöttem. Reggel elköszöntünk egymástól, és én elindultam a hajóállomás felé. Szedtem a lábam, nehogy lekéssem a hajót, mert kilencre a törvényszéken kellett lennem. A zsebemben volt a válóper tárgyalására szóló idéző.

A kanyarulat felől már hallatszott a hajó vastag bűgása. Most megindult a felső állomásról. Zsongott a rét, mezei poloskák ültek a leveleken. A szöcskék kerti ollók csattogását utánozták, és hevesen loccsantak szét, amikor a meghajló katáng és felsőhajtó szarvaskerep lépteimre figyelmeztették őket. Itt sárga volt a szarvaskerep, de nálunk a hegyoldalakon, ahol szelek rázogatták őket, vörösbe hajlottak. És lapos volt a föld, akácokkal, poros bokrokkal, A mező elpiszkolt zöldjén túlhízalt tehén harapdálta a fűvet. Jobb kézről egy dombocskák körül apró erdőparcellát láttam, arra kerültem. Valami régi falom tövében gyík lihegett. Süttette magát a nappal, és legyekre lesett. A lyuk elé egy élelmes pók hálót feszített. Kis zsivány - gondoltam -, ezt a városban tanultad. Ott nyitsz te is üzletet, ahol másnak már bevált a bolt, és kevés a kockázat. Pontosan a gyík orra elé telepedtél...

A kicsi erdőben rigó furulyázott. Az egyik fatörzs mögé álltam, és utánaozni kezdtem a füttyörészését. Otthon sokszor tettem lóvá a rigókat. A madár kinézett a poros ágak közül, izgatta az idegen füttyező, haragosan közeledett, kereste a hang gazdáját, és dühösen ugrándozott egyik fáról a másikra.

A hajó megint vastagot bűgött, láttam is már a kéményét. Feketics, a Fapofa jutott eszembe, akit egyszer egy volgai hajón majdnem agyonvert a ledülő hajókémény. Hogy hadart a tökéletlen! Bár a rendnek konok híve volt, ha tűzbe jött, felborította a szavak és érvek ésszerű sorrendjét, az alany és állítmány megrögzött viszonyát. Nála alany és állítmány legtöbbször nem éltek törvényes házaseletet. Néha közös háztartásra léptek ugyan, de az állítmány ilyenkor is kicsapongóan viselkedett, s hiába volt minden igyekezet az alany és a többi családtagok részéről, az állítmány nem teljesítette házastársi kötelességét...

Úgy látszik, sok időt töltöttem a rigóval, mert a hajó megint bűgött egyet, s mire a folyóhoz értem, a kicsi kikötőben eloldották a köteleket, és a gőzös már vidáman pöfékelt Pest felé.

Ha siettem volna, gondoltam, most a hajón ülnék. És nem késtem volna le a válóper tárgyalásáról. No, de nem sok értelme lett volna a sietségnek. Azokat a törvényes férceket, amik még Kernbach Ilonához kötnek, nélkülem is átnyisszantják majd az ügyvédek ollói. Nem gyötör a kíváncsiság az Ilona látása után.

Azt hallotta, hogy csinos jövedelmem van, járuljak tehát hozzá a gyerek nevelési költségeihez...

Ott maradtam a parton, s bevártam a déli hajót. Közben egy kutyakölyökkel játszadoztam, és sétálgattam a Duna mentén, hallgattam a víz loccsanását, mint otthon a Maros iszapszagú csobogását. Könnyű voltam, mint a pacsirtatoll, amely lassan hajókázik a levegőben. A vasgolyóbisok, amiket lábamon, csuklómon és gondolataimon viseltem, lekapcsolódtak rólam...

Veronkától egyszer valami együgyű éneket hallottam. Zümmögve lépegettem, és botorkáltam a parti harasztban...

Talpra kell állítani a malmot - gondoltam. - A félszemű Birtalan elvégzi az ácsmunkát, Téglá nem kell, Ferencsel meg Todorral meg lehetne beszélni, hogy a régi kőbányából hozzanak vagy húsz fuvar épületkövet az alapzathoz...

És a kertet is meg lehet nagyobbítani. Birtalan, az öregebbik, a szérűskert gazdája, jó pénzért átengedi azt a pászmát, amely az árkon innen esik. Todor szerint jó porhanyós a földje. A környéken nincs gyümölcs. Dinnyét meg nemes gyümölcsöt kéne termelni, szárnyast, veteményt.

- Nincs annyi majorság a községben, amennyit a fürdőben fel ne ennének egy nyáron - vélte Todor. A fürdő erősen kiépült, úgy csődülnek júniusban oda a népek, mint valami búcsúra.

- Neki kell látni, Felméri úr - csippentett barátságosan a szemével. Mint egykor a doberdói állásokban, amikor bajtársak voltunk örömben és piszokban.

Cigarettát adtunk egymásnak, és barátságosan mosolyogtunk, Felvetődött a Bucur-malom dolga is. A jegyzőt hat év előtt elhelyezték, a bank megbukott, s a malom is elpatkolt ennek következtében.

Az én malmom is erősen belefeküdt a pocsolyába. A kecskeállás még ott volt az udvaron, Ferenc kövirózsát rakott a fedélre, nehogy lecsapjon a házra a mennykő.

- A mennykő nem ütött bele - véltem somolyogva -, de a víz alaposan farba lökte. No, majd talpra állítjuk... Igaz-e, Éberlein doktor?

Úgy rémlett, Éberlein nagyokat bólínt. Úgy találta, hogy egy kicsit nyúzott képem van. Sokat mászkáltam, sok verítéket pottyantottam el semmiért. Nem kell nagy zsákokat cipelni, és belegörbülni a boldogság előkészítésébe. Nem kell megenni a kásafalat, és elrontott bendővel érkezni a röpködő sült kacsák közé...

Megjuhászodva és elégedetten lépegettem a szénaszagú napsütésben. Éberleinnak igaza van. Az emberek túlságosan nagy zsákokat cipelnek. Én beérem kisebbel is. A boldogsághoz való tehetség a legtöbb emberben megvan, de elpuskázzák a dolgukat azzal, hogy nagy feladatokat akarnak megoldani, nagy zsákokat akarnak megemelni. Zsákokat, amikben legtöbbször haszontalan kövek vannak...

Messze jártam a hajóállomástól, igyekeznem kellett, nehogy a második hajóról is lekéssem...

16/ Rövid s talán lényegtelen közjáték

Esett az eső.

- A libákat ősszel bezárják a ketrecbe - morogta Bagdi. - Mert így ősszel mindig eszükbe jut, hogy valamikor költözködő madarak voltak, és röpködni kezdenek az ostobák.

Az ostobát nekem címezte, nem a libáknak. Úgy találta, hogy igen figyelmesen böngészem a Ferenc bőbeszédű beszámolóit. Láttam rajtam, hogy én is verdesni kezdek szárnyaimmal.

- Pedig benne vagy már alaposan a ketrecben, Felméri... Innen te már bajosan fogsz megugrani... Nesze. Olvasd ezt a nagy hasravágódást... Ha így megy, holnap már az akadémiába is beválasztanak...

Megvetően az asztalra dobta az újságot, feltúrta a gallérját, és nekivágott az esőnek. A Ferenc levele meg az Éberlein doktor üzenete sokkal jobban érdekelt, mint az, hogy mit írdogálnak rólam az újságok. Akármilyen írtak, nem voltam túlságosan meggyőződve a magam kiválóságáról. A kiválóság is csak kitartás és szerencse dolga.

Ezen az őszön sok életbölcseletet szüreteltem, bő volt a termés alávalóságokban. Bagdit őszinte megjegyzéseiért kilökték a szobrászati iskolából. Ilona valami kis alattomos nyilatkozatot adott le rólam egy rikoltó lapocskának. Hajdani lakásadónőm, a jóságos beszédű műlovarnő beperelt több havi házbérhátralék és ennek kamatai erejéig. A Veronka dolgát is felpiszkálták. Úgy állították be, mintha én lettem volna a szerencsétlenül járt gyermek apja, s a nőt az én durva nemtörődőmségem kényszerítette volna arra, hogy öngyilkosságot kíséreljen meg. Azt hiszem, Péntek felől fűjdogált a szél. Azért korántsem görnyedtem meg kínos tapasztalataim súlya alatt, inkább egyre vidámodtam, és felfelé nyújtottam a fejem, mint nyegle csikókoromban, amikor ügyesen kirúgtam magam körül a kerítést.

Az ember ne húzódjék az árnyékba, akkor elégedettre barnul. A közgazdaság és a polgári erények arra oktattak, hogy bújjunk be a pincébe, és tegyük el magunkat takarékosan téli burgonyának.

- Akkor én már inkább a napon maradok - mondtam Bagdinak, aki másnap is ott kotolt a műterem kandallója mellett. Amióta elvesztette tanári állását, az én padlómat köpte tele haragos nyállal és bölcseleti tételekkel. Amíg átöltözködtem, hogy munkához lássak, látogató érkezett. Bagdi vigyorogva jelentette be.

- Befutott az első gratuláció - bökött a háta mögé, a műterem felé. - Magatokra hagylak, komám, hadd örvendezzettek egymásnak.

Ilona állott az ajtóban.

- Kiskázmér hol van? - lépett hozzám elszántan.

Az újságokban megjelent a hír, hogy a pályázaton az én tervem nyerte az első díjat. Az egérfogó tehát remekül működött - gondoltam elégedetten.

Előbb Kiskázmérről csevegett valamit. Hogy azért jött fel, mert azt hitte, a gyereket nálam találja. Meg akart kérni, hogy kíméljem jobban a gyereket, ne fárasszam halálra a kirándulásokkal. Tárgyilagos mosolyát aztán hirtelen felcserélte valami kevésbé hivatalos nyájassággal.

- Látom, szorgalmasan dolgozik, Kázmér... A magány, úgy látszik, jót tesz magának...

Végignézte a szobraimat, és úgy mellékesen megjegyezte, hogy olvasta a lapokban a pályázat eredményét. Hirtelen új toalettet csinált, és felvette a félrevezetett és cserbenhagyott nők bánatos farsangi álarcát.

- Ismerje be, Kázmér, hogy komisz volt hozzám - kezdte el aztán utolsó felvonásunk nagy jelenetét.

Előzékenyen bólintottam. Beismerem. Nem voltam valami ragyogó jellem. Kicsinyeskedtem, zsörtölődtem, vad fintorral viseltem a házasság örömeit, és pénzkérdésekkel szemben veszettül közömbös tudtam lenni. Hiányzott belőlem a tehetség, hogy a szent egyetértés érdekében mindig lehunyjam valamelyik szemem. Mert a házasság - bólintottam, és bölcs mosolyt szolgáltam fel hozzá -, a házasság a félszemű emberek paradicsoma.

Gyöngéden félbeszakította vallomásaimat, és figyelmeztetett, hogy neki olykor mind a két szemét le kellett hunynia, olyan elviselhetetlen alak voltam.

- Tudom - mondtam. - Mi, férfiak, általában rosszul idomított vadak vagyunk, ha bele-szokunk a szerelem örömeibe. Ennélfogva sajnálom, hogy annyit vétettem az ízlése és a vára-kozásai ellen.

Tanakodva nézegetett.

- Maga őszintén beszél?

Hellyel kínáltam. Leült, és szórakozottan letette a kalapját.

- Nincsenek jóvátehető dolgok - mondta engedékenyen. Be kell vallanom, finomnak találtam könnyedségét, amellyel felajánlotta megbocsátását.

A nők tetemes hányadát manapság futószalagon gyártják, mint a gépkocsikat. Végy egy köze-pesen fejlett csontvázat, tapassz rá egy kis húst, rakjál belé zsigereket, 30 gramm ostobaságot, 40 gramm tetszeni vágyást, 20 gramm érzelmösséget, 0,5 gramm őszinteséget, aztán hagyjál benne egy csomó ürességet, az egészet takard le egy eredeti Pathou-utánzattal, hidd el neki, hogy csak önmagadért szeret - s kész a nő, akivel a sors egy bőkezű pillanatában megajándé-kozott. S amellet olcsó ajándék, gyári áron számlázzák neked.

Kedvesen nézett a szemembe.

- Maga alapján véve megcsalt, Kázmér... Szándékosan félrevezetett.

- Lehet - feleltem. - Nem emlékszem rá.

Megcsaltam, magyarázta, mert eldugtam, valósággal elsikkasztottam előle a tehetségemet. Hétévi együttlétünk alatt jóformán csak közepes vagy sikertelen dolgokat alkottam, s most, hogy elváltunk, egyszerre kijöttem a színeimmel. Az ő szerelme semmire sem volt jó, nem ihletett, és nem lelkesített. Mihelyt leráztam magamról, megnyertem a pályázatot. És *Jégverés* című szobromat is olyan áron adtam el, amennyit hét év alatt összesen nem tudtam vagy nem akartam összekaparni... Meg kell adni, tette hozzá gavalléros elismeréssel, a *Jégverés* kitűnő munka volt, ő is látta... Fájdalom, benne nem volt meg a képesség, hogy engem ilyen alkotá-sokra ihlessen... Talán azért is dobtam őt el magamtól, céltudatosan, előre megfontolt szándékkal... Ravasz és lelketlen alak voltam, annyi bizonyos. És mindennek a tetejébe most, amikor kimásztam az ismeretlenségből és megtollasodtam, ahelyett hogy enyhíteném helyzetét, még szűkmarkúskodom. Végre is, tette hozzá igen tárgyilagosan, nem kívánhatom, hogy az apja tartsa el...

Az utalvány, amelyet egy hét előtt a *Jégverés*-ért kaptam, még ott volt a dohányzóasztalkán. Rövid, sima mozdulattal átadtam neki. Valamikor régen ilyen letompítottan és zaj nélkül nyújtottam át neki a virágjaimat is. Megnézte, és megindultan mosolygott.

A szerelem éppen olyan csoda, amikor elmúlik, mint amikor jön. Most tudtam először olyan érzéketlenül nézni rá, mint egy bútordarabra. Az utalvány működésbe hozta az Ilona érzelmeit. A szemében lágyság tükröződött. Az anyagi ügyekben nagyon szentimentális, gondoltam elnézően. Visszakanyarodott az elmúlt évekre, és a szerelmünkről beszélt. Valóságos nagytakarítást csinált, lefújta a port, kifényesített mindent, hogy csak úgy ragyogott az egész ócska lomtár. Odaadón hallgattam, s közben meghámoztam egy almát, és elfogyasztottam. Az alma zavarta visszaemlékezéseiben. Megállott, és szemrehányóan kérdezte:

- Csak ennyire fontos a jelenlétem, Kázmér?

A mosolya, amely megkarcolt önérzetéből kiserkedt, pillanatok alatt patakká vastagodott. - Én itt gyötrődöm és megalázkodom - mondta a sötét patak bánatosan -, megajándékozlak nagylelkűen a bánatommal, te meg, ahelyett hogy térdre hullanál bűnbánóan - eszel, táplálkozol, úgy viselkedsz, mint egy gyomorállat. Micsoda durva fickó is vagy, hallod-e!

Egészséges emésztésemet egyszer már a szememre vetette. Jóval a válóperünk előtt volt ez, a Húvösvölgyben, ahová kettesben mentünk ki. Ő valami finom dologról fecsegett, azt hiszem, akkor is az érzelmeit hozta szóba - mert néha eszébe jutott, hogy közölje velem őket -, és én lovagiatlanul fogyasztottam a zöldhagymát és trappista sajtot. Akkor röviden és dühösen gyomorállatnak nevezett, aki nem szégyellem magam ott a természet ölén is kizárólag a gyomromra gondolni. Közöltem vele, hogy a természet nem az az édeskés képeslap, amilyennek hiszi. A természet egy vég nélküli, mohó táplálkozás, minden diéta nélkül. A napsütésben két légy röpült a karjára, és én abban a helyzetben voltam, hogy tételemet például is igazolhattam. Felhívtam figyelmét a hím légyre, amely valami ehető nászajándékot hozott a nőtény légynek. A nőtény légy átvette az ajándékot, és amíg a hím mámoros teendőihez látott, ő a csókok hevétől nem zavartatva, jóízűen elfogyasztotta a nászajándékot.

Letettem a második almát, amelyet éppen meg akartam hámozni, és megnyugtattam, hogy alapjában véve feszülten figyeltem érzelmeinek megnyilatkozására, s az almahámozás csak levezetője volt bizonyos reakcióknak. Udvarias mentegetőzésem kiengesztelte, és újabb kijelentésekre bátorította. Néhány szenvedélyes mondatban összefoglalta feltámadó érzelmeit, majd odasétált az ajtóhoz, mosolyogva ráfordította a kulcsot a zárra, és kigombolta a ruháját.

A nőket a hajfodrászok és operettszínházak arra nevelik, hogy elviselhetetlen legyen számukra a gondolat, hogy a férfi, akinek alkalmat kínáltak, nem óhajtja őket birtokba venni. Ilona azt hitte, hogy duzzogok, és csak gyerekes daczból nem nyúlok a paradicsomi gyümölcs után.

- Meg akar büntetni, Kázmér? - tette fel a kérdést megjátszott büntudattal.

- Nem volna rossz gondolat, Ilona. De erre sajnos semmi okom nincs.

- Ne tagadd. Megbántottalak. Macskássy egyszer Ikarusznak nevezett. Azt mondta, viasz szárnyaid vannak. Sohasem fogsz felemelkedni. Röpködsz, egyszer aztán csúnyán le fogsz zuhanni... Nem volt önálló kritikai érzékem, igazat adtam neki... Beismerem, nem hittem neked... Elejtettelek... Most megbüntettél azzal, hogy híres ember lettél.

Sohasem tegezett azelőtt. Nevettem.

- Ilona, gombolja be a ruháját. A pályaterv nem az enyém. Láttam egyszer moziban egy apacsot, aki csincsillabundát lopott a nőjének. Az ötlet termékenyítőleg hatott rám...

- Lopott? - kérdezte Ilona mosolyogva. - Túlságosan romantikus ügy... Maga sohasem értett a romantikához, mindig rossz osztályzatot kapott belőle.

Nem hitte el, hogy a pályamű nem volt az enyém. Talán hiába is bizonyígtattam volna, hogy téved, mert igenis, vad, féktelen romantika vett erőt rajtam, de korántsem szerelmi alapon, hanem attól a homályos vágytól indítva, hogy megmutassam neki és a barátainak, az egész nyegle, élelmes társaságnak, hogy nem vagyok még lezuhant Ikarusz. S hogy nagyon siettek, ő meg Macskássy azzal a harmadosztályú temetéssel. Nem - legyintettem magamban -, a szavaknak már nincsen értelmük. Bennem már minden düh és romantika elcsendesedett. Ilona és a hozzátapadó szenvedélyek, minden. Nem érdekel már Ilona. Sajnálom, hogy önzése és hiúsága erre az ostoba látogatásra ragadták. Unom a meséjét. És őt magát is.

Szóltanul megmutattam neki a levél másolatát, amelyet a pályabíró bizottságnak írtam.

- Amint látja, felvilágosítottam őket arról, hogy tévedés történt.

- S el is küldte nekik?

- Természetesen - feleltem.

Hangos nevetésre fakadt. Aztán megnyugtatóan, hogy a pályaterv egyáltalán nem érdekli, s eddig sem érdekelte. Kiskázmér miatt jött, és nem a pályatervért. És könnyedén begombolta a ruháját, megigazította a haját, aztán kissé megijedve rám bámolt.

- Ugye, most rosszat gondol rólam?

- Igen - bólintottam szívélyesen. - Segíthetek?

Amíg felsegítettem a kabátját, elsírta magát. Hallgattam egy darabig, amikor letörölte a könnyeit, közöltem vele, hogy ami Kiskázmért illeti, örömmel veszem magamhoz.

Már a műteremben voltunk, szórakozottan leemelte az állványról az egyik mintázófácskát, és hűvösen tudomásomra hozta, hogy a papu hallani sem akar arról, hogy a gyereket az én gondjaimra bízzák. Ő mindenben osztja a papu álláspontját.

- Nem egyezhetünk bele abba, hogy a saját ízlése szerint nevelje - jelentette ki, és a mintázófácskával ügyesen beleszúrta az előtte álló agyagszobor szemébe. - Hogy aztán majd olyan élhetetlen alakot faragjon belőle, amilyen maga - tette hozzá, és az agyagfejnek az orrát is átdöfte.

Majd pirosra festette a száját, felvonta a vitorláit, és karcsún, kecsesen elhagyta kikötőjét, amely olyan kevés imádattal fogadta. Nem felejtett semmit nálam, amiért vissza kellett volna jönnie, s így nem kellett tartanom többet a viszontlátástól.

17/ Vonulnak a madarak

Egyre gyakrabban szakadtam ki városi környezetemből. Ide-oda loccsantam két földrajzi pontom között, dagály és apály voltam, egyszer otthoni partjaimat nyalogattam tarajos frissességgel, aztán megint visszatértem jól szabályozott, hullámtörőkkel ellátott városi öblömbe. Kiskázmérnak fából elkészítettem a malom kicsi mását. Még a zsilipet is megcsináltam hozzá. Újjá kell építenem a másik malmot is, gondoltam. Az öreg kőbánya ott a hasadék mellett még kiad annyi követ, amennyi az alapozáshoz szükséges. A deszkát és gerendát a régi Dukics-telepről lehetne szállítani. A félszemű Birtalan majd kiméri és kiácsolja a gerendákat, Ferenc is szívesen segédkezik, hogy ne kelljen készpénzzel törlesztenie az elmaradt haszonbért. Aztán itt vagyok én is, még értek egy keveset a baltához és a fűrészhez.

Gyakori otthoni tátogatásaimnak bizonyára volt valami tudományos elnevezése is, talán tudathasadás vagy ehhez hasonló, nem nagyon vizsgálgattam, nem is érdekelt. A fő, hogy otthon voltam, és Ferencel már korán reggel fűrészeltünk és kopácsoltunk, mint a harkályok. Vígán és bölcsen voltunk, Ferenc hosszú maszlagvirágot viselt a kalapján, s tréfájának reszelőjével minden nagyhangú alakról lereszelte az aranyfüstöt. Nem kímélte a hegyi papot sem, aki szénásszekerének kukkján békésen noszogatta bivalyait. Egy bábaszarka mindennap ott ült a topolyafán, és kíváncsian nézte, hogyan serénykedem a szerszámokkal, s utána hogyan kanalizom a bögréből a Ferencné jóízű hagymalevesét. Éberlein is arra karikázott néhányszor rozoga kerékpárján, elmondott egy-két idézetet, aztán megnyálazta göbös cigarettáját, és továbbállt. A községbeliek is arra kanyarodtak vasárnaponként. A földjüket látogatták, hazajövet útba ejtették az épülő malmot. A falu kegyetlen életet él, kegyetlen a derűje is. Azt hitték, hogy csak műkedvelői szándékkal kopácsolok meg fontoskodom a malom körül, mint régebben, amikor még nem volt egyéb dolgom, s el is eresztettek néhány borsos tréfát a rovásomra. Sok rossz fát tettem volt régebbecsken a tűzre, nehezen hitték, hogy mihaszna mókáim felett is eljárt kissé az idő.

- Aztán mi újság a nagyvilágban, Kázmér úr? - tudakolták inkább ugrató szándékkal, mint komoly kíváncsisággal.

Mondtam is nekik annyi fura újságot, hogy tótágast álltak tőle. A fürge beszéd megtette hatását, melegeket vigyorintottak, és megadóan bólongattak a fejükkal. Hogy mégis én vagyok a kitanultabb.

A kertet még tavasz elején rendbe szedtem. Kimértem a távolságokat, és megástam a gödröket a facsemeték ültetéséhez. A hegyi pappal megbeszéltem, hogy én is belépek a szövetkezetbe, s amit termelek, azt a szövetkezet útján értékesítem. A felesége szőnyegszövésre oktatta ki az asszonyokat, hogy a téli hónapokban legyen valami aprítani való a tejbe.

Sárgult a lenvirág, kéklett a katáng, és piroslott a meggy a fákon. A patak partján csikos hátú legyek üldögéltek a martilapukon. Néha lejött az erdőkerülő, s én kikérdeztem az őzek meg rókák felől. Az alsó faluban az öreg pap sokat panaszkodott a feleségére meg az államsegélyre; a lányai nagyobbreszt elszéledtek, három férjhez ment, kettő tanítónő lett. - S a drámákkal hogy állunk? - vettem fel a kérdést. Szétnézett, hogy a felesége nincs-e a közelben, aztán hozzám hajolt, és elárulta, hogy éppen nemrég kezdett hozzá egyhez. Attiláról fog szólni, s a címe az lesz, hogy *Isten ostora*.

Todor az istállót tapasztotta, és örvendezve fogadott. Átjöttek a szomszédok is, és ők is megkérdezték, hogy mi hír a nagyvilágban, lesz-e háború. - Nem tudom - vonogattam a vállam -, nem kötötték az orromra, ellenben hallottam, hogy Turkesztániában feltalálták az évelő

búzáat. Fűvel keresztezték, s ettől aztán aratás után megint kihajt. Három évben csak egyszer kell elvetni. - Megbeszéltük a dolgot töviről hegyire, aztán jöttek haza a legelőről a marhák, vizet kellett nekik adni, elköszöntem hát Todoréktól, s visszatértem a malomba.

Hamar eljött az aratás, lenn a Maros környékén már dolgozott a gép, a kósza szél ellopta olykor a cséplő zúgását, és felhozta a malomhoz ebéd utáni altatónak. A nap gombostűpárnának nézte az ember hátát, és ezer forró gombostűt szurkált belé. A malom mögött, a vastag mohán puha szundítások estek. A kúthoz támasztott kapa vakítón villogott a déli napon. Ferenc is a malom mögé húzódott. A távoli cséplőgép álomba duruzsolta, vastagokat hortyogott időnként, ügyet sem vetve arra, hogy csepűnadrágjának hátuljával két fej érett paradicsomot nyomott laposra.

A frissen ácsolt bivalyistálló falára vadszőlő készült felkúszni. Sokszor nézegettem, ha a kerti munka után árnyékba kíváncsoztam. A vadszőlőkacs folytonos mozgásban volt a sima fal mellett. Keresett valami ágat, kerítést vagy rozsdás vasszőget, amelyben megkapaszkodhatott volna. A fal sima volt, sehol egy szög vagy faág nem mutatkozott a láthatáron. A vadszőlő néhány napig töprengett, aztán fogta magát, tapadókorongokat fejlesztett a kacsok végére, enyvet készített, és a korongok segítségével odaenyvezte magát a sima falhoz. Így kúszott tovább, leleményesen, makacsul és a fejlődés letörhetetlen akarásával.

Az erdőszegélyen jártunk Éberleinnal, aki gyógyszert vitt egy öregasszonynak.

- Ki adta a vadszőlőnek az ötletet, hogy tapadókorongot növeessen? S ki adta a rendelkezést a sejteknek, hogy hozzák sürgősen üzembe a vegytani laboratóriumot, és szállítsanak, mondjuk, nyolc adag megfelelő erősségű enyvet a felső kacsok részére? S a rögtönzött enyvgyár hogyan állította elő az enyvet?

Éberlein helyeslően bólintott, és azt kérdezte, gondolkoztam-e már azon, hogy mi hajtja fel a fába húsz méter magasságba a nedvességet? Vannak még felderítetlen dolgok. S mind e felderítetlen dolog mögött az élet áll.

Elhagytuk a vereslő erdőszegélyt. Lenn az acélszürke vízen, a sárga káka között, feketén úszkáltak a vadrucák. Odalátszottak a krumpliföldek is, s rajtuk megtömött zsákok fehérlettek. A kerékpár kormányáról hársfázsinegen befőttesüveg csüngött. Az öreg papné szilvaízet főzött, és egy üvegnyivel a doktort is megajándékozta.

- Az élettel valami titkos célja lehet a természetnek - mondtam. - Fejlődünk és tökéletesedünk. S ha majd egészen tökéletesek leszünk, s ha majd minden átalakul...

Éberlein rám bámult, és elnéző mosollyal ingatta a fejét.

- Engedje meg, hogy félbeszakítsam. Maeterlinck *A természetek életé*-ben azt mondja, hogy gyerekes dolog azon töprengeni, mi lesz a világból. Mert a világ tízmilliárd év múlva is csak olyan lesz, amilyen ma, és amilyen tízmilliárd év előtt volt. Semmi sem változott, és ne reménykedjünk, semmi sem fog soha megváltozni. Eszméink, akaratunk éppúgy nem fogják tökéletesebbé tenni a világot, mint ahogy a megelőző millió nemzedék sem tette azzá a jelent. Végtelen tévedés azt hinni, hogy a világegyetem és benne minden lény tökéletességre törekszik. Ha ez a törekvés meglelt volna, akkor az elmúlt végtelen idő alatt már tökéletessé kellett volna válnia a világnak. De sajnos, nem lett azzá egy örökkévalóság után sem...

Olajzöld tökökkel tetézett szekér nyikorgott a mezei úton. A kerítések mellett üres napraforgók csöngették tányérjukat. A cinegék vidáman kifosztották őket. A szilvát is megvagdosták. Ferenc panaszkodott, hogy a kolbászait is rongyosra csipkedték.

Ostoba dolog volna, ha nem lehetnénk soha tökéletesebbek. Mosolyogtam, s azt feleltem, hogy nem osztom a Maeterlinck álláspontját, mert amióta a napon süt kérezem, tökéletesebbnek érzem magam. Könnyű és szabad vagyok, mint egy megugrott mókusz.

Visszatértem a malomhoz. Por és kemény munka verítékének szaga szállt az estben. Az alkony vörösre kente az erdő hátát. Éberlelni eltűnt a porban és az alkonyban. Nem volt tehetsége a boldogsághoz. Kedvetlen közmondások szívárogtak belőle, mint ecet a megrokkant hordóból. Ahol ember van, csalán is van, szokta mondani. A csalánnak, úgy látszik, alaposan összevissza csípték a bőrét.

Könnyedén és elégedetten lépegettem. Sohasem csüngtettem az orrom. Ha bajba is kerültem néha, utána mindig felegyenesedtem, mint a letaposott fű. A kertre, a tyúkásatra, a téli hónapok unaloműző szobrászkodására gondoltam. Lesz egy kecskénk is a Kiskázmér kedvéért, hogy ha majd hazajön vakációra a városból, a kecskefogot ott várja a vasúti megállónál...

A nap lement, az erdő elhallgatott, csak a seregély zajongott még a nádasban a békák brekegését és a tyúkok kotkodácsolását utánozva. Lépegettem, és minden lépés után könnyebbnek éreztem magam. Már el is hagytam testi kilóimat, és völgy felett lebegtem mérföldes csizmában, hegyeken és folyókon lendülve keresztül...

A Ferenc levelei mindig új híreket hoztak, és én hűségesen megmutattam őket Veronkának.

- Holnap kiengednek - adta hírül egy nap Veronka igen közömbösen.

Jól viselkedett, a paragrafusok meglágyultak, és büntetésének hátralevő részét elengedték. Veronka nem nagyon ragyogott az örömtől.

- Szabad lesz, Veronka - igyekeztem vele megértetni nagy hangsúllyal és még nagyobb lelkesedéssel a szabadság világrengető jelentőségét. Máskor ezer vadvirág hajtott ki belőle, ha egy kis öröm locsolta, most némán hallgatta törekvő vidámságaimat. Megkérdeztem, hogy visszamegy-e a gyárba, vagy valami más elhelyezkedéssel próbálkozik.

- Hazamegyek, Kázmér úr - válaszolta csendesen és nagyon eltökélten. Sajogva nézegette az olajos padlót.

- Haza? - néztem rá hosszú tűnődéssel. Nem volt mit kérdeznem. Ez az állomás minden ember menetrendjében benne van. Az ember egy bizonyos idő múltán hazafelé kezd utazni. Van, aki eléri, de sokan vannak, akik már sohasem látják viszont a halk, kedves állomást. A kicsi őrházat tűzoltó vödörrel, láncos kutyával, almákkal, kis trágyahalommal. Valahol elkésik a csatlakozást...

Búcsút vettünk egymástól. Veronka sápadtan elfordította a fejét, és az ablaküvegen fehérülő légygombatelepet nézegette. A szeme karikás volt, nem nyílt apró nefelejcs-mosolyra, a kezei hidegen remegtek. Mosolyogva köszöntem el tőle. Reggelre kedélyes haditervet eszeltem ki. Úgy határoztam, hogy tudta nélkül megvárom a fogház kapujában. Este összevásároltam néhány ajándékot, és reggel kisiettem a fogházhoz. Úgy forraltam ki, hogy majd jóságosan föl és alá sétálok a fogház kapuja előtt, s várom, arcomon az atyai jóakaró és a magasztos emberbarát kegyességével a szabaduló kis rabot. Mert az ember szereti magát megindító jótevők szerepében elképzelni, mintegy pihenőül sok gyakorlati elvetemültsége után. Atyai és emberbaráti sétámat azonban nem sikerült megvalósítanom. A reggeli fürdés és a keltető gondosabb borotválkozás elrabolták időmet, mire kiértem, az ügyeletes fogházőr közölte, hogy a fiatal nő, akit várok, elhagyta már a fogházat.

Lelohadtan fordultam vissza. Nagy volt az örömöm, amikor a sarki villamosmegállónál megpillantottam. Kis kéregpapír táskáját a kezében tartotta, és érzéketlenül nézett el a megérkező

és tovasiető villamoskocsik felett. Ahogy ott állt magába süllyedve, látszott rajta, hogy tulajdonképpen nem is villamosra várakozik. Szinte a nyakáig elsápadt, amikor megfogtam a karját.

- Ó, Kázmér úr - mondta halkan, és a vállai remegni kezdtek. - Azt hittem, már sohasem találkozunk többet.

- Jöjjön, Veronka - intettem neki és elvettem könnyű papírtáskáját.

Megzavarodva követett. Egy parkon mentünk keresztül, leültünk, és én megsimogattam a karját.

- Most eljön hozzám, Veronka. Egy kicsit össze kell szednie magát. A házvezetőnőm igen derék asszony, sokat beszéltem neki magáról, majd pártfogásába veszi.

Szótlanul lépegetett mellettem. Az utcák, az emberek, a napsütés, a szabadság nem érdekelték. A házvezetőnőm biztató vendégszeretettel fogadta, bevitte magához a szobájába, és kivette kezéből a kacérkodó gyerekes kalapot, amelyet Veronka egész úton a kezében szorongatott.

Aznap vidékre kellett utaznom, csak másnap este tértem vissza. Veronka lehajtott fejjel lépett be a szobámba.

- Ha megengedi, Kázmér úr, én hazautazom - közölte csendesen.

A főházban tett legutolsó látogatásom óta jóformán egyszer sem nézett rám. Most is a szőnyegre szögezte a tekintetét.

- Miért siet úgy, Veronka?... Hiszen ráér még.

Most hirtelen rám meredt.

- Nem tudok maradni, Kázmér úr.

Nem faggattam. - Sajnálom - szólottam őszinte sajnálkozással. Bérautót hozattam, és kikísértem az állomásra. A nagy csarnokban sétálgattunk egy darabig, én tréfálkozva, Veronka szótlanúságba merülve. Nem is szótlan volt már, hanem a legnagyobb mértékben néma. Felemeltem az állát, és dorgálólággal belenéztem a szemébe.

- Hallja csak, vakarcs, maga is mondhatna már valamit.

Ijedten bámult rám. A szeme olyan volt, mint egy fuldoklóé, akit elragadott az ár a parttól.

- Valamit mondani szeretne, ugye?

Intett a fejével. Igen, valamit. Valami nehezett, valamit, amit el kell mondania, jelezte izgalmas pihegése.

Ahogy leültünk a váróterem padjára, papírtáskája lecsúszott az ülésről, és az eséstől hirtelen kettényílt. Az ajándékaim alatt, néhány gyenge ing és szegényes fehérnemű között könyveket láttam. Meglepődve nyúltam utánuk.

- Maga olvas, Veronka?

- Igen, Kázmér úr... Még a malomban kezdtem. - És nagyokat lélegezve, megtorpanó mosolyokkal próbálta a könyvekkel való valószínűtlen kapcsolatát megmagyarázni. Nem volt értelmes magyarázat, megrepedt hangok, eltört szavak cseréphalmaza volt inkább, de én könnyűszerrel össze tudtam illeszteni őket. Amikor mint kis cseléd még a malomban szolgált, elfogta a kíváncsiság, hogy megtudja, mi van azokban a könyvekben, amelyekbe sokszor hajnalig belefeledkeztem. Ha alkalom nyílt rá, betűzgetni kezdte őket, és szegényes értelmével sokszor ő is órákon át turkált bennük, ahogy tőlem láttam. Az apja azután, hogy elvitte tőlem, elszegődttette a városba, gyermekek mellé. A gazdája íróasztalán látott könyveket, vigyázva kicsente őket, és éjszakánként böngészni kezdett bennük. Egyszer tetten érték, a házbeli

csúfolódni kezdtek vele, más helyre szegődött. A baj aztán más helyen is megismétlődött, a könyvek miatt sehol sem volt maradása. Pestre került, és itt hozta össze a sorsa a mérnökkel, aki hamar rájött bogaras szenvedélyére, és alattomos szándékkal mindenfajta olvasnivalót szállított neki. És ő hálából és cserébe egy szép este odaadta az ártatlanságát...

Mosónő szeretett volna lenni vakarcskorában, jutott eszembe. Mosónő akart lenni, hogy éjszakai mosással keresse meg árváinak a kenyeret. Elfulladt szavai, megszakadt kötőjelei élém hozták elmúlt éveit. Magyarázatokra nem volt már szükségem. Megértettem, amit már amúgy is tudtam, hogy ennek a makacsságnak, hajmeresztő romantikának én állok a középpontjában. Kölyökkora óta cipelte magával ezt a szerelmet. Mint egy két lábon mozgó kis szenvedély-csomó követett mindenhová. Eszembe jutottak hosszú bámulásai, tökéletlen küzdelmei a féltékenységgel, olcsó örömei és szomorú távozása. És az érzései nem múltak el a gyermek-ségével. Azóta is minden érettem volt, minden gondolat, minden könyv, minden lélegzet. A gyereket az én nevemről nevezte el. És Pestre is azért jött, hogy félvényként egyszer a lakásom elé merészkedjék, s láthassa ruhám színét, és hallhassa cipőm koppanását.

- Tudom, Veronka - bólintottam megértően. - Régen tudom. A gerendát is azért szedte le a patakról, hogy ne mehessek Ágneshez. Ugye?... És ha már ilyen szépen erőt vett magán, és elmondott mindent, mondja meg azt is, mit tehetek én... hogyan segítek magának?

- Segíteni akar rajtam, Kázmér úr? - kérdezte. - Miért kell rajtam segíteni?... Nincs nekem semmi bajom... Nem kívánok én semmit Kázmér úrtól... Én most már rendben vagyok...

Fölemelte rám a tekintetét, és láttam, hogy a bátortalan kis nefelejcsék most mosolyogni kezdenek a szemében.

- Mindig csak erre gondoltam, Kázmér úr... Hogy egyszer elmondhassam... Most már minden rendben van... És kérem, ne haragudjon rám... Soha erről nem fogok beszélni többet...

Tizenkét év lázát vacogta el nekem, s most, hogy túlادott makacs hagymázán, valami becsületes megnyugvást és örömet láttam az arcán.

- És most semmi sem fáj többet, Veronka?

- Nem. Most már semmi sem fáj. Most már minden jó lesz. Csak az volt nagyon rossz, hogy nem tudtam elmondani... S attól féltem, hogy ha most hazautazom, sohasem tudom már elmondani... Ugye, nem bántottam meg, Kázmér úr?...

Tubarózsa illatozott a pályaudvar peronján, vettem néhány ágat, és a kezébe tettem. Az orra mentén legördült egy forró és mosolygó könnycsepp.

- Köszönöm, Kázmér úr... És ne tessék többet rám gondolni... Nincs már nekem semmi bajom...

A vonatvezető lengetni kezdte a lámpáját, a vonatkísérők követték példáját. Veronka hirtelen lehajolt, valami engesztelő csókfélét kent a kezemre, és sietve felszállott a vonatra.

- Ezt a levelet adja át Ferencnek - kopogtattam rá az ablakon. - Szinte megfeledkeztem róla. Fontos utasításokat tartalmaz... S ha ráér, nézzon maga is szét a malom tájékán... - A vonat mozgott már, Veronka kérdezett valamit, de nem értettem meg, csomagszállító kézikocsi haladt el előttem; mire kigabalyodtam az akadályokból, a vonat már meggyorsította mozgását, s Veronkát hangtávolon kívül ragadta...

Ebben az időben már többször üldögéltem sötét ruhában, fehér kivágással, jókora szivarral és a szerencsés emberek nyugalmával szállodák fényében és mesterkélt zugkocsmák előkelő félhomályában. Estélyi ruhát kellett volna magamra vennem, mert valami külföldi társaság várt rám az egyik Duna-parti szálloda éttermében. Hazamentem, és végignyúltam a kereveten.

Néhány munkám kellemes zajt idézett elő, s néhány buzgó jóakaróm gondoskodott róla, hogy e csekélyke zaj jó hangos lármává fajuljon. Úgy dobtak bele a köztudatba, mint egy elnyomott nagy tehetséget, anélkül hogy komolyan hittek volna tehetségemben és annak nagyságában. De szükségük volt rám, hogy súlyommal szépen agyonverhessék a régebbi kedvenceket, akiknek könnyelműen fejükbe szállott a nagyság, és túlságosan is komolyan vették népszerűségüket. A tömeg nem szereti, ha megfélemedeznek róla, s szépen levágja kedvenceinek fejét, ha azok abba a tévedésbe esnek, hogy sikereiket önmaguknak köszönhetik. Macskássy az Ilonával való szolidaritás jegyében előpiskálta a pályázat kérdését, és úgy állította be a dolgot, mintha én a leleplezéstől való félelmemben vonultam volna vissza. Amint említettem, szép számmal voltak jóakaróim is, akik felháborodva utasítottak vissza minden célzást, amely jellemem tisztaságát érintette. A zaj növelte népszerűségemet, és ennek arányában anyagi javaimat is. Tökfejú dolog lehet a gazdagság. Nem kell érte nagyobb mennyiségű verítéket hullatni. Nehezen jön, de ha elhatározta, hogy meglátogat, az egész pereputtyát magával hozza. Verítéket potyogtatni csak a szegénységért kell. A népszerűségért és földi javaim gyarapodásáért jóformán semmit sem nyújtottam. Ami nagybecsű személyemet illette, semmivel sem lettem nagyobb kutya vagy nagyobb művész, nem mélyültem ravaszság dolgában sem, egyszóval nem lettem semmivel sem érdemesebb, mint amilyen évekkkel előbb voltam. Egy szép napon egyik megrendelőm mellszobráért a háromszorosát kértem annak az árnak, amelyet eddig kaptam. Szó nélkül belement. A következőtől már négyszeresét kértem. Ment minden, mintha megolajozták volna. A láрма pedig vígan porzott körülöttem. A mulatságos bábjáték ellenbábjai minden kertelés nélkül tolvajlási kísérlettel vádoltak, híveim meg toporzékoltak haragjukban. A műterem sarkában ócska női akt porosodott. Volt idő, amikor ingyen is odaadtam volna akárkinek. Most kárörvendő vigyorral akkorát srófoltam az árán, hogy a végén magam is elhültem. De megadták. Így számítottam én át pénzváltó boltomban bankjegyekké az utca buta lármáját.

A lármába egy napon Bagdi is belesütötte a maga mordályát. Tollat ragadott, és röviden, de nedvdúsan lepiszkolta támadóimat. Csak úgy füstölgött a meggyőződéstől. Utána eljött, hogy személyesen is megveregesse a hátam, és biztosítson becsületességembe vetett tántoríthatatlan hitéről.

A kereveten feküdtem eltűnődve. Akkor jöttem haza a pályaudvarról, ahová Veronkát kísértem. Felálltam, és mosolyogva néztem a szemébe.

- Köszönöm, öreg cimbora. Soha rosszabb ügyet nem vettél a védelmedbe. A tökéletes igazság az, hogy valóban lopni akartam.

- Hagyd ezeket a hülyeségeket - intett le mogorván. - A lopás, mint a kopaszság is, csak relatív.

Igen. Lopni lehet kenyeret is, lehet patkánybundát is. Én nem kenyeret, én patkánybundát akartam lopni.

Megértette, hogy nem akarok mentő körülményeket. Hogy ki akarom zavartalanul élvezni sötét kis vállalkozásom minden undok következményét. Megértette, hogy le akarok számolni azzal a tántorgó, eltévedt alakkal, aki részeg malaccá itta magát mindenféle vágyak és szenvedélyek seprőpálínkájaival. Megértette, hogy nem kérek kegyelmet.

Feltúrta a gallérját, sajnálkozva végignézett rajtam, és morogva távozott. Nemigen láttam többet.

Kiskázméron kívül tulajdonképpen már senkim sem volt. A barátaim nem voltak barátaim. Naponta egy-két órára összedugtuk a fejünket a klub vagy a kávéház törzsasztalánál, mindenki előkaparta véleménykészletéből a maga túlon túl jól ismert nézeteit a művészet régebbi és újabb irányzatairól, bizonyos személyekről, bizonyos ételekről, bizonyos halottakról és bizonyos

nőkről. Öreg csigagyülekezet volt, nem az évek, hanem az elmeszesedés szempontjából. Miután mindenik leadta a maga évtizedes műsorszámát, visszavonult csigaházába, a maga külön életébe, s élte a maga idegen, ismeretlen életét a következő nap estéjéig, mit sem törődve igazában barátaival, akiket lelke mélyén unt és meg is vetett. De mert az ember társas lény, és jobban szereti a barátait unni, mint önmagát, másnap felvidámodva adta át magát újra annak a társas örömnök, amelynek baráti kör a neve.

Aztán lehullott a hó, és a havas utcán egy nap Anna haladt el mellettem.

- Dukics Anna - gondoltam.

Hallottam, hogy külföldön élt sokáig. Mögötte haladtam, és a kijózanult ember csodálkozásával nézegettem lépteinek ringását, mozdulatait, amelyek egy évtized előtt annyi vágyat és örömet szólaltattak meg bennem. Hullott a hó, néztem cipőinek friss nyomait, amikről valamikor annyi szenvedéllyel álmodoztam. Hideg, sötét nyomok voltak, egy kicsit már egyenetlenek és bágyadtak is. Elmúltak az évek, elmúltak az Anna évei is. Elhasznált naptárlapok tömege volt Anna a számomra. Nem volt semmi okom rá, hogy meggyorsítsam a lépteimet, és beszédbe ereszkedjek vele. Az utam másfelé kanyarodott, befordultam egy oldalutcába, és a nő, akit szerettem egyszer, végleg eltűnt a szemeim előtt.

Aztán eljött a március. Egyik tavasz eleji éjszakán, amikor a hűvösvölgyi lakásom előtt leszállottam a kocsiról, a fák felől halk, elsuhanó hangokat hallottam. Kinyitottam a műterem ablakát, felnéztem a magasba, és hallgatóztam. Az éjszakában vonuló madarak ködlöttek tova.

Így állottam nemrég a holdas tisztáson és a malom előtt, és füleltem a sárszalonka dudogására, a ludak hápogására, a lilék fuvolázására. Az erdők hátán lassan úszkáltak a báránnyelű árnyai. A tavaszi szántáson fénylett a kifordult rög, a hegyoldalon tüzek égtek. Jöttek a gémelek, a szárcsák, a vízimadarak, kortyogtak a szalonkák kakasai, és lenn a völgyben csillogott a Maros...

Esténként, ha hazatértem a klubból vagy társaságból, kiléptem a műterem erkélyére, és hallgatóztam.

Örömré és egyszerűségre születünk. De rigolyáknak, szörös szenvedélyeknek és vad gondolatoknak lettünk a gályarabjai. Szemfényvesztők játszanak velünk, és mi kullogunk, torlódunk átkozott furulyájuk után, amely ostobán ravasz dallamával a vízbe csalogat, hogy ott szépen megnyivadjunk. Baj van még velünk, nem ismerjük még fel a furulya hamisságát, és a sima tükör alatt a víz fullasztó mélységét...

Hamarosan elkészültem magammal. A földön, gondoltam, valószínűleg mindenki számára van egy keskeny gyalogösvény, amely az örömelek és a megnyugvás eldugott forrásához vezet. Én elindulok visszafelé, a magam ösvényén. Van, akinek éppen ide vezet az ösvénye, ahonnan én most indulni készülök. Az örömelek és létformánk nagyon különbözök.

Elmentem Kiskázmérért.

- Nos, jöjj, barátom - szólottam hozzá megnyugodva. - Menjünk.

Megfogtam a kezét, és elindultunk.

Este érkezünk a pályaudvarra. A hold egy felhődarab mögül helyeslően hunyorított ránk és szerény poggyásunkra. És bennünk fuvolázott, hápogott és vidáman krúgatott a megtérő madarak életkedve.

.oOo.